

act. abrogata (comp. de sermo de Grano)
RHENVS 1717 da

ET EIVS DE

SCRIPTIO ELEGANS,

A PRIMIS FONTIBVS

VSQVE AD OCEANVM GERMANI-

cum : vbi Vrbes, Castra, & Pagi adiacen-

tes, Item Flumina & riuli in hunc in-

fluentes, & si quid praeterea memorabile

occurrat plenissimè carmine Ele-

giaco depingitur.

AVTORE D. BERNARDO MOL-

lero Monasteriensi.

Handwritten signatures and scribbles.

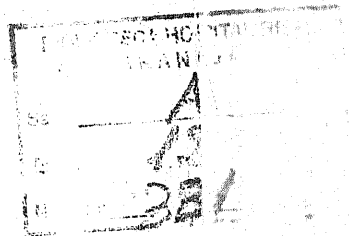
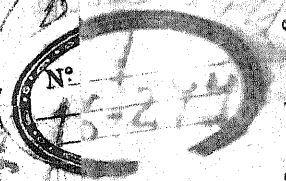
COLONIAE,

Apud Ioannem Birckmannum,

Anno 1571.

Cum gratia & privilegio Cæs. Maiest.

270

act. abrogata (comp. de seruo de Grana
RHENVS *1717 da*

ET EIVS DE

SCRIPTIO ELEGANS,

A PRIMIS FONTIBVS

VSQVE AD OCEANVM GERMANI-

cum: vbi Vrbes, Castra, & Pagi adiacen-

tes, Item Flumina & riuli in hunc in-

fluentes, & si quid praeterea memorabile

occurrat plenissimè carmine Ele-

giaco depingitur.

AVTORE D. BERNARDO MOL-

lero Monasteriensi.

COLONIAE,

Apud Ioannem Birckmannum,

Anno 1571.

Cam gratia & privilegio Cæs. Maiest.

44424817

REVERENDISSIMO

ATQVE ILLUSTRISSIMO
IUXTAQVE DOCTISSIMO PRAE-

SVLI AC DOMINO, D. IOANNI
Comiti ab Hoya, Dei ac Apostolicæ se-
dis gratia Episcopo & Principi, Mona-
sterij, Osnabrugæ & Paderbornæ Dioce-
sium Administratori optimo: Domino

suo atq; Mœcenati clementissimo,

Bernardus Mollerus se & sua

studia & officia supplex

commendat.

N ea re potissimum,
Reuerendissime ac Il-
lustrissime Princeps,
consueuerunt liberali-
um artium studiosi, opti-

morum Principum beneuolentiã erga
se agnoscere, quòd se vires aliquas reci-
pere, sibiq; medicinam ab illis aliquam
factam sentirent: neque amplius ve-
reri cogentur, ne inimici bonarum

literarum, de sua egestate & inopia,
 gaudio triumphant. Idem mihi planè
 contigit, cum ex optimo iuxtaq; claris-
 simo medico, Domino Doctore Gera-
 bardo Martello, Physico amplissimæ
 tuæ Celsitudinis, intelligam, te & res
 considerasse meas, easdemq; promoue-
 re animo decreuisse: & me iuuandum,
 tuendum atque ornandum suscepisse.
 Quocirca ego vicissim apud vniuersos
 mortaleis (si quid possum) te ad innu-
 merabilia secula, augustè sanctèq; ve-
 nerabor et colam: siq; à minimis maio-
 ra colifas est, si grandiorib. parua sub-
 inde exempla conueniunt, tuas ego lau-
 deis, in Principibus, hac tempestate,
 admodum raras, eruditione excimia,
 variarum cognitione linguarū, et sin-
 gulari rerum gerendarum experien-
 tia cumulatase celebrabo; & ad poste-
 ros omni studio, omni deniq; feruore
 transmittam.

transmittam, meorum opera carmi-
 num, vsq; dum Dei gratia conatibus
 meis adfulserit, vsq; dum vita mihi co-
 mes fuerit. Neque verò ad hunc altis-
 simum gradum, & animi, et corporis,
 & fortunarum, peruenire potuisses,
 nisi & facta tua, & cogitata ab omni
 tyrāide, ab omni prorsus labè quàm
 remotissima fuissent. Nō enim vnquā
 eas res contempsisti, quarum rerum
 causa animus ille tibi à Deo datus est;
 quando res Diuinas contemplari, atq;
 iustitiam excolere, & humanam socie-
 tatem tueri, nunquā intermiseris: sed
 totam viuendi rationem in modestia
 & animi generositate, atq; in rerum
 humanarum contemptione et despici-
 entia, & in omni Virtutum genere po-
 sueris. Non potui non igitur summam
 ex ea re capere iucūditatem, quòd mi-
 bi talis, tantus, tamq; benignus Prin-

ceps, tamq; obuius Mœcenas, præter
oëm ferè expectationē contigerit: qui
vitam ad hunc modū instituat, qui ani-
mum in optimis rebus exerceat. Pro-
inde meritò tibi hunc RHENVM,
ingenioli adhuc infantis primitias, de-
dico: quñ te non tantùm RHENVVS
vniuersus, imò vniuersa Europa non
immeritò & nouerit, et quod in te ad-
miretur, habeat: sed etiam Deus Opt.
Max. maximis præmijs in terris do-
nauerit, atq; idoneū fecerit, quē in cō-
cilium Cœlestiū recipiat, quo iucundissi-
mo maximi patris a spectu, quem hic
precib. ardētī pietate incensis quæris,
ibi frui in perpetuū valeas. Itaq; obni-
xè oro, hanc animi mei prōptitudinem
erga te, & quā paratissima officia, vt
æqui boniq; consulas: & mea studia, si
qua sunt (quæ in primis, in XXX.
libr. ECCLESIADOS, siue in descri-

ptione

ptione Arboris scientiæ boni & mali,
Vineæ Iudæorum & Navis Ecclesiæ,
quæ omnia à cōdito mundo, ad finem
vsq; sæculi pertingūt: Deo prosperate
elucescent) cōmendata habeas, & ef-
ficias, quò pietas tua, in homines san-
ctos, & virtute præcellenteis cōstet:
tuoq; consilio, doctrina, exemplo, reb.
deniq; omnib. iuuentur: ita enim viam
tutissimā, rectissimamq; munies, quæ
& te, et illos perducet in vitā aternā:
atq; hæc tua beneficia, perinde grata
& iucunda erūt Deo, quasi suo numi-
ni tributa forēt. Iam amplissime Præ-
sul et singularis Mœcenas, benè et fœ-
liciter in gratiam Ecclesiæ & patriæ
nostræ quàm diutissimè valeas.

Datum Monasterij anno à
partu virgineo 1570.

6. Cal. Octobris.

* * PROOE-

PROOEMION

*S*cribere decreui, quid scribam
præterit: ergo
Pectore sollicitus plurima
sensus agit.
Incubitus labor, mecum curanda
reueluo:

*A*ctio nec studijs chara, nec aqua subit.
Sunt, quibus Herdo celebrantur prælia versu:
Non ego, sed belli funera Pallas amet.
Pacisq; tantum pax est condenda Poëtis:
Materiam belli miles ubique crepet.
Blanda solent aliqui sarcire poemata nugis:
Et leuis in calamum fabula sponte fluit.
Mortiferos circa reliqui nugantur amoreis,
Quos Tragico nunquam lassat amore Venus.
Quid mihi vobiscum nugæ? Sunt seria nobis:
Seria sunt vatum carmine digna legi.
Quid moror, Europen si Iuppiter auebit vndis?
Cornua cornigeri sufferat vna bouis.
Stupra Lycæonia valeant inhonestæ puella:
Cedat olorino Lada Tonante fruens.
Non mihi vel Danae fuluo decepta sub imbre,
Non mihi vel Scyllæ fabula carmen erit.

Et

IN LIB. RHENI.

*E*t puer in falso Ganymedes alite ludat:
Non Ganymedæo doctus honore ferar.
Crebra Poët arum meditetur ineptia Pſychen:
Sestia nec careat nomine sponsa suo.
Hæc gemat extinctum Zephyri sub turbine lumē:
Lumen ob incensum luctibus illa fluat.
Non mea vel Faunos celebret, vel pagina Circen.
Vtilis est vatum scribere vera labor.
Diuersis diuersa placent. Tractare Mathesin
Instituto: veri iure Mathesin amo,
Non referam quanto patulus flectetur Horizon
Limite: non Mundi sectio carmen erit.
Vespere & illustri quantum discedat ab Ortu
Non cano, nec quantum Parrhasis Vrſa Notæ.
Non volo, quæ seruant errantes limina stellæ,
Quas moueat fati lege Planeta viceis.
Terra Parallelis quantum distincta secetur,
Quo freta curuentur littore, dico minus.
Quid moror? Ex vno res prodeat vnica fonte:
Sit leuis, ingenio forsitan aqua leui.
Sufficiat Mundi partem cantare patentis:
Sufficiat Rheni sceptræ referre patriæ.
Sicut Apes quando florum virgulta pererrant,
Omnia non gustu carpere, pauca solent.
Cum labor in promptu, de pluribus optima sugunt.
Ex nimis vitium crebro venire potest.

* 5 Sic

PROOEMIUM

sic mihi materies non obuenit vnica tantum:
 Obuius vsque labor singula ferre cupit.
 Plurima succurrit medianti copia rerum:
 Copia non cornu plenior ipse valet.
 sed mihi cuncta placet minimè: placitura nec opte,
 Pondera non animi viribus aqua mei.
 Et mihi, me quamuis ad singula destino promptum,
 Gratiior ex multis dicere pauca labor.
 RHENVS erit carmen: Rheni narrare fluenta,
 Destino: materies competit ista mihi.
 Sia varijs mentem ceso turbare querelis.
 Quarere materiam ceso: nec ipsa deest.
 Ipse velut nondum doctus sulcare profunda
 Carula, praludens flumine nauta ferar.
 At nouus offertur, qui pectora scrupulus urget,
 Est Erato studij iure vocanda mihi,
 Ne Latias prater quicquam futire Camœnæ
 Ne videar sterili verba crepare sono.
 Quid faciam? Musis si me submitto clientem,
 Grandia non vereor, dicere cuncta queo.
 O mihi vos Musæ cerebrum prabet: nec obstat,
 Si rudis inculto Numina more precer.
 Sim licet attonita stupidus ratione, quid angar?
 Mens mihi Pieridum cultior ibit ope,
 Sim licet insulso Theristes pectore, Diua
 An mihi non Erato Nireos ara daret?

EUOCO

IN LIB. RHENI.

Euoco Musarum castrum maxima Spera
 Te Dea: non Erato Numinis ora rege.
 Primitijs nostra Rhenum prescribere Mathefis:
 Te nihil inuita dicere virgo licet.
 Et tu Calliope nostro succurre labori:
 Primitias nostra quæso Poësis habe.
 Hac ego dum meditor, tenebras & nubila more
 Insolito cameram desituisse noto.
 Vix quia Sol orbi lucem tunc fuderat ortus:
 Ambiguo steterant noxq; diesq; gradu.
 Ecce repercusso paries ardore micabat:
 Ecce metu pauidus verba sonare vector.
 Indicio rigidi trepidant agitata pauoris
 Pectora: pallidulo diffugit ore rubor.
 Me geminas coram tueor transire puellas,
 Immodico quarum forma nitore viget.
 Sic Venus & Iuno scirent cum Pallade fingi,
 Addita si binis tertia virgo foret.
 Si Paris & iudex formarum quæreret, vtra,
 Ambigerem, pomi digna subire decus.
 Vna manu sceptrum regis sublime ferebat:
 Altera sed Speram sustinet, orsa loqui.
 Nos tua Parnasi deducunt vertice vota.
 Quid tremor inuadit pectora? tolle metum.
 Calliope studijs, Erato pietate mouetur:
 Nec tibi quod noceam porto: nec illa nocet.

Venimus

PROOEMIUM

Venimus ex cœtu Musarum: venimus ergo
 Vi fieres nostri pars quot acunq; chori.
 Non studij votis operam præbere gravamur.
 Ab quorum hæc vrget quisq; nec illud ago.
 Hæc aliàs deslenda mihi, præferre repuljam
 Iam tibi, non credo muneris esse mei.
 Dic age, dic tunc, quid vi? celare nec æquum.
 Compos enim voti, ceu stipulamur, eris.
 Sic loquitur. Blanda mentem sermone leuauit:
 Quas volui coram lætor adesse Deas.
 Non sunt, quas referã (Respondi) Numina, grates:
 Numina Musarum nomine gratam mihi.
 Grata quidem tractare iuuat: gustare Mathefis
 Destino: conantem fugere terret opus.
 Iure voluptatis Rhenum cantare parauit:
 Materia scapulos exuperante vector.
 Et vector in muris ranarum condere bella:
 Ad Culicem Latij pauca Mavonis ago.
 Vix mihi Nasonis primordia confero, læsam
 A populo saxi prætereunte Nucem.
 Maior erit Rheni doteis cantare Mineruæ:
 Maior erit Rheni sceptræ referre labor.
 Me via læsabit, medio subducet ab ausu,
 Si pede non recto metiar ipse viam.
 Qui sua non aquo moderatur pondere terga,
 Fallitur, ac expers desinit esse sui.

Ergo

IN LIB. RHENI.

Ergo finam frustra mentis decreta resoluit?
 Propositi feruor nunquid inanis erit?
 Absit: adeste mihi comites salebrosa Camœna
 Per iuga: per Rheni ducite stagna pedem.
 Non ego iam terra gyros, & sidera cæli,
 Orbis & orbiflui discere iura moror.
 Hæc aliàs discenda mihi. Monstrate sorores
 Quod per o: res menti sufficit vna mea.
 In mea se fundat dominator carmina Rhenus:
 In mea se Rhenus præbeat ora leuem.
 Qualia mens nescit, mens paupere prædita sensu,
 Noscere, vos equidem talia nosse liquet.
 Prodeat ex pleno discendi copia cornu:
 Prodeat ex vestro discere cuncta sinu.
 Sic ego. Ceu dictas (Erató respondet) ad vnguem
 Molu erit magna cuncta referre labor.
 Grande peris: sed nil renuam præclara petenti:
 Auxilio nunquam destituere meo.
 Primitias nostræ Rhenum describe Mathefis:
 Quæ cupis ad Rheni flumina scire, scies.
 Dic igitur gentem Rheni: describe fluentæ:
 Flumina dic quorum Rhenus it auctus ope.
 Spera rei parteis quoniam declarat amussis;
 Quod facit ad Rhenum, noscere Spera dabit.
 Ista sat ad præsens fuerit dixisse: sed isto
 Principio nostræ signa Mathefis habe.

Sic

Sic Erato Speram quam mox deuelat: ocellis
 Obijciens: illic multa videre datum.
 Hic Aſien vidi, qua Sole exurgit Eoò:
 Hic Libye Auſtri regna ſubire noto.
 Læua dat occaſus, orientem dextera monſtrat:
 Qua teneo Speram parte, locabo Not bos.
 Altius Europen vidi, dum lumina tollo:
 Altius Arctoi climata ſpecto maris.
 Non Aſia terram, Libyes non oppida curo:
 Senſibus Europe ſufficit vna meis.
 Hæc faciem vaſti confert Europa Draconis,
 Dum volitans ala quæſat vtraq; polos.
 Ad Zephyri tractus roſtro decurrit, Hiberi
 Orbu vbi metam forma videre facit.
 Altior extollit Gallorum iugera ceruix.
 Teutonis in ſcapuli vertice terra cubat.
 Dextra ſub Arctoo producit frigore Danos,
 Læua ſed Italiam terminat ala Notho.
 In mediatergi ſimulat compage Boëmos,
 Qua ſolet in ſpinas tollere membra Draco.
 Pannonæ ad læuam ſubducit Dalmata, ventris:
 Vandalus ad dextram Viſtula ventris abit.
 Crure iacet læuo Macedon firmata triumphis
 Græcia: ſed Malean deprimit ora pedis.
 Ad femur eſt dextrum cliuofi Præſtia ruris:
 In reliqua cruris parte Liuones eunt.

Parte

Parte ſed Eoa narium fert Sarmata ſineis,
 Thraces & armigeri milite bella gerunt.
 Ad Tanais girum cauda tranſcendit, aduncis
 Bothnica Maandriſ circuit arua Draco.
 Hæc ſimulac miror faciem præbere Draconis
 Rura, pium Rheni quæro videre caput.
 Melior Europa tractus, & ſingula regni
 Oppida; cum ſtuitijs prendere ſtagna iuuat.
 Hic vbi diſcedens Arcto, curuatur in Auſtrum
 Circulus: & media nomina lucis habet:
 Circulus Hiſpano remouetur tertius orbe:
 Sub pedibus Rhenum ſpectat abire ſuis.
 Zodiaci media locus in regione videtur:
 Et locus aquatæ nomina noctis amat.
 Hinc alij verſus Boream diſtate probantur,
 Vnde datur lux quàm longa videre, gradus.
 Dena Parallelos graduum ſtructura miniſtrat:
 Linea nec ſpatijs æquior eſſe valet.
 Intervalla ſuis numero diſtincta figuris:
 Linea per numeros ordine quarta ſubit.
 Quadraginta gradus & ſex deprendo Booten
 Verſus: ad Heluetiæ culmina verſus eo.
 Heluetiam ſpecto: montis ei ad ſpecto læuari:
 Montibus enaſci cernere flumen erat.
 Alpidus enaſci Rhenum deprendo: nec vrbeis
 Nec populos Rhens Spera latere ſinis.

Que

PROOEMIION

Qua procul aspexi, miscentur flumina Rheno:
 Quod procul, aspexi, Rhenus in aequor eat.
 Hac ubi nota forent, Erato simul attrahit orbem:
 Ex oculis Speram fecit abire meis.
 Nobilis externo dematur lumine Spera:
 Excidet haud unquam pectore Spera meo.
 Calliope Sceptrum vibrat regale: tuetur
 Me simul: ut sese dirigit, orsa loqui:
 Noscere cuncta datur, nequeunt tamē omnia dicis.
 Omnia spectanti noscere Spera dedit.
 Ipsa ferar rectrix quoniam suprema Poësis:
 Nil solita prater iura Poësis age.
 Omnia si cures ad rem conferre, quod obstat
 Inuenies, vocum si Labyrinthus obest.
 Barbara iungentur Romana nomina voci:
 In Latios nequeunt cuncta venire sonos.
 Teutonicas noli nimium mutare Latinis
 (Vocula natura constat in arte) phrasibus.
 Qua Latias igitur valeant resonare loquelas,
 Hac operi poterint verba praesente tuo.
 Dystichanang; pedes in sex & quinque secantur:
 Non licet his gyro claudere cuncta breui.
 Plus capit extenso spatiosior aequore campus,
 Area quam tenui limitis arcta situ.
 Non Elegia capit nimium veneranda capillis:
 Cuncta licet memores non Elegia feret.

Cuncta

IN LIB. RHENI.

Cuncta referre veto: nec erit memorare necessum:
 Cuncta nec in legem carminis ire queunt.
 Ne fera Lectori moueat ur nausea fesso,
 Lucida sit breuitas: carmine digna feras.
 Sic loquitur. Sceptrum nobis porrexit: eidem
 Dulcibus impressi basia sapē genis.
 Ipse nouo sensu gustu feruere cerebrum:
 In solito Sceptri sensa calore stupent.
 Ingenium diua miror subtile Mathesis:
 Adnitida praeceps dona Poësis eo.
 Me velut horrendam demirror ad Ecstasim ire.
 Me manibus prensam Calliopea tenet.
 Calliopes tactu mentem natura recepit
 Territa. Calliopes numine forma redit.
 Tunc Erato vocem soluit Diuina: pericli
 Est nihil: ignoto pectoris igne stupet.
 Et quia se nobis deuorum foedere sancit,
 Iunctior ingenij foedere semper erit.
 Ne pia mortali caligent lumina nube,
 Discat in Aethereum figere sensa decus.
 Sic ea. Mox videns impressit basia fronti
 Et labijs: Lauri tinxit odore genas.
 Clarius exterso speculabar lumine Diuas:
 Candidior tersa mens ratione volat.
 Omnia non vno fecundant tempore vateis:
 Calliope tenero verba lepore facit.

**

Et

PRO OEMION

Et nimium properare nocet: factura Poetam
 Castalijs sensim cuncta dabuntur aquis.
 Et quia te nobis additum foedere prabes,
 Nos tibi Musarum foedere iunget amor.
 Et simulac Rheni fuerint cantata potentis
 Oſtia, Pieridum doctior ibis ope.
 Ad duo Parnaſi nobiſcum culmina tendes:
 Ingenuo ſcandes tunc Helicon a pede.
 Aedit a ſit rupes nimium: dent vulnera ſpina:
 Stent iuga: conantem ladere nulla queunt.
 Arua Camænarum fuerint quacunq; ſubibis:
 Scire Camænarum multa dabuntur ope.
 Quem pedis impulſu produxit Pegaſus, eſto
 Hoc tibi percepto mitior anone ſit is.
 Enthea ſpectabis Parnaſo ſomnia monte,
 Somnia Pieridum diuſe part a ſinu.
 Si bene ſuccedat Rhenus, maiora vel aude:
 Si leuſiora parant ad grãtia viam.
 Primitijs meliora tibi memoranda dabuntur.
 Oſia tu ſaltem deſere, multa ſcies.
 Non venit ignauo Muſarum gloria ſenſu:
 Emerito vendit cuncta labore Deus.
 Prima reaccendat ſtudijs Aurora vigorem:
 Tempora Muſarum veſper & ortus erunt.
 Sic Dea. Conceptis audentior ignibus ipſe,
 O vtinam (dixi) Liuor abeſſe velit.

Qua

IN LIB. RHENI.

Qua puer effingo puerilia ſentiet eſſe
 Zoilus: inſanum carmina dicer opus.
 Calliope dictis inhiar: terreris inani
 Hoſte: Theonini cauſa pauoris eat.
 Zeilus inuideat, qui non euit at Homerum:
 Inuideat Rheno Momus: obeſſe nequit.
 Ipſa tibi, liceat quocunq; patrocinator, auſu.
 Nomine Muſarum tutior eſſe vales.
 Hinc nos caſtra vocant Muſarum, cedimus ergo:
 Te furor ad Rheni carmina nempe vocat.
 Sic loquitur: dicto citius ceſſere benigna
 Numina: Muſæo deſeror ipſe meo.
 Mox operam Rheno pendens, deſcribo fluenta.
 Ordior; in calamum Rhenus & ipſe fluit.
 Grande licet munus ſubeo, feciſſe periculum
 Quid nocet? haud oneri ſubdere colla veſor.

Finis.

** 2

Elegia

ELEGIA AD AVTHOREM,
ET LECTOREM ATQVE IN ZOILUM:
per Ernestum Steuerman
Monasteriensem.

Antua Virgilium, Colophon celebrauit
Homerum,

Ennius est Rudijs clarus honore
pater.

Nasonem Sulmo coluit, Verona Catullum,

Laudibus exultat Roma Tibulle tuis.

Perfius à Thuscis colitur, Iuuenalis iisdem,

Corduba te gaudet Vate Lucane suo.

Umbria magnificè te laudat tota Properti,

Te Venusinorum Flacte propago colit.

Vuestphala quem coleret vix vidit terra Poëtam

Hactenus, expressum cuius haberet opus.

Fertilis aëst vatem quin profers terra celebrem,

Quem posis tantis aequiparare viris.

Qui patrios intra fines celebrantur & extra,

Nomen & æternum turba nouena facit.

Musa beat celo, vetat & post fata perire,

Cui mens Castalio tincta liquore fuit.

Parturiens tandem sed te nunc protulit vnum

Post paucos, Lauro qui decorandus eris.

Pierides igitur calat his adfert e corollas,

Conuenit haud capiti dura corolla suo.

Ecce nouem nectunt tibi mollia ferta Sorores,

Ecce parant hederis te redimire caput.

Ipse soli patrij Princeps quoq; pronus honores

Destinat, & laurum porrigit ecce tibi.

Vuestphala tota nouo nunc plaudit terra poëta,

Ecce suo populus vate beatus ouat.

Et quicumq; legit tua carmina mente benigna,

Clamat, sit Vati lausq; decusq; nouo.

Quin sua maturo committit carmina praelo,

Carmina per doctos saepe legenda viros.

Sed nondum meritas resonant praeconia laudes,

Si qua per inuidiam vera referre licet:

Singula nec referam, nil hoc nil doctius vno

Est qui Nasonis molle secutus iter.

Multa refert paucis, alij vix pauca frequenti

Carmine; perspicua nam breuitate valet.

Rem praestat magnam, nam res describit aperte,

Magnas, & liquido carmine cuncta notat.

Vrbibus historiam iungens aliquando seueram

Admiscet dulces non sine mente iocos.

Sic tamen vt primo medium, nec discrepet innum;

Aptaq; sint rebus verba relata suis.

Cetera sed taceo nimium laudare recusans;

Pauca tamen vero sed libet ore loqui.

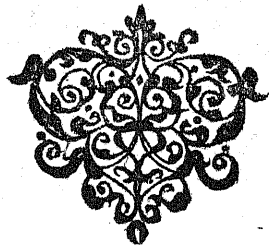
Tu Mollerus eris, multos celebrandus ad annos:

Et referent laudes tempora cana tuas.

Vnest phalicos intra fines laudèris & extra.
Musa tuum nomen post fera fata canet.
Atque tibi tantos certè geminabit honores,
Edere si properes, quod machinaris, opus.
Ecce sed emerit os toruus tibi liuor honores
Inuidet, & Momus procreat ipse truces.
Momus in exitium iurauit carminis ater;
Sed nil quod possit carpere Momus habet.
Niteris incassum, potius quin desine Mome,
Aut pereat proprijs lingua proterua malis.
Virtus conuitijs nunquam superatur; inanem,
Desine si sapias, te coquet iste labor.
Adde quod & patrius Princeps defendet alumnus;
Et nescis longas Principis esse manus?
Ferreã vñ populi vatem quoq; ritè tueri
Spondet, quem Vati posse nocere putas?
Desine quocirca nostro maledicere Vati,
Tutus ab insidijs cum sit inepte tuis.
Si tibi non placeat, Rbenum tu linque legensè,
Mente legat volucris, seu legat ille rare.
En nunc inuidia morsus, maledictaq; Momis
Cessant, conuitijs & cadet ipse suis.
Integer en superes, letosq; parare triumphos
Tempus adest: & Dijs danda trophæa nonas.
Non quia mortalis mortali corpore viues,
Nam tua parta tibi fama perennis erit.

Edere

Edere nunc properes tutus, Mollere, labores,
Quos Ecclesiados nomen habere facis.
Impia non faciet quando conuitia lector,
Cum factus Rbenonorus es antè tuo.
Hinc te non vanas didicerunt scribere nugas,
Hinc gratus cunctis, si mihi credis, eris.
Cum Lectore pio nostri memor esto precamur:
Plures Nestoreus viue valeq; dies.

LIBER RHE-
NI PRIMVS A PRIMIS
EIVSDEM FONTIBVS VS-
QVE AD RHENI ET AROLAE
confluentem.

BERNARDO MOLLERO AVTORE
C. L. S.

Vt omnia, quæ in carmine subobscura esse nota-
ri poterant, captui lectorum accommodatiora ap-
pareant, operæ precium me arbitratus facturum, si
ea, quasi per Anacephaleosin reuocem, singulorum
que argumenta librorum soluta oratione lenis-
ter percurram: hæc igitur paucis lector
annotata æqui bonique
consulat.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Primum, à primis eiusdem fontibus, vs-
que ad Rheni & Arola con-
fluentem.

Vmmæ sunt Alpes, iam Got-
hardi nomine clarissime, qui
bus ab oriente, continenti læ-
tis vertice Adulas annectitur:

A ita

ita tamen, vt Adulas summæ Alpi-
um cornu esse videatur. Rhenus præcla-
rum totius Germaniæ flumen, ab his du-
cit originem Alpibus; ea potissimum par-
te vbi summæ Alpes Adulæ coniungun-
tur: vbi & longè lateque populi Lepon-
tij habitasse memorantur. Nascitur ex
his Alpibus, duobus fontibus Rhenus;
fontes autem distant, si parallelam spe-
ctes lineam, Octoginta stadijs, quæ duo
faciunt miliaria Germanorum ma-
gna: si montium iuga, & ambages
viarum, distant itinere vnus ferme
diei.

Fons igitur Rheni vnus, magis ad
Zephyrum & Septentrionem fertur; di-
citurque Rhenus anterior. Iuxta eun-
dem fontem habitant populi Aethua-
tij; eorundemque; adhuc apud fontem Rhe-
ni oppidum Tauetsa existit; quod & in-
uersa voce populi nomen ferè exprimit.
Dicuntur iam populi notissimo nomi-
ne Grifones, siue Canini à canis. Rhenus,
inquã, anterior per istius populi vallem
labitur; & statim à dextris flumè Medel
sinã

sinam habet. Præterea à sinistris Disentū
Rincunbergã, Anteldã & Vualterspur-
gam habet; hanc longissimè, illã non ita
longè distantè, præteriens. Ad Ortū ve-
rò Rhenus lapsus, Iliantū oppidū alluit,
sub quo, ex valle Lugnitia delapsum flu-
mè, quod Glenner dicitur, à dextris accipit.

Fons verò Rheni alter, dicitur poste-
rior, & is magis ad Orientem & Austrū fle-
ctitur: ex Adula autem monte nascitur, duo-
bus quasi initijs: habetque Rhinualdum
iuxta sese vicū: & statim fertur in Orien-
tem. Insignè pagum propius ad læuam
habet, Speluncã; longinquius castrū Be-
renburgum relinquit. à dextris cominus
Scampelam pagum, eminus Rhæaltam,
quasi altam Rhetiam, in monte castrum,
habet. Ad Boreã inde delabitur; prope
Tuscanum, quod ad læuam habet, flumen,
accipit. Abellã à dextris; ex monte quod
Abellino funditur. Protinus à dextris
habet vallè amœnissimã quæ Tumilia-
sca vocatur. Rhenusque; ad Rhetiam arcem
labitur. Mox anterior & posterior
Rhenus confluunt: efficiturque ex

duobus fontibus vnus Rhenus.

Rhenus anterior in longitudine habet triginta duo millia passuum : siue ducenta stadia, & quinquaginta sex.

Rhenus posterior viginti quatuor mille passus; siue centum & nonaginta duo stadia.

Ab eo loco, quo anterior & posterior Rhenus confluunt, vsque Rhætorum curiam sunt quatuor millia passuum.

Curia autem Rhætorum Rheno à dextris imminet; oppidum sanè elegans, iuxta quod sese Plessura fl. in Rhenum exonerat

Inde pagus à dextris Cicere in ripa Rheni sita. Rhenus autem ad occasum prouoluitur: à dextris fl. Longarum excipit: eadem parte Maiæ Campum oppidum habet.

A Curia Rhætorum vsque Maiæ Capum sunt octo mille passus. Rhenus longissimo dissitum tractu monasterium Phabarium, quod & altissimo receptum monte, à sinistris præterit: & sub eo Camingam fluuium thermis maximè nobis

lem,

lem, accipit. Sarunetes populos ad locuam alluit. Ad Corum fertur.

Inter duos montes, locua Scalam, contra Altum montem habes, defluit. Comitatum Verdenbergam, à sinistris habet parum à ripis dissitum: à dextris quoque non nihil remotum oppidum Balzefium. Hinc ad Septentrionem Rhenus frontem vertit, & Benedurum à dextris alluit.

A Maiæ Campo vsque Benedurum sunt octoginta stadia.

Illum fl. Rhenus à dextris obtinet. Illus verò nascitur, ex monte, qui dicitur Rhæticon, Muntafum & Drufi vallem secans, oppid. Petri Campum, montemque Estionum alluens, tandem Rheno commiscetur.

A Beneduro vsque ad Illum flu. sunt triginta duo stadia.

Rhoguscos populos Rhenus ad locuam habet: Rhinacum opp. præterit: sub eo tandem influit Lacum Podamanicum, siue Brigantinum: istius lacus descriptio petatur ex textu.

A 3

Abil-

Ab Illo fl. vsque ad lacum Podamani-
cum sunt centum stadia.

Lacus in longitudine habet ducenta
stadia & triginta duo, in latitudine autē
protenditur ad centum stadia.

Rhenus à Septentrione sensim decli-
nat in occasum; Stechbornum à sinistris
oppidum, quod iuxta lacum est positū;
infra lacum autem Stanim à dextris:
Deiffenhouium à sinistris opp. alluit.

Alacu Podamico vsque Deiffenho-
ueum sunt quadraginta stadia.

A Deiffenhoueo vsque Scaphusiam,
quod oppidum est à dextris, sunt etiam
quadraginta stadia.

A Scaphusia ad Cataractā vsq; Rheni
maiorē, sunt 24. stadia, pedestri itinere.

Cataracta ista in altitudine habet se-
ptuaginta quinq; pedes.

Rheno à dextris opulentissima immi-
net regio Hegouia.

Rhenus in Austrum planè vertitur,
D. Benedicti insulam, quā Augiam exi-
stimant esse minorem (maior est in lacu
Brigantino Richenou) alluit, Rhingo-
uiam

uiam peninsulam ferè circuit. Paulatim
in Zephyrum flectitur.

A Cataracta maiori vsque peninsu-
lam triginta stadia sunt.

Rhenus in Austrum redit: è longin-
quo ad dextram Alemannorū castra, ad
sinistram Romanorū castra præterfluit:
& Vr. flumen, à sinistris postea excipit.

A Peninsula Rhingouia vsque ad cō-
fluentem Rheni & Vr fluuiorum sunt
tria millia passuum.

Rhenus à sinistris accipit Troesam fl.
apud Eglissou oppidum.

Ab Vr fluuio ad Troesam vsq; fl. sunt
quatuor mille passus.

Rhenus à dextris Eglissou oppidum
præterlabitur facto arcu in Zephyrum
vergit; læua Glath fluuium, ortum ex
duobus lacubus Griphio & Phesino, di-
gerit: postea à sinistris Keiserstoel, quasi
dixeris Cæsaris solium præclarum anti-
quitate oppidum allabitur.

A Confluente Rheni & Troesæ vs-
que Cæsaris solium sunt viginti stadia.

A Cæsaris folio Zurzachium vsque emporium sunt quoque viginti stadia.

A Zurzachio vsque Caboltz siue confluentiam superiorem Rheni & Arolæ sunt triginta & quatuor stadia.

Arolæ, Limagi & Vrsæ flumina, cum descriptione montis Iuræ siue Iurassi, & Lacu Pontij Pilati apud Fragmaont in Heluetia, petantur ex textu.

Rheni longitudo, à capite anterioris Rheni vsque ad confluentem Rheni & Arolæ, iuxta fluuij circuitū mille stadia & sexaginta habet: quæ faciunt Germanica miliaria communia triginta tria; sic quatuor redundant stadia.

Si quis verò pedestri maluerit vti itinere, non iuxta Rheni gyros vt hinc & inde exorbitet necessum habet: iuxta parallelam semitā à capite anterioris Rheni vsque ad Arolæ & Rheni confluentē sexaginta sex millia passuum habere poterit: quæ faciunt septendecim semimiliaria Germanorum cōmunia. Satis inde curuatura Rheni elicitur.

Ignea

Ignea nubifero mons vertice suspicit astra:
 Itala Gallorum terminat arua iugis.
 Quòd nitido vertex niteat candore profusus,
 Alpibus albedo nomina iure dedit.
 Quod veteres alpum lingua dixere Sabini,
 Id Latij alpi nomen habere solet.
 Ad tria protenso stadiorum millia monti
 Infera cum Supero cernitur vnda mari.
 Sæpè quod inuerso mons nomine nomina mutet,
 Id ratio nunquid sana docere queat?
 Hannibal adiecit Pænorum nomina monti:
 Ignibus Alpinum sustulit ille nemus.
 Alpibus & Græci tribuerunt nomina Graijs:
 Graius inaccesso surgit Adula specu.
 Iulia Cæsareo quod nomine dicitur Alpīs,
 Causa stet: hac primum Iulius egit iter.
 Longior extremis apparet sinibus Ocre,
 Hic vbi præclaris Histria rebus adest.
 Sunt nimium celsa montes radice leuat:
 Imparibus gaudet astra ferire iugis.
 Mons subit hic, inter quo non subit altior Alpeis:
 Nobile mons summa nomen ab Alpe capit.
 Hic reliquos vasto tumuli deuincit honore
 Qui nimio montes saxa vigore leuant.
 Posteritas nomen tribuit mutata Gotardo,
 Quod valido tutor monte Gotardus agat.

Alpes in lō
 gitudine ha
 bent milia
 ria Germano
 norum com
 munia 92,
 et partes
 tres.

Thratius excelsa, mirum, spectatur ab Alpe
 Hæmus in altitudine
 Hæmus, ubi claro fulget honore dies.
 habet milia Hæmus vt Orphæo conscendit verrice nubeis,
 revnum & Vertice sex passum milliatotus habet.
 medium, Mons velut in cornu summa diuertit ab Alpe,
 Qui reducem Solis spectat Adula diem.
 Mons Adua nomen merito præferret Adula:
 Ast Adua victor nomen Adula negat.
 Barbaries umbram sequitur deducta Pelasgo
 Nomine: sed Græcos dictio penè later.
 Scandit inaccesa vertex compage viarum:
 Nominis hinc Adua Gratia laude viget.
 Hi fluuio montes passim letantur oborto:
 Irriguis passim saxa rigantur aquis.
 In quatuor mundi partibus diuersa feruntur
 Flumina: pars Mundi flumine nulla caret.
 Gurgite Ticinus summa descendit ab Alpe:
 Per iuga Leponti fertur in arua Notbi.
 Quà subit Arcturum vertex, hic nascitur Vrsa
 Stagna suis dirimit qui Lucerna vadis.
 Sol ubi subsidit, remouetur vertice Furca:
 Et genitor Rhodani Furca ministrat aquas.
 Quà reditum Phœbi lacerus prospectat Adula,
 Frigus & aeterno polluit arua gelu:
 Gens colit haud vno Lepontia culmine rupeis,
 Quam minus Alcide gratior ante comes.

Scire

Scire iuuat Rheni fontis? hac nascitur ora
 Redditur & gemino Rhenus ab amne duplex.
 Fonte cadit natus duplici. Quod flumina distent
 Longius, id multo semita monte facit.
 Vix gemini longè fontes distare videntur:
 Mille decem passus inter vtrosque cadunt.
 Quattuor horarum spacio cernentur vtriq;
 Si qua parallelum sternat amussu iter.
 Ducta per ambageis suspendit semita gressum:
 Semita vix toto vincitur ergo die.
 Posterior dextra Rhenus prospectat oriri
 Anterior læua spectat obire iubar.
 Alpibus hic fontem tacitè deducit ab altis:
 Argolicis illum fundit Adula iugis.
 Hic magis ad Zephyrum Boreali visitur Arcto:
 Solis in exortum prospicit ille Notbo.
 Orius ab angusto defert hic gurgite fontem:
 Ille facit duplici cornua fonte duo.
 Non procul hic oritur Ticini margine fontis:
 Contiguus illam Meusa fatetur aquis.
 Hic postquam natus, rectè meretur Edum:
 Ille sub exortu versus, ad Arcton abit.
 Hic triginta duos transcurrit millia passum:
 Millia viginti quattuor ille subit.
 Aet huatia fossa vallis defertur hiantis
 Anterior, facili Rhenus obitur aqua.

Hæ

12 BERNARDI MOLLERI
Et vix Aethuatijs nascenti proxima Rheno
Turba magis: primum fonte Tauetsa iacet.
Excipit angustum, quod dat, Medelsina, flumen
Rhenus: & ad dextram flumine latus abit.
Testa Disentina linquit montana cohortis
Rhenus: & ad laeuam moenia gentis habet.
Rincumberga procul, nec non Antelda videntur:
Alueoli laeuam pagus vterq; fugit.
Vuolter spurga sedet distante remotius vnda:
Finitimis passim castra videntur agris.
Dum tenera Rhenus facie suspectat Edum,
Solis & opposito prospicit ore iubar:
Præterit admotis Iliantum fluctibus: illic
Lugnitia Glenner valle profusus adest.
Valle profusus adest Glenner, quem dextera Rheno
Excipit: hoc grauior flumine Rhenus abit.
Rhenus vt exhausto transegit gurgite fontem
Anterior, suffert posterioris aquam.
Posterior bino fontis torrente meretur
Rhenus: & ad fontem culmina vicus habet.
Candida sortitur Rhenani nomina saltus:
Vt pote Rbinualdi nomina vicus amat.
Hic duplici Rhenus iungit torrente fluentia:
Hic coit: hic torrens desinit esse duplex.
Comiter incesu Rhenus descendit in Eurum:
Vndisonis passim castra tuetur agris.

Aluco-

Alueolum tractu spectat Spelunca sinistro:
Castra Berenburgi Rhenus abesse facit.
Hinc Scampesa subit: subiens hinc Rhætia celfo
Alta venit nitidum monte leuata caput.
Hæc tenuis formam castris præferre videtur:
Ast pagi faciem pauperis illa gerit.
Pagus & arx tractu defensant culmina dextro,
Culmina barbarico sapius ista metu.
Proximiore Rheno castris Scampesa Rhealta:
Nam stadijs Rheno quinq; Rhealta fugit.
Antea prospexit nascentis lumina Phæbi
Nunc Borean contra Rhenus abire parat.
Tuscanum læua, dextris accedit Abellam
Flumen aquis, Euro ducit Abella viam.
Flumen Abellini descendit vertice montis:
Teutonica Burgum vocis adesse sinit.
Tractibus abscondit Tauasi flumina dextris:
Pluribus occursum nomina demit aquis.
Dum graditur Rheno sceptris infertur Abella:
Perditur: & compos desinit esse sui.
Vlterius Rheno simulac augmenta, arantur,
Prægreditur dextrum Tumilia sca latus.
Tumilia sca canis imitatur vallibus hortum
Alcino; montis inter adepta locum.
Illic delicijs exultat Rhætia pulcris:
Rhætia qui poterit clarior esse situ?

Abella flu.

Dum

Non poterit. Natura nihil permisit obese.

Cum soleat multis esse nouerca locis.

Dittia rurales ostentant culmina pagi:

Contiguus villa deliciaur aquis.

Hic quoque stant arces: patulo stant oppida monte.

Virigerum praebet Liber ubique nemus.

Rhenus eo fertur: Rhetorum dissecat arua.

Ad Borean recto cessat abire gradu.

Rhenus ubi toto fontem torrente repleuit

Posterior, suffert Anterioris opem.

Vnicus, ante duplex, gemino coit agmine Rhenus:

Solis ad exortum ductile flectit iter.

Hic ubi iam Rhenus coijt, vix Curia mille

Rhetarum quater passus inde remota iacet.

Curia Rhetorum Plesura proxima Lymphis

Aequorea montes valle ligata colit.

Arce sedet bina: stant arces vertice saxi:

Hic Oculi, Martis Spyna videtur ibi.

Martis adhuc Spynam patitur restare vetustas:

At Oculi Spynam colle ruina tegit.

Hanc simulacrum urbem flumio Plesura reliquit,

Hac nitidis simulacrum arua diremit aquis.

Vertitur in Cori flatu: dum serpere sperat

Latius, hunc Rheni dextera mole rapit.

Hic quoque; veloces habitant magalia Rheti,

Hic quoque; Canini saxa per vada ruunt.

Scilicet

Scilicet à canis Canini nomina ducunt:

Et socio Rhetos semper amore colunt.

Gurgite qui placido manauerat aut ea Rhenus,

Distrahitur ripa, tectus abire ne quit.

Verjus ab exortu Phœbi declinat ad Arcton:

Mox alia Corum parte retortus obit.

Ardua flexibilis sinuantur cornua spiris:

At Cicerem dextra Rhenus abire videt.

Solis ad occasum curuato ducitur orbe

Rhenus: & aduecto ditior amne fremit.

Gens ibi possedit Rhucantia nomine vallum:

Hic quia Rhucantia sessio iure fuit.

Rhetia nec populum vidit, qui tempore Martis

Martia Rhucantia maior ad arma foret.

Excipit à dextris Longari flumina Rhenus:

Rheticon hec gelido flumina monte parit.

Fragmina Cublisæ Longarus agrestia transit:

Fragmina Pideri fluctibus aqua videt.

Ad Campum Maia (plures dixere Lupinum)

Rhenus it: ad dextram culmina gentis obit.

Campus & hic Maia Plesura dissitus extat

Vix procul: hinc passus mille sed octo fugit.

Claustra procul Rheni distant antiqua Fabaræ:

Sunt pedibus Rheni mille remota decem.

Gramineo quorum vertex syluescit honore

Nubiferis surgunt conspicienda iugis.

Quippe

Quippe ruïnosa monstrant etate senectam:
 Sunt procul à læuo fluminis orbe sita.
 Inde rigat vallem nitido Caminga liquore:
 Quem proprijs Rheni læua marit at aquis.
 Camingam iuxta Thermana montana calentes
 Clausura tenent, rupeis inter adepta locum.
 Vix medias Thermanas Titan illustrat Olympos
 Tam procul in calidi viscera montis eunt.
 Aurum Lympha refert, Cyprio quod conuenit aris
 Nil sapit: æstat is tempore fundit aquas.
 Tunc radio solis glaciem Galandare soluit
 Vstus: rum medici brachia fontis eunt.
 Rhenus aquam læua potat verrente Sarunam:
 Vnde Sarunetes nomen habere liquet.
 Valle Sarunetes Rheni suspectat abire
 Læua. Sed hac melius valle quid esse rear?
 Bacchus abundanti satiat vinet a fauore:
 Multa sub Autumni tempore vina bibit.
 Munera dant hortu nutantes pondere rami:
 In quibus æstatem plurima degit auis.
 Mater Eleusinis quondam laudata colonis,
 In segete eis facili rura labore creat.
 Luxuriant riuu passim montana secantes
 Gramineo passim vernat odore locus.
 Oppositus Coro læuam subducit olenti
 A Zephyro, curuum Rhenus adornat iter.

Hinc

Hinc gemini Rheno dirimuntur flumine montes:
 Flumē agit monteis inter utrosque viam.
 Mons subit ad dextram, qui vertice dicitur altus:
 Qui latus ad læuum nomine Scala, subit.
 Scala nec ascensu facilis, nec tramite, durum
 Præbet iter. Clausuris turba cecidit iter.
 Non potuit quisquam montis tentare cacumen
 Antea: nec quisquam vallibus ire tulit.
 Vertice mons exit lato: curuatur in arcus
 Sæpius, & longo cornua sine trahit.
 Eleuat extremi Sargantium vertice montis:
 Mœnia Sarganti marginerupis agunt.
 Scala secat vallis nusquam: meritur eundo
 Stagna Brigantini nomen adepta maris.
 Aequora Vesenij pars circuir altera Scala:
 Ad mare, quod Tigurum flectitur vsque, subit.
 Læua sub occasu, sub Edo dextera fertur:
 Sic media vallis parte triquetra iacet.
 Effigiem scala sic mons præstare videtur,
 Si faciem Scala Delta referre potest.
 Ad decus accedit Scala, quod nomina princeps
 Scaliger ex tanti vertice montis habet.
 Imperij constat quatuor sanxisse Terractin,
 Nomina qui saltem principe digna gerant.
 Post Mediolanum Scala debentur honores
 Vrbs sequitur Scalam nomen adepta Padi.

B

Cam-

Candida succedit Paduæ Mirandula. Tali

Princeps imperij cogitur ire gradu.

Gloria Scalarum diuerso claruit orbe:

Quattuor hinc Scalas ordine Fama canit.

Prima licet Scala titulum signare videtur,

Nilus vbi septem Delta figurat aquis:

Attamen ostendit Scaleni nomine nomen

Rectius: haud Scala symbola ferre potest.

Gens ibi Mæforum deducta propagine, Nili

Accola, Niliaco struxit in orbe lareis.

Non hæc succubuit Cyro, non Cæsaris ensi:

Imperio fecit cuncta subesse suo.

Nomina Getharum traxit Gednis ab amne:

Antea nam Geon nomine Nilus erat.

Hæc est vltimus Libyco progressa sub æstu,

Obsequio Nili sufficiente minus.

Barbara Getharum retinet Gethulia nomen.

Sic populi nomen fata perire vetant:

Nempetripartita Σκαληνός imagine Delta

Exhibet: ac Nilus tramite Delta facit.

Accola Scalenum dixit se postea, Nili:

Et memor Argolica Mæsia vocis erat.

Pars etenim Nili mansit contenta fluentis,

Occiduos postquam Getha subisset agros.

Creuit in immensum Scalena copia gentis:

Innumerum Gethas constat inisse gregem.

NON

Non Libya tellus populo suffecit verique:

Ad patrias vrget causa redire plagas.

Causa suum morsu qua sic afflixit Vlysem,

Vt patris illum nollet abesse focis.

Pannoniam vincens ponto Sueonas adiuit

Getha: locis nomen fecit inesse Goti.

Ad patria tractum simulac Scalenus abiret,

Posthabito Borean cepit adire Notus.

Quod dederat genti specimen Σκαληνός auit a,

In chypei signum fecit abire sui.

Patria Mæforum Romanis oppida demit:

Bella per Europen spargere lusus erat.

Quod referat Scala faciem Σκαληνός, haberi

Italis hinc Scala nomina credit humus.

Nomine Σκαληνός signauit Gracia Gracæ:

Itala Scalanos nomine lingua facit.

Barbara Scaleni mutauit opinio formam,

Vt facies Scalam certa referre queat.

Sed faciem differre liquet: Σκαληνός vbique

Clauditur, in capitis vertice Scala patet.

Corpore libratur vacuo Σκαληνός: at auicta

Tramite stat triplici Scala: stat apta pedi.

Semper inaequali Σκαληνός imagine distat:

Est facies Scala recta, nec aqua tamen.

Angulus equato coeat quod cardine nusquam,

Discrepet à lato forma quod alta facit.

B 2

NAO

Nam lateri basis non sic respondet vtrique,
 Vt lateri basis reddat vtrique vicem.
 Quod graduum trino surgat discrimine Scala,
 Quod gemini Scala dentur vtrinq̄e cānes,
 Posteritas fecit, quando produxit Alani
 Robur, & æterno pectora Marte tulit.
 Qui valida nervos acuir virtute laborum,
 Dediticit rebus degenerare patrum.
 Italiam dextra miles victrice subegit:
 Herculeam nulli mente secundus erat.
 Occiduos animi feruore subegit Hyberos:
 Ignea Pyrenes terruit ense iuga.
 Diruta Gallorum populando mœnia vicit:
 In solito domitas ponte ligauit aquas.
 Effigiem præbent Gallis diuersa triquerram
 Flumina. Quid triplici pulcrius amne rear?
 Scaldis ad Arcturum sinuat: Sequana Coro,
 Occidua solis parte Garumna fluit.
 Ad triplicis formam fluij traduxit Alanus
 Signa, quibus totidem fecit in esse gradus.
 Inde Canis signum Scala signabat vtrinq̄e:
 Nam trabibus niti fecit vtrisque canem.
 Ipse canis nomen Scythici portabat Alanus:
 Hinc ratio signi iure probanda venit.
 Imperio cuius quondam Verona dabatur,
 Miles Alanorum stirpe creatus erat.

Esti

Extitit aeterno Deitrichi nomine dignus:
 Hamonio dignum gessit Achille decus.
 Nec Geta, nec Dacus, nec Pannon terruit illum:
 Non Italus fœdi causa timoris erat.
 Omnia virtutum præstabat munia solus:
 Solus & edomito terror in orbe fuit.
 Ille suum vultu referens præstabat Alanum
 Pristinam Scalam reddidit arua domus.
 Ille sibi Scalam reparans insigne gerebat:
 Cepit ab insigni Scaliger esse suo.
 Caesaris effectum Latij tunc nomine, Scala
 Quod Ganymedæa nobilitetur aue.
 Tunc, quæ sustinuit Sargantum vertice, Scala
 Principibus Scæle nomen inesse dedit.
 Tunc statuit Scalam tractu Verona propinquo:
 Hæc Comitibus castris digna vocare fuit.
 Tunc Comitibus fecit titulum solius haberi
 Austrias Austriaco scæla sub orbe vigens.
 Sic triplici fulcris Scæla Deitrichus agebat:
 Territa quo nunquam sospite scæla fuit.
 Scæla perit Rhæni: Scælam Fortuna remouit,
 Gallia quam triplici nobilibus amne dedit.
 Vix reliqua tutò restant. Fortuna minatur
 Iuteritum: nulli semper amica bono.
 Sic varijs scæla nomen traxere figuris
 Scaligeri, quorum Fama tacere nequit.

B

3

Scæ-

Scaligeri, quorum ducuntur origine reges:
 Scaligeri, quorum Turca vigore perit.
 Scaligeri, quorum virtute potentia creuit:
 Creuit in immensum, regibus aqua fuit.
 Tempore deducunt antiquo semina, fasti
 Ut seriem stirpis semper inire queant.
 Fascibus illorum cedunt, quæ rexerat arua
 Attila, quæ celeri præterit Hunus aqua.
 Attila regnorum domitor, quem vicerat armis
 Scaliger, Hunorum cedere iussit agris.
 Quamuis Pannonico cessisset barbarus orbe
 Hunus, Pannonica nomina liquit aqua.
 Hunus a bæxcelso descendit vertice Scardi;
 Dicitur Huni fluij nomen & arua tenent.
 Quineriam confert Hunus præclara fluentum
 Culmina, quos Iugro misit ab orbe polus.
 Palluit aduentu quorum Germanus, & atrox
 Gallus, & indomito Roma sub hoste fremens.
 Excipit Huni Licam: Sauo miscetur: in Istrum
 Sauus, in Euxinum defluit Ister a quæ.
 Sub dominis Scælarij præclara fuerunt
 Oppida: sed Venetus sustulit ista furor.
 Scaligeros Veneri, simulac Gulielmus obisset,
 Historicis censent interijse strophis.
 Suspicio hæc Venetis efficit cupidine regni,
 Fama quibus mendax credit inesse fidem.

Et

Et qui Burdegalañ Aquitano præterit orbe
 Scaligeris auxit grande Garumma decus.
 Scaligeri gaudent Hunis præbere Dynastam,
 Hungaricæ regi nobilitate pares.
 Marchionum confert titulos Verona Catulli
 Patria: censetur reddere Lica Duceis.
 Scaliger existit proprij Commilito Regis.
 Quod soleat crebrò Regis obire vicem.
 Veligeros Scala tribuit Zcradina Baronas,
 Tempore qui Marti carbasa ferre solent.
 Sarmata Creutzburgi Dominos dat Prussia Scæla
 Sarmata Ryphei frigore densa poli.
 Ceruleis ambit quicquid Erisinga fluentis:
 Arcis & Eilauie moenia quicquid habent:
 Et quod Torauium, Zintena quod obtinet omnis,
 Illud Scaligeris Prussia sponte dedit.
 Prussia virtutem Paulo sub principe discat:
 Ingenium Pauli concelebrare iuuat.
 Scaligeros auget vasto successor honore
 Paulos, & illustri promouet arte genus.
 Ingenio Musas superat, virtute Mineruam,
 Istmiacum forti Bellerophonta manu.
 Corpore Mastinos imitatur: pectore vincit.
 Scaligeros animo præstat ouante Canis.
 Præstat idem Caesar nomen fortit us Iuli;
 Quem placida Gallus laude Garumma colit.

A 4 Quan

Quantum doctæ tibi debet *Mirandula Pice*,
 Tantum *Paule* tibi patria debet humus.
Mysia signati *Bosnensem* nomine *Solus*
 Te vocat: *AetHEREUM* *Mysia* munus amat.
 It *ala* prodigium *Natura* nuncupat ora.
 Exeris humano celsius orbe caput.
 Quandoquidem magnis raro *Fortuna* pepercit,
 Parcere *Scaligeris* nescia semper obest.
 Orphanus exilio iraducere cogeris avum:
 Cogeris immiti: tristia clade pati.
 Semper in ignotis heu quantum vivere terris?
 Heu patriis quantum semper abesse plagis?
 Non tibi *secura* procedunt tempora *lucis*:
 Non tibi *secura* tempora noctis eunt.
 Fida tibi nusquam regio: *vallis* vbiq̃ue
 Hoste: minatur *hamus* fata, minantur *aqua*.
 Nemo tibi largitur opem: *proscriptus* abisti:
 Dum sibi quisque timet, ferre quis audent opẽ?
Barbaricos inter, spem non explode, *furoris*:
 Ancora mœstorum *sæpius* illa venit.
Sæpius abstruso deuinctum carcere laxat:
Mortis, in egrotō mitigat ipsa metum.
Marcida let hales exugant viscera *cura*,
 Inferet hæc curis gaudia: clade iocum.
 Ecce *baculum* fidei teneas; teneatur *amorum*
 Ecce *stola*: non aberit, *credito*, *Scala* spei.

Per-

Perfer & *obdura*: multi *grauiora* tulêrunt:
Quinetiam *reges* aspe: iora ferunt.
 Nonne loco *sceptri* *ferulam* *Dionysius* aptat,
Aedipus & *trepido* flagitat ore *stipem*?
 Et *Macedôn* princeps *Roma* mendicus oberrat:
Cypri rex *Venetæ* pauper in vrbe gemit.
 Qui *Crucis* *Austriaco* delubra locauit in orbe,
 Triste loco *sceptri* visus obire pedum.
 Fata quis *Henrici* memorabit atrociam *quartis*?
 Cogitur is nati *vincula* ferre sui.
 Cogitur *illudinato*: quem contulit orbi
 Exitio *genitor* contulit ipse suo.
 Carcere damnatur *Gustauus*: tristia perfert:
 Cuius in imperio *Suetia* nuper erat.
 Quot *domitrix* pœna socios *fortuna* ministrat?
 Quæ tibi pœna nocet, pluribus illa nocet.
Perfer & *obdura*: tandem cadit ira *leonis*:
Ingenui tandem *Cæsaris* ira cadet.
 Quò *reducis* laudem *Scala* *Fortuna* reportet,
 Id *Deus*, id *Cæsar* faxit: id opto tibi.
 Hæc de *Scaligeris* causatur dicere *Scala*
Sueuicæ: iam *Rheni* flumina rursus agam.
Vuerdenbergæ procul *Rheni* sortita *sinistræ*:
Dextera *Balzesium* longius ora videt.
 Dum *graditur*, crebro flumîs augmenta meretur
Rhenus: & à *Cori* *cardine* flexus abit.

B

S

Vadit

Vadit ad Estiones, rectè prolapsus ad Arcton.
 Congruum Rheni stat Beneduron aquis.
 Candida Meinfeldo Beneduri culmina Rhenus
 Mille decem passus esse remota facit.
 Estiones dextra Rheni linquuntur: & Illus
 Hac vitreas Rheni parte subintrat opeis.
 Rhaticon attritis educit rupibus Illus,
 Rhaticon excelsò sydera monte ferens.
 Fluctibus irrorat Muntaphi pascuavallis
 Illus: & illustri gramina fonte rigat.
 Letus adit Drusi vallem: scrutatur arenas;
 Irrigua Drusi valle iuuatur aquis.
 Excipit à dextris, quod dat Bludensia flumen,
 Flumen inextincto rura liquore secans.
 Inde Petri campos (Valcircum dicitur esse)
 Alluit: in circo mœnia vallis agunt.
 Mille ter ad passus Valcircum gurgite Rheni
 Dissidet. Ad Rhenum promouet Illus iter.
 Mons subit Estionum, quo cum digressus abiuit
 Vltimus ad Rheni deficit Illus aquam.
 Scire cupis quantum distet Beneduron ab Illo?
 Mille quater passus inter vtrunq; nota.
 Belligeros læua spectat tellure Roguscos
 Rhenus: & Autumni tempora vite replet.
 Latius hinc itur: Rhinacum pergitur: vndas
 Inde Brigantini pergunt inire maris,

Sed

Sed prius ac lapsu vastum prorumpat in aquor
 Præualido Rhenus ponte fluentia tegit.
 Ne lateat mensura loci, ceu suspicor, Illus
 Hoc stadijs centum fertur abesse salo.
 In pelago Rhenus nescit mutare colorem:
 Turgidus innocuo separat amne lacum.
 Quem subigit Lojanna iugis, subigitq; Geneva,
 Diuiditur Rhodani nonne Lemannus aqua?
 Larius excelsò mentitur Nerea fluctu,
 Abæna quem pulcro conficit amne parens.
 Aequora Veseny Limagus resonant ia fundit:
 Vrsa tibi confert grande Lucerna salum.
 Inuia Dollarde pertransit Terhyos arua
 Amasis: exiguo funditur amne sinus.
 Parua quidem magnis quadrat exempla subindè:
 Vuestphala Dumero pascitur ora lacu.
 Hunc placidis Hündina secat piscosa fluentis:
 Hospita nec vasto perditur vnda mari.
 Aequora securo discedit flumine Rhenu
 Aequora Teutonici nomine digna sali?
 Arduus extendit spatioso brachia fluctu,
 Arduus extendit litora fauce lacus.
 Quin stadijs regnum tendit fluuiate ducentis:
 Adijce viginti millia nempe pedum.
 Vtraq; discedunt stadijs a se litora centum,
 Quæ lacus excessu latior ire nequit.

Mitte-

Lut teracus nitido glomeratur in aquora fluctu:
 Postea Fufachio Fufachus vrbe perit.
 Ad caput excelsa surgit tellure Brigantum,
 Qua pelagi spumas amne Brigantus inir.
 Solis ad exortum modico dum flectitur arcu
 Aequor, in aequoreum Liblacus aquor abit.
 Ad latus hinc dextrum Lindauia cingitur vndis.
 Ponte sed Istmiaco continet illa solum.
 Argus ab Algouia recidit, subiturus in aquor,
 Langoia postquam tecta rigauit aquis.
 Hinc ferè Coruina Scufus defertur ab arce;
 Scufus in altifoni labitur arua maris.
 Mœnia fagineo deducunt nomina cornu:
 Ad mare flant, spatio parua, sed aucta viris.
 In mare quâ tendit resonanti Vispacus amne,
 Tecta lemanstadij Doris adesse videt.
 Doris Hagenoia tumulum sinuosa tuetur:
 Postea Mersburgum littoris ora vehit.
 Hoc maris educit Mersburgum nomina castro:
 Altius hic fundum dicitur esse maris.
 Qua prius extendit spatioso littora gressu
 Littoris hinc stricti cogitur nuda pede.
 Postea Menouium circundatur insula Ponto:
 Menouium latè stagna videre potest.
 Parte sui media tumulis adoperta leuatur
 Insula: nec poterit celsius esse iugum.

Inde

Inde remotâ Sacri spectantur nubila montis:
 Et mare trans longum cernitur ora maris.
 Hic vbi Neptunum dextro fert litto retellus,
 Murus Iburginga tecta tuetur aquis.
 Tollit Iburginga sedes hinc infera tectum
 Alterius: iuxta seuit acredo sali.
 Se procul in gelidum Peninsula proruit aquor:
 Irriguus Istmon præter operta vadis.
 Hanc vicina sibi ducto Constantia ponte
 Alligat: haud nauti cerula, ponte secat.
 Flatibus abscedit Cori: conscendit in Euros:
 Nobilis aprico cernitur orbe lacus.
 Nobilis Istmiaco Podamania limite fertur:
 Vterius viridi sylua lepore nitet.
 Parte sed extrema Stadium procurrit in vndas.
 Versus Alenspacum curua rotatur humus.
 Candida Rodolphi spectatur litto cella,
 Cella monasteri lege probata sacris.
 Augia Cellensi terras inclusa profundo,
 Clarius est nomen diuite nacta solo.
 Insula viginti stadijs non longior extat:
 Strictior ad passus insula mille patet.
 Hanc dirimit princeps certo Constantia tractu:
 Mille quater passus inter vtrang; cadunt.
 Insula fecundat Cereali iugera fruge:
 Dixero si Tempe iugera, verus ero.

Augia ma-
ior Richens-
ou.

Fronde

Fronde sub ymbrosa rarefcunt gramina nufquã:
 Fronde sub arborea dulciter ymbraviget.
 Hinc locus extenfo mentitur brachia cornu:
 Effigies cornu nomen habere dedit.
 Quã latus Heluero fequitur margine læuum,
 Mœnia Rofarij percutit ima fretum.
 Solis ad occafum verfat quod ftamina telis
 Culmina Sangallum vallibus apta leuat.
 Mille ter ad pafus Sangallo difider aquor.
 Fertilibus Galli tecta morantur agris.
 Arbor adefl foelix, quoq; dicitur Arbona, ponti
 Accola: quam læuo fuftinet vnda fitu.
 Pofttea Romanum gelido ftat littore cornu:
 Vrbs quoniam cornu ftagna praunte fecat.
 Vrbs fubit, aptato Guringia nomine fertur:
 Rebus enim fertur nomen habere bonis.
 Aequoris extremo Conftantia margine furgit:
 Claftibus hæc operit littora; merce forum.
 Inde Brigantino diuerfus ab aquore fertur
 Rhenus: in occafum turbine raptus abit.
 Linquitur à læuo Stechbornum limite diues:
 Aft alia Stænis parte remota fugit.
 Nomen habet faxi Stænis: poftrema tuetur
 Arua maris: Rhenum ponte ligata tegit.
 Inde quadraginta ftadijs curuator aquarum
 Rhenus abit: pafim claße fluentia fubit:

Deifen-

Deifenboua latus fluij fortita finiftrum
 Aduenit: hæc valido flumina ponte ligat.
 Poft tranfacta pedum viginti millia quinq;,
 Vrbs peritur dextra nomen adeptæ fcaphe.
 Vrbs eft: Teutonico Scaphufia margine ripam
 Occupat: haud ficta nomina præbet ouis.
 Nomen habere domus meruit ftatione fcapharũ:
 Vrbs operit Rhenum ponte; fluentia fcaphis.
 Eft locus à Rheni dextra protenfus ad iftrum:
 Scilicet Hegoia nomina gentis habet.
 Hic ftadijs longa fertur tellure ducentis:
 Et rotidem lato tenditur ipfe finu.
 Ipfe quadraginta fex & munitur in arceis,
 Vrbs & innumera mœnia ftare vides.
 Impoftum munit tumulis Natura Duellum,
 Quod reliquos claro vincit honore lareis.
 Vtterius Rhenum fimulac Scaphufia mifit,
 Mille ter vt pafus cefferit ipfa pedes:
 Rhenus abit celfa lapidum compage retortus:
 Mole viam quærens nescit mire viam.
 Par scopulis furgit: ripa turbatur vtraq;
 Turbidus Oceana murmurat inftar aque.
 Vnda viam frangit: scopulos rimatur eundo:
 Sub laceros agitur monte remiffa feroeis.
 Præcipiti rupeis inter demiffa meatu,
 Obuia tot pafim frangitur vnda iugis.

Indignan-

Indignant er abit: minus obice sustinet angis:

Per iuga vindictam tramite laesus agit.

Colligit in spumas rabiem: pulsare videtur

Astra: graui tellus cedit abacta metra.

Scyllai rabiem latratu denotat amnis:

Irq; reditq; frequens; more Charybdis abit.

In subitos fluctu passim labente Meandros

Cerulea perpetuo voluitur orbe fuga.

Si scapha, si piscis cum Rheno decidat infra;

Vt scapha, sic piscis fragmina mille dabit.

Præcipiti quoniam scopulo Cataracta videtur

Passibus elabi quattuor atq; decem.

Amne viam carpit placido sedatus aquosam

Rhenus: in oppositi labitur arua Nothi.

Non procul à dextris, qua Solexurgit ab ortu,

Hic Alemannorum castra iacere vides.

Non procul ad læuam, qua Sol deuergit in vndas,

Castra Latinorum Marte notata iacent.

Augia mi-
nor. Augia succurrit Benedicti numine clara:

Est minor: & gelido cingitur amne locus.

Hinc ferè Lunatio Rinonia vapulat estu:

Ductilis in speciem flectitur vnda tubæ.

Et latus ad dextrum peninsula clauditur vndis

Quod superest, Isthmus calle relictus, obit.

Vrbs sterit hic quondam: vestigia denotat vrbis

Cænobium facili tecta decore gerens.

Destituens

Destituens Austrum, Coro tantisper adhaeret

In Zephyrum donec Rhenus adorner iter.

Circuitu fluctus si non illudat adunco,

Triginta stadijs hinc Cataracta ruit.

Murat iter Rhenus, nec enim persistit eodem

Tramite: nubiferi cedit in arua Nothi.

Vr subit (hunc Latio dixerunt nomine Taurum)

Partibus ex Scala flumina montis habet.

Vr simulac flumen Sitteri flumina potat,

Nomina Thurgoia mancipat apta sua.

Cella sed Abbatibus Monachorum candida votis,

Proxima Sitteri fontibus arua tenet.

Vr bibit inferius (læuo sed margine) Murgum)

Murgus ab Australi flumina parte vehit.

Reddidit ex vndis simulac se talibus auctam

Vr perit: Vr læuo Rhenus & amne tegit.

Hinc si nosse velis quantum Rhingonia distet:

Mille ter ad passus diffugit illa retrò.

Hinc quatuor sinit persistens millia passum

Rhenus, & audaci verberat amne solum:

Fluminei sumit labris augmenta Troësæ:

Talibus augeri flumina gessit aquis.

Landbergas iuxta fertur bullire Troësæ:

Mœnia Chiburgi præterit apta iugis.

Vrbe Virudorum minimo suspectat abesse.

Hunc domitis Rheni læua capeßit aquis.

C

Auctior

Auctior incedit grauido iam flumine Rhenus:
 Aptior & nautis carbasa naue vehit.
 Præterit Eglishum dextris: fert gurgite pontem.
 Totus in occasum vertitur arcus aquæ.
 Inferius læua (Glatb dicitur) accipit amnem:
 Illius ex gemino nascitur vnda lacu.
 Nam lacui vallis expandit Sueuia passim:
 Glatb non immerito vallibus vnda cadit.
 Vnda lacu surgit partim deducta Phefino:
 Ex Gryphio partim nata palude venit.
 Ad solium læua desertur Caesaris urbem
 Rhenus; & excelsa flumina ponte ligat.
 Hinc stadijs constat retrò cecisse Troesam
 Quattuor: his passim millia iunge duo.
 Vt totidem fluctu spatij transegit eunte,
 Zurzacium læua Rhenus eunte subit.
 Zurzacium virgo bustis Verena celebrat:
 Nobilis emporio cernitur esse locus.
 Hinc Arolæ fluctus Limagi fortitur & Vrsæ
 Rhenus, ybi læuam Belgæ relinquit iter.
 Vipote triginta stadijs & quattuor illic
 Zurzacium spectat Rhenus abisse retrò.
 Vnda subit Limagi Claronum vallibus ortæ:
 (Glaria Claronum dicitur esse domus)
 Serniphias alia Claronum præcipit vnda
 Valle: pijs sese flumen adauget aquis.

Flumine

Flumine rimatur vallis, rimatur & arua:
 Et Limagus passim caute retortus abit.
 Qui simulac Vrnas infra defluxit eundo,
 Quæ stetit Heluetia terminus ante, subit.
 Terminus Heluetia, vero qui nomine Marca
 Dicitur: Heluetijs Rhetaq; castra facit.
 Vt lateris supra pontem conatur abire,
 Vesenium dextris aquor abire videt.
 Largas Vesenio deducit ab aquore lymphas,
 Quod Vallenstadij dicitur esse Lacus.
 Aequor & aptato Riuanum nomine fertur.
 Ast aliò Limagus grande retorquet iter;
 Hospitium dextra linquit villare Rapoldi:
 Aequoreas ang'i ponte tuetur aquas.
 Ad Tigurum fluctu medius serpente mouetur:
 Mœnia finitimo percutit alta mari.
 Nec Tigurina satis vallari mœnia stagno:
 Culmina sed Limagus præterit ista vadis.
 Non procul hoc distat Menardi limitæ cella:
 Cella peregrinis religionis sacra.
 Huc patria Menardus humo semotus abiuit:
 Viuere Mors homini: viuere vita Deo.
 Ne fidei Mundus noceat sentina malorum,
 Corpore desertum, sydera mente colit.
 Ne scelerum farrago Venus, spelunca virorum
 Officiat, casto frena pudore tenet.

Einsiedelen

Viderat astrorum constare palatia magnò:
 Emerito vidit cuncta labore dari.
 Legiferum Christi sensu versare tribunal
 Iudicis & summi classica mente tulit.
 Quò placeat Diuis, nil non præsumpsit obire:
 Quò fieret saluus, cuncta subire stetit.
 Tartarus & cælum tenuerunt scrinea cordis:
 Tartarus & cælum profuit, ecce, viro.
 Dum non infernus cedit, nec pectore cælum,
 Funeris & vitæ mentio semper erat.
 Pena Stygis peccare vetat: cenzura rebellem
 Admonet: ad cæli gaudia trudit amor.
 Id paucis curare datum. Menardus Olympi
 Mancipium, coluit simplicitate fidem.
 Miraturq; fidem, non hanc scrutatur ubiq;
 Et bonus & verax Numina spectat homo.
 Filius exiit erat Comitum venerandus honore:
 Sulgoia fasces liquit amore poli.
 Non tulit hunc Mundi rabies, non pertulit hostem
 Impietas: nocuit causa fuisse probum.
 Dum nemo incurrit, Christo dum militat exul,
 Funera latronum pertulit acta dolis.
 Gestæ viri templis magno vulgantur honore:
 Templæ Dei credunt esse statuta manu:
 Osa viri credunt aliò translata perempti:
 Augia Menardi corpore maior ouat.

Vir

Vir nimium dilecte Deo: dilecta piorum
 Anchora: te nullum Sœuicia maius habet.
 Ad tua diuerso peregrinus cardine templa
 Currit: inops voto templa coronat homo.
 Vt Limagus fluctu Tigurum labente diremit,
 Helueticis sensim mole propinquat aquis.
 Hinc Arola fesus celeri miscetur & Vrsæ.
 Fluminis hic Limagi nomen & vnda perit.
 Vrsæ cadit sensim montis radice Gotardi:
 Et propè Ticini nascitur Vrsæ caput.
 Vrsæ subit Borean: fertur Ticinus in Austrum:
 Hunc Padus, a se illum turbine Rhenus agit.
 Vrsæ per Vrsellam, vallis quæ Rhetica, cedit.
 Vria Tauriscis nomine iuncta venit.
 Vria reliquias Gallorum posthuma seruat:
 Flumine reliquias irrigat Vrsæ suo.
 Hinc lacui mistus paruum descendit in aquor,
 Oppida quod syluæ quattuor ambit aquis.
 Suitia Taurisco, gens it Syluana Lucerna
 Proxima: gens belli tempore foedus habet.
 Tam sibi conducto sanciuit foedere pacem,
 Vt nihil Heluético firmitus orbe rear.
 Est maris ad læuam crebro qui fragmine ruptus
 Mons hiat: effracti nomina montis amat.
 Hic intermedio Lucerinos vertice spectat,
 Syluanosq; pari spectat virosq; situ.

Fragmont.

C 3

Hic

Hic iacet inferior Sylvania, celsior illic:

Est spatij gentis inter utrasque parum.

Inter & excelsum mons aera tramite surgit:

Thracia vix Rhodope celsius ire potest.

Fragmina nutanti minuantur vertice casum:

Sapius abrupto fragmina monte cadunt.

Deiecta vallem rupes implere videntur.

Diva viatorem terret imago loci.

Pontij Pila
tilacus. Quo magis est altum nihil, est horrendius, ima
Vnda sub exesi vertice montis agit.

Qualis inest nocti fertur praeserre colorem:

Qualis inest Phocae stagna venenat odor.

Obuia vallantes includunt aequora sylvae,

Aequora mortali vix adeunda pede.

Deterior sylvas miscet Natura salicis:

Sed saliceis misero fecit odore graecis.

Pura sub arboreo minus exigua gramina fetu:

Nil tribulos praeter terra vigere facit.

Non aetas Cererem, non ver optata reducit

Commoda: non Bromius palmitis sudat aqua.

Parvibus haud esset quicquam de quatruor anni,

Tempore nigelido nubila staret hyems.

Perpetuo venti lacerant dumeta tumultu:

Non Zephyro tellus est Aquilone nigra.

Deuexa vapido valles panduntur hiatu:

Furua nec inducit vallibus umbra diem.

Noxia

Noxia producunt nimborum flumina nubes.

Area morborum pestibus apta nocet.

Non hederis illic sericum contexit lacchus:

Non roseas lauro vestit Apollo genas.

Filia non Cereris vellit Proserpina florem:

Non tenero perfert vngue roseta Venus.

In sterili buxus generatur pallida caeno,

Vnde sibi valeat Parca nouare colum.

Prauia non Cygni modulantur carmina fati:

Nec teneris galeam versat Alauda comis.

Pano nec expandit pennas: nec secula Phoenix

Cūputat: haud Prognos lachryma deflet Ilym.

Funereo mortis praedicit carmine Bubo:

Exitium lachryma Nycticoracis amant.

Hic agerent Parca. Sed nil truncare licebit:

Nullus vbi vivit, nemo perire valet. *eximus Rexi Smithi*

Hic ageret furua residens conualle Celæno:

Nil vbi, nil rerum tollere monstrata queunt.

Quid noceat Fortuna? nihil Fortuna reliquit.

Materiam bilis liuor abesse dolet.

Non sua veloces deponunt cornua Cerui:

Non Elephas recto staturae fugitue genu.

Non gelido pulcer latitare Cuniculus antro,

Non lepus effert senta per arua solet.

Degit ibi solita rigidus ferit at e Lycæon:

Degit ibi quouis sauior hoste Sat han.

C

4

119

In tribulis reptat serpentum copia nexis;

In graue qui virus sibila ferre solent.

Non locus est hominum vita, sed carcere dignus:

Perpetuo sont eis tesqua furore doment.

Qui fuerit caprus Strophadum discedat abyso:

Hæc Strophadum cladeis terra referre valet.

Hic Acheron, Lethe, Styx & Cocytus agantur:

Aethna vel Hecla locis debuit hisce dari.

Monstra, quibus ludit morem Natura creandi,

Debuerat tali præposuisse loco.

Vt nihil in sylua fausti, nil deniq; risus:

Sic nihil in totum cærule dulce ferunt.

Naiades extremo non prædunt margine Faunos:

Impete nec Satyri rura per vda ruunt.

Non ibi vitat a ludunt cum Doride Panes:

Non ibi Tritonum carmine concha sonat.

Non Thetis & coniunx abeunt ad basia Pelæus:

Non Venus & Liber basia rite premunt.

A pelago vindex pisceis Natura remouit,

Ne gelidis etiam rana coaxet aquis.

Stagna licet Boreas euertere cogitet atra,

Atra tamen Boreas stagna mouere nequit.

Pondere squalloris redduntur inertia crassi

Aequora, Nature motibus vsa nihil.

Squallida futales obtexunt tergora fumi,

An queat aspectu dirior esse lacus?

Non

Non subit hunc aliquis, nec eodem riuulus exit:

Ipse suis tantum stagna tuerur aquis.

Nec magis augetur pluuia, nec capitur igne.

Nec fera mutatur Sole, nec umbre palus.

Omnia stringat hyems glaciali marmora ponte:

Hoc nequit inuerti crassus in amne liquor.

Adde, quod insano Furiarum seuiat ausus,

Nec lacus irato seruet in amne modum.

Is simulac iactu sensit commot a lapilli

Aequora, Vandalico sauius hoste furit.

Indignatur: aquas sterili deducit Olympo:

Naufragium ponto, damna minatur agris.

Hinc ferus ingenti populatur grandine frugeis:

Impete ventorum deijcit inde nemus.

Aere terrarum quatuntur viscera moto:

Vallibus euertit mœnia: sede lareis.

Id pelago tristis voluit Natura licere,

Quod pelago licuit non Sodamit atuo.

Nigra nigra formam præbent Inferna paludis:

Heluetij tradunt monstra præesse loco.

Is cruce qui Christum damnavit, redditus Orco

It nitido circum stagna Pilatus equo.

Misus in exilium pelago perijse putatur.

Postea let halis desijt vsus aquæ.

Damnavit Natura lacum, Natura Pilati

Iudicium potuit sustinuisse minus.

C s

In la-

*In lachrymas, Christo mortem subeunte, subiuit.
Iudicij vindex esse seuera tulit.*

Quæ simulac vidit pelago cecisse Pilatum,

Non satis hæc ira credidit esse datum.

Materiam stagni diro mutauit abusu:

Vfibus, humana demitur vnda rei.

Poscitur ad pœnam gelida post funera mortis,

Cogitur his index Tartara ferre locis.

Hæc paritur, quicquid meruit perferre scelestus:

Quod ruit in stagnum, semper vi hospes abit.

Vel miseros inter geminat lamenta boatus:

Vel miserum index ante tribunal agit.

Sapius incumbit folio per carula ductus:

Sapius albenti carula turbat equo.

Mira Dei fonteis acuit vindicta: perire

Est proprium, quando virga Tonantis adest.

Hinc petat exemplum, prauo qui iudicat astu:

Qualibet vrgetur iudice causa Deo.

Hinc sapiat index Christum quicumque trucidat,

Qui Barabæ fautor mandat obire bonos.

Hoc age quod rectum, statuit quod regula iuris:

Non fauor, aut odium iudicis ora tegat.

Vrsa piam visus simulac liquisse Lucernam,

Ostia Tugino concitus amne rapit.

Est lacus: ac lacui dat nomina Tugion arcto:

Et mare contigua Tugion vrbe subit.

Flu-

Flumina Tugino simulac deduxit ab astu

Ardua prosequitur latius Vrsa fugam.

Præterit à dextris Bremgardii culmina: læuo

Limite Mellingi iugera purgat aquis.

Cedit apud Brugas Arola, spelea Gotardi,

Quem caua progenerant leniter Alpe satum

Solis ad occasum gelida descendit ab Arcto:

Dissecat Haslenia mœnia: valle natat.

Præterit ad dextram salebrose culmina Brentis:

Brentis & innocuo dissecat amne fretum.

Inde fretoraptus spectat montana Beati

Atria: Tuncum diuidit aquor aquis.

Vertitur hinc Bernam, peninsula vapulat vndis.

Berna: sed elati vertice collis agit.

Vallis hiat, per quam defertur flumine Sana:

Ditia Nut honum fluctibus arua rigat.

Vallibus orta procul Sensena cornua ducit:

Flumine Senseni mœnia nomen habent.

Nam Sensena simul Senseni præterit arceis,

Ardua Lupenni defluus arua rigat.

Per scopulos fertur tenui Sensena fragore:

Piscegera multum fértilitate valet.

Mox Sana miscetur aquis: dum pascua radit

Mox proprias Arolæ Sana relinquit aquas.

Ast Arolas recta fertur conuersus in Ortum:

Circuit Arbergi mœnia: cingit agros.

Tur-

Turgidus excelso Salodurum præterit amne:
 Que tenet vrbs præscæ fragmina turris amat.
 Hic Arolas Arola signat cognomine terras:
 Irrigat Arburgum: mœnia colle sedent.
 Oltentum montis subigit radice leuatum:
 Hinc Arauinea tecta cohortis obit.
 At prope Lensburgas pelago deducit ab acri
 Flumina. Lensburgis prouenit vnda freti.
 Mons Arola iuxta locum Iurasus obitur:
 Non procul à Rhenigurgite colla leuat.
 Incipit Arcturi metis: ascendit in Austrum:
 Culmina Brugarum deserit aqua iugis.
 Dum subit Habsburgas Vocetia nomine rupes
 Dicitur. Hinc aliò ductile flectit iter.
 Præterit anfractò Farspurgum tramite versus:
 Hinc Arauinea rudera sedis adit.
 Nomina mutando Iurasus plurima, notum
 Scafmatice nomen rupis inire parat.
 Dum subit Oltentij scopulos, comitatur & arcem:
 Dum procul Homburgi culmina rupe leuat:
 Inferius caesa deducit nomina cautes:
 Vix Larios patitur nomen habere sonos.
 Ducitur hinc: circa Balthallas flectitur: illic
 Altius excisa nomina rupis habet.
 Ardua proceræ tolluntur ad exhera cautes,
 An locus aurigæ dirior esse queat?

Iurasus.

Botzerberg

Scaffmatz.

Niderhou-
uentein.Oberhou-
uentein.

Qui simulac curru montis spelea subiuit,
 Cogitur in medio sistere crura gradu.
 Despiciat quacunque metu deuexas oberrat:
 Rêste ligans currum valla subire docet.
 Hic quoque mons nomen mutat: nã conscia rebus
 Labilis ex casu nomina mutat aqua.
 Deflua præcelso labuntur flumina monte:
 Hinc etiam monti nomen inesse potest.
 Peruia non rupeis intersectat area planè.
 Mons patula nusquam valle diremitus biat.
 Ardua continuo sublimis ad æthera gressu
 Tollitur. Excurrit sapius ora iugo.
 Triginta stadijs Basileie cernitur vrbi:
 Adiacet & stadijs quattuor atque decem.
 Dicitur ad Birsim Blauinia nomine rupes:
 Quæ nihil ad nubem celsius ire valet.
 Quæ simulac propter Delspergas vertice serpit,
 Nonnihil hinc solito desinit ire gradu.
 Se quia subducit gracili mons limite tanquam
 Perditus: in vallem saxa per ima cadit.
 Intermisa redit cautes: aquatur Olympo
 Mons vbi longinquæ mœnia Belis adit.
 Desuper aspectat, quod Auenticon accolit, aquor: see.
 Heluettas circum stagna tuerur opeis.
 Hac & stagna noui cognomine prædita Castri:
 Vnde Nienburgi nomen inheret aquis.

Vuaffersuall

De Blauu.

Delsberg
pagus.

Niëburger

Qui

Si pla-

*Si placeant totum spectanti Nerea dotes,
 Hoc aquanum pelago cultior esse queat?
 Consiſta florenti ſepitur palmiteripa:
 In freta descendit montibus humor aqua.
 Subdira caſtrenſes deſpectant aquora pagi:
 Moenia præcelſo ſuſpicit vnda ſitu.
 Dirafcedatatis damnauit Auenticon ira:
 Vrbs ſteterat quondam clara:receſſit honor.
 Diſſiderulterius Stephiſia,proſpicit Auſtrum.
 Nobilis hinc Zila flumen ad aquor abit.
 Flumen ad aquor abit nitido venerabile fluctu:
 Propter Ebroduni clauſtra relinquit aquas.
 Solis ad occaſum Graſſena ſubiacer aquor:
 Hæc etiam nimio Iura rigore riget.
 Nobile Parrhaſio petitur Neocomion axe,
 Vnde mari nomen cauſa dediſſe poteſt.
 Candida Landeram cocuntis littora ponti,
 Quâ latius ad reſonum carpitur vnda,leuant.
 Belis & Erlacum,quâ Sol exurgit ab vndis,
 Aequorei ſeruant littus virunque ſali.
 Vltierius ponto reſidet Mortena frementi:
 Vrbs non immeritò nomina mortis haber.
 Hac Burgundionum dirimens tot millia morte,
 Integra caſorum corpore tecta replet.
 Oſſe nec humano meret,dum ſepiat hortos:
 Trifte nec exemplum funeris ipſa timet.*

*Terreat exemplum peregrinos,accola ſpernit.
 Incola Mortana laudibus aſtra ferit.
 Aſt vrbs præcipuo Moretum nomine fertur.
 Hac ſatis: ad Iura fragmina rurfus eam.
 In mare præcelſo ſpeculatus vertice Iura
 Sæpius exurgit,comiter inſtat aquis.
 Triginta ſtadijs hinc ſe ſubducit hiando
 Vallibus:aſt tandem celſior arce redit.
 Celſior & Rhodope,vel opto quercubus Oſſa
 Altior:illuſtri ſydera caute ferit.
 Solis ad occaſum recta procedit ab Euro.
 Horridus aſpectu viſitur eſſe locus
 Perpetuo ſubeunt ſpeleia cacumine montem:
 Iura nec in monteis altior ire valet.
 Scilicet haud quiſquam ſaſtigia ſcandere montis
 Suſtinet:aſcendi tramite Iura nequit.
 Pagus vbi celſo Dachueldia culmine ſurgit,
 Cautibus & rigui flumina Birſis eunt:
 (Flumina Birſis eunt Baſileia mœniaverſus,
 Et liquidis Rheni conciliantur aquis)
 Iulius excaſo lacerauit vertice montem,
 Sequanicis poſtquam bella moneret agris.
 Fecit iter,petram ſcindens,ſpelicia patere
 Fecit:inacceſſum calle diremit iter.
 Vix ſpatio callem poteris finire diet,
 Lîmite tam longo ſemita montis hiat.*

Petra loco nomen tribuit percussa cauato,
 Hic vbi desciso fragmina monte patent.
 Quid labor, aut virtus, aut, q̄ domat omnia ferrū
 Soluere, quid ratio temporis ipsa nequit?
 Inuideat tant orerum Natura labori:
 Vix homini credat tanta licere Deus.
 Nonne viam monti domitrix Natura negauit?
 Nonne sub exeso semita monte patet?
 Caucasus abrupto portarum limina monte
 Pandit: iter populo Taurus vbique facit.
 Caspius expanso referatur limite vert ex:
 In Casio sectum monte foramen biat.
 Antea constiterat qui litore, cingitur vndis;
 Clauditur Aegeo, carbusa gestat Athos.
 Suetica quin Alpīs toti stat peruia mundo:
 Helueticis casum Scala ministrat iter.
 Gracia Thermopolis ascenditur; Alpibus ora
 Itala, Iuraſſo Sequanis ora patet.
 Non ea Natura panduntur. robore claustra:
 Claustra sed humanus pandidit ista labor.
 Ad parteis Arola, quo sum digressus eatur.
 Fert Arolas vndam, nec satiat ur aquis.
 Praterit hic Brugas: sub Brugis digerit Vrsæ
 Flumina, Vindonis nomine nota prius.
 St at quia Vindonis tenui iam nomine clara:
 Transit in pagi culmen & vrbis honor.

Anni

Annibus ex Limago tandem sudant receptis
 Imperus haud Arola grandior esse tulit.
 Clingoiæ infra Rhenum labente subintrat
 Flumine: sic iuris desinit esse sui.
 Nomen ab euentu restat, quod confluat vnda.
 Hac pater ad læuam flumina Rhenus habet.
 Scire cupis quanto Rhenus defluxit aquarum
 Limite? sic iter fluminis ergo viam.
 Incipio Rheni fontem lustrare prioris:
 Hac, vbi fert Arolam Rhenus ad arua ferar.
 Mille viam fecit stadijs: triginta superiunt,
 Et totidem: constat metæ Mathesis ope.
 Vt speciem Luna valeant præferre bicornis,
 Ludere tam curuo flumina calle vides.
 Id faciunt montes, quorum transire cacumen
 Vnda nequit, quorum caute repulsa fugit.
 Orbifluos ergo conatur inire Meandros
 Rhenus, & hamato circinat orbe vias.
 Si potius metæ placeat mensura pedestris,
 Semita tum votis aptior esse potest.
 Anterior metæ Arolæ succedit aquosi
 Rhenus, & exempto stringitur orbe locus.
 Fit via dimidio minor: & sex millia passum
 Et sexaginta continet: adde fidem.
 Omne parallela spatium decrescit amussi.
 It duce qui fluuio luditur ergo comes.

Finis libri Primi.

D

LIBER.

Caboltz.

Epilogus li
bri Primi.

LIBER RHE- NI SECUNDVSA CON

FLUENTIA AROLAE ET RHENI,
vsq; ad Confluentiam Rheni &
Nicri, siue Manhe-
miam

ARGUMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Secundum à Caboltz. siue Confluentia
superiori, ad confluentem Rheni &
Necbaris, vbi oppidum Man-
hemia existit.

Rhenus acceptis Vuta & Slu-
ta ad dextram fluminibus, op-
pidum Rauracum primum
Vuoldeshutam alluit.

A Confluente superiori vsq; Vuol-
deshutam sunt sex & decem stadia. Rhe-
nus à dextris Albulam fluuium accipit:
& inde alluit dextra lœuaq; Lauffenber-
gam Rauracû secundum oppidum: duo
autem sunt oppida: sed maius cum arce
à sinistris est: est ibi Cataractes Rheni mi-
nor,

ARGVM. IN LIB. II. RHENI. 51
nor; qui, quamuis altitudine non cedit
maiori, tamen non tam periculosus est.

A Vuoldeshuta vsq; Lauffenbergam
sunt decem mille passus.

Apud Lauffenbergam sic latera Rhe-
ni vtrinque coeunt, vt tota latitudo vix
iactum lapidis excedat.

A Lauffenberga ad insulam D. Frido-
lini sunt sexaginta & quatuor stadia.

Rhenus Siccingiam, à Sequanis sic di-
ctam à sinistris alluit; estque hoc oppi-
dum tertium Rauracum quamuis ab a-
liena gente nomē obtineat: postea à dex-
tris Suerstadium, à sinistris Rhinfeldiam
alluit. Rhinfeldia est Rauracû oppidum
quartum: quasi campus Rheni dicitur:
in Rheno. n. nihil tumultus iam erit: sed
placidus, veluti in æquoreo campo labi-
tur. Ab insula D. Fridolini vsque Rhin-
feldiam octo millia passuum sunt. Est ta-
men aliquod Cataractæ genus apud
Rhinfeldiam; quod tamen, quia innocu-
um ferè est nautis, minimû periculi præ-
se ferre potest: vocatur ab accolis Helle-
haken, quasi Inferni vncus. Rhenus Er-
D 2 getum

getum fl. à sinistris habet.

Placido igitur Rhenus cursu Augustam Rauracum quondam metropolin à læua parte alluit: miserabilis apparet iam pagus: varijs in locis, longè lateq; ruderamurorum, et ruinarum ruinas videre est: indicia certè adhuc Augustæ urbis augustissimæ cernuntur vulgò præsentissima. Basileia ex huius urbis relictissimæ ædificata dicitur.

Inter Rhinfeldiam & Augustam sunt quadraginta stadia.

Rhenus ad læuam quingentis supra Basileiam passibus Birsim fl. accipit.

Basileiam maiorem à sinistris, minorem à dextris alluit: habetq; Rhenus inter vtranq; ciuitatem in latitudine 604 pedes.

Inter Augustam Rauracum & Basileiam Sequanorum quinquaginta sunt stadia.

Rhenus accepto ad læuam Brisaco flumine, à dextris Vuem fl. accipit. Iam sese vertit planè in Boream: à dextris Can delam fl. excipit: Istænas præterit: pagum

Cam-

Camnesum à sinistris proximè; è longinquo autem Othomarsum oppidulum deserit: à dextris Neuenburgum oppidum proximus alluit.

A Basileia Neuenburgum vsq; sunt centum stadia & duo millia passuum.

Brisgoiæ Rheno à dextris altius imminet.

Inter Neuenburgum & Brisgoeas duodecim mille passus numerantur.

Rhenus Brisacum oppid. à dextris alluit; nec non Burcanum habet vicum.

Inter Brisacum & Burcanum, sunt triginta & duo stadia.

Inter Burcanum & Limpurgum eadem distantia.

Inter Limpurgum & confluentem Rheni & Eltisij sunt sexaginta stadia.

Rhenus à sinistris Elfatiam & Rhinouiæ prouincias præterit.

Inter confluentem Rheni & Eltisij vsq; Rhinouiæ sunt duo mille passus.

Rhenus à dextris fl. Scutteram excipit.

A Rhinouiæ vsque Scutteram fl. centum sunt stadia.

Rhenus inde Cinticum flu. à dextris excipiens; Prusim flumen, & cum eo El-lum, siue Alsam (vnde Alfatia nomen) à sinistris habet, quæ flumina inæquales in partes Argëtoratum diuidunt, & sub vrbe coniunctis labris Rhenū influunt.

Inter Scutteram fl. & Argentoratum nonnihil à Rheno remotum, quinquaginta numerantur stadia.

Inter Argentoratum & Sornam fluuium sunt decem millia passuum.

Rhenus sub ciuitate Rennichia Rennichim fluuium à dextris accipit.

Inter Sornam & Rennichim flumina sunt triginta & duo stadia.

Rhenus à sinistris Maltā flu. excipit. Stolhoueum verò à dextri præterit.

Inter Rennichim & Stolhoueū octo mille passus.

Inter Stolhoueum & Hochelshemū octo millia passuum.

Inter Hochelshemum & Benhemiam quinque mille passus.

Inter Bēhemiam & Saletium oppida à sinistris quatuor mille passus.

Rhenus

Rhenus à dextris sub Raftadio opp. Murgum flu. digerit: à sinistris verò flumen habet Lutterum.

Inter Saletium & Lutterum sunt sex millia passuum.

Rhenus Mulpurgū à dextris oppidū nōnihil remotū præterit: à sinistris quoque proximè Rhenanas & lōgè montanas Tabernas habet: præterea à dextris Screcanum et Linchemiam: à sinistris autem Germarshemam præterfluit.

Inter Lutterum flu. & Germarshemam, centum sunt stadia.

Inter Germarshemam & Vdenhemiam, à dextris opp. quatuor mille passus.

Inter Vdenhemiam & Rhinhusiam, stadia viginti & quatuor.

Inter Rhinhusiam & Speiram (quæ ad locuam nonnihil à Rheno disidet) sunt duo mille passus.

Rhenus apud Speiram accipit à sinistris riuum Leporinum, qui dicitur nostro idiomate, Der Hasen poel.

In Septentrionem Rhenus vertit faciem: & vtraque parte passim exceptis

D 4 flumi-

56 ARGVM. IN LIB. II. RHENI.
fluminib. spatioſo mōtes fluctu diſſecat.

Rhenus fluuium à dextris Crætiam accipit.

Inter Speiram & Crætiam fluuium, ſunt duo mille paſſus.

Rhenus à ſiniſtris Alripam, quaſi Al-
tam ripam Romanorum quondam ad-
uerſus hoſtes munimētum, alluit: ibiq;
Luttherim flu. accipit.

Inter Crætiam & Luttherim flumi-
na, ſunt viginti quatuor ſtadia.

Rhenus poſtea à dextris Nicrum ſiue
Neccharim flu. iuxta oppidum Manhe-
miam habet.

Inter confluentē Rheni & Luttheris,
& Manhemix ſunt quadraginta ſtadia.

Rheni igitur longitudo à confluen-
te Rheni & Arolæ & Manhemia, habet
mille, quadraginta & viginti octo ſta-
dia: quæ faciunt miliaria Germa-
norum communia, quadra-
ginta quatuor, ſic ſu-
perſunt viginti
ſtadia.

Nunc

BER. MOL. RHENI. LIB. II. 57

Nunc operis ſummā primi ſcriptura peregrit:
Alterius ſummam pergit inire libri.

Dum meditor Rheni dotē, admiror abundē.

Illius ad laudem pandere vela labor.

Aduolet Europe Phœnicum ſilia regis:

Num ſatis ad fluuij commoda ferre queat?

Si populos dico, non ſat narrare popellos:

Dixero tecta licet, dicere tecta parum.

Carmine menſurus facilis non omnia pandam.

Commoda: pro multis pandere pauca liber.

Et ſatis effectum, noſtro ſi paucula Marte

Attigero. Reliqui plura ferre queant.

Cur ego nō, Mundus quæ laudat flumina, laudem?

Flumine num patrio clarior extat aqua?

Rbenus erit carmen: coniunx dicatur aquarum:

Iſter at vxoris nomine ſpretus eat.

Carula deſerto tranſcurrunt æquore Rhenum

Numina, ſpumanti Nereos orta ſalo.

Candida Naiades venerantur fluminis arua:

Ad pia luxuriant fluminis arua Deæ.

Se comitem Doris præbet grandæua Thalææ:

Et Thetis it Theti regna ſub vda comes.

Leucæ hoc faciem decorat, Galathea capillos:

Lactis & hæc ſpecie candicat; illa niuis.

Amphiroe nomen Rheni (ortita fluentis:

Amphiroe Rhenum doctæ ſecare manu.

D 5

Eury-

Eurymedusa mouet scopulos, Panopœa Tridētem
 Flumina Plexaure motibus acta quatit.
 Pascitur Amphinome, dum verberat ostia, ripis.
 Hammot hean refici spectat arena vadis.
 Quæ Venerem pulcro superat candore Pherusa,
 Molliter alueolo fluminis ire solet.
 Cymodoce Rheni placat fontana tumultus:
 Cymot hoe facili currit abacta pede.
 Incola spelunca Speo luctatur in antris.
 Dinamene nimium feruet operta vadis.
 Carula non Proto classeis in naufraga fundis
 Saxa sinit: Doto ferrur amica scaphis.
 Callianera viros animi grauitate venustat:
 Imperitans sceptrum Calliana su gerit.
 Flauet aquis Xantho: quatitur stridore Lygæa:
 Phylodoce folijs ornet amicta cutim.
 Virrea se iungit consultrix flumina Metis:
 Et vit eo Rhenum crure Nesea fugit.
 Callithoe fluctus niueo depingit amictu:
 Nais & vndisonæ carbasa vestis inuit.
 Dexamene Lymphas subigit, visura profundum:
 Amphythoe Rodian gestit aquosa sequi.
 Non Acamarchis abest pluuio generata liquore:
 Imprimis hæc ripis oscula libat aquam.
 Hinc Ianera subit, iuuenum subitura lacertos,
 Dum iuuenis nando stagna secare docet.

Hæc mihi Nympharum tribuit cognoscere dotem,
 Quæ studijs Erato cuncta licere facit.
 Ad choream vitrea veluti saliere sorores,
 Peleos vt sponsi cerneret ora Theris.
 Cum Theris arderet iuuenili viuuda saltu:
 Cerneret ac facili gaudia mente daret.
 Cū genitrix thalami quateret Citherea lacertos:
 Cum surreptitius corda moueret Amor.
 Tunc velut ad mensas, iam sic ad flumina Rheni
 Carula Naiadum ducitur arte chorus.
 In nitidas agiles eunt pietate choreas
 Brachia: nec Diua puppibus ergo nocent.
 Qualis ab Orpheo procedit gutture cantus,
 Talis ab harmonico prouenit amne sonus.
 Prouenit amne melos Superi quod noscere tantū,
 Quod, quibus est vatun gratia, scire queunt.
 Naiades extremo stipantur margine Fauni:
 Sæpius & Satyri rura per vda natant:
 In fluuium segni vehitur Silenus asello:
 Caua vadis asinum videt abire Theris.
 Capripedes alma ludunt cum Doride Panes:
 Carmina Tritonum percipit aure Dryas.
 Sæpius incurrunt vicina flumina vitæ:
 Vitigerum lambit sæpe procellanemus.
 Nec subit hinc Baccho damnun, nec fluctibus ira:
 Punico Bacchus gaudet inesse vado.

Annicolas inter nando certare puellas
 Terrigenis fecit scena licere Deis.
 Amphitroen lambunt Panes : comprehensa Dearum
 Flustibus immisti brachia Panes agunt.
 Sub pia nonnunquam fluit antes aquora Nympha
 Panas agunt: risum nemo tenere valet.
 Sylvanis mixta ducunt impune choreas:
 Sub vada Sylvanum sapius vda trahunt.
 Aequare submersum retrahunt ex aquore: nudis
 Flumine Sylvani crinis & ora fluunt.
 Qui simulac sese manibus subduxit earum,
 Effugit hunc sequitur carula voce phalanx.
 Discurrit ripa Sylvanus, & omnia Rheni
 Numina: spectat orisibus ora leuat.
 Carmina nonnunquam Thetis inter agrestia pagit
 Numina, dum medio Phæbus in axe volat.
 Trans freta nonnunquam Dij sulcant vitrea lembo
 Caudiceo: iuncu aquor arare solent.
 Hac Superi tantum spectant ludicra: Camænis
 Hanc quoque sub scenam crebrius ire datur.
 Non ea deformes accedunt flumina Phoca:
 Scylla nec informi territat ore rateis.
 Non Aquilo nauris audet turbare quietem:
 Leniter inuertit flamine vela Notus.
 Stipite cæcus eat Siculum Polyphemus in æquor:
 Non fluuios audet prado subire pios.

Hor-

Horret aquis Rheni cadem tentare Procrustes:
 Flumina Cephisi subiaget, apta malis.
 Vtraque Rhenano iuuenescit palmitè ripa.
 Diuite quid Rheno dirius esse rear?
 Optima supprimerem viridantis munera Rheni,
 Munera Naiadum diuite parta sinu?
 Danubius cedat sterili velatus arista:
 Albis & irriguus paupere cedat aqua.
 Iudice vel Met hi Rhenus cum Nepride certet:
 Cum Tanai certet Rhenus: vtroque minor.
 Fertilior Tanai Rhenus dicitur opimo:
 Aptior ad frugem Nepride Rhenus erit.
 Flumina sint Rheno quamuis maiora, quid obstat;
 Maxima si fructu gurgitis vnda caret?
 Nec spatium iuxta fluij metimur honoreis:
 Aestimo nec quantus corpore surgat homo.
 Sapius Oceano fecundior æquore riuus:
 Oceanum vincit fertilitate latex.
 Non homo, si vincat Polyhemum corpore spectes:
 Quem ratio decoret sancta, probetur homo.
 Non age, si multo delabitur agmine Rhenus:
 Hoc age, si rerum copia ditet aquas.
 Nascitur ad Rhenum, quod vel Natura, vel æstas
 Exigit: hinc quicquid nascitur, vsus amat.
 Aura nec ad Zonam, que frigus temperat æstu,
 Aura nec ad Rhenum sanior ire potest.

Nil

*Nil fateor Rheno tribuit Natura secundum.
 Attamen hoc aliquod flumine maius agam.
 Accola sit Rheni patrio cum flumine magnus;
 Accola Virtutum nomine; Rhenus aqua.
 Accola sic Rheni moreis ex indole traxit;
 Rhenus vt Alpinoflumina monte capit.
 In populo virtus, nunquam tollenda manebit:
 Rhenus in Oceani gurgite perdit operis.
 Omnia virtuti cedunt, non omnia Rheo:
 Hac abit ad Superos: ille sed orbe manet.
 Tollere Virtutum dotis, est tollere cuncta.
 Si pereat Rhenus cuncta perire putem?
 Non puto. Totius concurrant flumina Mundi:
 Maior erit virtus: sine soluta manet.
 Flumine quod virtus, hoc accola flumine prestat:
 Accola sic Rheni flumine maior eris.
 Maior & Oceano, qui circuit omnia, patre.
 Hac populo virtus in ratione sita.
 Accola Rhenani memoretur gurgitis: vnda
 Que subit in Rheni flumina, carmen erit.
 Rhenus habet dextra Vuram; mox cornua Slutæ.
 Mœnia Dungeni flumine Vura secat.
 Clebgois fluctu tandem discindit arenas,
 Lat obrigi nomen fertur habere locus.
 Et stadij gyro totum claudente recentis
 Circuitum tellus margine stricta patet.*

Mille

*Mille nouem passus lato sortita recessu
 Terra; nec ad spatium longior esse potest,
 Slutæ nec exili remoratur cornua fruge:
 Maius ab exiguo prouenit amne bonum.
 Labitur vberis in agrorum viscera limo
 Irriguo: passim terra rigatur aquis.
 Sed prius ac vasto socient se flumina Rheo,
 Murua confluxu iungere labra parant.
 Helueticam dextra Rhenus prospectat Eremum;
 Quod nunc Harcinium dicitur esse nemus.
 Ast latus ad læuum statuerunt mœnia Galli;
 Quos spatio Rheni læua patente colit.
 Gallia virtutum genitrix, & nescia prauis
 Natio: maiorum tempore clara fuit.
 Hec animi virtute nihil concessit Hyberis
 Gentibus: hac fidei nomine maior erat.
 Gallia Pyrenen, vbi Phœbus in aquora fertur;
 Quæ redit, Alpina prospicit aruanivis.
 Quod superest, Rheni læua finitur; ad vsque
 Cœrula Teutonici pertinet alta maris.
 Quæ Noribus, ac Aquilo glomeratur in aquora lati,
 Fluctibus à gemino vapulat ora a sale.
 Gallia diuerso distinguit nomine Gallos:
 Quattuor in partei limite secta cadit.
 Belgica Narbonen, Aquitanos Celtica spectat:
 Gallia sit quadruplex gentibus; vna situ.*

Ne re-

Ne regio coeat Gallis Hispana, supino
 Ardua Pyrenes vertice sylua facit.
 Gallia spectat ubi Latium, remouetur in Euros:
 Occiduas regio spectat Hybera plagas.
 Hæc Afris semota freto conscendit in Austros:
 Nota sed Arcturi faucibus illa tacet.
 Hancque Parallelus, qui dicitur ordine quartus
 Dissecat: in quinti labitur illa locum.
 Hæc loca Zodiaci subiens, iacet obuia Phæbo:
 Longius à Phæbi dissidet illa vijs.
 Hæc nimio Solis veluti feruore liquefcit:
 Frigore sic nimio contrahit illa solum.
 Hæc grauidas vario distendit aromate classeis:
 Illa suis rarum gestat aroma scaphis.
 Hæc populi vultus obscurat, durior æstu:
 Mollior humenti candicat illa gelu.
 Hæc teneras nigro spurcat feruore puellas:
 Fronte sed alba virgini illa nitet.
 Hæc mera non multo producit palmitæ multa:
 Palmis est fructu ditior illa sui.
 Hæc modicum carnis, modicum Cererisq; reportat:
 Illa cibo nulli gaudet utroque minor.
 Hæc ut rara solo, sic educat optima: multum
 Illa dat; haud æquè dixeris esse bonum.
 Vix capit hæc imbrem: fossas ex flumine ducit:
 Annibus illa scætet; redditur imbre ferax.

Sapi-

Sapius hæc sterili mulierem deserit aluo:
 Rarius in sterili fallitur illa thoro.
 Hæc populos duro membrorum robore munit:
 Robore membrorum fortius illa valet.
 Hæc celereis agili circumfert corpore gyros:
 Mole sed egestum corporis illa grauat.
 Hæc leuitate pedum stimulat volitare cohorteis:
 Pondere membrorum segnius illa fugit.
 Hæc non tam manib. quam prouida dimicat astus:
 Corporis, haud animi dimicat illa bonis.
 Artibus hæc Martem peragit, non artibus: illa
 Artibus est nimium freta; sed arte parum.
 Hanc sonipes trito commendat puluere missus:
 Ast equitum turmis illa præire solet.
 Hæc sua dissimulat; tacito meditatatur & ore:
 Illa sed effundit singula more cribri.
 Hæc, ad res properat tardè, matura gerendas:
 Tempore sed raptò præterit illa moras.
 Hæc quia sedato vindicæ am pectore differt:
 Vindice mens illam concita bile premit.
 Hæc odium retinens apto fit tempore vindex:
 Temporis ast iram sustinet illa breuis.
 Concitat internis hæc nunquam motibus armis:
 Illa sed in populo crebrius arma mouet.
 Hæc dominis seruasse fidem laudatur ubiuis:
 Regibus imposuit crebrò scæd illa suis.

E

Aptæ

Apta viro grauitas hanc morum dotibus ornat:

Ast leuitas illam mutat; inepta viro.

Hac sua subtristi mentitur gaudia vultu:

Proniar ad chorean militat illa iocū.

Hac remouet mensa nugae; & seria tractat:

Seria nil faciens, vtitur illa strophis.

Hac interponit dulci lamenta Thalia:

Dulcius ex animo concinit illa melos.

Hacq; merum potat; tenui quod diluit vnda:

Quod bibit, haud vnda diluit illa merum.

Hanc moderat a iuuat frugalis copia mensa:

Aptior ad mensam victitat illa bene.

Victitat hac modicis, & dulcibus vtitur: illa

Victitat immodicis prodiga dulce sapit.

Hac iuuenis falso sponsa persuadet amari:

Illa sed ardorem fingere docta tacet.

Hac specie pulcram, gestu perquirat inertem:

Illifronte rudis, pectore laeta placet.

Hac prohibet vino refici spumante puellas:

Nec tamen his usum sustulit illa meri.

Hac decorat stulto mulierum corpora fastu:

Aut nihil, aut fastus excolat illa parum.

Hac cerusata miratur virginis ora:

Pingere cerusis negligit illa curim.

Hac non externos lautè, sed duriter ambit;

Quos tamen hospitio molliter illa fouet.

Ha

Hac non obsequijs hominem dignatur adire:

Omnibus obsequium destinat illa modis.

Hac procereis aequo ceu vix illustrat honore:

Sic merito procereis illa fauore colit.

Hac subdificili tardat sermone loquentis:

Perfacili linguas illa tenore mouet.

Hancq; superstitione super omnia detinet omnis:

Torcaremonijs illa vacare nequit.

Hac indum proprijs inuenit classibus orbem:

Illa sed abstinuit classibus; apta solo.

Amplior hac longis regionum faucibus exit:

Arctior ast laterum faucibus illa coit.

Hac loca destituit cultoris inania fruge:

Omnibus ad frugem comperit illa locis.

Hac latebras effert, auri rimata fodinas:

Aurum vellat ebris, merce vel illa legit.

Hac valet ingenio multum, nil discere curans:

Cultior ingenij nisibus illa viger.

Hac didicisse parum, putat omnia noscere prorsus

Esse: sed illa putat noscere cuncta, parum.

Hac nunc emergit maiorum cultior auro:

Sensim degenerat dotibus illa patrum.

Hac triplicis sese partitur nomine regni:

Quattuor in parteis dissecat illa solum.

Hac triplici, tanquam peninsula, clauditur aestus:

Limite sed gemino distinet illa mare.

Vrbs nemorum Tutela subit, vicina fluentis
 Rhene tuis: dextrum gaudet ad epra latus.
 In Rheni dextram misit quoque; sinistra
 Rauraces, hac nitida continet vrbe sitos.
 Ast reliquis, quorum superat farrago nepotais,
 Pars patriam Rheni læua reliquit humum.
 Mille duo passus nemorum Tutela recedit
 Hinc, vbi nunc Arolæ flumina Rhene capis.
 Harciniam longo consinia limire syluam
 Exhibet: his resina nomina lucus habet.
 Ante Boemorum monte is admisit: ad vsq;
 Sarmaticos egit sylua Polonos iter.
 Quas alit, Harcinia Picearia debuit alnos:
 Harcinia syluam debet Odonis ager.
 Huc quoque quercetum Thuringia diuite cessit:
 Huc quoque Cattorum fagina cessit humus.
 Intima Francorum tellus hac clauditur ora.
 Tam potuit vasti sylua fuisse situs.
 Ad Borcam ferme montes adduntur Abnobi
 Harcinia: montes transilisse vetor.
 Ipse nec Arduennam concedo saltibus addi
 Hercinijs, syluam Rhenus vtranque; secat.
 Accola syluarum parte is abscedit: in arua
 Et segetum campos fecit abire nemus.
 Eruta Romano patuit vel milite sylua:
 Hostis et vel proprio perdidit illa comas.

Albula

Albula dextrosum Rheno coniungitur alba;
 Pulcrior Harcinijs Albula pene vadis.
 Mille decem passus modo Vuoldeshuta recedat,
 Arx subit: arx læuam fluminis alta colit.
 Accolit vrbs arcem, Cataractæ motibus apta:
 Ex fluuij cursu nomen adeptæ fuit.
 Rauraces vrbe ferunt illic residere secunda.
 Ponte tumescentes disociantur aqua.
 Vrbs spatium maior Rheni sortita sinistram:
 At minor ad dextram fluminis apta sedet.
 Hic remoratur aquas scopulo Cataractæ minori:
 Deflua precipiti labitur vnda gradu.
 Montibus astricto riparum limite Rhenus
 Tollitur; ac tenui concitus ore ruit.
 Vix spatij tantum Rheno Natura reliquit,
 E manibus quantum possit inire lapis.
 Non ita decliui Cataractes vertice fertur,
 Quam prior: est illo casibus ergo minor.
 Non prior admittit classes: hic carbasa resti
 Sub iuga dimitti sæpius ima videt.
 Cura quibus vitæ perijt, persape carina
 Precipites audent defluisse vias.
 Hoc paucis succedit iter. Reddenda Tonanti
 Et ratio vitæ semper habenda venit.
 Quod nobis praeclusit iter Natura, malorum
 Precipiti nemo debet obire gradu.

E 3

Passibus

Passibus hinc octo descendunt flumina mille;
 Flumina declivi laeuis acta scrobe:
 Quum subit vndifono circumdata gurgite tellus,
 Insula Fridlini nomine clara senis.
 Quod sua Germanus concessit nomina Rheno,
 Iam liquet: ex cursu nomina Rhenus habet.
 Impete decurrit vehementi Tygridis instar:
 Instar Pantagiae flumina rupe sonant.
 Tertia iam subeo, quae Rauraces oppida seruant:
 Virginea colitur nobilitate locus.
 Rauraca Sequanico Sequingia nomine fertur:
 Sequanis haud sacci nomine terra valet.
 Suerstadium pagi quamuis damnetur honore,
 Vrbs fuerat: dextra cedit abacta manu.
 Accolit illustris laeuam Rhinfeldia Rheni:
 Rauraces hic quarta possidet vrbe locus.
 Hic medijs Rheni, scopulo constructa, procellis
 Arx stetit: haud ista firmitior arce domus.
 Arx didicit quicquid vario Fortuna ministrat
 Turbine: dum superat, vincitur: amne ruit.
 Insula Fridlini Campus est disita Rheni:
 Mille quidem passus octo remota iacet.
 Hic minimus agit urvarum Cataracta periculis:
 Vncus & inferni dicitur esse locus.
 Vtraque discedat vasto quod limite ripa,
 Incipit hinc fluuio latior esse via.

Sternitur

Sternitur expanso riparum margine Rhenus:
 Nil ideo flumen quod remoretur, adest.
 Ergo per euentum Rhinfeldia nomine fertur:
 Aequare nam campi flumina Rhenus agit.
 Excipit ad laeuam resonantis brachia Farræ
 Rhenus; & Ergetio plenior amne tumet.
 Hic Augusta iacet, Rheni sortita sinistram
 Rauracis: ex domina visitur vrbe parum.
 Quattuor Augustam Rhinfeldia passibus abdit
 Mille: sed addantur millia quinq; pedum.
 Nil sub Sole manet: nam Sol mutatur & ipse:
 Huius & in pagum transijt vrbis honor.
 Pyramidum calcant veteres segmenta ruina:
 Effoditur Latium saepe numisma iugis.
 In iuga vicorum desciscunt culmina: turres
 Moenibus, & sterili moenia valle cubant.
 Tecta nigris procerum latitant salebrosa cauernis:
 Fana iacent nullo restituenta die.
 Vndiq; murorum spectantur ruderâ: fossis
 Suppositis terra mira videre datur.
 Et procul à pago visuntur fragmina muri:
 Fragmina visuntur turris: at æqua solo.
 Area sulcatur multorum vomere trita:
 Area multorum vitibus arua tegit.
 Vel loca maceries domuum lapidosa coeret:
 Vel sterilis segni terra laborat ope.

E 4

Sic

Sic Babylon monstrat glebis immixta ruina:
Sic magna Treuerim parte ruina tegit.
Ardea iam cinereis exarscit, ardua quondam.
Sunt Tyrus & Sidon nomina, restat ager.
Quid refero Theben, praestantis mania Cadmi?
Mœnia vix Cadmi puluere signat humus,
Quid memini Troiam? Troiana gloria sortis
Interijt: Troia signa videre nequis.
Vrbs Burgundionum defecit Alexia Belgii.
Et Niniue quondam magna, peregit opus.
Turpibus infelix vestigia querit at aruis,
Quae Pelopis quondam gemma Corinthus erat.
Sicut Athenarum mœni queruntur Athenis;
Queritur Augusta priscus in vrbe nitior.
Diruta Samnites Samnitum mœnia querunt:
Rauracus Augusta culmina querit ager.
Eruta confines ignorant culmina turba:
Culmina calcator rupibus aqua terit.
Rauraces amisso cepèrunt nomine sinem:
Nomen apud doctos Fama perire vetat.
Id doctos Fortuna finit prestare, negat unum
Quod rudibus, Fasti scripta manere solent.
Hec Augusta tibi venit iactura per Hannos:
Tam tibi, quam reliquis officit ira Dei.
Te series multo struxit sudore parentum:
Te grauis et atum sollicitudo dedit.

Diuities

Diuities in te regum Fortuna locarat:
Omnia Barbarico sustulit hoste dies:
Omnia fatorum properanti diruta clade:
Quae lux non dederat funditus vna rapit.
Sed prestare diem, quis, talia, crederet, vnum?
Intereunt magno parta labore citò
Sustulit Hunorum virtus, quod reddere nescit:
Si tamen est virtus sternere cuncta solo:
Infantem truncare, genus seruare nefandum,
Perpetuis Mundum depopulare malis.
Quod magis; excelsò subijsti vertice caelum,
Tangere quid caelum profuit? ima tenes.
Vt rueres, ergo summum lucrata cacumen,
Altior vi casus tolleret aqua Deo?
Fata recesserunt abs te iucunda Deorum.
Quid tibi maiorum profuit ergò labor?
Ah nihil. Ah quoties lachrymabile pectus at elum
Impetit, ipsa queri desine: cura nihil
Cura nihil reddit melius: tantisper amara
Permanet haec, corpus donec & ossa ferat.
Lachryma fatalis non reddet stamina fusi,
Stamina felici leniter acta colo.
Tempora net vitæ Lachesis, net tempora regni:
Ambiguas rerum net quae secat quae viceus.
Crediderant fasces Superi, praeantur eosdem,
Non dederant merito Dii resulere sua.

E 5

Manci-

Mancipium nulli cedit Fortuna: creatos

Vti, non tolerant Numina sorte frui.

Per reprobos illud Superi fecere tyrannos,

Quod series fati visa fauere, nocet.

En quinquaginta stadijs Basilea videtur.

Reliquis illam constat abise tuis.

Ista tuis Augusta manent fundata ruinis

Moenia, sicut igitur pignoris illa loco.

Sic quoque Tunc etum lapsu Carthaginis exit.

Asiria Mædis deficiente regit.

Regia ius Mundi detraxit Persia Mædis:

Rem Macedo Persis victor inesse vetat.

Tota sub Italia defecit Græcia fasces.

Imperium quanto Roma labore geris?

Non tibi secura procedunt tempora noctis:

Nulla caret belli suspitione dies.

Irrequieta metum superare potentia nescit:

Quem metuunt omnes, Caesar vbique timet.

Sic it Fortuna lusus, sic alea fati,

Vt nihil in terris suspicer esse ratum.

Sic habitus rerum mutat quadrata secundis;

Vt facies nulli certa manere queat.

Sic res sunt hominum, fati si concidat vllus,

Hinc alijs magnæ causâ salutis abit.

Sic quia communis procedit regula vitæ:

Mittor Augusta poena sit ergo tibi.

Mact-

Maceriem pagis transis quicumque, timeto

Tale bonis fatum semper adesse tuis.

Mœnibus haud quicquam confide: potentia casus

St at dubio, veris signa dedere fidem.

Signa vide: casus moueant exempla peracti:

Alia te fati crastina sorte petet.

Officit ira Dei cunctis, non officit vni:

Nec simul, ast sensim detonat ira Dei.

Arridere sibi fatū quicumque tuetur,

Mane, quid, ignorat vespera ferre queat.

Dum videt in cœno miseros herere: nec vlli

Subsidium: prompta debet adesse manu.

Tu memor esto rota, quam circulat impetus axe,

Quæ scapulis regum tracta, sese strin agit.

Vt rota se voluens apicem deturbat ad ima:

Sic vbi se tollit fastus, ad ima ruit.

Stare diu magni fati liuore negatum:

Fit miser ex domino seruus; ab vrbe later.

Et fati hæc. Birsim, pago qui paupere manat

Inferius, sterili fundit arena solo.

Pasibus hic supra Basilea moenia centum

Quinque fluens, Rheno pergit inire labra.

Sed prius ad vicum, rei met qui nomina cursus,

Ad pia Tornaci voluitur arua prius.

Hic vbi defestum Rheno semiscuit, vndit,

Rauraca post dextram Birsidis ora fugit.

Lauffen.

Hinc

Basilea,

Hinc minor & maior regnorum nomina prabens,
Ad geminum Rheni stat Basilea latus.

Maior in extremo Belgorum margine regnans,
Sequanicis metam dat Basilea iugis.

Sed minor adprendit maioris culmina ponte;
Mœnia Teutonico possidet orbe sita.

Quæ spatio maior, Rheni sortita sinistram:

Quæ minor, ad dextram fluminis arua tenet.

Non minor, ast longo permanfit tempore maior:

Condita maiori serius vrbe minor.

Latitudo

Rheni as
pud Basile-
nam est 604
pedū ferme

Latæ pedis Rheni numerat mensura trecentos.

Et totidem; quatuor vix superesse vides.

Excipit ad læuam Birsacidos agmina lymphæ
Rhenus; & ad dextram flumina Vuësis agit.

Vuësis ad Huningum vitreo fert gurgite spumas;

Actus & Eoo vertit ab orbe fugam.

Solis ad occasum vasto qui limite fluxit.

Pronior à Zephyro Rhenus ad Arcton abit.

Flumina Candela dextris epotat: eodem

Possidet Istanz margine: tecta videt.

Gurgite Camnesum subiens ignobile læuo,

Eminus Otbnarfi mœnia stare facit.

Tecta Neuenburgi dextris fundata relinquit,

Tecta quidem castri nomen adeptæ noui.

Hinc stadijs centum Basilea videtur abisse:

Sed stadijs passum millia iunge duo.

Kems pa-
gus.

Inlle Neuenburgem bisex ad mili. passum

Birsgoeas dextrum mittit obire latus.

Hac sua Brisacum sustollit mœnia parte:

Mœnia Brisiaci flumine Rhenus obit.

Ardua Lunato clauduntur flumina ponte:

Vel rate, vel sicco vincitur unda pede.

Vt stadijs octo quatuor defluxit eundo

Culmina Burcani gurgite Rhenus obit.

Mille quater passus tracta dum labitur æquo;

Diruta Limpurgi visere tecta parat.

Triginta stadijs, rotidemque profunditur illine

Rhenus, vt Eltisi flumine dedat aquis.

Tresus & vnito sociat dum flumine labra

Eltisus; dextra cedit vterq; manu.

Hic subit Eltsacum: procul alluit ille Friburgas.

Precipiti volitans fertur vterque fuga.

Et qua Sequanicis Elsatia partibus extat,

Obuiat; hanc læuo Rhenus ab orbe videt.

Et latus ad læuum Rhinouia linquitur vndis,

Eltiso passus mille remota duo.

Imbibit à dextris, quod dat Schuttrœnia, flumen

Rhenus; & audaci lancinat amne solum.

Quæ gelidus dulci fertur Schuttrœna liquore,

Nemo Grauensadium dicet abesse procul.

Hinc stadijs centum Rhinouia disidet: inde

Gurgite Centicus flumina lassus agit.

Inde

Imbi-

Imbibit à dextro Cinticum limite Rhenus.

Flumina Cintici rupibus orta cadunt.

Harcinias inter minimo non gurgite pollent

Naiades. Harcinio nascitur vnda specu.

Nobile curuato Sciltacum praterit amne:

Cubmina Volpacia praterit, alta solo.

Arripit Hornburgi Vutam qui verberat arceis:

Ambit Hafulacum; recta salut at aquis.

Vadit Ophenburgum; sequitur praclara Ceilli

Culmina; mox Rheno totus in amne perit.

Desinit esse sui; quo fluxerat antea, iuris:

Et placida Rheni mole subintrat opeis.

Ellus adest: Alsam reliqui dixisse feruntur:

Et latus ad locuum turbine mittit aquas.

Singoia fontem latebris educit amena:

Ex rigua Vogesi valle fluent a capit.

Excipit optatis Elsatia sinibus amnem

Vrraque; quin, Ello nomen ab amne tulit.

Ellus clara secat generosa iugera vitis:

Irriguo nemorum tesqua liquore secat.

Olrunca fl. Non procul Itsaicis Olruncam digerit: isto

iam vocatur vulgari

nomine de Huc quia diuertit spatiatum Masone natus,

Tolder. Percupijt tandem membra lauare freta.

Deberat tellure frui; debebat eadem

Viuere: Neptuno maluit ille frui.

Deueniens ripam posito lasciuit amictu:

Quippe rudis nandi stagna secare parat.

Stagna secat nando: ripa discedit arenis:

Alueoli medium liberioris init.

Obruitur cumulo fluuij: superatur aquarum

Bile puer: ripam fesus adire nequit.

Succubuit fundo: ter iam submersus obiuit.

Materia nequijt flebiliore mori.

Non hac Natura debet, non funera morbis:

Duriter infelix occidit amne puer.

Preripit infelix inopina stamina mortis:

Mortis Et immerit a stamina sponte secat.

Dulce, quod incepit moriendo viuere finit.

Quod puer incepit noscere, perdit idem.

Filiolum Maso terris quarebat ademtum:

Filiolum frustra querit vbique parens.

Ter simulac lotus redijset ab equore Titan:

Et media medium luce teneret iter:

Fluminis excessit pelago tum Masone natus:

Euehitur ligni more: cadauer erat.

Vn da nimis fallax: vitam liuore tulisti:

Iam renuis molli ferre cadauer aqua.

Nec sceleris pœna saui terreris: eundem

Quem peremis, nullo fracta timore leuas.

Repperit ab natum genitor, non inuenit: vltra

Non genitor: magni causa parentis obit.

Tollit aqua prolem: lachrymis condita rigabat
 Membra: sepulchrali funus adornat humo.
 Clausura monasterij statuit praecleara sepulchro
 Maso: suum claustris nomen inesse dedit.
 Larga sub Elfurdis Ello miscetur: & ipsi
 Vnda sub Horbitigo Murbacis arce coit.
 Thuyus ad Enshemū, leuiore nec Ombacus vnda
 Ad Rubeas Ello conciliantur aquas.
 Phacidos hinc vndam Colmaria mancipat Ello.
 Mœnia Sletstadij fluctifer Ellus adit.
 Non procul hinc distat Nouientum: Iuluis illi
 Caesar in angusta sanxerat ade Deos.
 Mœnia Benueldi declinior alluit Ellus:
 Auctior ad Rhenum ductile flecit iter.
 Excipit ad læuam sinuosi flumina Prusis.
 Prusis ab occiduo defluit orbe satus.
 Alluit, argento que nomina mutat, urbem.
 Hic posito Rhenus ponte ligatus abit.
 Indè parum læua Rhenus diuertit ab Arcto:
 Vult Aquilonaris regna subire loci.
 Rhenus it argenti fossa deductus in urbem:
 Comitata vicatim præpete lambit aqua.
 Argentina latus Rheni sortita sinistrum.
 Vrbs solida gestat turre leuata polos.
 Hanc solidi longa patres at atque locarunt:
 Artificum plures constituere fabri.

Rubeaquū.

Argentertum.

Debit hæc inter rerum miracula duci.
 Clarior haud nostro surgit in orbe labor.
 Omnia spectando mirari singula mente
 Sat nequis. Hoc liuor cernere gestit opus.
 Cedant Pyramides: Mausoliregia cedant
 Busta: Colosæo cedat honore Rhodos.
 Non, qui marmoreis insistant cruribus horti,
 Non Ephesus tauri, non Labyrinthus erit:
 Vt decus excelsa rimentur nobile turris:
 Nec Babylon tanto parta labore stetit.
 Clara Semiramio discedant mœnia fastu;
 Qua modo sunt colles, saxa vel aqua solo.
 Inuidiosa fuit Tarpææ gloria rupis:
 Præbuit Aegypto numinis illa fidem.
 Candida spectetur tantæ si gloria turris,
 Quid Capitolini fana Tonantis agent?
 Ornamenta velis Mundo quis conderet antea,
 Huius in exemplum turris vt ire queant?
 Prusis & Ellus eunt: ad mœnia pergitur: vrbis
 Per loca diuidua Prusis & Ellus eunt.
 Hinc quinquaginta stadijs Scuttæra fluentum
 Quod remouet, Rheni labra subire dedit.
 Nec citæ descendunt ad amussim flumina semper:
 Fluctibus obsistit longior ergo via.
 Perpetuos curua qui fert ambrage Meandros,
 It duce qui fluuio luditur ergo comes.

De-

F Tertiliæ

Tortilis hamato remoratur cornua gressu
 Circulat in spiras ductile Rhenus iter.
 Semita sit terra breuior; nam rectior exit:
 Et via flexibilis longior exit aqua.
 Vrbs iacet Argenti Basilea longius ergo,
 Si duce quis Rheno ceperit ire viam.
 Inde decem passus descendunt flumina Rheni
 Mille: videt Sornam Rhenus adesse sibi.
 Excipit ad læuam resonantis cornua Sornæ.
 Pulcer ab occiduo prouenit orbe latex.
 Qui Latias adiit fluuiio simul atque Tabernas,
 Ante Pharetrati fragmina montis abit.
 Est locus; est ruri nomen sortitus ab alto:
 Hunc riguis pagum Sorna venustat aquis.
 Diruta Brocomagi descendit ad atria prisca:
 Propter Ophendorpi tecta subire parat.
 Diuitem miscetur Rheno: nec latius ire
 Expetit: hinc fessus serpere Sorna perit.
 Hinc quatuor Rhenus procedit millia passum,
 Verberat ad dextrum flumine saxa latex:
 Rennichis occurrit; qui nomine nominat urbem
 Rennichiam; Rheni flumen adauger aquis.
 Vrbs procul à Rheno; Zephyri declinat ad oras;
 Nomen Hagenoia rebus adepta fuit.
 Passibus à Rheno censetur distat a mille
 Quatuor vrbs; passum millia iunge duo.

Hochfeldt

Brompel
pagus.

Qua

Qua nimum Rheno quamuis seiuncta feratur,
 Dulce suis Rheni flumen honorat aquis.
 Ardua prouoluit resonantis flamina Maltæ,
 Flumina puniceo longius acta pede.
 Eminus aduerso Lichtenum margine pagus
 Subtrahit à dextro fluminis ore larem.
 Stolboucum tractu Rhenus præcurrit amico:
 Stolboucum dextra Rhenus adesse videt.
 Illud Rennichio passum vix millibus octo
 Amne iacet: spatium nauta docere potest.
 Pagus Hochelsbemi spatio discedit eodem:
 Pagus Hochelsbemi tecta ruentis amat.
 Quinq; sed absoluens currendo millia passum
 Inde, fluentisonum Rhenus adornat iter:
 Cum subigit læuo Benhemia margine ripam:
 Thermiacas longè dextra relinquit aquas.
 Nempe quadraginta stadijs Badena recedit
 Rheno; Marchionum nomine nomen habet.
 Id licet atati; corruptrix dicitur etas;
 Labitur; instabili nomina voce premir.
 Harcineis dicenda venit Badena labruscis
 Ipsa; quod Harcineo polleat ipsa specu.
 Vt sexaginta palmis Benhemia mille
 Cesserit, adiungas millia quinq; pedum:
 Rhenus Saletium delibat, mania gentis:
 Saletijs Rheni læua subitur aquis.

Marggras
ues Baden.

F 2

Infra

Intra Raftadium defertur flumine Murgus:

Raftadium dextra Rhenus abesse videt.

Et si non spatij deludat imagine; Rhenus

Salerio postquam grande peregit iter:

Sex simulac gressu superauit millia passum,

Flumina Lutteri cominus ire videt.

Dum sua consini Lutterus nomina castro

Mancipat, hunc Rheni gurgite leua regit.

Eruta Vesporum seclis iam nomina nescit

Rhenus: id at atum crimine fata finiunt.

Claruit hospitio Vesporum dextera Rheni:

Reliquias horum fama docere nequit.

Fama noui cultrix patitur transire vetusta:

Omnia dicendo dicti at ipsa nihil.

Comiter equato procedit flumine Rhenus:

Moenia Numburgi comiter alta ferit.

Sufficit excursu Mulburgi culmina dextro;

Culmina Mulburgi longius amne sita.

Rhenanas alia spectat regione Tabernas

Rhenus: adhuc restat signa videre loci.

Vltterius Fortuna dedit restare Tabernas,

Solis ad occasum, nomina montis habent.

Obuiat aduerso Screcanum limite Rheni:

Dextera Screcanum fluminis ora quatit.

Hac et iam Rheni surgit Linchemia parte:

Cuius in exili moenia colle sedent.

Luterbur-
gum.

Rhintza-
bern.
Berchtza-
bern.

Ger-

Germarshema latus Rheni sortita sinistrum

Parua: amen gestit dote superba loci.

Hinc, vbi Lutterus praescripsit nomina castro,

Hac stadijs centum penè remota iacet.

Hinc latus ad dextrum subit Vdenhemia, Rhenus

Quatuor vt passum millia carpsit iter.

Dum subit hinc passus ter mille potentia Rheni,

Pagus adest: facili pauper honore locus.

Ipse domo Rheni nomen censetur habere:

Et latus ad dextrum culmina praebet aquis.

Mille duo passus simulac descendit eundo

Rhenus, et audaci carbasa fronte vehit;

Altius ad leuam Nemeti stant fluminis ora:

Imperium iuris Speira rigore tenet.

Aeris & exactrix; & auara curia litis;

Casarea nomen Speira cohortis habet.

Speira pyri nomen multis traxisse videtur:

Proxima Guidoni stabat ab ade pyrus.

Quam simulac fluctu Rhenus cedente relinquit,

Se Leporis riuum gestit inire vadis.

Mutat iter Rhenus: Borea deflectit iniquo:

Parrhasias fluctu tentat obire plagas.

Mille duo passus simulac progressus obuiat;

Et solito curuum more peregit iter.

Cretia Rhenani dextram mox fluminis intrat:

Cretia Cragoeis nomine signat humum.

F § Hinc

Hinc quindenā pedum decurrit millia, puri
 Lutetis ad locuam brachia Rhenus habet.
 Lutteris ebullit Luteterna Caesaris vrbe:
 Culmina Neustadii fluctibus alta ferit.
 Labitur ad pagum, qui nomine dicitur alta
 Ripa: suis Rheno conciliatur aquis.
 Penē quadraginta stadijs prada tor aquarum
 Rhenus ab Alripa ductile fecit iter.
 Nobilis adducit Manhemia Neccharin: Istri
 Neccharis ad gelidum nascitur vnda caput.
 Harcinio flumen saltu procedit utrunque:
 Ister Necchareo grandius amne tumet.
 Fonte Nicrusur dum propter gignentē fluentē
 Ditiā Rotuilla Neccharis arua secat.
 Neccharis aduentu Cymbrorum mœnia gaudent:
 Mœnia Cymbrorum vertice montis agunt.
 Hoc equidem Cymbri tractu restare videntur,
 Sextia quos Mario cedere vidit aqua.
 Antea Danorum tribuit gens nomina regno:
 Cymbrica nam regio nomine dicta fuit.
 Sed patria Cymbri quoniam cesserē relicta,
 Cymbrica Danorum nomine terra perit.
 Omnia mutantur; tellus mutantur, & ipse
 Incolamutantur nomine regna suo.
 Cum non indigenas valuisset Cymbrica gentē
 Pascere, transfugiam gentibus acre dedit.

Expulit

Expulit ingrato fatorum sydere multos;
 Culmina quos alio querere iussit agro.
 Hinc patrijs multi cesserē penatibus acti:
 Extera nam patrio cultior orbe plaga.
 Nunc aliud diuersa dedit Natura prioris:
 Dania Parrhasio ditior axe locus.
 Iam non illa sibi tellus est patria tantūm;
 Omnibus esse potest patria penē viris.
 Nunc italos cœlo pascit florente salaceis:
 Nunc eadem Gallis satq; superq; fauet.
 Sufficit Hispanis: Anglorum sufficit orbi:
 Obuia Germanis redditur; æqua Get his.
 Sic quæ non proprijs suffecit ciuibus olim,
 Diuite iam didicit pascere cuncta solo.
 Rem mutant vmbra Cymbri: liquere paterna
 Mœnia; nec patria contigit vmbra plaga.
 Reliquias propter Nicrum fundare coacti:
 Dum cupiunt votis plura; tulere nihil.
 Restat adhuc nomen: gentis defecit origo:
 Cymber & Europa rarus in orbe manet.
 Neccharis amissa Cymbrorum voluitur arce
 Latius: illustri disecat arua pede.
 Flumine Verstanum Nicrus pulsatur, & Horbis:
 Arua Rotumburgi Nicrus amœna rigat.
 Non procul hinc acido distat Niderauiā fonte
 Nobilis: est medico nobilis amne locus.

F & Cum

Cum sonitu terris prodit, seruore procellam
 Riuus agit: morbi iura restringit aquis.
 Vndis sulphur inest: Chalcantum disfluit vndis:
 Nec modica ferri parte fluent a rigent.
 Dum facileis Amera properat lacerare procellas
 Mœnia Tubingi Neccharis alta subit.
 Linguitur Artanum, senij quod tempora præber:
 Arx ibi venatrix exitit apta feris.
 Hinc Stugardis adest: Eslingia visitur illinc:
 Vnda Nicri sedes inter vtrasq; meat.
 Inde LEG. ANT. STATIO petitur veneranda fluëris:
 Vrbs modò Cantstadij nomine dicta venit.
 Neccharis accursu Nagelti digerit vndas:
 Ense Nagelti fluctibus vnda coit.
 Quà duo miscentur resonantia flumina Nicro,
 Basicanum fluctus inter vtrosq; sedet.
 Inde salis fontem (si non fallamur, Alisò
 Fertur, et Halprunum) Neccharis amne subit.
 Falluntur dicunt fontem quicumq; salutis:
 Magna licet fontis causa salutis adest.
 Postea famoso Corcerus gurgite fertur:
 Neccharis tergum gestit inire vadi.
 Neccharis ad ripam Cornelia possidet adeis:
 Fœmina quam grauitè nomine tora vocat.
 Fertur laxta procul pelago cumulat us aquarum:
 Et varios ripa lambit vtraque lareis.

Præci.

Præcipit em dextra subiens absumit laxtam
 Neccharis: absumpto grandior amne rumet.
 Quinetiam magni sylua donatur Othonis
 Annibus: ad dextrum sylua stat atra latus.
 Heidelberga venit Dino miranda Platoni.
 Fallor an? vrbs sacri nomina montis habet.
 Montis adhuc sacri tumultum restare vetustas
 Historiæ fastis inuidiosa dedit.
 Est specus aduersa quoniam sciunctus ab vrbe:
 Altius horrendo deprimit antra situ.
 Vel speleia Caci simulat, vel Phocidos antra:
 E gelida vindex rupe Mephytis abit.
 Horrifico rupes spinæ densantur amictu,
 Quò nequeat vallem Solis inire iubar.
 Mercurij sacris dederant speleia Dryada;
 Quem stat uunt, forma non referente, deum.
 Pectore laudabant, oculo non indice numen:
 Relligio specui numen inesse fuit.
 Mercurij signum Didius struxisse videtur:
 Et paries templi signa videre facit.
 Ad Zephyrum spectat paries; adparet in ade:
 Numina sanctorum vindicat adis honor.
 Denique montano consurgit vertice templum:
 Denique mons sacri nomina montis habet.
 Mercurio signum basis sanxit honore,
 Hoc Didius postquam castra locaret agro.

Sic eodem
 in loco ha-
 betur;
 MERCV-
 RIO BA-
 SEM CVM
 SIGNO
 IVLIAN.
 DIDIVS
 EVOCA-
 TORVM
 DVX. V. S.
 LL.M.

F s Anto-

Antoninus enim simulac delere Morauos .

Romulea secum constituisset ope;

Est acies multo Phœbi defecta calore:

Marcida siccato legerat ore sitim.

Est aliquid perferre sitim; perferre laboreis

Est graue: nil grauius suspicor esse siti.

Nonne iuuentuum nobis præcepta fuerunt

Tempora? nonne breuis sustulit haustus aqua?

Fabula vulgari deceptit secula voce

Nobilis: haud celebri fabula luce caret.

Iuppiter astrorum dominus, tot munera vulgi

Cepit, odorato thura liquore petens.

Sanguine taurorum placatus, sanguine gaudet:

Vilius ingrato duxerat esse nihil.

Pro meritis cultor vellet quacunque Tonantens

Posceret: impensis vinceret ista precum.

Incipiunt cuncti votis vrgere iuuentam,

Vltima quam nullo laderet vna die.

Iuppiter annumerat, qui fallere nescius; illud

Muneris at hereda victor ab arce dedit.

Muneris in promptu nec erat gestator: at ille

Mox Asinum prompto insit adese gradu.

Ille gradu venit tardo: portare iuuentam

Vector ad humanum debuit ipse genus.

Debit indocto Silenum ducere tergo:

Dignior indocto voluere ligna genu.

Ille

Ille iuuentutem dorso gestabat anili:

Munus & impositum duxit ab axe poli.

Ille Planetarum sphaeras descendit Olympo:

Barbara falcigeri deuenit astra senis.

Astra Iouis subijt; sub eo cataphracta Gradinæ

Regna subit: tandem Sole perustus abit.

Ecce sitim Phœbi radijs collegit anhelam:

Barbarus in media concipit arce sitim.

Haustum querit aqua: quærat; nō inuenit haustum

Ad Veneris tandem regna peregit iter.

In Veneris seruore sitim sedare nequiuit:

Quolibet interdum fortior igne Venus.

Mercurij cœlum, Lunæ montosa subiuit

Cornua: non potuit sicciore ire siti.

Ille iuuentutem Diris deuouit: habenda

Semper inops illi iure senecta foret.

Lasus & infelix elementum contigit ignis:

Sauior accepto ferbuit igne dolor.

Aera per lustrat triplicem: non sustulit ær

Quod nocet: aërio nascitur orbe sitis.

Intrat aquas: salugo sitim sedare nequiuit:

Nempe sitis salso crescit adusta mari.

Ad Libyæ terras Phœbi seruore solutas

Progreditur: Libyæ torquet adusta sitim.

Tandem Palladij venit Tritonis ad amnem:

Flectit ad optati basia fontis iter.

Ors

Ora vadis adinouit, aquam libare paratus.

Qui vetuit tangi flumen, Enhydrius erat.

Exanimis viso flumen serpente refugit:

Atque pedem viso territus hoste refert.

Anguis ait: noli flumen turbare, iubemus:

Nec pede, nec pui u bestia flumen adi.

Religio magni fluiuium Tritonis adire:

Me sibi custodem deputat vnda Dei.

Ora sitis torquet nimium, respondet Asellus:

Per sacra, per Superos oro: sit haustum aqua.

Qua potero tecum gratus viuent e paciscar:

Inmemor officij, crede, nec huius ero.

Dona iuuent ut is vafro spectantur Enhydri.

Verba dabat serpens, si dare verba potest.

Huius nulla tibi dabunt iam copia fontis:

Aut mihi, que gestas munera, sponte dabis,

Non alia mecum poteris ratione pacisci:

Vel bibe, vel fugias, dona sed ista volo.

Grande sitis telum dorso semouit Aselli

Depositorum: Serpens dulce luatur onus.

Callidus extemplo sitienti porrigit vndas:

Apposito victor munere letus abit.

Sic Asinus nostri iactura corporis emit

Pocula. Quam caro sustulit amne sitim?

Illud Mercurio debebas credere donum

Iuppiter; haud nostrum falleret ille genus.

Cur

Cur Asino credis? rectum curare grauatur.

Exige tu munus Iuppiter ergo tuum.

Sed canimus surdo: factum consistit: Aselli

Crimine mortales cogimur esse senes.

Praripuit fato serpens mirante iuuentam,

Quam merito diuus iure teneret homo.

Tergore serpentes mutato tempora reddunt

Prima sibi: turpis pelle senecta cadit.

Munere nec foelix Asinino gestiat Anguis:

Ex Asini sicco sustulit ore sitim.

Acre sitis telum nemo contemnat: eodem

Tunc acies morbo victa petebat aquas.

Venderet atatem potu, si vendere posset

Miles: egestatem ferre grauatur homo.

Huc grauis accedit, qui destruit omnia, morbus:

Morbus & humano sauior hoste fuit.

Morbida diuersa populabant agmina pestes:

Ambigua pugnant morsq; sitisq; manu.

Prius an euentu belli quid suspicer esse?

Militibus votum fata subisse placet.

Frigida non tanto Quadorum cardine virtus:

Nescia Romanis parcere turba furit.

Nomina Quadorum Germanis pessima signant:

Qui malus est, idem nomine Quadus erit.

Turba Morauorum saltu prognata Boemo:

Ingenio saxum visa referre graui:

Insipie

Quadus
Quaedt.

Suscipit indicto Quados & foedere iungit:
Rem per agit morbus: rem per agit que sitis.
Barbaries nullo morbi languore coacta,
In Latios properat bella mouere duceis.
Non acies hostem valuit Romana fugare,
Immodico pestis debilitata malo:
Quid facient? melius patriam repetisse fuisset:
Degenerem renuit morbus inire fugam.
Huc sitis accedit morbo non mitior, agros:
Miles ad interitum pronior esse nequit.
Ergo mori certum: virtus languore fugata.
Ergo mori certum: Quados obesse parat.
Ne populis bellum noceat differre paratis,
Accelerant Quadi precipitare moras.
Tum legio Christi fuerat signata lauacro;
Non Latios inter quippe maligna duceis.
Sensit egestatem: Quados vrgere notabat;
Tam prece, quam belli prædita laude cohors.
Hæc precis impensa pluuiam lucratur ab axe;
Vnde refrigerium miles habere queat,
Aëre defecit meliori languida mortis
Effigies: cælo vitæ fauente redit.
Integra mox acies animo statuebat in hostem
Classica: fert Aquilam miles: ad arma ruunt.
Christicola solita Superos pietate fatigant:
Dum gladios stringunt, arma fuere preces.

Ima Tonans cælo Mundi deuexa tuetur,
Hinc, vbi candorem semita lactis alit.
Militat è cæli latebris: pro Casare pugnat:
Non sterileis iusti mittit abire preces.
Ignea descendunt vltori fulgura cælo:
Per latas effractæ fulmina nubis eunt.
Horrida luctantes veniunt ad classica venti:
Ardus horrifico dimicat imbre polus.
Cælica Romanis faciunt à partibus arma:
Vindice Cbristicolas protegit axe Deus.
Omnia cælorum famulantur brachia iustis:
Omnia coniurant vindice fata manu.
Sylua Boëmorum tonitru desauit anhelos:
Horrida Sudetes cecit ad arma poli.
Indocilis flecti cepit Gabreta pauere
Sylua: nomen Luna sternit acredo metus.
Ad caput euerso remouetur territum amne
Albis, ab vndeno nomina fonte trahens.
Pinifer accepto sternit mons fulmine syluam:
Nescia terreri fulgure sylua tremat.
Quattuor emittit mons flumina Pinifer: idem
Quattuor abscondi flumina monte videt.
Non Oriens Egram solito, non excipit Albis
Gurgite: sub scopulis Egra sed agra later.
Terra condit aquas, Albi cesurus è Arcto,
Albis è Arcturi limite Sala fugit.

Insolito Mogum casu miratur abesse
 Rhenus, & occiduo terra sub orbelat ens.
 Austrum Nabis adit: Nabis desiscit ab Austro;
 Nec socijs Istri regna subintrat aquis.
 Flumina Pini ferri latuere stupentia montis:
 Territa vix quarto redditur vnda die.
 Hoc potuit fato rerum Natura timere:
 Est fragor, est misero tantus in orbe furor.
 In rigidos caelo pugnam fundente Moruos,
 Sub pede pugnantum mugijt ira soli.
 Tela licet Quadi neruis excussa fugarent,
 Nil poterant homini tela nocere pio.
 Vertit in aut horem gladios; ac reppulit arma,
 Reppulit in Quados spicula nube Deus.
 Quid facerent miseri? Superos superare negatum,
 Aetherei victi succubere nimis.
 Quadus & accepto mitescit vulnere: Quadus
 Antea qui fuerat, cogitur esse bonus.
 Nulla Moruorum virtus: cessere Moruui:
 Romuleis acti terga dedere viris.
 Vix fuga protexit raros, caduntur ad vnum.
 Dicce, quid efficiat vindicis ira Dei.
 Dicce preceis longè pugilum prestare lacertis:
 Irrita non redeunt indice vota polo.
 Sic opera miles superat: Romanus Olympi;
 Robore qui fracto maluit ante mori.

Christi-

Christicolis palmam inulti tribuere cateruis;
 Pugna quod ipsorum ceserit acta prece.
 Inde Κεραυνοβόλος pugilum bonitate vocatur,
 Ducere quod legio fulmina nube queat.
 Sed cum gente Dei multis non conuenit aequè:
 Cognita nec Christi pluribus ara fuit.
 Christigenas illi mordent liuore cohorteis:
 Mercurium palma signa dedisse volunt.
 Exiitit Aegypto prognatus diuitem quidam
 Miles; & Arnulphi nomine clarus erat.
 Nec patria dignus tali, nec nomine: morum
 Degeneri sortem fallit vtrunque nota.
 Signa secutus erat Magico venerandus honore:
 Cuncta sciens, Christi scire recusat opem.
 Nouerat is, fulgur pauidi quid denotet axis:
 Funditus euerti fulgure dignus erat.
 Fata Comætarum norat prasaga futuri:
 Ipse Comætarum dignus obire malo.
 Instabilis caelo didicit mirante planetas:
 Ex pecudum didicit scire futura fibris.
 Ex auium crebro statuens portent a volatu,
 Ingenio vatem decipiente refert.
 Et Magico fati seriem turpabat abusu.
 Rebus adulator miscet iniqua sacris:
 Ille refutando Christi damnabat honoreis:
 Arcadico dixit numen inesse Deo.

G

Dixerat:

98 BERNARDI MOLLERI.
Dixerat: attestor bello nil vincere Christum:
 Omnia Mercurium vincere testis ero.
Mercurium noui: supplex altare frequentor
 Illius; ad laudem victima sepe cadit.
Hunc precibus moui; simulac vrgeret Morauos,
 Et pluuia vidi deficiente sitim.
Hic igitur guttas volucris deduxit Olympo:
 Hic medica pestem fecit abire manu.
Non ope sum Christi nixus: nec sentio Christum:
 Militis haud pluuio sustulit imbre sitim.
Mercurio grateis igitur reddunt: litate
 Castra. Quid ingrato turpius esse rear?
Sic loquitur: Christi causas explodit Iesu:
 Nec Magnus effictio creditur ore loqui.
Verba fides sequitur, populo superesse fideli
 Nil fidei; Christo nil superesse boni.
Pestifer errori Mundus subscripsit: in atrum
 Mundus & errorem pronior ire solet.
Vt Didius palmam belli cessisse putaret
 Mercurio, tandem gratificatus ait:
Nefarar ingratus belli pro munere victor;
 Prosper vt euentus postea Martis eat:
Hanc tibi Fortunam Cyllenia debeo proles,
 Quod bene successit pugna; quod hostis obit:
Nobilis aeterno fatorum nomine Roma,
 Iam spatio terras claudat; honore solum.

IAPH

RHENI, LIBER II. 99
Iam referat grateis, ceu par, aeterna rependar
 Munera Diuorum nuncio Roma tibi.
Ipse quod exemplum meritis praescribo, quod ipse
 Sum prior, haud Didij respice vota tui.
Ad fluium simulac delatus abiuro Nicri,
 Propter aquas Nicri sana daturus ero.
Sic Didius: Nicrum subiit promissa resoluens
 Debita, quod voti desinat esse reus.
Vtilius vouisse nihil, quam fallere vota:
 Si voueas quicquam vota resoluas Deo.
Non Superos ridere decet: ridere nec ipsi,
 Fallere nec possunt seria: fallat homo.
Fallat homo: dudum rigidi suspensa Tonantis
 Vindice fallent eis obruet ira manu.
Hac igitur Didius nimium ratione mouetur:
 Vouit: quinetiam reddere vota parat.
Vota tamen nostra fuerant inuisa saluti:
 Nec Didius nostra vota salutis agit.
Terga subit montis sterili vicina cauerna:
 Mercurij sacris sana locare stetit.
Hanc tibi constituo, qui sydera concutis, aedem,
 Qui Iouis & Superum nuncia dicis, ait.
Te quia Germanus vultu non exprimit villo,
 Ergo tibi vultus signa rependo tui.
Nomina non templi, templum non excimet atas:
 Inde loco sacri nomina montis erunt.

G 2

Ne

*Ne qua Druidarum pietas mutetur; eandem
More Druidarum continuare iuuat.*

*Mente colunt Diuos: fidi mandata Druida
Ista ferunt: Hermes mente colendus erit.*

*Quod statui sanum, cupio sancire Druidas:
Mercurij debet signa referre locus.*

*Sic ait: hinc sacri deduxit nomina montis
Heidelbergæ, loci commoditate fauens.*

*Hac stadij Speira centum distare videtur.
Sed me nunc aliud scribere cardo iubet.*

*Sufficiat Rheni spatium solius inire:
Non alijs certam trado mat hesis aquis.*

*Arduus ut grauido prouoluitur agmine Nicrus,
Ante Vladamburgi tecta ruentis abit.*

*Neccharis ad metam lassato voluitur amne:
Has igitur Rheni dextra capessit aquas.*

*Neccharis extremo Manhemia limite dextram
Possidet: oppidulum possidet illa vetus.*

Epilogus li
bri Secundi

*Nunc iterare iuuat spatium, quod obuiimus ante,
Nunc breuis existam: longior ante fui.*

*A fluij Arolæ reuocemur ad ostia Nicri,
Quid spatij fluctus inter utrosq; feram.*

*Iunge quater centum stadij millena viator:
Addito viginti quinq; sed addet tria.*

*Hac igitur Rheni mensura Mat hesis arte
Ambiguam nescit conciliare fidem.*

Finis libri Secundi.

LIBER

LIBER RHE- NI TERTIVS A CON-

FLVENTE RHENI ET NECCHA-
ris, vbi & Manhemia est Oppi-
dum, vsq; ad Mosellæ &
Rheni confluentiam
deductus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Tertium à Manhemia siue Necchari,
vsq; ad Confluentiam inferiorem:
vbi Mosella in Rhenum
se se exonerat.

Henus à sinistris eminus o-
gershemam habet & Roxhe-
mum, præterea Lenum fluui-
um: & non nihil remotam ri-
pa Vormatiã.

Inter Manhemiam et Vormatiã cen-
tum stadia sunt. Inde monasterium Lau-
rissenum, è diuerso Vormatiæ habet: à
dextris habet Erspacam fl. Vuinshe-
mo proximú: Inde oppidum aliquid remo-

G 3 tum

tum Stenas; Gerushemum & Stochstadium. Rhenus mox arcum facit, ex Septentrione in ortum, ex ortu in Boream et Arctum, inde in Zephyrum flectitur.

A sinistris Vppenheimiam habet: vbi Ruffi & Vindicis adiecta in carmine historia.

Inter Vormatiam & Vppenheimiam centum et viginti sunt stadia. Rhenus in Arcturum vertitur.

Inter Vppenheimiam & Mogutiam, quæ Rheno ad læuam coniungitur, centum sunt stadia.

Rhenus è regione vrbis Moguntinæ præclarum excipit flumen Franconia Moenû: qui ex monte nascitur Pinifero.

Rhenus in latitudine iuxta Moguntiam protenditur ad duo stadia. A dextris Beuericum habet, in quæ occidentem labitur: aliquot insulas facit. Præterit Schirstenas, Vualfenum, Helfeltum, Erbacum, Oestrichium. plures hinc occurrunt insulæ. Rhenus verò Mitilenû & Vincolium pagos adit contiguos. Inde Rhingouix tractum à dextris; à sinistris

stris Nabin capit fluuium, à dextris Geisenhemiam & Rodeshemiam, à sinistris oppidum Bingiam alluit; ibique Naida capit fluuium.

Inter Moguntiam & Bingiam sunt centum stadia & duodecim.

Rhenus in Corum labitur: à sinistris montem Roberti habet, inde circumfluit Turrim murium morte famosissimam Hattonis: à dextris alluit Erueidû arcem. Bingiacum specum à sinistris. Hasmanshusiam à dextris. Vasbergam à sinistris: et eadem parte Legionem Traianam.

Inter Bingiã & legionem Traianam sunt quinque millia passuum.

Rhenus continuo cursu Hembacum læua, Corichium dextra, Dembacum læua, Corichusiam dextra, Bacchracû oppidum cum arce ad læuam alluit.

Inter legionem Traianã & Bacchracum sunt quatuor mille passus. Insulas ibi facit Rhenus, quarum posterior arcem habet Paltz dictã. à dextris Rhenus Coueanum, in monte arcem, in radice pa-

gum habet. Alia statim occurrit arx ad sinistram, sub qua altior apparet Vesalia. Rhenus se plurimū ibi flectit: ex Coroin Zephyrū; ex Zephyro in Austrū gyatur: montem habet ad dextram, altissimum Luerley, qui resonans est admodum. Rhenus in Corum iterum vertitur. à dextris arcem Cattzenelenbogē habet; & eadem parte Geuershusiam.

Inter Bacchracum & Geuershusiam oppidum sunt octo mille passus.

Rhenus oppidum D. Goari à sinistris habet: ibique creditur Rhenus per crebras Charybdes aquæ multum amittere. A sinistris postea arcem Rhinfeltz, quasi Rheni rupem habet. Longius ad dextram Dorenburgum, Velmichium oppidum proximius habet: ad læuam Hirtznoueam & Paltzichiū: ad dextram supra Bornhoueam, duas arcas, Campes pagum ad læuam: eadem parte Bodobrigam.

Inter Goari oppidū & Bodobrigam nouem sunt millia passuum.

Rhenus adit pagum à dextris Oester-
spey:

spey: à sinistris Vuesterspey. Brubacchi-
am arcem & pagum à dextris: Rhenis pa-
gum à sinistris & Regale quoque solum.
Ober Laenstēin à dextris oppidum, arcē
Lanecum, pagum Neder Laenstēin. La-
num flumen ibi à dextris excipit.

A Bodobriga vsque Laenstēnas sex
millia passuum.

Rhenus pagum & arcem Capellam à
sinistris alluit, hæc in monte, ille, in pla-
no existit. Rhenus Nouarum facit insu-
lam: Cleri pagum à dextris alluit. Inde
Confluētia Rheni & Mosellæ ad læuā.

Inter Laenstēnas & confluentiam in
feriorem sunt quinque mille passus. In-
ter Manhemiam & confluentiam infe-
riorem sunt septingenta stadia, & vigin-
ti octo: quæ faciunt viginti duo milia.

ria Germanorum communia:

redundant stadia viginti
quatuor.

Sphera libro met am stat uir detrita secundo
 Tertius in scenam prodeat ergo liber.
 Quid nimium cessare iuuat? narrare penate
 Et citius Rheni terga cupido fuit.
 Instimulat multos ad rem Natura venire;
 Sed studij finem querit adire sui.
 Proderit vndisonum quid sternere classibus, aequon
 In pelago quorum multa videre facit:
 Ardua quid profunt decumani verbera fluctus:
 Ardua quid prodest vincere monstra maris:
 Vtilis occurrat si non post omnia portus:
 Si reduceis nunquam terra videre queat?
 Nonne mihi contingit idem? cantare fluenta
 Destino: sed uehemens officit vsque mora.
 Vsque labor terret: demens augmento laborem,
 An ratio tanti sana laboris erit?
 Spero: nec inuisis contemptum partibus iri
 Me reor: inuisum condo nec aut hor opus.
 Oppida cur Rheni tantum, cur flumina Rheni
 Qua pereunt tantum Musa referre vetat?
 Rem stolidus semper iuxta versabor eandem?
 Semper & in Rheni limite fixus agam?
 In mea si tantum venisset carmina Rhenus,
 Omnia iandudum carmine dicta forent.
 Nostra tot vygetur spirus insania rerum:
 Et dum multa libet dicere, pauca iuuant.

Esse.

Esse: sed inuadet lectoris nausea mentem:
 Scrupulus in Rheni nomine multus erit.
 Sape viatorum recta deflectit amussi
 Orbita: sic alibi cernere plura datur.
 Quid faciet Rhenus, si non delectet amantem?
 Non eadem semper scripta placere solent.
 Que vario sensum variat scriptura lepore,
 Dulcius attenda præbet in aure melos.
 Historias ergo Rheni coniungo fluentis:
 Historiam lymphis inseruisse iuuat.
 Res si ferre potest, mutat ut semita crebro;
 Sicut in ambageis nauita sponte feror.
 Digredior per saepe scopo, per saepe reuertor:
 Qua digressus eo parte, reuersus eo.
 Hin est, quod nimium cesso, qui dicere multa
 Destino, qui necdum dicere pauca queo.
 Delectare volo, nec non prædesse: voluntas
 Cuncta putat votis esse minora suis.
 Quidnam voris dexter succedat Apollo.
 Arduus indoctum trahere docta labor.
 In medio nunquid cursu suspendo laborem?
 In media nunquid parte fatigat onus?
 Ipse quod incepti sat agam finire: nec obstat
 Carmine quod tenui plurima ferre paro.
 Terror eat; ungum praeceps exempla fluento
 Hospita, dum volucer turbine Rhenus abit.

Vrgeo

Vrgeo si faxum, si non sub pondere vincor,
 Dum studijs Erato gaudet adese meis;
 Materiam tardi cur non explodo timoris?
 Materiam stulti constat abise metus.
 Hac reputans mecum video cefisse pauoreiu:
 Hunc solito solito more patemus iter.
 Rhenus Ogerhemum læua suspectat abese:
 Nam stadijs ripa sexque tribusq; fugit.
 Paupera Roxhemum propius fert culmina Rheni:
 Fluminis ad læuam culmina stare liquet.
 Lenus vt obtutu Lampseni moenia liquit,
 Sceptiferis Rheni gaudet adese labris
 Postea Lorfenfis spectantur culmina claustri:
 Culmina Laurefi nomine dextra gerit,
 Limite Vangioneis Vormatia continet amplo,
 Vangioneis Rheni læua venustat aquis.
 Vrbs licet extremo fluij non margine surgat,
 Haud tamen à Rheni longius ergo sedet.
 Hanc Borbecocuagum sunt qui dixisse feruntur:
 Arguit hoc ratio nominis, at que loci.
 Hæc stadijs Nicro centum distare videtur.
 Iste Palatino claret honore locus.
 Hic Lateranorum comites fixere trophæa,
 Moenia fixerunt principe digna viro.
 Erspaca Vuinhemo simulac effluxit ab vrbe,
 Suscipit hunc dextra Rhenus, & ire docet.

Proti-

Protinus occurrunt Stænarum moenia Rheni,
 Moenia Stænarum nomine clara suo.
 Carula Herushenum præibat dextera Rheni:
 Vilia Stochstadij fluctibus arua quatit.
 Versus ab Arcturo defleuit paupere cursum
 Rhenus: in Aeoi climata Solis abit.
 Versus ab Aeoo Borea curuatur in oras:
 Hinc fugit in Zephyrum ductilis vnda tuba.
 Rhenus ab occasu quod si concurrat in Austros,
 Orbifluus circum terra iacebit aquis.
 Sed quia non redeunt in sese flumina gyro,
 Isthmiaco Rhenus calle diremptus abit.
 Ad pia Virginij spatiatur moenia Russi
 Rhenus: & ad læuam sustinet illa latus.
 Hæc licet vrbs, velut ireor, Vppenhemia fertur,
 Est tamen ex Russi nomine clara ducis.
 Vindice qui domito patriam repetiuit ab hoste;
 Non sibi, sed patria prælia laude tulit.
 Iulius at Vindex inhiat dum fascibus, arma
 Dum mouet, à Russo vincitur: hostis obit.
 Ille quidem felix, regni quicumque recusat
 Pondera; qui iuris maluit esse sui.
 Qui venit ad fasces, curarum mergitur æstu:
 Non secus, ac grauido foemina ventre, timet.
 Imperium quanto regis sudore geratur,
 Horrida Damoclis prodere fama valet.

Præ-

IIO BERNARDI MOLLERI
Præfuerat Sicula quondam Dionysius vr̄b̄:
Clarus & ingenio, clarus & arte fuit.
Pieridum dot̄is studio cognouit Athenis:
Discipulus magni quippe Platonis erat.
Officium doct̄i prauo fœdauit abusu:
Doct̄us erat: verum mente Tyrannus erat.
Ad tempus Fortuna viri blandita triumphis:
Attribuit fastum prosperitat̄is honor.
 Damoclis
 essentatio.
Hunc vbi Damocles caneret persape beatum,
Damoclen dominus vidit inepta loqui.
Rex scurram docuit fortunas noscere regum,
Quor̄ regimen curas nocte dieque ferat.
Fecit inauratis hominem residere cathedris:
Adposuit mensam: cuncta placere dedit.
Impositum capiti tribuit diadema superbo:
Haud famulum paruo iussit honore frui.
Præposuit scurræ quicquid testatur honoreis
Imperij: tandem sceptrata tenere dabat.
Agmina seruorum famulantur plurima mensæ:
Iussa facecebant regis honesta sui.
Quod facit ad regum luxus, ad ditia sceptri
Nomina Damocles noscere visus erat.
Sit vallata quibus persape potentia curis
Hoc etiam signis scurra videre tulit.
Liberat ancipitem corio Dionysius ensem:
Subnectit capuli pondera parte trabis.

Pers

Pertenuis fecit gladium pendere capillo:
Damoclenq; supra ferreus hastæ apex.
Extinet elapso Phlegyas ut marmora lethum,
Sic gladio lethum scurra cadente timet.
Non oculos visus pascit, non viscera ferclis:
Est alius vitæ damna timere cibus.
Non animaduertit famulantis munia turbæ:
Horrida sollicitis suspicit arma genis.
Praecuris animi fastidit gaudia mensæ:
Omne sub auerso nauseat ore decus.
Gloria blanditur: voris obstitit imago
Mortis: in horrorem cedere cuncta videt.
Esfuries vr̄get. Quem non vr̄geret egestas:
Esfuries tanto cedit abacta metu.
Damocles gladij casum, non ferula regis
Aspicit: erecto pallor in ore sedet.
Doct̄ior exemplo cognouit gaudia regum:
Gaudia cognouit principe digna viro.
Destituit mensam solito contentus honore:
A pedibus regi maluit esse suo.
Fœlicem minimè Damocles postea regem
Censuit: id stricto doct̄us ab ense sapit.
Rex, fateor, Siculo fuerat Dionysius orbi:
Non ideo regni iure beatus erat.
Edidit exemplum mutantis singula fati:
Edidit exemplum turbinis ipse sui.

Squali

Squallidus exiit Siculo Dionysius orbe:
Imperij compos desijt esse miser.
Quem dederat virtus regno, priuauit inepta
Luxuries: non rex imperat ipse sibi.
Ad studij matrem pauper concessit Athenas:
Pauper Athenæ postulat vrbs opem.
Vrbe redit vacuus, quàm liquerat ante diues:
Ambigua vastam mente Corinthi non adit.
Illic Argolica sumisit retinacula pubis:
Gymnasia fecit frena subesse sibi.
Qui iuuenis quondam nequijt frenare Sicanos:
Se pueris Graia prestat in vrbe ducem.
Qui proprio legem nequijt fundare popello,
Incipit externis dicere iura viris.
Qui regale fuit solitus pensare tributum,
Pro studij curis vile Minerual habet.
Quique Syracusis alto regnabat honore,
Conueniens illi nempe Lyceio erat.
Porticus incolitur regi pro lupibus, aula.
Imperij quantum degenerauit honos?
Quid deceat regem monuit persape Corinthi:
Eius, quod monuit, nescius ipse fuit.
Iam scit, quid deceat regem quod nescijt ante.
Sape valet regem sola docere fames.
Suffinet infelix virgam profascibus vlna:
Heu ferula cedunt sceptris; tribunal bara.

Qui vario cultus fastu gestabat amictum,
Immodicæ vestem simplicitatis inuit.
Sic nimij pœnam repetit Fortuna fauoris:
More nouercarum rebus obesse solet.
Ceu timet vrbs, quando minitanti cingitur hoste:
Sic quoq; rex hominum pondere fat a timet.
Hæc quia non vindex cognouit Iulius, ergo
Dignus vt exemplo discat id ipse suo.
Elurit affectans regnum: vi Gallica turbar
Oppidarius regni perdidit ergo miser.
Vendicat imperium Vindex, non vindicat: ergo
Vindex imperij desijt esse sui.
At toties Cæsar vasto delectus honore,
Non obito Ruffus sceptræ Nerone tulit.
Plus victor nescire cupit, quam perdere victus:
Imperium spernit, nomen habere cupit.
Esse caput mundi renuit, sentina dolorum:
Hæc etiam Ruffus sorte beatus erat.
Causa stat: hærentem Damoclis viderat ensẽ:
Viderat imperij toxica: vidit onus.
Bellica Romano fundauit milite castra:
Quæ Ruffenbemi nomen habere reor.
Vox Ruffenbemi velut Vppenhemia fertur:
Sic eadem Russi nomen adeptæ fuit.
Si Ruffenhemum vociterur mansio Russi,
Nemo loqui Famam vera negare potest.

Disita viginti stadijs, & disita centum
 Vangionum Ruffi castra videntur agris.
 Rhenus in Arcturum sinuato labitur arcu:
 Culmina Nacomi spectat ab amne sita.
 Vt stadijs centum discessit mansio Ruffi,
 Arduus in Rheni flumina Mogus abit.
 Quale Menus nomen referat, dicatur: amœnus
 Perdat principium; cetera Mœnus erunt.
 Ille latus Rheni dextrum feruore subintrat:
 Ille suis Rheni flumen adauget aquis.
 Dicitur oblongo Moganus nomine: fertur
 Mogus: adhac Mœni nomen habere potest.
 40. Voce Menos nota fertur scrutare Mathesin:
 5. Hic literis anni scit numerare dies.
 50. Hoc etiam Nelli poterit prestare figura.
 70. Vix alia tantum voce fluent a valent.
 200.
 365. Scinditur irriguo Franconia gurgite Mogi:
 50. Terra nec exemplo ditior esse potest.
 5. Que prius Harcinio nimium sterit obruta saltu,
 10. Sternitur in campos: densa nec arbor obest.
 30. Sternitur in campos: densa nec arbor obest.
 70. Extrema sylvas Franco tellure remouit:
 200. Instar enim muri sylua coronat agros.
 365. Circuit excelso Ficearia robore terras
 Sylua: nec Harcinij partibus illa deest.
 Quercubus inde subit Thuringia limite surgens.
 Sylua grauem syluis reddit Otthonis humum.

Mons

Mons vbi caelorum suspectat Pini ser orbis,
 Sylua Boemorum rupe leuat a venit.
 Pini ser effundit gemino mons gurgite Mogum:
 Hinc ruber, inde nitens nomine Mogus abit.
 Gephresum cedit nitido, Perneca rubenti:
 In Zephyros Euro Mogus uterq; cadit.
 Qui nitet, effertur dextra decliuus ab Arcto:
 Qui ruber, ad laeuam deserit arua Notbi.
 Stanaco nitidus simulac excessit ab vrbe,
 Que fuit antè duplex fontibus vnda coit.
 Mogus vbi coijt, Rotingia vapulat vndis:
 Cronachis hinc triplici prouenit amne liquor.
 Cronachis adiecta nomen dat fluminis, vrbi:
 Cronachis Ebnitiae praterit vrbis agrum.
 Cronachis incurrit Mogum. Fert limite Mogus
 Hinc iuga Lichuelsi, Pansidos inde iuga.
 Inde Stafelstenas adijt; curuatur in Austrum;
 Limite nec recto dissecat arua Notbi.
 Circuitu terras vario fecundat aquarum:
 Nec minus excepto ditior amne tumet.
 Mœnia Gusbaci lambit, dum voluitur orbe:
 Itscia nec Mago distulit ire comes.
 Itscia Crampinij labris adiuta Rotannim
 Accipit; ac Carola flumina fauce bibit.
 Accola Campinij Coburgum fluminis extat:
 Sed Rotacum rubei labra Rotannis alunt.

Descriptio
 Mogani flu-
 minis.

Paunacis in Mogum descensu labitur vnda:
 Paunacis haud villo tardior amne fugit.
 Culmina Morzburgi Pegnesidos alluit vnda
 Fons: quoq; Pegnesia nomen ab vrbe capit.
 Visitur Hirsburguni, Lauffennia visitur amne:
 Annis ad accursum Norica — berga sedet.
 Nec mora Rednesus Pegneside voluitur vnda:
 Pasqua Rednesus flumine pulcra rigans.
 Saxea Stenarum simulac ad mœnia fluxit,
 Ostia Piberij diuite potat aqua.
 Limpidus inde subit Pegnesidis Sennius vndam:
 Auracus hinc tenui pulcrior amne subit.
 Suabacus vndarum simulac tot voluitur ausis,
 Cornua Pegnesi fertur in vda comes.
 Qua modo Visenti Forchemia praesidet vndis,
 Flumina Visenti terminat hausta Meno.
 Aetscia longinquo deuoluitur agmine praeceps;
 Per nemus & vallem; plana per arua volat.
 Accolitur Aetscini Vintsemia fluminis oram:
 Aetscia Neustadij fluctibus arua colit.
 Gurgite Mundaci bibit o festinat ad arceis
 Hochstadij; sinem mox habiturus aqua.
 Obuiat aduecto Pegnesus flumine: plura
 Postulat; Aetscini postulat amnis opem.
 Postulat Aetscini quam gurgitis, obrinet vndam.
 Nil et enim magnis parua negare queunt.

Flumina

Flumina vicinis excurrunt vndiq; syluis:
 Vndiq; Pegneso flumina praeber ager.
 Siccine perpetuo Pegnesus honore placebit?
 Compos & officij desinet esse semel.
 Arua Pabenbergis simulac vicina reliquit,
 Desinit; hunc domito digerit amne Menos.
 Curuus in occasum glomeratur turbine Mogus:
 Urbis ad Helmana culmina versus abit.
 Urbis à traiectu Cattorum nomina forte
 Mutuat: Hasphurdum dicitur ergo locus.
 Mogus it Hasphurdum: Menoburgi deserit arceis:
 Nomina dat castro, scilicet, ista Menos.
 Sueuorum traiectus adest; Sueinphurda vocatur;
 Quos procul à Sueui Rharia cepit aquis.
 Sueuus adhuc restat: nomen mutauit: eodem
 Antea quo fluxit Sueuus, in orbe fluit.
 Plurima mutarunt excursu flumina callem:
 At solito Sueuus calle fluenta vehit.
 Nascitur extremo Sudetis margine: fertur
 Inuia Parrhasij pronus ad arua poli.
 Fertilis aruorum Lusatia scinditur illi:
 Scinditur eiusdem Marchia penè vadis.
 In Zephyrum cedens Boreae miscetur Hauele
 Sueuus, vbi Spondæ tecta rigarat aquis.
 Illius ad ripam degerunt antea Sueui,
 Iam quibus ex Sueui flumine nomen inest.

H 3 Qua

Qui patria nondum simulac tellure ruisent;
 Vandalicis postquam tecta stet ère plagis;
 Sueuia centenos implèrat milite pagos:
 Tam locuples Sueuia turba cohortis erat.
 Gens patriam versa mutauit imagine cœli:
 Horrida Rhatorum montibus arua colit.
 Nomen adhuc priscum, mutari nescia, seruat;
 Vt patria nunquam fama perire queat.
 Quinetiam prisca reinet virtutis honorem:
 Corpore natiuum transfuga robur alit.
 Est aliquid, patres si sint exempla nepotum,
 Haud sobolem neruis degenerare patrum.
 Sueuica respondet virtus ex indole nata,
 Patribus: haud patria desinet esse memor.
 Sueuica mutauit cœlum, non pectora virtus:
 Liquerat Arcturum ferrur ad arua Not hi.
 Nempe fuit monti quondam subiecta Boëmo;
 At nunc Italicis subditur illa iugis.
 Accola tunc Sueni fuerat, nunc accola Rheni:
 Transfuga sit patria, degener esse nequit.
 Præcelebris retrò simulac Sueuiphurda recessit,
 Insolita Mogus bile recuruat iter.
 Impete curuatus raptò desciscit in Austrum:
 In Zephyrum versis inde recurrit aquis.
 Herbipolim ripa fugiens discindit vtrinq;
 In Borea tractus inde coactus abit.

Hinc

Hinc Carolo st adij sæcundat iugera: Sala
 Cornua Gemundi sedibus apta bibit.
 Sala nec exiguo prouoluitur agmine: Salam
 Iugera Neustadij Strauus ad vda subit.
 Aspacum iuxta Rhœnis sorbetur: Auerra
 Ad iuga Lutteri flumine Sala ruit.
 Non procul hinc Thule nemoroso condita saltu,
 Quæ Zephyrus Solem spectat inire freta.
 Sala bibit Synam, Mogo iam proximus amni:
 Mœnia Rinccij gurgite Syna quat it.
 Non secus ac multi perierunt antea fluctus,
 Vltimus in Mogi flumine Sala perit.
 Solis in occasum curuo iam limite Mogus
 Labitur; ac vario cornua torque facit.
 Ast Zephyro dextra iuxta consine relicto,
 Deserit ad læuam fertilis arua Not hi.
 Nomen ab excelsi quæ duxit vertice montis
 Mogus Hogumberga tecta nitentis adit.
 Excipit ad læuam Thuberæ flumina largi.
 Surgere Thuberam Sueuia fonte videt.
 Amne Rotumburgis, Chrechlingia visitur amne:
 Hoc etiam pollens amne Rotunga venit.
 At prope Mergetum Gallacidos influit vnda
 Copia Thuberæ flumen: at itur eò.
 Nam Thuberæ subit Laudane mœnia gentis;
 Culmina Pudingi fluctibus inde rigat.

H

4

Inde

Inde fatigatis fertur Thubera procellis:
 Cogitur ex Mogo cedere: Mogus adest.
 Flumina Thubera Var tenum cedere Mogo
 Aspicit: hinc fluuio nomen & vnda cadit.
 Ardua Miltburgi veneratur culmina Mogus:
 Ductilis in faciem vertitur vnda tube.
 Inter & hinc Zephyros, et climata voluitur Arcti,
 Sub lare Stochstadij flumina Mogus agit.
 Excipit alucolo Francphurdia diuite Mogum.
 Vrbs sua venali distrahit are bona.
 Accipit à Rheno clausis, à flumine Mogi:
 Ponte sub oblongo clauditur vnda Meni.
 Mœnia Franconum sustentat dextera Mogi:
 Culmina Saxonum margine læua gerit.
 Nobilis illustri Francphurdia vertice passum
 Millia viginti distat ab vrbe Meni.
 Vrbs à traiectu Franconum nomina cepit;
 Quos modo præ veteri Gallia gente colit.
 Perdidit aduentu Franconum Gallia nomen:
 Francia Gallorum dicitur esse locus.
 Id tibi nec mirum, quid non mutatur in orbe?
 Et situs & regni nomen, & ordo perit.
 Sancta nihil mundo validum Natura reliquit:
 Plurima mutantur tempore: pauca manent.
 Optima Franconum libeat si dicere tecta,
 Dicere quis poterit singula? nemo potest.

Huius

Huius & esse loci vix talia scribere duco.
 Et quid multa libet scribere? rara iuuant.
 Francorum simulac abijt Moganus ab vrbe,
 In Zephyros curuo pergit abire gradu.
 Ardua deglutit subeuntis flumina Binsæ.
 Rhenus adest; Mogi flumen adesse videt.
 Qui modo tantus aqua, tot aquarum molibus egit
 Mogus iter, Rhemi gestit inire labra.
 Ad medium Rheni labens procedit ad vrbem:
 Nomen adhuc vrbi donat inesse suum.
 Nobilis aduerso Moguntia flumine Mogi
 Gaudet, aquis Rhemi gaudet; amica situ.
 Vrbs abit ad læuam Rhemi: sed flumine Mogus
 Cymbifero dextrum gessit inire latus.
 Lucius infauisto derisor nomine Christi
 In solito Rhemi ponte ligauit aquas.
 Postea mirando superauit flumina ponte
 Carolus: hunc celeri sustulit igne furor.
 Hic nimium lato diffunditur equore Rhenus:
 Nam stadijs tendit penè duobus iter.
 Sed nihil est vrbi, Rhenus quod basia confert;
 Quod Menos opposito mœnia rore videt:
 Multa vetustatum profert exempla decoro
 Vrbs habitus: prisca signa decoris habet.
 Magnificam celsa gestat tellure columnam:
 Hanc celebris miro forma labore refert.

Iulianus a
postata.

H 5

Fer-

Formam nosse paras? Imitatur tesseræ formam;

Tesseræ quadrato continet orbe cubum.

Percupis authorem, mirator, noscere molis?

Hæc opera Drusi colle leuata fuit.

Signa reducuntur tumulis diuersa Deorum:

Et tabulas passim fossa reportat hunus.

Fama recognoscit lapidum compage reuersos

Sarcophagos, quorum scripta videre licet.

Quisquis & Albani rimatur viscera montis,

Sub lapidum fossis mira latere videt:

Hic steterant quondam Martis delubra Gradini

Hic etiam vani templa steteræ Iouis.

Tot simulacrorum facies tellure reuelli

Credimus, vt toridem credere nemo queat.

Stulta quid enarrans nugarum ruderamiror?

Vrbs alia rerum laude notanda venit.

Præ reliquis urbem Phœbi germana venustat:

Præ reliquis urbem Musa tuetur agris.

Vrbs operam Musa si non perdocta tulisset;

Et nisi cepisset Dadala Pallas opem:

Barbaries fracto Musam damnasset honore:

Barbarica Pallas clade repulsa foret.

Vrbs veneranda sui tribuit monumenta laboris,

Aere, quod inuenta fuserit arte typos.

Ante typos nimij veterum periere libelli;

Iam literas cernet nulla perire dies,

Vox perit auditus gemina quam concipit aures:

Vox etiam calamo scripta perire valet.

Quod typus exceperit charta, non eximet etas:

Si ruat exemplar tempore, restat opus.

Non rapitur totum, si pars vanescat ademptæ

Pars etiam toti dempta nocere nequit.

Turba Camœnarum scælix gratare labori

Et studijs: semper viue, reducta typis.

Vixit Mercurius iuuenili redditus æuo:

Ex postluminio mortis Appollo redit.

Ardua Parnassi tumulos Moguntia prabet:

Fert Atademia tecta: Lycion habet.

Eloquar exitium: Germania præstitit orbi,

Quod Nothus, ac Aquilo, vesper & ortus amet.

Ah nihil ex æquo scælix: & lilia spinæ

Et tribuli vitijs sæpe roseta tegunt.

Nobilis illustri Germania claruit arte,

Qua iuuat, hac etiam mobilis arte nocet.

Hæc ratione typos reperit, ratione Boardas

Flaminiomas, quarum strage baratbra tremunt.

O nimis infœlix & amœna turpior arte

Ars fuit hæc; omni scærior hoste fuit.

Ah nihil obliquo sanctum spectatur in orbe:

Ars vitio nunquam digna coire nocet.

Ingeniosa tui genitrix habere pericli

Teutonis haud regio parcere docta tibi.

Materiam Mundo tribuis Natura nocendi;

Quae facis humanum singula nosse genus.

Stulta tibi; nobis et iam vasa fuisse;

Debueras genitrix esse, nouerca noces.

Cur homini produs vano secreta labore?

Quae si nos fugerent, tutior esset homo.

Quod ruditas orbi nequeat secreta nocere,

Perfacili monstrat simplicitate fides.

Cur ad perniciem debemus singula nosse?

Singula debemus noscere: pauca iuuant.

Aurea successu Saturni floruit atas;

Floruit illa domi, floruit illa foris.

Ferrea mutarunt Saturni secula mores:

Impia per doctum repperit arma genus.

Artibus auxerunt pederentim munera belli:

Stulta quidem virtus scire profana fuit.

Non modo suffecit gladius, non pugio Marti

Rustica Bellonae desijt esse sparus.

Lancea paulatim vulgi desciuir ab usu:

Arcus et officij nomina vilis obit.

Vinea non muros, plutei non machina sternit:

Oppida non Aries efficit aqua solo.

Scilicet incertus Bombardam repperit author:

Impius ex casu repperit author opus.

Hec referunt formam viridis tormenta colubri:

Sed coluber tantum nullus obesse valet.

Dira

Dira sono iactant nomen tormenta Boardae:

Dum resonat truculens acre Boarda tonat.

Horreat ad nomen, si quis non viderit arma:

Horreat ad formam, quisquis ad arma venit.

Horreat audire boant is fulmina monstri,

Qui procul à iactu fulminis arce latet.

Mars Tragico tandem luctu lamenta profunde,

Milla qui peditem fulmine multa rapis.

Te quoniam maiora Deo tormenta relucent:

Molis ad insultum sterneris ipse metu.

Axibus insistit facili non pondere binis

Machina, quò citius prouolet acta rotis.

Est teres, angusto paulatim strictior ore:

Parte sed extrema crassius antra patent.

Pectora nitrato subigit dum puluere flamma,

Pectore detentos expuit ore globos.

Mox tonitrum singens, tonitru deterreret Olympū:

Efficat ac lapidem fulminis ire modo.

Vinea non obstat, cespes non vimine clausa:

Mœnia coguntur cedere, quassa globis.

Anguipedes scissent hæc si tormenta Gygantes,

Sydera deuicto tolleret Ossa Ioue.

In Phrygiam tali victor decurrat Atrides

Mole, decem cinereis Troia diebus aget.

Illa Semiramiam caperet Babylona, priusquam

Strictior exacto Delia mense foret.

Aurea

*Aurea regalis superabit mœnia Roma,
 Vel prius ac medij tempora mensis eant.
 Id iraculens isti fecit Natura licere,
 Quod Superum nulli fata licere sinunt.
 Hoc tibi debemus Natura, quod officis arte:
 Debuit hoc certè non licuisse tibi.
 Et male prædatrix audis Germania toto
 Orbe, quod inuenta degener arte nocet.
 Ipsa tibi virgam, multos læsura parasti.
 Hostis nempe tua doctior arte furit.
 Sat validos assuetæ tibi ballista molareis
 Mittere: sat scandi mœnia ponte foret.
 Destituit nullo framœam Germanus honore:
 Saxeus & iaculum mittere Saxo negat.
 Et Diomedæa Thraces virtute superbi
 Verbera Romphea laudibus orba putant.
 Natio Boiorum domitrix nunc abstinet Isthis.
 Ex Macedôn obiit laude Saryssa procul.
 Illyria gentes renuunt pugnare Sibinis:
 Quod magis, & Romam stringere pila pudet.
 Inclita virtutum ceserunt longius arma:
 Puffio Bombardis trudit ad ima virum.
 Arma procul victrix remouet Bombarda: cruenti
 Orbis ad interitum præualet vna satis.
 Non erit armatus, peraget non prælia victor
 Hac nisi munitus prælia mole gerat.*

*Ab pereat, nobis hæc qui tormentæ reliquit:
 Arte patens fuerat dignus obire sua.
 Penderet Aeolida pœnam Salmoneos instar:
 Fulmina qui reperit fulmine stratus obit.
 Corpore sanxiuit proprio Busiridis aram,
 Qui docuit pluuiam Thraëus axe peti.
 Sanguine Pygmaleon maculauerat hospitis ædem:
 Sanguine Pygmaleon interit ipse suo.
 Quæ prius humana saturarant viscera cæde,
 Iam Diomedæo bruta cruore rubent.
 Iam, scopulo multos qui deturbarat in aquor,
 Mittitur in pelagum Theseos arte, latro.
 Icarus ut plebem docuisset munera Bacchi,
 Munere succubuit proditus ipse suo.
 Quem prius Aemylio concessit Aruntius, illum
 Ipse sua genitor morte probauit equum.
 Qui bene nil egit Phalaris laudatur in vno,
 Quod necis auctorem torruit arte necis.
 Permanet inuentor Bombardæ: permanet auctor
 Nomen at auctoris prodere Fauna negat.
 Censuit indignum vulgatrix nomine Fauna,
 Cuius ab ingenio crimen & ira venit.
 Ingenij terer quid non designat abusus?
 Si malus ingenio nititur, ipse nocet.
 Stultus imperium, furioso præstitit arma,
 Ingenium prauo quisquis inesse dedit.*

Cum nequeant Musa rugas sedare malorum,
 Ingenium magni causa furoris erit.
 Heu nocuit Mundo, quisquis tormenta parauit
 Aenea; qui simulat fulmen, & arma Dei.
 Qui plus ingenio nocuit, quam profuit orbi:
 Et qui subsidium contulit omne malis.
 Bombardam conferre typis irgemur: utrique
 Ingenium mentis, candor utrique fuit.
 Teutona virtuti Bombardis officit ora:
 Teutona virtuti profuit ora typis.
 Flumine cum Mogo Mogi descendit ab vrbe
 Rhenus: & illustri proruit amnerateis.
 Fluminis ostentat Beuericum dextera Rheni:
 Pronus ab Arcturi limite Rhenus abit.
 In Zephyrum gressu labens curuatur adunco:
 Et scopulos inter grande coarctat iter.
 Insula sepitur non fluctibus vnica tantum:
 Diuiduis passim terra ligatur aquis.
 Praerit ad dextram Schirstaniae, culmina pagi
 Culmina Vualseni gurgite Rhenus adit.
 Praerit Helpheltrum, celebri quod praevalet arce
 Totus ad Erbaci culmina voluit aquas.
 Pagus ab Aeoo qui nomina diuite sumit,
 Contiguus Rheni gestit adesse labris.
 Grandibus huc iterum non vnica clauditur vndis
 Insula: si Tempe dixero, vera loquar.

Vapu

Vapulat hinc vndis Mitilenum; vapulat inde
 Vincolum: spatium distat utrunq; breuis.
 Vini diues adest dextram Rheni
 Possidet: illustris possidet arua soli.
 Quod feror? ad Rheni laeuam me confero: Rheni
 Quod cadat in laeuam gurgite Nabis adest.
 Vilia Morsena fecundat culmina pagi
 Nabis; & Altxbeni culmina rectus adit.
 Inde duplex viridi subit Ingelsbemia tractu:
 Distant perminimo pagus & aula situs.
 Aula sed inferior iacet Ingelsbemica pago:
 Vix stadijs Rheno cedit abacta decem.
 Carolus aeterno Fastorum nomine clarus,
 Nec quem perdomuit Carolus orbe minor:
 Hic solitus licita fuerat statione morari:
 Aptior haud animo Caesaris aula fuit.
 Aula loco nomen seruat turrita: gerendis
 Consilij sedem resq; locusq; dabant.
 Arx fuerat quondam valido munita labore;
 Funditus hostili decidit hausta rogo.
 Maceriem quouis superat calcante viator:
 Ipsa ruinarum penè ruina iacet.
 Ut tunc res fuerat, simulac & Carolus aulam
 Incoleret, nullo iura vetante tulit.
 Paruit edito Caesar, quod sanxerat ipse:
 Caesaris exempla paruit orbis honor.

I

Tasilio

Tasilio postquam ductor peccata patraret,
 Coniugis hortatu noluit aqua sequi.
 Casareo tandem furians inuidit honori:
 Auctus & Honorum federe bella mouet.
 Induperatori praecepta extrema minatur
 Fat a: nec euentum criminis ipse notat.
 Carolus exurgit, scelerato restitit hosti
 Caesar, apud Lechum castra locare parat.
 Destinatus aduerso Legatum Carolus hosti:
 Continet is pacem, continet arma manu.
 Tasilio mentem properat mutare; paratus
 Obsidibus regem conciliare datis.
 Bella cadunt: verum pax non firmatur vtrinq;
 Tasilio poenam iure daturus erat.
 Ingelshemiados vocitatur ad atria cellae:
 Paruit edicto Caesaris; egit iter.
 Res in iudicium simulac prodiret vtrinq;
 Tasilio cause iura probare nequit.
 Victus iudicio procerum damnatur: & ense
 Carnificum stricto iussus obire necem.
 Ille genu flectens, panno claudebat ocellos:
 Qui gladio soluat guttura, licetor adest.
 Dux spatium vitæ nequijt sperare: parat a
 Ad miseri lethum cuncta fuere viri.
 Iudicis vrgetur sententia; Caesaris obstat
 Gratia. Quem nequeat flectere poena ducis?

Iudicis

Iudicis effectum vox non sortitur: at illa
 Caesaris arbitrio tollitur; illa cadit.
 Mitior excedit sententia Caesaris ore:
 Mortem Tasilio Caesaris ore fugit.
 Poenam perfidia claustro, non funere soluit:
 Principis exiit ut nomine: claustra subit.
 Perfidus in fando fuerat qui crimine princeps
 Antea, iam Monachi nomine sanctus agit.
 Caesaris edicto qui noluit infimus esse,
 A secula nolebat Caesaris esse sui.
 Dum maiestas designat crimina lesæ,
 Perdere carnificis debuit ense gulam.
 Ista magistratus signant exempla vigorem.
 Nonne magistratus fertur imago Dei?
 Quirenuit regi; renuit parere Tonanti:
 Presidet hic caelo, praesidet ille solo.
 Nabis adit Rhenum; Rheno sorbetur eodem.
 Hinc obiter Rheni tecta referre iuuat.
 Caerulei dextram Geishemia fluminis ornat:
 Inde Rodeshemi tecta subire vides.
 Ast latus ad laeuum spectatur Bingia; centum
 Et stadijs bissex vrbe remota Meni.
 Nais ibi fertur, ripa donatus vtraq;
 Arcibus: innocuo perforat amne solum.
 Exiguum paruo delibat honore Nouellum:
 Hobstadium paruo spectat abesse loco.

I 2

Vilia

Vilia praeurrit Brambacum culmina pagi:
 Vilia Fromburgi fluctibus arua vider.
 Ambit Oberstenas modico signata nitore
 Iugera: Gumburgi cernere castra datur.
 Qua dat Hemundum, qua dat Montcingia, terga
 Qua dedit Hunorum flumina Nais habet.
 Nais vt illustri Soburnum flumine vidit,
 Labitur: & Glani cornua iungit aquis.
 Obuia Lutteri praedatur cornua Glanus:
 Naiada Lutterus, Naiada Glanus inuit.
 Nais Isumbergam minimo suspectat abesse
 Limite: Dalbergam longius esse vider.
 Dissidet oblongum Sponhemia Naiados amne:
 Non Eberumburgi tecta rigantur aquis.
 Naidos oblongo discedunt limite Nymphis:
 Arce tamen cerni Naidos vnda potest.
 Hinc Stauronnesum fecundat amabile Nais:
 Teutona Cruisnaum nomine lingua vocat.
 Post iuga Cruisnai simulac est ardua ventum,
 Spumeus in Rheni viscera Nais abit.
 Bingia praclaro veneratur Naidos amnem:
 Dulcisonis Rheni gaudet adesse vadis.
 Bingia praclaro celebratur nomine Drusi.
 Fonte quid & Drusi notius esse rear?
 Drusus ibi let ho quoniam funesta subiuit:
 Materiam let hi nemo docere valet.

Nec stat Fama sibi: bello vel concidit hostis,
 Vel lacerò cecidit crure, peremptus equo.
 Hunc referunt tractu monstrum vidisse Sicambros:
 Insolita cuius mole statura sterit.
 Forma Gigantæi faciem mentita Cyclopi:
 Fæminei sexum visa referre gregis.
 Hoc miser ex monstro venientis tempora let hi
 Edidicit. Magnus fata videre timor.
 Bingiacas victor simulac accessit arenas,
 Bingiaco victus fata subiuit agro.
 Non trepidans illi Germania senserat hostem
 Esse parem: tanto bella rigore tulit.
 Vspetes domuit bello, domuitq; Cheruscis:
 Ille Morauorum pila gerebat agris.
 Flauicomos dura fudit virtute Sicambros:
 Insolito Suenis arma furore tulit.
 Amasis hunc vidit nauali fundere bello
 Bructeriam: vidit bella mouere Vidrus.
 Vnestualicos acie pugilum superauit Abnobos
 Victor: & indomitum sustulit igne nemus.
 Pontibus hic Albim Rheno cum flumine strauit:
 Sublucio sepsit ponte Visurgis aquam.
 Peruia qui tantum praebebat flumina classi,
 Insolito Mogi ponte ligauit iter.
 Hirciniam lacera Dux pandidit arbore syluam.
 Peruia Romano palluit hoste via.

*Sapius hac Latio terrorem mouerat hosti,
 Se modo nudat am munere sylua dolet.
 Nuuc abit in campos, & hianti panditur aruo:
 Rara sub infolito sternitur vmbra die.
 Hac trepidus quondam valuit praebeere latebras
 Sylua: bonus sedem fecit; asyla malis.
 Iam latebras nescit; planè deiecit asyla
 Area: planicie saltus & agger abest.
 Hoc potuit Drusus, qui nil praestare timebat:
 Tam vehemens illi cura laboris erat.
 Hannibal erumnas Romana vouerat vrbi:
 Teutonico Drusus fata vouebat agro.
 Illius excepto Germania nomine pallet:
 Cladis & antiqua funera bile docet.
 Vfus adhuc, quando saeuit Germanus in hostem,
 Increpat hunc Drusi nomine: bella crepat.
 Bingia laudatur, tanto quod contulit hosti
 Fata: quod erumnis contulit ipsa modum.
 Liquerat huc placido Basileiam tramite Rhenus
 Turbidanec scopulis pertulit vnda moram.
 Ripa nec arctato coniunxit limite pressa
 Ostia; sed Rhenum laxius egit iter.
 Non aqua praecipiti pendebat deflua saxo:
 Calle sed aequato libera fudit aquas.
 Est rapidi simulac ad Naidos ostia ventum,
 Arctior hinc ripae faucibus vnda coit.*

Vt te Dru-
 sus perdat.

*Nam validi ripa montes iunguntur vtraq;
 Semita vix fluuij sufficit vna minis.
 Nec prius aqua o procedet tramite Rhenus,
 Vbera quam Bonna miserit arua retrò.
 Rhenus vt exhausto direscit Naidos amne,
 Deserit occasum tramite: Corus adest.
 Mons subit ad læuam; Roberti nomine gaudet;
 Cænobij nitido claret hinc more locus.
 Intercepta procul medio stat flumine turris.
 Insula diuiduo cingitur arcta lacu.
 Horrida sed mures tribuerunt nomina turri:
 Mure sub vltori fata quod Hatto tulit.
 I nunc, & saeu bilem contemne Tonantis.
 Mure potest minimo pœna nocere Dei.
 Messis erat raro segetum dorata fauore.
 Paupere nil potuit vilius esse viro.
 Paupere paupertas languescit frigida lino:
 Vertunat esuriens, paupere mœsta penus.
 Auget egestatem morbus, contempta mouetur
 Pauperies: omni casta fauore perit.
 In rigidis passim miseri iacuerè plateis,
 Quos miserè leto vouti ac credo famis.
 Vita quibus restat, vitam mutare volentes
 Sanguinea fatum praeipuerè manu.
 Est dolor in vita truculens; in funere terror:
 Conditio fortis nulla placere valet.*

Nam

I 4

Quis

Quis stadium vitæ letum mutare peroptet?
 Cum miser haud poterit vivere, fata cupit.
 Mundi cuncta serit Labyrinthus pessima. Fletu
 Nascimur; est artus vivere; pœna mori.
 Sed melior vita mors est, extrema malorum
 Linea: materiam vivere cladis alit.
 Mors ut pœna Dei, pœna sic dicitur huius
 Finis: ab effectu desinit esse nocens.
 Hanc igitur summo plures mœnore sepulti
 Flebilibus visi sollicitare modis.
 Nempe soror Turni mortem Iuturna petiuit:
 Caucasus mortem vellet adesse gygas.
 Gaudet adhuc Cheiron voris cessasse perita
 Funera: dum potuit vivere, latus obit.
 Velle mori, nec posse mori, nec vivere, durum.
 In misero fors est optima, posse mori.
 Hanc meruit sortem, qui se fastidit, egenus:
 Hac etiam pauper sorte beatus erit.
 Solus erat felix, animi mœnore solutus,
 Pauperis haud speciem nouerat Hatto viri.
 Qui non paupericem sapuit, qui diuite largus
 Sorte tumet, miseri damna videre nequit.
 Finitimos inter tantum frumenta tenebat
 Hatto: quas habuit fœnore legit opes.
 Depositas partu repetit maiore quotannis
 Diuitias; quarum summa perire nequit.

Nec

Nec largitus opem, veluti debebat, egenus:
 Dona nec agrotis mittere, doctus erat:
 In oculis oculi fuerant; superesse bonorum
 Bestia nil orbo duxit in orbe satis.
 Alter erat Crassus: Crasso sed auarior ipso:
 Dignus ut imbibito delcat ere sitim.
 Delicia, numi; risus, iactura pupilli;
 Restis, auaritia cœna dolentis agit.
 Nec subijt restim, dignus maiora subire
 Fata: manu fortis debet obire Dei.
 Prodigus hac melior ratione putatur auaro:
 Officium quamuis neuter honoris amet.
 Erogat in vita fortunam prodigus: acri
 Qua fuerant in su parta, quiete vorat.
 Omnia consumptor rerum transfundit in omnes:
 Symposij fratres ardet habere sui.
 Horret egestatem minime: fastidit auara
 Pectora; cum socijs prodigit ipse sua.
 Partis ipse frui gestit: non abstinet vri:
 Dedecus heredi linquere multa putat.
 Debita condonat nonnunquam debita gratis:
 Si superet censum sumptus, abesto dolor.
 Sic Epicuro vitam solatus honore,
 Cogitat extremum quemlibet esse diem.
 Ille tamen peccat: sed dum conuiuio amicis,
 Inter eos pauper sepe inuatur homo.

I S Ille

Ille sibi prodest, alijs prodesse laborat.
 Non male, sed cunctis vicitur ergo bene.
 Quod socijs profit, non hoc expendit auarus:
 Pauperis ad lachrymam munijt æra seris.
 Post obitum quamuis valeant prodesse nepoti
 Aera, vel ad miseri cedere vota queant:
 Attamen hæc cura legit non illius ergo,
 Ut miseris fautor rebus adesse velut.
 Aere voluptatem potius concepit adepto:
 Dum fuit in viuis, prætulit æra Deo.
 Non sibi, non alio, damnatus ad omnia, viuit:
 Sustinet æs dominum: sustinet ille nihil.
 Dum moritur, prodest, quod non sperarat, amicis:
 Dum nil vitæ iuuat, funeris hora iuuat.
 Nil ageret rectè, si non cessaret auarus
 Viuere: post obitum cogitur esse bonus.
 Cogitur esse bonus, quod noluit optimus esse:
 Quod nequit, id miserum conficit, esse nocens.
 Officit in vitæ miseris; à funere prodest.
 Scommma fit heredi Tant alius ipse suo.
 Omnia crebro datur qui gutture digerat, hæres
 Prodigus ex nuntio scribitur a se nepos.
 Hatto nocet vitæ simulac producta manerent
 Stamina, non misero præstitit ille fabam.
 Pluribus in vitæ nocuit, quam funere demens
 profuit: ob vitam morti uis ergo male.

Sirem prodigeret; socijs si traderet aera,
 Munificam miseris fortè dedisset opem.
 Sed quoniam plus ac parce uiuebat auarus,
 Pauperis auersa negligit aure preceis.
 Turba Saguntino plusquam defecta calore
 Supplicat Hattoi fletibus: Hatto fremit.
 Per sacra per diuos orant, per mutua rerum
 Fœdera, per totum quicquid in orbe placet.
 Non sacra, non Diui, rerum non mutua placant
 Fœdera: non populi flectitur Hatto prece.
 Non prece mercari panem gens, expetit ære:
 Non prece, non precio vendidit Hatto stipem.
 Ferrea placari simulabat pœtera tandem:
 Mollior apparet luctibus esse rigor.
 Ab iam bis miseri, placido quid fudit is hosti?
 Fraude solet præcox raro carere fides.
 Spem facit, oranteis amandat in horrea præsul:
 Præsul erat; sed non præsule digna facit.
 Turba lupo credens procedit in horrea raptim:
 Ostia præcludi restibus Hatto iubet.
 Desuper effractis cumulabat sedibus ignem:
 Et casa Vulcanum stramine plena fouet.
 Culmine flamma ruit; glomeratur ad intima na-
 Aestuat igne cohors; aestuat igne casa. (pbthe:
 Heu scelus, & nullo delendum tempore crimen.
 Sic homini Damon fat a ministrat homo?

Hatto popellorum debebat Episcopus esse;

Fit lupus: & propria viscera rodit ouis.

Pauperis exiuit mercatum munera vita

Plebs, qua non poterat credere fata subit.

Quid miseris restat? miseris falluntur: acerbus

Est famis, est rutilo sauior igne, dolus.

Talibus imponit Colophonem cladibus Hatto,

Ne sceleri quisquam restet, vbiq; nocens.

Litigas: hostili pereunt eis afficit ira:

An te foreis stomacho sauit agente minas.

Vt factis inuiso sauitum pectore sensit:

Scommate prob miseris excipit ante casam.

Dum miseris clamant fletu lamenta crepantes;

Sub trabe; dum valido fata sub igne vident;

Qualia confundunt, imitantur sibila mures;

Clamitat, in risum soluitur Hatto iocis.

Ignibus abrupti mirantur flamina Parca;

Si amiva felici viuere digna colo.

Sic pereunt illi. Sed non vindicta Tonantis

Deserit Hattionem: muribus Hatto datur.

Arripiunt illum mures: funesta minantur

Præmia; quo meritis sanguine fata petet.

Exanimam musca veluti transire cadauer,

Vulnera cadendo faucibus alta, solent:

Aut veluti saxa ligno suspensa volucres

Rodere vesano corpora dente parant:

Cruribus Hattionem subigunt sac vndique mures:

Cingitur, & iuris desinit esse sui.

Hatto fugam prendens mutatur in omnia more

Proteos: ampla Dei præuenit ira fugam.

Inuolat ascenso fastigia culmine tecti;

Scilicet hunc mures tecta per alta petunt.

Ingreditur vepres: sed non vepret a tegebant:

Ingreditur syluam: sylua iuuare nequit.

Incurrit viteis: non hunc vinea tenebant,

Qui superum fato dignus obire fuit.

Scrinea cur intret? mures in scrinea reptant.

Cur subit antra miser? muribus antra patent.

Non validis illum munit conclaue latebris;

Clausa nec artificum viribus aula tegit.

Horreat ad mentum gelido cæu Tant alus amne:

Deneget haud nando muribus vnda viam.

Templa Dei supplex adeat: ducatur ad aras:

Non abigunt mures templa; nec ara fugat.

Rustibus arcetur: non curat bestia fusteis:

Bestia contemnit verberere trita sudeis.

Antea derisor miserorum, desijt esse

Risor: & infelix incipit esse dolor.

Antea surdaster miseris non præbuit aurem:

Clamitet: hunc surda negligit aure Deus,

Tentat aquas, Elementa gregi cont' varia sicco,

Auxilij postquam vidit adesse nihil.

*Naue fecat Rhenum: turri vicinus aquosæ
 Redditur: in turrim gressibus ipse subit.
 Si qua patent, nunquid leuise foramina prodest?
 Per minimum Christi pœna foramen abit.
 Ardua diuini pertranant flumina mures:
 Maximus incubuit piscibus inde tremor.
 Dorsa quidem mures vicere liquentia Rheni:
 Ocyus in valida culmina turris itum:
 Omnia perrepunt vltices atria turbæ:
 Non locus vndifona liber in arce fuit.
 Hatto Dei pœnam sentit presentis adesse:
 Aestimât heu magno crimina: serò sapit.
 Tempestiua placet superis metanœa: malorum
 Et si tarda venit, serò querela venit.
 Pauperis heu vitam magno nunc postulat emptam
 Hatto: fuit populi dignus obire necem.
 Muribus incumbit merito sententia iusti
 Iudicis: & iudex spectat ab arce poli.
 Christus erat pauper, nunquã contemnet inaneis;
 Pauperis est ratio paupere digna Deo.
 Iusta Creatoris subitò decreta facesunt
 Et nimio mures antra furore replent:
 Moribus inuadunt Hattionem: carnibus ossa
 Expoliatur: seuo membra cruore lauant.
 Sibila veloci fundunt vlticia saltu:
 Vnguibus & rapido vulnere dente fricant.*

Nec

*Nec libitum cessare fuit, deuulsa priusquam
 Stirpitus exeso viscera ventre fluant.
 Tanti sper seuire datum, suprema misello
 Sacrilegi donec gutta cruoris inest.
 Horribileis inter per agit lamenta doloreis
 Hatto: replent mures ora; sonare vetant.
 Mortis in aduentu mutauit stamina vitæ:
 Occidit: indignus viuere latro fuit.
 In lacerum cessant mures seuire cadauer:
 In lacerò nullum copore corpus agit.
 Quinetiam dempsit misero Fortuna sepulcrum,
 Cuius in improbulò viscera mure latent.
 Ossa ferat turris; verum Regnator Olympi,
 Pars vbi sit melior spiritus, ipse sciat.
 Ossa licet credantur eò translata fuisse;
 At tamen effectus nomina turris habet.
 Aede sit Albani tectus, non desinet Hatto
 Exit ij famam significare sui.
 Qui non pauperiem specularur Episcopus, ipsa
 Horrea non patriam sentiet esse Dei.
 Hancigitur turrim Rheno quicumque tueris,
 Non malefacta putet vlla latere Deum.
 Non Aquilam fallit; quamuis discurrat vbi que
 Et pede non segni transeat arua Lepus:
 Quis poterit magni faciem vitare Tonantis,
 Quem coma non fallit verticis vna tuis*

Infi-

Infima despectat cælo qui viscera terra:
 Qui prius ac fiant omnia, nosse potest.
 Si fugias illum: te mox quacunq; sequetur
 Parte. Deum cæli nemo latere valet.
 Vt misero, bilem simulac effundit: adesse
 Cogaris: haud domitrix fallitur ira dei.
 Quid tumidum sylua valens arcere Leonem,
 Indiga quem tremulo macerat ore fames?
 Flammam quis stipula demet, cum ceperit astu,
 Et Zephyri flatu cuncta fugantis alii?
 Quæruit angustis riparum faucibus vnda,
 Magni quis poterit claudere fontis iter?
 Excussam neruis an quis vitare sagittam,
 Quæ vel saxa tonat machina, ferre queat?
 Diva quis auertet fugiendo Numinis ora;
 Cum volucris possit nemo latere Deos?
 Terreat exemplum: frustra se subtrahit Hatto
 A facie domini, liber abire nequit.
 Quem miserè vitat, vitans occurrit eidem:
 Vndique desuit ans Numina, turre perit.
 Victor ab excelso pugnet si vertice turris,
 Vinceret: innumero liber ab hoste foret:
 Et iam non acie belli, non vapulat armis,
 Mure sub exiguo funera præsul obit.
 Ergo deus mirè punit delicta malorum:
 Quo minimè credis pœna furore venit.

Muri

Muribus Hatt onem, Syllani robore vermis
 Compulsi Herodem Numinis ira premi.
 Fata nec Herodes prænouit talia Latro.
 Hatto nec expandit talia mente Latro.
 Ardua debentur sceleratæ funera menti.
 Vox oppressorum sydera iure ferit.
 Pœna quod exemplis scelerum diuina relucet?
 Disce, quid officiat vindictis ira Dei.
 Ergo p̄ miserere gregis: miserere clientum:
 Diuitis haud surdas conuenit esse fores.
 Deflua pernici deducit flumina gressu
 Rhenus; & audaci carbasa classe vehit.
 Altius Erueidum medio stat vertice montis:
 Ad fluij dextram castra iacere vides.
 Possidet exili læuam qui culmine vicus,
 Bingiaci nomen præstat inane specus:
 Hasmanshusiados pagum tutatur arena
 Rhenus: aquæ dextram tecta subire facit.
 Arx tenui sedem gyro Vasberga coronat:
 Contiguus arcem læua venisset aquis.
 Ardua veloci demittit cornua fluctu
 Rhenus; & albeni flumina ducit equo.
 Plurima præcelso veneratur culmine castra:
 Hosce nequit quorum nomen inire modos.
 Dum Legio Rheni decorat Traiana sinistram,
 Passus mille retrò Bingia quinq; fugit.

K

Pagus

Pagus it Heimbacum; læuo stat fluminis arcu:
 Dextro Corichium fluminis ore sedet.
 Cardine Dembacum læuo fert culmina: dextram
 Corichij gestit parua subire domus.
 Mille quater passus simulac Traiana recedunt
 Culmina, Bachracum gurgite læua ferit.
 Dicitur hæc Bacchi sedes: fert montibus arcem
 Infidet oppiduli mœnibus ipsa sui.
 Proxima contiguo diffunditur insula tractu;
 Quam media Rhenus parte fatigat aquis.
 Altera cornuio maior consurgit ab aestu
 Insula: spumarum molibus acta fremit.
 Illa Palatina generosum sustinet arcis
 Nomen: & excelsa mœnia colle leuat.
 Pagus & arx dextro Coucanum margine surgit:
 Verricis hæc apicem possidet: ille pedem.
 Obuiat arx; celsi spectatur acumine montis:
 Arx latius ad læuum condita propter aquas.
 Altior extemplo Vesalia subiacet arci.
 Solis ad occasum flumine Rhenus abit.
 Solis ab exortu nitidi curuatur ad Arcton:
 Leniter in spiras cornua Rhenus agit.
 Mons subit ad Rheni dextram; despectat in vnda;
 Sub latebris Echo quem resonare facit.
 Præteriens illum si tu clamore fatiges,
 Monstrifera casum voce minatur apex.

Territa

Territat idcirco nautas: in flumina Rheni
 Sapius euulso creditur ire specu.
 Ille supra Rhenum scapulis dependet: Abnobo
 Altior: illustris sustinet astra poli.
 In varijs Echo residet montana cauernis;
 Quæ simulac hausit verba, referre solet.
 Si tonitrus ictum simulet Bombarda nitrati,
 Hæc tonitrus ictum Diua redire facit.
 Stipite si montem quatias, aut verberare saxi;
 Vertice ceu lacero dirutus horret apex.
 Causa tamen monstri: passim dissecta cauernis
 Saxa patent: passim monte foramen hiat.
 Nulla tamen montis gremium speleia pererrant:
 Concauit as totum nulla secare potest.
 Vox quoties transfertur eò, conclusa latebris
 Ire parat: sursum dorsa cauare nequit.
 Obstruitur: nusquam solidis emissa vagatur
 Sedibus: hinc etiam cogitur ire retrò.
 Cogitur emitti; fuerat quo prodita primum,
 Quo fuerat primum calle recepta, redit.
 Fertur ad aut horeis iterum dimissa: nec illi
 Obstat iter: mutilo cuncta fragore replet.
 Diua breui voceis rerum desinit hiatu.
 Interualla sonos carpere longa solent.
 Sic & quo fuerant, nec eodem robore missa,
 Quæ remouet paries saxa, redire queunt.

K

2

Deserit

*Deserit Arcturum dextro qui limite Rhenus,
Nunc iterum Cori regna fremens adit.*

*Eminus à dextro Mellensia cardine Rhenum,
Eminus Hortarei sessio regis habet.*

*Arx simul apparet Cattorum nomine clara
Meliboco: nitidum monte leuata caput.*

*A lare Bachraci descendit turbine Rhenus,
Mille simul passus octo peregit iter.*

*Pagus ibi: nomen fertur fortita Goàri
Et domus: & dextrum possidet illa latus.*

*Oppidulum læua petitur regione Goarum.
Hic celerem mergit crebra Charybdis aquam.*

*Ocyus orbifluo circumdatur impete fluctus:
Transfuga subfundum turbine fluctus abit.*

*Antea qui fluuio potuit spatiosior esse,
Creditor amisso Rhenus ab amne minor.*

*Non tibi sit mirum, Natura quod vtilis egit:
Hac alijs etiam fata reliquit aquis.*

*Taurominitana superest vertigo Charybdis:
Grandis ibi Siculo demitur vnda mari.*

*Obstat Noruegia Muscostrum carula sorbens:
Integra sub scopulos cedere rostra facit.*

*Non melior tantum Rheno Natura reliquit
Cladis: aqua fraudem nauta cauere potest.*

*Arx venit: à Rheni sortitur nomina rupe:
Fluminis ad læuam vertice montis agit.*

Castræ

*Castræ Dorumburgi Rheno semota parumper,
Suspicit ad dextrum surgere nauta latus.*

*Velmichium dextra Rhenus lambentem salutat:
Culmine quod nitido mœnia penè replet.*

*Hirsnoeam Rheni properat spectare sinistra:
Paltichium Rheni læua videre parat.*

*Supra Bornhoueam modico stant limite bins
Castræ: tenent dextrum monte leuata latus.*

*Campus amat dextram pagi contentus honore.
Cœnobium Vestæ læua nitentis amat.*

*Dum solito pergit cursu lassare fluentæ
Bodobrigam læua Rhenus obire parat.*

*Bodobrigam sedes remouet præclara Goari:
Mille nouem passus inter vtramq; cadunt.*

*Obuiat exili Speianum culmine duplex:
Et fluuio pagum Rhenus vtrunq; ferit.*

*Præsides à dextris Phœbi conuersus ad ortum
Primus: & Aedi nomina pagus habet.*

*Alter adhuc læua Rheni tellure leuatur:
Forstaniis Zephyri nomina pagus init.*

*Arx & pagus habet Brubachia nomine dextrams
Obriter hic planum: montibus illa sedet.*

*Pagus adest; Rheni nomen signare videtur.
Gurgitis ad læuam culmina stare vides.*

*Visitur hac sedes etiamdum Regia parte.
Bina Lani rupes rupe recepta subit.*

K 3

Alta

Hortarij re
gis terra de
Herich.

Alta Lani rupes dextram fortit a fluenti:

Insuper oppiduli nomina fortis amat.

Ima Lani rupes pagum prestare videtur,

Arx Lanichi rupeis inter vtraq; sedet.

Mille ter, & totidem passus ad flumina Rheni

Bodebrigam retrò mittit abire Lanus.

Principis Anglorum Videchindi nascitur aruis,

Et Lanus Haerbergi pascua fonte rigat.

Alluit Hastiaco Lapsena moenia tractu:

Moenia Marrpurgi ciuibus apra secat.

Ditia longinquo Solamyssi deserit arua:

Moenia Solcini nomone dicta prius.

Eminus oblongo Gasarum limite spectat:

Candida Limpurgi cominus arua videt.

It Lapis hinc Aquile: Nassauia linquitur illinc:

Longius Embsena culmina stare notat.

Praterit Embseiseis, dextrosed margine, Therman

Est quibus a vico nomen; ab amne calor.

Vndis sulphur inest, nec alumen praterit vndis:

Plurima Chalcantibi portio; rara nitri.

Harum sub camera pars & testudine tecta:

Aere pars nitido libera prabet aquas.

Aedita Lanstani foecundat iugera castru

Inde viceis Rheni gaudet inire Lanus.

Inde Capella subit pagus; subit arxq; Capellæ

Monte stat arx: plano pagus in orbe cubat.

Vuittiken-
steen Comi-
tatus.

Aqua cali-
da Embsen-
ses.

Sed

Sed ne forma sit us pereat, ne nauaset herens

Lector: obit læuum monte Capella latus.

Insula Nonnarum circundatur agmine Rheni.

Clericos ad dextram culmina pagus habet.

Castra Lani Rhenus simul atq; recolligit, illa

Quinq; retrò passus mille remot a videt:

Dum fluuio praeceps agit ur torrente Mosella;

Irrigua scindens fronte Mosella solum.

Puniceo quantum valeat distare Mosella

Neccharis, in medium dicere causa iubet.

Collige viginti Parasangas ordine: passum

Millia coll: Etis adde bis octo locis.

Sic spatium Rheni certa narratur amussi,

Ne spatium quicquam desit, amussis ope.

Epilogus li-
bri Tertij.

Finis libri Tertij.

K

LIBER

LIBER RHE- NI QVARTVSA CON.

FLVENTIA INFERIORI, VBI MO-
fella fluuius Rheno miscetur, vf-
que Coloniam Agrippinam &
Tutium protensus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Quartum, à Confluentia inferiori, vf-
que Coloniam Agrippinam &
Tutium.

Osella fluuius describitur.
E regione ad latus Rheni dex-
trum, arx Erenbreitstein mō-
te recepta altissimo ripis im-
minet. Ad lœuam est pagus paruus D.
Sebastiani, Engers appellatur: eodem la-
tere Engers pagus priori maior existit: à
dextris verò Engers est oppidum: ibiq;
Rhenum Veda flu. influit.

A Cōfluentia vsq; Engers oppidum
sunt quadraginta stadia.

Rhenus insulam faciens pagum ha-
bet

ARGV. IN LIB. IIII. RHENI. 153
bet Vrmelum lœua, & turrim Plätzen-
born. Erliceum dextra; Isaliam regionē
& fluuium, nec non Antoniacum oppi-
dum lœua præterit.

Ab Engers oppido vsque Antonia-
cum sex millia passuum.

Rhenus à dextris habet pagum Lu-
desdorpiam, margine porrectam ripali,
eadem parte arcem Hamerstein; Ober-
hamerstein, Nederhamerstein pagos. à
sinistris arx est Rheni Broel, à dextris pa-
gus Broel. à sinistris arx Rhinēcia in mō-
te posita. à dextris pagus Huningum, à
sinistris opp. Brifichium, à dextris Ar-
gueldum castrum.

Rhenus verò dum continuo in Co-
rum gressu labitur: ad lœuam habet fl.
Aarum, qui ab Aruilla fufus: excipit fon-
tes saluberrimos, vnum ex monte, cui
arx Landeskroen incumbit, alterum iux-
ta Sensichium. Rhenus inde Linseā dex-
tra alluit.

Ab Antoniaco vsque Linseam opp.
centum sunt stadia.

Rhenus ad dextram pagum præterit
K 5 Erpel-

Erpelliam, ad læuam Rhinomagin opp. ad eandem partem habet Montem, qui Bernalis est. Ad dextrā Vincoliū pagū, ad læuam Vinthremiā: insulam inde facit, cœnobium virginū: nec longè ad dextram habet pagum Huuanum, sed lōgius septem montes, quorum quatuor habitabiles sunt. Rhenus ad læuam alluit opp. Bonnam: è regione cuius Genosia fuisse, author est Flor. memoriæ quoque proditū est, pontē ibi aliquando fuisse, sed neciā Genosie, nec pōtis reliquie supersunt. Bonna verò adhuc satis cōsistit.

Inter Linseam & Bonnam centum sunt stadia.

Rhenus monasteriū habet læua virginum, quod Filichium dicitur: dextra Lustorpiam arcē cum pago alluit, Lœua Vellingiam pagū, eadem parte, sed à ripa remotius, Guturpum habet. Sigena fl. Rhenū à dextris influit: qui iuxta Vindichindi Anglorum principis arcem nascitur, non procul ab Haerbergen. Sigena alluit castrum Sicambrorum, Frensburgum, Vindecā, Plancoburgū & Siburgū.

Præter

Præterea Sigena fl. ad Austrum finis est Anze Teutonicæ, cuius descriptionē in carmine latius exequimur. Rhenus autē à sinistris quàm proximè alluit D. Martini pagum: inde, & eadem parte Coloniā Agrippinam, & Tuitium.

Inter Bonnam & Coloniā sunt duodecim millia passuum,

A Confluentia inferiori vsque Coloniā sunt trecenta stadia, & octoginta quatuor: quæ faciunt duodecim miliaria Ger. cōmunia.

Quā

Qui iam posterior numero, quã tertius, idem
Dum prior est quinto, cedat: in ora liber.
Cedat in ora liber, qui dicitur ordine quartus.

Continuemus iter: continuat a iuuent.
Quod nimis ripa passim dotetur vtraque
Gentibus, & passim inuentia Rhenus amitt.
Efficit vberitas terra, vel gratia Rheni,
Aura vel illustri climatis vsa gradu.
Quod sub inaequali ripas cultore tuemur,
Caesaris ex Latij milite causa venit.
Par numero ripa non est posesor vtrique:
Par neque vicorum forma, nec vrbe honor.
Innumero Rheni legitur cultore sinistra:
Qui colat ad dextram fluminis, rarus adest.
Oppida cesserunt sub Belgis plurima laeva:
Non sub Teutonico dextra tor orbe capit.
Huc Aquilas Caesar quoniam Romanus agebat,
Gallus vbi late Belgae ministrat operis.
Castra suis illic statuit praecleara manipulis:
Hic statio Marci celsit amica locum.
Teutonicas illic promptum sedare cohortes;
Quae Latij magni causa pauoris erant.
Caesar vt istius truncaret cornua gentis,
Fluminis ad laeuam traxerat ergo moras.
Iulius haud tantum Caesar; post Caesaris arma
Romulei; castris arma tulere duces.

Oppida de castris processu temporis orta:
Fundaturus adhuc plurima nomen habent.
Qua senio clarent, lateri vicina sinistro
Moenia, Caesarij tempore nata gregis.
Quae latus ad dextrum nitida stant culmine structae
Oppida, successu temporis orta reor.
Non igitur claras mirare quod obtinet vrbes
Rhenus, vbi laeuum spectat adesse latus.
Vrbs subit: vndarum confluxu nomina duxit:
Quinetiam laevo fluminis orbe sita, Cobolentz
dopidum.
Causa, quod vna earum concursus nomina praestet:
Qua subijt Rhenus parte, Mosella subit.
Nascitur in Belgis ad anhelis fragmina Iura
Puniceo lambens amne Mosella solum.
Cominus ad laeuam dimittit flumina Mosae.
Eminus ad dextram flumina Rhenus agit.
Non caret vnda bonis; locuplete q. obfita Baccho
Arua secat, rupes vrbe Mosella tegit.
Aest fluij doteis nequeo tractare: Poeta Aufonius.
Burdegala scriptis satque superque dedit.
Maior enim virtus fluij praecleara Mosella,
Gloria quam poterit carminis esse mei.
Quod capiat flumen, quae partim moenia seruet,
Quo veniat primum fonte Mosella cano.
Bumarici claustrum subiens illustre, Volcae
Fluminis ad dextram tollere gaudet aquas.

Præterit ab læuo Spynali cardine muros:
 Inde Moselpurgi tectâ liquore rigat.
 Præterit à dextris Boiani mœnia: Tullum
 Nobile, Condei postea spectat agros.
 Excipit obliquo Mortana flumina tractu;
 Flumina squamigero digerit apta gregi.
 Monte cadit celso fertur Mortana Brinerum:
 Et teneris ripam lambit vtrunque labris.
 Ramberti Villamque subit, Villamque Geberti.
 Hinc abiens Mortæ Prado iuuatur aquis.
 Montis ab excelsi glomeratur vertice Mortæ:
 Mortæ Theodati valle coactus abit.
 Contiguum dextra linquit tellure Rauonum:
 Danubrium læua mittit abire manu.
 Excipit à dextris Monti quod cesserat albo
 Flumen, & ad Lunæ culmina voluit aquas.
 Hic simulac auxit sese Mortana fluentis,
 Vndisona clarum fronte Roseton adit.
 Inferius potat, quod dat Ruxinga, fluentum:
 Nicoles pergens tectâ rigare parat.
 Linquitur illustris Lot haringo Nansea tractu,
 Nansea prisorum tempore clara viris.
 Vndisona maior crescit virtute Mosella:
 Linquitur arx; nomen motio pontis agit.
 Inde Metis petitur populo veneranda Metensis:
 Nobilis illustri Sella sub vrbe perit.

Vndam

Vdam Sella rotat: Linderi nascitur æstu
 Aequoris: ad Duse culmina voluit aquas.
 Præterit herbofo Marsellam turbidus amnes:
 Castra procul fugiens isse Salina videt:
 Inferius fluuiio subigit resonante Nomenum
 Sella: graui Sellam bile Mosella rapit.
 Tor simulac vndis sese prædator adauxit,
 Claustra Dimoduri mole Mosella rigat.
 Digerit ad læuam breuioris cornua Sura:
 Grandior ad dextram turbine Sarrus adest.
 Syluæ pium Sura confert Arduenna fluentum:
 Flumen Alisontis Sura ferire facit.
 Lutzelburgorum sedes explorat Aliso:
 Flumine nil ipso dulcius esse reor.
 Tectâ Viandena sinulas angusta reliquit
 Vrus, adit Sura flumen: omittit aquas.
 Mordicus absorpto Pronæam flumine Sura
 Digerit: ac Nemesa flumina mole capit.
 Egreditur pulcra Sarrus tellure Quirini:
 Nominis ad propriæ castra nec ire timet.
 Culmina Vinstingæ; Saruerdam postea linquit:
 Inde Buchenhemi tectâ venustat aquas.
 Diues vbi leto vigilat Sargmunda vigore,
 Sarrus inoffenso rura liquore coquit.
 accipit occursum famulantis cornua Blisse,
 Cornua multiugis comiter aucta vadis.

Sarburgû.

Sed

Sed quæ Blisa prius gemino sunt cognita ponti
 Flumina, Luenbrugi partibus acta rapit.
 Dum solito pergit cursu tranare Mosella,
 Candida terrarum candidus arua lauat.
 Vitrea foecundi peteret dum flumina Nidde,
 Mox proprijs Nidde labra marit at aquis.
 Fertur ab occasu Treuerim, defertur ab Euro:
 Nouomagum curuo lingit inane gradu.
 Constantina leui metitur nomine castra.
 Eminus aduecto cernitur amne Pales.
 Mordicus absorbet violenti cornua Gelbis.
 Gelbis ab Arctoo nascitur orbe caput.
 Huius & vrgetur Tarbellia margine riuiz;
 Cuius & Ephalia nomina tractus habet.
 Abluitur curui gyro Cusana Mosella.
 Flumina Maandri flexibus instar eunt.
 Pisciferum viridi rapiunt regione Lesuram.
 Exigua fluumium mole Lesura vehit.
 Conditur hinc amnis, dextra qui liquerat ante
 Moenia Vualdechbi diuite structa loco.
 Hinc alias (quarum vix nomina dicere possum)
 Sorbet aquas, quarum laude Mosella viget
 Tot fluuij quamuis possent disferre meatum,
 Ad ripas properant ire Mosella tuas.
 Se tibi quinet iam malant super omnia iungi,
 Limpida quam validi scandere regna maris.

Omnis

Omnia quis dicer? Serpendo, praterit arceis
 Prateriens vrbem fronte Mosella leui.
 Limite mox dextro stationem praterit Huni:
 Ephaliam læuo mittit abire gradu.
 Praterit ad læuam Meinfeldi iugera longè:
 Imminet à dextris Alcona: spectat aquam.
 Defluus excelso Cobarenum gurgite linquit:
 Flumine iam seiso longius ire nequit.
 Vt Borean læua, dextris suspectat Eoum,
 Sceptri feris Rheni conciliatur aquis.
 Desinit in Rheni læuam: vis permanet vnda:
 Purior & Rheni fluctibus vndanitet.
 Arx fluuij dextram traiecto despicit amne;
 Nubifero montis suspicienda iugo.
 Tecta Semiramia superant Babylonis honorem:
 Conditam tam; forri cernitur arce domus.
 Pineamunitas ostentant moenia turris:
 Alta sed incumbunt turribus astra poli.
 Nomen inest castro, quod vix esse ferre licebit;
 Carmine quod Latio dicere Musa nequit.
 Castilium tractu poteris: spectare sinistro:
 Proditam Castelli nomine castra reor.
 Engaria tractum duplicis lustrare sinistra
 Rhenus auer: pagum propter vrrung; fugit.
 Prospicitur retro simulacresisse Mosella
 Flumine, viginti millia quin; pedum;

L

Vrbs

Erenbreit-
stein arx.

Vrbs subit Engaria celeberrima dotibus auit
 Vrbs in amplexum dextera vadit aqua.
 Hac igitur Rhenus cedit tellure: Seenam
 Linqvit: eam Rheni dextera videre nequit:
 Rhenus ad angustia lasciuit basia Veda:
 Auxilio magnū esse minora queunt.
 Quā leuis orbis luo circumdat ur insula fluctu,
 Vrmelium dextera Rhenus inane ferit.
 Non procul hinc turris stat eodem condita tractu
 Lingua Latinorum nomen inire nequit.
 Eminet ad Rheni læuam: fert vertice cœlos:
 Turris apex longē multa videre facit.
 Erliceam Rhenus pagi commendat honore:
 Erliceum Rheni dextera venustat aquis.
 Montibus arctari patitur dum flumina seuū,
 Ephalicis Rheni læua videtur agris.
 Ephalij sese fluuio torrentis adauger:
 A minimo tellus flumine nomen habet.
 Arduus exegit passum sex millia cursu
 Engario postquam Rhenus abiuit agro:
 Antenacum læua properans defertur opimum:
 Antenacum cuius tecta placere valent.
 Vrbs Antoniacum merito dicenda videtur:
 Aptior & ratio nominis esse valet.
 Finibus Ephalie, qui condidit omnia, factor
 Mirificos fato fecit inesse lacus.

Platzeborn
 turris.

Sunt gemini: celsa montis conuale leuantur:
 Vnda nec exundans litore semper agit.
 Non coeunt: centum stadij distare videntur
 Et rotidem: verax monstrat imago situm.
 Ne valeant fundum passus monstrare recenti,
 Hac voluit fundo stagna carere Deus.
 Flumina non stagnū subeunt, sed flumina stagno,
 Flumina squamigero, scilicet, apta gregi.
 Ima nisi tellus liquido percussa Tridente
 Ferret aquas, fluctu sicca careret humus.
 Ast aliud mater rerum Natura poposcit:
 Perpetuos monti iussit inesse lacus.
 Alter ad Abbat is claustrum dat serpere stagna:
 Alter ad Vlmenum serpere stagna facit.
 Hic Manderfcedia ditionem respicit ora:
 Proxima Meinfeldo respicit ille iuga.
 Ille fouet piscem, cubitis qui tenditur octo:
 Quem fouet hic, duplo longior instat aquis.
 Effigiem ceti pisces praestare videntur,
 Corpora si videas pondere vasta suo.
 Si videas formam, ceto differre videbis:
 Tunc faciem piscis prabet vterque lupi.
 Piscis ab Abbatum claustro sic cernitur, Abbas
 Aut alius fratrum fata repente feret.
 Piscis ad Vlmeni castrum si porrigat ora,
 In dominum castris Parca ferire solet.

Tzum laick

Laick by Vl
men.

Mira Dei virtus, hominem nescire, quod ipsa
 Bruta sciunt, hominis bruta videre necem.
 Squallidus humana pradicat tempora mortis
 Bubo: diem lethi spurca tuetur auis.
 Ast homo Diuorum facies, & gloria cœli,
 Mortem scire potest, tempora scire nequit.
 Hæc ego quid miror? mirari desino: cuncta
 Arbitrio magni stant; cadunt; Dei.
 Conditor abstruso fatorum numine mirus,
 Mirifico semper mira labore facit.
 Margine porrectum fert Ludesdopia Rheni
 Culmē: & ad dextrum murmurat vnda latum,
 Malleus & saxum tribuerunt nomina castro:
 Monte stat: ad dextram fluminis istud agit.
 Et duo mox eius pagi sunt nominis infra:
 Altius hic, infra sustinet ille lateis.
 Arx subit, ad læuam Broiellia fluminis extat:
 Pagus & hoc dextram nomine pauper habet.
 Obuiat excelsio Rhinacia vertice surgens:
 Fluminis ad læuam præsidet illa latus.
 Arduus Huningum dextro fert margine Rhenus:
 Brisichium læua mittit abire manu.
 Aduenit arx dextris; Argfeldum nomine fertur.
 Rhenus adhuc Cori regna frementis adit.
 Aarus Aruilla rapitur: descendit ad arua
 Sensichij: Solem spectat abire mari.

Fontem

Fontem monte capit, monte profunditur imo:
 Arx etiam regni monte Corona sedet.
 Et quas Sensichium iuxta se parturit, vnda
 Excipit: ac medica defluit vber aqua.
 Hi ferrugineo fontes torrente medentur:
 Sulphureo partim labra sapore rigant.
 Dextra Sensichium discedit nobile ripas:
 Læua mons celebri nobilis arce patet.
 Aarus exili deuoluitur agmine: Rheni
 Nobilis in læuum voluitur vnda latus.
 Antenaco centum stadijs veygente retrorsum,
 Fluminis in rigui Linsea parte iacet.
 Fluminis ad dextram spatietur Linsea Rheni:
 Grandior est pago vicus; & vrbe minor.
 Oppiduli formam tenuis præferre videtur:
 Nobilis est senio, nobilis amne locus.
 Hic tibi Rhinomagis iacet, hic Erpellia: dextrum
 Accolit hæc, læuum possidet illa latus.
 Pauperis hæc seruat congestum cesspitem culmen:
 Oppiduli formam diuitis illa gerit.
 Obtinet arx læuam Bernali condita monte:
 Vincolium dextra Rhenus inermeferit.
 Obtinet agresti Vintremia culmine læuam.
 Insula cœnobium virginis inde facit.
 Præterit Huuanum tardo non tramite Rhenus:
 Et latus ad dextrum culmina stare videt.

Inghen-
 vuerdt insu-
 la cœnobii
 virginum,

L 2 Stant

Septem mō
tes.

Srant procul à dextro septeni limite montes:
 Altius in quorum vertice castra sedent.
 Pars homini colitur, necdum desciuit ab vsu:
 Pars hominem nescit; monstra fouere solet.
 Hic Lemurum forma vulgus terrore fatigant:
 Hic Acherontæ spectra fragore tonant.
 Sapius ascenso frondat or vertice viteis
 Dum locat, insolito territus hoste fugit.
 Euronoto se septem spectare Colonia monte is
 Quinetiam longè castra videre potest.
 Quatuor exurgunt, nondum qua sustulit ætas,
 Castra: Dadunbergam monte venustat apex.
 Salua Draconina restant fastigia rupis:
 Nubis adhuc restant castra; manere vides.
 Vertice Plancburgum lapidoso mœnia præbet.
 Hæc hominum cura tecta perisse vetant.
 Cura facit canos, eadem defendit: ineptus
 Quæ lacerat torpor, cuncta labore manent.
 Castra trahunt æuo, que sunt neglecta, ruinam:
 Sed labor, & vehemens tempora vincit amor.
 Quod reliquas cui superesse potentia sedes
 Non fuit; in medio causa sit apta tibi.
 Castra relinquuntur nullo deferta colente:
 Quod superest, cui labe ruina tegit.
 Restitui gnauo poterant damnata labore:
 Torpor in integram reddere tecta nequit.

Nam

Nam quod deseritur studio, desciuit ab vsu:
 Indigena sedes deficiente cadunt.
 Tres steterant, versa totidem tellure premuntur
 Arces; quod superest temporis ira rapit.
 Pauca ruinoſe restant vestigia molis
 Ipsa ruinarum penè ruina perit.
 Quæ fuerant olim turres, cessere sepulcros:
 Quæ fuerant hominis tecta, reliquit homo.
 Qui prius arctat oſtrinxerunt limite Rhenum,
 Nunc patula monteis valle repellit ager.
 Atquora montes abeunt tellure fugati:
 Alueolo Rhenus libertiore fugit.
 Disſita retrorsum stadiis it Linſæ centum
 Hinc, vbi præcelebris nomine Bonna iacet.
 Bonna latius Rheni decorat præcæua sinistrum:
 Vrbs iacet in plano parua: sed apta scaphis.
 Oppositam fertur spectare Genosia Bonnæ:
 Oppositum nescit Bonna videre locum.
 Ponte licet fertur Drusus clausisse fluentæ,
 Bonna tamen ponti nescit habere fidem:
 Vrbs Ptolemæa non est exempta Matheſi:
 Hæc etiam fastis nota, perire nequit.
 Hinc tibi Philichium, Lusoropia cernitur illinc:
 Amne locum iungi Rhenus vtrunq; vetat.
 Par vico mensura situs respondet vtriq;
 Dissimilis forma fallit vtrunq; nitore.

L 4

Funditus

Funditus amisso rarefcunt culmine tecta:

Nam senij conſtat tecta ruiſſe malis.

Verum Philichij Luſtorpia vincitur æuo:

Id ratio forma nota docere poteſt.

Philichium cornu Rheni ſpectare ſiniſtrum

Et modico pagi geſtit honore ſui.

Obtinet aduerſo ſolum Luſtorpia tractu:

In ſuper hac pagi nomen & arcis habet.

Hoc & Philichium, quod non Luſtorpia prabet:

Philichium Veſtas virginitate domat.

Obuiat ad læuam Vueſtingia: gurgite Rheni

Diſſita Gutorpum longius arua colit.

Flumina paulatim meditat ur iungere Rheno

Qui nitido terras amne Sigena rigat.

Principis Anglorum Videchmide naſcitur aruis:

Natus ab Harbergi flumina voluit agris.

Tecta Sicambroium populis exculta Sigenam

Aggreditur: pulcro rura liquore ſecat.

Culmina Frenſpergi, Vindecam præterit inde:

Aedita Plancburgi montibus arua fugit.

Turrigerum fluctu iubigit lambente Siburgum.

Excipit hunc Rhem dextera: gaudet aquis.

Illud omittendum minime cenſemus: honori

Quod merita cedit parte Sigena tibi.

Flumen Teutonica ſpatium quod verminet Anze

Limes ab Auſtrali dicitur eſſe plaga.

Anze

Anze quod ſenio diſperdat nominis anſam

Creditur: at Gothico nomen ab Anze venit.

Anzes nam Gothice dicuntur nomine reges:

Et vox ſemideum barbara nempe ſonat.

Regum primus erat tali ſub nomine Gaptus:

Hic Italos Iſtri victor abegit aquis.

Barbarica quoddam virtute venuſtius egit:

Hinc patrio tandem maior honore fuit.

Ille ſacramento pacis vicina coegit

Rura: ſimul bellum pacis amore tulit.

Sedula curabat vicina fœdera gentis:

Teutonica pluſquam gentis amator erat.

Bella parabantur quoties externa, coegit

Fœdere collectum ductor ad arma genus.

Bellum ſponte tulit; bellum non obtulit vitro:

Vitro bonus; verum ſponte ſeuerus erat.

Fœdere in unitus ſociorum reſtitit hoſti:

Et ſocio nunquam luſus amore fuit.

Nempe fides illi merito ſeruanda iubetur,

Fallere qui dubio neſcit in orbe fidem.

Rex ſocijs cladem ſimulac inſtare videret,

Credidit vrgeri corporis oſa ſui.

Sciuerat afflicto membrorum robore, ladi

Officio totum debilitante caput.

Sciuerat exemplo, paries dum proximus ardet,

Propria vicinis cedere tecta rogi.

L s

Cum

Cum regionis caderet vicina periclo,
 Anzes rem populi credidit esse suam.
 Tunc rex & populus tumido rem vindicat hostes
 - Con simili pugnam constituere manu.
 Quam facili virtus hominum coniuncta laboret
 Quam facili clades Marte repressa fuit?
 Anzis ab exemplo nostræ sunt fœdera gentis:
 Nomen & auctoritas fœdera gentis habent.
 Anze propterea nondum desciuit ab usu:
 Restat adhuc: patrum more remansit amor.
 Anze Teutonico sociavit fœdere pagos:
 Fœdere coniunxit mœnia: iunxit agros,
 Non etiam villas fastu contempnit inani.
 Sape restorescunt magna minoris ope,
 Teutona Gallorum dominus sub fœdera cessit:
 Anglia subscripsit partibus: apta mari.
 Hoc etiam Daces, etiam fecere Brabanti:
 Quin & Teutonicum Flandria fœdus inir.
 Nescia virtutum sapiens sit Moschia Moschi
 Accola: Germanis fœdere iuncta fauet.
 Hinc fit nauigijs & pax, & libera ponto
 Semita: terrarum nobile constat iter.
 Cunctis intererit, minimo quod contigit vni,
 Alter ut alterius nomine tutus eat.
 Si noceat latro terra, pirata fluentis;
 Sumere præcipitur quilibet arma manu.

Et comites Anze quando iunxere seorsim
 Concilium, regis cepit adire timor.
 Concilium Cæsar timuit Romanus: abesse
 Belligera quod non suspicioneratus.
 Quin epulas inter Germania consecrat Anze
 Pocula: craterem consecrat ipsa meri.
 Quando nouus cedit mensa conuiuia, Lucullum
 Euacuans Anze libat amore loci.
 Talia persolui socialis præcipit Anze
 Debita: si renuas soluere, dira facis.
 Protinus exerto surget, qui vindicet ense,
 Hospes; & hospitij debita iure petet.
 Emporijs Anze quatuor consistit: aquosus
 In Morino Brugas littore Flandens habet.
 Anglia Londinum, Tamesi quod condita propter
 Flumen, ad eiusdem munia iuris amat.
 Illic Teutonice Gildalla relinquitur Anze:
 Teutonibus idcirco dicitur esse domus.
 Sarmatis huc etiam Neugardia pertinet: illam
 Sarmatus illustri Russia merce colit.
 Inclita Bergarum sociantur mœnia: celsis
 In sita Noruegia rupibus, apta salo.
 Hoc vrinam fœdus superi seruare velitis:
 Hoc vrinam nostri sospitet orbis amor.
 Posset in integrum res tunc Germana reuerti:
 Teutonicis nemo posset obesse plagis.

Hæze napp.

Londini in
 Anglia Teu-
 tonice An-
 se domus
 est, q̄ Gildæ
 halla voca-
 tur.

Maxima regnorum teritur fiducia bello:

Ad Superos vadunt pace minora Deos.

Marte cadit, quicquid rerum Natura creauit:

Marte cadit, quicquid terra manere putat.

Excipio luxum, Mars ne suprema nocendi

Causa sit: à luxu debuit esse sequens.

Scire voles causam? paucis Natura fouetur:

Obsequio gaudens plura requirit honor.

Plurima Gradiuo tribuuntur: plurima liti;

Ingerit hac populo, regibus ille metum.

Quod superest, luxus stomacho prae datur edaci,

Luxus anhelanti cuncta furore petens.

Luxus dispereat nam parcere nescius vlli:

Dispereat, Lior Martis: vterque nocet.

Teutona paulatim decrescit motibus Anzæ:

Tota simul atum labe caterua fremit.

Teutonicæ virtus quò nunc antiqua recessit,

Frigidior saxo, languidior que rosa?

Causa patet: prisci ratio defecit amoris.

Quid superest Anzæ? nomen inane gerit.

Plorat adhuc nullo mœstus salante Sigena,

Teutonicas Anzæ terga dedisse manus.

Eminus aspectat Rhædorum cedere turreis

Rhenus: & ad dextram culmina stare vides.

Hinc ubi Maternus requiescit conditus adæ,

Continguis Rheni læua moratur aquis.

Vt

Vt sex, & rotidem discessit millia passum

Bonna, tua solium laudis Agrippa venit.

Nobilis occurrit serpente Colonia Rbeno.

Conueniens vrbi nomen Agrippa dedit.

Vrbs ab opposita protenditur insula parte,

Altior: ad dextrum vapulat amne latus.

Altera præclaræ residet vicinior vrbi,

Infera: sed læuam fluminis illa tenet.

Vrbs nimium ratione loci veneranda superbit:

Vrbs nimium pulcro pulcra nitore nitens.

Triginta spatium stadijs metitur & octo,

Circuitus: formam ΔΕΛΤΑ videre facit.

Quinquaginta gradus & se deducit in vnum,

Quà procul hinc aqua linea noctis abit.

Ponte bis extracto superauit flumina gressu:

Ponte bis effracto clasibus egit iter.

Occidit ex saxo pontem quò struxerit, auctor:

Sublucio Casar pontem ligauit aquas.

Sunt quatuor portæ, nec non triginta foratis

Mœnibus: huc omni fertur ab orbe cohors.

Sed non excipiunt peregrinum singula vulgus

Ostia: non quæuis cardine porta patet.

Perpetuo portæ clauduntur tempore plures:

Sæpe patent plures, quando patere licet.

Et translata locis cernuntur mœnia passim:

Inde, quòd vrbs fuerit sapius aucta, liquet.

Insula superior.
Insula inferior.
Amplitudo ciuitatis Coloniaensis.

Altitudo poli Coloniae.

Sæp-

Sortis ad euentum pagi mutantur in vrbeis:
 Sæpius in pagum desinit vrbis honor.
 Creuit in immensum ridente Colonia fatis:
 In nihilum fati rebus abire potest.
 Amoueant fatum Superi: Fortuna serena
 Obuia sit genti: nesciat esse nocens.
 In sita florenti spectantur moenia vallo:
 Fraxinus ex vallo nascitur, alta comis.
 Fraxinea tellus quoniam radice ligatur:
 Agger & in vallem dirutus ire nequit.
 Rheno sicca caret vallis: nec cingere Rhenum
 Mœnia, nec Rhenum cingere valla vides.
 Sapius educto tentatum flumine fossis
 Cingere valla: graui corrumpit arte labor.
 Aggere sepitur vallis, sed rupibus agger:
 In faciem muri saxa coisse reor.
 Alcinoi credas illic florere vireta:
 Illic Elysiæ dixeris esse solum.
 Delicijs illic Tempe nugantur abortis,
 Graminei quando veris imago fauet.
 Gaudia lasciuo saltantes vespere curant:
 Et Testudineum percatit astra melos.
 Ad Cirhææ vocis crebrò responderet Aëdon:
 Tereos & Gethici crimina deslet auis.
 Carmina dum resonant, resonantibus a sonat Echo:
 Crimine Narcissi cogitur esse loquax.

Sæpi

Sæpe chorearum peraguntur carmine ductus:
 Ad iuuenum ductus sæpe puella salit.
 Dulcia saltantes imitantur carmine vocum:
 Carmen ad auditum voluere membra libet.
 Gaudia tractantur. Quis gaudia dicere posset?
 Hic iuuenum votis cuncta placere queunt.
 His operam præbent facie Sirenes amica:
 Obsequijs quarum nemo carere perit.
 In Siculo constat fluctu Sirenas obisse,
 Dulchius postquam classe secaret aquas.
 Auribus illeuit sactorum fragmina cera:
 Restibus asstringi præbuit ipse manus.
 Dum socij Nymphas spectant, impune vagantur:
 Dulce nec obstructa ludit in aure melos.
 Monstra pius vidit, nec non audiuit Vlysses:
 Adpositus malo vellet adesse malo.
 Sed non iuris erat proprij: quod vocibus aurem
 Prebueris, fati causa fuisse potest.
 Sponte fuit captus; malo tentauit abire,
 Non potuit: tutum cymba pererrat iter.
 Diffugit inuitus nocituræ carmina vocis
 Ductor: & Ionij transijt arua maris.
 Sic sapiens vocem monstri denicit Vlysses:
 Victor & exacti constitit ipse mali.
 Fata sibi spreta condunt Sirenes Vlyssi:
 Implicito curis interiere salo.

Hæc

Has postlimio lethi quicumque reduxit,
 Omnibus exitium retulit omne viris.
 Nam reduces letho facta consuetas relinquunt
 Aequora: sit tellus aequore grata magis.
 Dulcia transcurreunt viridantia gramina terra:
 Adiuuenum nugas semper abire vacat.
 Rem peragunt Litui studijs, Citharæque Chelyph
 Organicum possunt assimilare melos.
 His Thimela cedit risum motura theatro:
 Harmonicam victus ponat Apollo Lyram.
 Vincitur Amphion cantado; vincitur Orpheus:
 Pheuius arguto desinat ore frui.
 Quod poterant omnes, artem quicumque fatentur
 Dedalea Siren arte replet a valet.
 Quod nemo prestare potest; non Iuppiter axis
 Incola non rutilo pulcrior axe Venus:
 Illud adulando Sirenum gratia prestat:
 Illud Auernali monstra lepore queunt.
 Nec faciem monstri, quamuis monstrosa ferantur
 Nomina, sed faciem virginis ore ferunt.
 Ore ferunt frontem, dux quam miretur Vlyses;
 Cuius in aspectu lumina pascit amans.
 Candida laudatur Veneris prestantia forma:
 Priamida pomo nobilitata fuit.
 Labra pharetrigeræ quis non veneranda Diana
 Praferat? an quisquam Pallade maior erit?

Sessu

Sessia Natura miraculum praestitit Hero:
 Quæ tum virgo die, femina nocte fuit:
 Dos etiam forma Thisben commendat. Imago
 Nunquid amatori perniciose viro?
 Sigismunda sui iuuenem deuinxit amore:
 Pulcra quod hæc nimium, pulcher & ipse foret.
 Florentina sui virtute Lucretia vultus,
 In vetiros sponsum fecit abire thoros.
 Grandia quid paruis a quo? quid praefero parua?
 Pectora Sirenum uincere nemo potest.
 Virgineas dulci superant sermone puellas:
 Perceleri vincunt mobilitate pedum.
 Regia splendent niueo cum gutture colla:
 Torquis & aurato circuit orbe gulam.
 Obuia flagrant es ostentant pectora mamma:
 Terga puellari vestit honore coma.
 Brachia dependent humeris; sunt candida: pulcra
 Effigiem possunt exuperare niuæ.
 Brachia constricto iuuenum sunt retia nexu:
 Testis nec fidei dextera semper erit.
 Harmonico Diuis simulant coniuncta lepore
 Membra: nihil membro labi inesse potest.
 Horrida dependet gracili non corpore Pristi:
 Crura loco cauda præbet eburna femur.
 Agrippina colunt tales conuiuia Nympha:
 Delicijs urbem conciliare solent.

M

Ha

Ha populi turba vallem stipante frequentant:
 Incola nec valli charior esse potest.
 Ha Charites secum ducunt, quacunq; vagantur:
 Ha Veneris ductu cuncta subire queunt.
 Ha iuuenum turma ducunt praesente choreas:
 Ha si defuerint, gaudia nemo feret.
 Quae sunt Ionium tories audita per aestum,
 Scilicet, hic eadem carmina nosse datur.
 Et quae Dulichium tenuit praestantia forma,
 Hic eadem multos illa tenere potest.
 Talibus aetatem finire Colonia Nymphis
 Adsolet: hac iuuenum numina vallis habet.
 Terra Decembrali simulac ardore ligatur,
 Clauditur, & nulli peruia vallis hiat.
 Hospitium Nymphæ mutant: augusta virorum
 Hospitium Nymphis tecta parere sinunt.
 Tunc solito fallunt hyemem Sirenes amore:
 Tunc solito mittunt tempus abire ioco.
 Tunc abigit fornax, quam Phœbus abegerat anti,
 Nec calidis hyemem mittit inesse focis.
 Tunc medicos homini generat hypocausta vaporem
 Tunc iuuenis inter saepe puella lauat.
 Aggere pro viridi domum penetrantia Nymphæ,
 Pro viridi cameram valle latenter habent.
 Quis tunc iudicium Christi, quis cogitat Orcum
 Pauci, quos rutila cernat in arce Deus.

At vos non cameram Studiosi credere Nymphis:
 Credite nec valli; toxica vallis alit.
 Lanificis aurem nocuit praeberere puellis:
 Felix, qui surda praeerit aure dolos.
 Et Culicem telis apprehendit Aranea; piscem
 Vimine piscator; scemina fronte virum.
 Ne vetitam cernant, oculos auerte, choream:
 Qui fugit ex oculis, pectora linquit amor.
 Obuia Sirenum labijs qui basia consert,
 Materiam diri semper amoris alit.
 Quanta viro moles hinc sit ventura pericli,
 Omnis amatorum scena docere potest.
 Nam Veneri parere, et horos foedare, malorum
 Ilias est; et beatri lusus; et ira Dei.
 Virgineo quoniam tegitur Basiliscus amore:
 Et non mens, veluti forma nitere solet.
 Scivina rixarum Nymphas, et retia vitæ,
 Et iuuenum sordis satq; superq; dedi.
 Quae subit vrbis Rhenum, sinuato flectitur arcu,
 Crescit vbi, qualem Luna referre potest.
 Tot quoq; tēpla, dies quot in anno cōspicis, extant.
 Prae reliquis templum claret honore Petri.
 Innumeris testudo iacet fulcitra columnis:
 Effigies templi semiparata manet.
 Sarta chori frons est: hic non fragmenta videntur:
 Vndiq; saxosus culmina nubis apex.

Inferior iuxta turrim testudo leuatur
 Ligna: sed lapidum stipite ligna iacent.
 Fundamenta iacent hominum maiora labore,
 A Labyrintho non aliena situ.
 Vix media vextex turri suspectat Olympum:
 Vix media turris parte leuata sedet.
 Vertice debebat praecliso scandere caelos;
 Vertice vix aliquo suspicit astra poli.
 Ardua nec turrim perhibetur tendere cuspis:
 Aeditior turri cuspis aedese nequit.
 Machina colloso transuersim gutture flexa:
 Machina Strymonia continet ora gruui.
 Hac apicem scandit tenui velata metallo:
 Cuspide pro gracili ruderata turris obit.
 Vasta cathenati demittit pondera restis:
 Pondera debuerant tollere saxa solo:
 Ensisfer hac ales coleret fastigia semper:
 Ensisfer hac ales scandere tecta negat.
 Angelus expectat perfecta secula turris:
 Angelus haud turri nomina ferre potest.
 Gaudeat hoc moles Adriani nomine tantum:
 Ensisfer in cuius vertice pila gerit.
 Si colophon templo limam fecisset aedese:
 Clarius hoc nullum diceret auctor opus.
 Constantinopolin Sophiae delubra laterent:
 Nec Venetus Marci templa notaret apex.

Quin.

Quinetiam templi Petrus damnaret honorem,
 Aurea quem montis vertice Roma colit.
 Cur adeo templum Stephani mirare Vienna?
 An Stephani templum cuncta referre putem?
 Petrus Agrippinae sperni delubra videret
 Omnia, si culto surgeret ipse situ.
 Fana sed hac toto fieri non margine facta,
 Non fieri multa culta labore queunt.
 Ast opus est stultum, nostro quod grandius ausu
 Officio nervos debilitante premit.
 Posterior cessit quamuis non addita templo
 Lima; tamen Diuo claret honore locus.
 Ante chori frontem quae Sol exurgit Eo,
 Quae reducem pulcro reddit amore diem;
 Tres ibi sub trino tumulantur tegmine Reges,
 Quos docuit Christi stella subire casam.
 Qui tumulum carnis crebro mutare coacti,
 Hic stabili semper pace sepulcra tenent.
 Hic ut ad amissa repetantur tegmina carnis,
 Cum fixo steterit cardine Mundus; erit.
 Nulla carent illic tumulis delubra, Deorum:
 Nulla patrocinio Numinis ara vacat.
 Ista nec Superi tantum laudantur in aede:
 Est alijs etiam templa videre locis.
 Hac quo debuerant dici, non ordine dicam:
 Cuncta nec ad numerum tradere tēpla libet.

M 3 Corpora

Corpora Gerionis socio cum milite strata
 In restudinea continet adetholus.
 Aede Seuerinus nitida conscendit in Austrum:
 In Borea tractum sed Conibertus abit.
 Hi promontorq̄s exceptant obuia Rheni
 Ostia: ne ripam fluminis ira terat.
 Exurgit triplici Martinus cuspide maior:
 Sed minor ex vna suspicit astra poli.
 Claret Apostolici templum pietate Senatus.
 Solut Ioanni cultor vtriq; precem.
 Aspicit Andrea delubrum culmina Pauli.
 Hoc igitur possum mirare referre loco.
 Doctus Agrippina fuerat Iudæus; auit am
 Deposit a liquit suspicione fidem.
 Patria præt extu pietatis dogmata spreuit:
 Propterea Christi dulce subiuit onus.
 Crimina Natura Baptismi diluit vnda:
 Fictitia Lympham religione tulit.
 Plurimus astabat tota susceptor ab vrbe:
 Plurimus & fidei testis in vrbe fuit.
 Mente quidem Iudæus erat: desertor auit a
 Legis; & æterni transfuga Mosis erat.
 In Domini legem falso iurarat Iesu
 Nomine: vox fidei dis sita corde fuit.
 Transfugium sauo precij mercatus amore:
 Crediderat stultè cuncta latere Deum.

Id sceleris cernit nemo: laudatur Apella
 Integritas: nemo falsa subesse putat.
 Fallitur occultis Ecclesia; fallitur orbis:
 Numina cœlorum ludere nemo potest.
 Transfuga secretis imponit ritibus vrbi
 Verpus: & externo prædicat ore Deum.
 Temporis interea dum viueret, accola templi;
 Accola Paulina, suspicor, ædis erat.
 Ecce Catum pauit cauea; pauit q̄; Moloßum:
 Diuiduis animal clausit vtrunq; locis.
 Bruta velut rebus domini pergrata fuere;
 Sic domini rebus digna fuere sui.
 Verpus auaritia poterat superare Moloßam,
 Composita vicit calliditate Catum.
 Pensa nouercantis tandem suprema senectæ
 Attigerat: tandem fata dedere mori.
 Aeger erat, morbo carnem depastus edaci:
 Iam moriens Christo numen inesse negat.
 Ex postliminio reuocat Iudæus auit a
 Dogmata: Iudæi dogmata Mosis inuit.
 Quod latuit dura vitium ceruice fatetur:
 Nostram sacrilego conficit ore Cyucem.
 Id faceret quare iussus narrare, ferebat:
 A famulo brutum iussit vtrunq; dari.
 Carcere desumpsit Felem, quo clauserat antè
 Seruulus; & cauea liberat inde canem.

Alter it allatum, tenuit quos carcere Murem,
 Et Leporem: domino sistit utrunq; suo.
 Ad domini lectum famulus procedit uterq;
 Et, quæ iussus erat ducere bruta, tenet.
 Prodidit exemplo Iudæus crimina vitæ:
 Singula mittendo currere bruta iubet.
 Hanc fuerant plures rem qui spectare pararent.
 Hinc famulus Felem protulit; inde Canem.
 Alter & apprensum famulus dat currere Murem;
 Et Leporem clausa fecit abire domo.
 Quatuor inuerso discurrunt ordine bruta:
 Degener exemplum cernere Verpus amat.
 Arripuit presa Leporem ceruice Moloſus:
 Concitus in Murem turbine Felis abit.
 Dente Canis Leporem discindit auarus iniquo:
 Corpore Mus lacero fertur in ora Cati.
 Scena foret finem simulac sortita cruentum,
 Ad populos tali fatur Apella modo:
 Quando Lepus uersa rapiat virtute Moloſum;
 Mus simulac Felem vincat; utroq; minor:
 Cultor ero vestri, quem nunc insector, Iesu:
 Moſis & edicto viuere seſus ero.
 Quamue diu vigeat Natura potentior arte,
 Totus in Hebrææ foedera gentis eo.
 Sic loquitur: quaſat subito correpta dolore
 Pectora: sacrilego spiritus ore fugit.

Impius

Impius horrendo permutat funere vitam:
 Horribili dirus morte domatur homo.
 Morte quid horrenda grauius censetur in orbe?
 Mors animam Diti mancipat; ossa luto.
 Nobile succedens exemplum protulit etas:
 Cuius apud Paulum signa videre licet.
 Aereus excelsio portarum vertice seruus
 Suspicitur; brutum gestat utrunque manu.
 Historiam dixi: quamuis horrenda videtur,
 Perfidiam signat gentis Iudæa tua.
 Ad reliquos cogor Superum transire penateis.
 Mauritij sedem præteruisse vector.
 Hic Albanus; ibi monstrat delubra Iacobus:
 Ipse Columbano pastor honore nitet.
 Casside conspicuus teretique Georgius hasta
 Ante trucidati colla Draconis ouat.
 Impositus crati ridet Laurentius ignem:
 Montis in accliuu visitur ille iugo.
 Hic Machabæorum populus delubra frequentat.
 Pantaleon vrbis sine remotus abit.
 Riuis ibi portæ tribuit cognomina: riuis
 Alueolo vicos luxuriant e rigat.
 Commoda tot plebi præstas, quor Claudia Romæ
 Vnda; quot ægrot o Virginis humor aqua.
 Hic etiam virgo gentis regina Britanæ
 Vrsula cum socijs vulnere strata iacet.

M 5 San-

*Sanguinea clades nomen sortita platea,
 Virginea famam cædis obire vetat.
 Et Lupus, & pulcra celebratur Margaris æde:
 Punicus & nitida Præsul in æde docet.
 Nobilis hîc placidum Carthusia viuere præbet.
 Incola Carmeli laudibus astra ferit.
 Ad Capitolas cur non diuerto puellas?
 Debueram reliquis præposuisse locum.
 Nam locus Ausonia simulat Capitolia gentis:
 Templa monasteria iure probata facit.
 Ornat virgineo symphonia carmine templum:
 Virginea gestit voce Maria coli.
 Sicania refert Agathes delubra referre.
 Candida Gart rudis dicere templa iuuat.
 In nitidis Arctoa sedet Brigida sacellis:
 Magdalis in templo supra flet ante Deum.
 Clara facit cultu templum clarere pudico:
 Claruit ipsa domi; claruit ipsa foris.
 Nobilis in templo stat Costi filia regis:
 Ad Maria calitur virgo Maria gradus.
 Omnia Diuorum meditor si dicere templa,
 Omnia Diuorum dicere templa vetor.
 Nomina plebeis deducit Curia curis:
 Curia curarum mater in vrbe viget.
 Illa Senatorum vigili discretæ labore;
 Eximium præbet turre leuata caput.*

*Hac celebrem celebri retinet grauitate Senatam,
 Principe terrarum qualis in vrbe fuit.
 Qualis erat, Pirrho Rhomam terrente senatus;
 Quem Ducis Orator credidit esse Deum.
 Iura Politæa seruat Romana senator:
 Ausonio Consul fasce verendus abir.
 Incola prudenti meditatur singula sensu:
 Incola veloci callidus arte sapit.
 Magnifici turba rutilant mirante penates:
 Regia non vno visitur aula loco.
 Aequa platearum series æquat amussi.
 Ordine quid pulcro pulcrius esse reat?
 Augustas procerum testantur singula vireis?
 Vix numeros rerum Nestor inire queat.
 Vrbs valet emporio: mercem quia distrahit ære:
 Hac Venetas etiam merce parauit opes.
 Callida venales numerorum retia mercis
 Venditor in triplici distrahit ipse foro.
 Nubifer hic alto Parnassus vertice surgit:
 Pegaseis passim labra rigantur aquis.
 Vix Academæa floret Diuina: Lyceium
 Disputat: abstrusa Porticus arte tumet.
 Scripta patrum clarent: patres virtute decori
 Historica Christum religione probant.
 Hac sunt parua quidem: non vrbs descendiit ab ipso
 Versa fide: semper cuius amica fuit.*

Hoc opus, hic labor est, quid profuit omnia nosse
 Hæretica tandem cognitione mori?
 Gymnasium Medica celebrat ratione Galenus:
 Gymnasium Iuri cedit utriusque locum.
 Quicquid Mercurius Pœmandro dicit at Hermes,
 Quicquid ab Orphæo provenit ore, vides.
 Aglaophemus adest animi ratione profundus:
 Pythagoras numeri lege profundus adest:
 Omnibus inseruit Philolai pagina Musis:
 Magnifici numen Musa Platonis amat.
 Hic quod Carneades diverso iactitat ore,
 Hic quod Aristoteles monstrat, habere potes.
 Nil varians vrbi paritur Natura deesse:
 Vrbs nequit hac ideo clarior vrbe dari.
 Ciuibus imperium Vœringia contulit vrbis.
 Vrbs placida legem pace quietæ colit.
 Adde, quod vrbs nullo ruerit discordia motu:
 Adde, quod amoto fœdera Marte velit.
 Consita discordi quamuis Respublica lice
 Crebro, tamen belli sine soluta fuit.
 Seditio ciueis quanquam plebeis grassavit:
 Pernicies quanquam litigiosa foret:
 Illa tamen cessit vigili correctæ senatus:
 Hæc posito cessit Martæ, nocivæ parum.
 Non sic imperium solidatur ætutine pacis,
 Ut studium vixæ semper abesse velit.

Disi-

Disidium crebro vulgare Colonia mouit:
 Disidium crebro fecit abire foras.
 Historiam narrare iuuat: narremus eandem,
 Qua proceris templi constat adisse crucem.
 Porta crucis formam veluti sortita probrosa,
 Sic eadem Cleri nomen adeptæ fuit.
 Clerus Agrippinam statuit nudare tributis
 Insolitis: magno iura rigore tulit.
 Pronidus obstabat primo mox tempore ciuis:
 Pectore non æquo moriger esse tulit.
 Quisque fugit Cleri fasces: labente recusat
 Impositum collo sustinuisse iugum.
 Res venit ad bellum: dirimi res nescia bello:
 Imperium partem inter vtræque gemit.
 Quid non seditio designat pronuba Martis?
 Pronuba militia destruit iræ fidem.
 Destruit exploso sociorum fœdere mentes:
 Perpetua partem anxietate ligat.
 Pars abiit tanto victrix discrimine neutra:
 Vinci neutra tulit: vincere neutra potest.
 Insitium tollit iuris decreta: tribunal
 Labitur: armata militat vrbe forum.
 Ventilat ambiguo victoria cardine belli:
 Hinc vehemens pacem causa subinde facit.
 Dum stolidi fiunt sumptus: fecisse periculum
 Dum nocet: arcta domi cautio bella premit.

Quod

Quod stipulae flammis, hoc bello munera prosum;

Militiam gratis nemo subire cupit.

Dissidium mendax ludit civile simulat:

Et facies solito letior urbis agit.

Vulgus amat pacem; Cleri firmatur amore:

Pax proceres inter firma manere nequit.

Non mansura diu magnates foedera curant:

Tollere pax odium stirpitus agræ negat.

Ecce duo templi fuerant maioris in æde:

Grande quibus nomen fecit inesse canon.

Hi vomitu produnt odium; differre grauantur:

Propositum mentis causa licere facit.

Proditio causam cunctis inuisa, peregit;

Proditio dominis exitiosa suis.

Indigenas templi sic non egisse decebat;

Officio quorum stat que cadit que fides.

Et tunc Harminius fuerat præclarus in vrbe:

Nomine Grinaus, munere Consul erat.

Regia Grinaum proceres ad prandia ducunt:

Hostis ad occulti prandia Consul abit.

In camera fuluum soliti nutrire leonem

Tum proceres: voluunt damna leonis ope.

Mite fuit brutum: sed nunc scuire docetur:

Esuries seuum quat triduana facit.

Hostis ubi Consul subijt, non hospitibus aulam,

Comiter hostis adest, comiter hospes adest.

Miti

Mitia ridendo sociant in foedera dextræ.

Quid poterit ficto peius amore dari?

Dum conuiuia nihil credit restare malorum:

Dum proceres falsæ suspitione carent:

Aptior exitij nequij conditio fingi:

Proditor euoluit tempore digna suo.

Quos habuit secum patitur Grinaus abire

A pedibus: fari credit obesse nihil.

Omnia succedunt fausto iam cardine vota

Hostibus: apta viam destinat hora malis.

Dum præstolatur ieiuno prandia ventre

Consul, adornat præda leonis erit.

Rebus ad effectum venissent omnia gestis,

Ni Deus ex supera cerneret arce suos.

Ecce virum nullo proceres misere tumultu

In loca, qua rapido possidet ore Leo.

Mox validi isti frenant occulsa repaglis

Ostia, ne reduci detur ab hoste fuga.

Ex camera postquam Consul tentaret abire,

Obice præclusum ianua fecit iter.

Se simulac captus delusum sentijt iri,

Perfidia tantum rebus inesse dolet.

Et qua non poterat prænoscere pericula, sentit:

Et qua non timuit funera, præsto videt.

Ille Deo causas, & se committit eidem:

Ille sua credit robur inesse manu.

Qui

Qui potuit vita tumidus florente videri,
 Compulit audacem funeris esse timor.
 Est aliquid spectare necem, spectare leonis
 Robur: & indignis voluere damna modis.
 Prandia veloci damnabat pectore consul.
 Bestia Vandalico seuius hoste furit.
 Consilij tempus nec iam Fortuna reliquit:
 Vincere vel vinci temporis ansa monet.
 Omnis in auxilio iam consitit anchora Christi
 Quod superest, animi credidit esse sui.
 Eripuit tergo, quod tum mantile gerebat;
 In celereis illud fecit abire globos.
 Dum mouet insultus, patulo dum proruit ore
 Bestia, Grinaus torfit in ora togam.
 Voluit in ore togam; nec non violentius instat.
 Halitus occluso concurrit ore pecus.
 Diuiduum sica guttur terebrante resoluuit
 Consul: & audaci perfodit arte gulam.
 Bestia praesentis biparenti vulnera collo:
 Bestia succiduo procidit acta pede.
 Palpat: aegroti rugitum murmure fingit:
 Et cruor & lacero spiritus ore fluit
 E medio vitam simulac sublara dedisset
 Bestia, quid poterat latius esse viro?
 Nec cito latatur, citius nec pectore fatum
 Expulit: albeni pallor in ore manet.

Cor

Corda pauet distracta metu, iam proxima mortis:
 Vix speciem certa corda salutis habent.
 Sic fugitiua metum nescit vitare columba,
 Accipitris postquam dente reuulsa latet.
 Cerua canum rictu quamuis educta feratur,
 A laqueo quamuis tuta, pauore tremit.
 Ceu, Boreas rapidum simulac desauit in aequor,
 Non citò, sed tandem detumet ira mari.
 Ceu quoq; depositis clypeo Gradinus & hasta,
 Momento furias exuperare nequit:
 Sic nequijt Consul subito frenare timorem:
 Horret adhuc: hostem victor adesse putat.
 Et tandem sese, tandem miratur & hostem:
 Et gelido sensim pallor ab ore fugit.
 Tam citò miratur lachrymas in gaudia verti:
 Tam citò mutari tristitia posse notat.
 Terror abisset vbi subito perrexit ad hostem:
 Calce ferit: saui terga leonis obit.
 Inde leonina ferrum, ceruice reuulsi,
 Insuit euulsum pellibus: arma regit.
 Callidus expendit secum, qui cedere rectis,
 Qui procerum dura posset abire manu.
 Consilium Fortuna dabat: firmata capistris
 Ostia pracludit firmitus: aptat iter.
 Aedit a scandebar camerata culmina sedis:
 Iam pede, iam geminatis iurire manu.

N

Vincitur

Vincitur ascensu paries: qua lumen intrat.

Fracta graui tribuit mole fenestra viam,
Desiluit victor: tacite prolapsus abiit.

Mox proceris laqueo iussit uterq; capi.
Quem perijisse rati fuerant, capiuntur ab illo.

Consciis heu scelerum polluit ora rubor.
Horrida produetos damnat sententia let hos

Promerit a Iudex tradit utrunq; cruci.
Protinus eliso multatati gutture vitam

Desit uunt: porta restis utrunq; leuit.
In quam sic subeunt mors est prepostera furis:

Nec sic furis erat poena, latronu erat.
Cum cane non serpens, cum gallo simius esse,

Esse sat ad poenam culeus ipse nequit.
Culpa nec exolui Gyaris, nec carcere quiuit:

Nec sceleris labem flamma piare valet.
Impia commisso leuior fit crimine poena:

Criminis effectu culpa nec aucta fuit.
Sunt animo fontes, quanquam Fortuna repugnet:

Crimina consensu sufficit esse data.
Mitor errati cedit censura: nec obstat

Legibus: haud aequè talio semper obest.
Iura magistratus summo sancita cruore

Sape leuat: quamuis iura rigore fremunt.
Hos agit in furcam non lex, ast gratia legis:

Annuit haec tumulum furibus; illa negat.

Et ratio stirpis culpam mutauit utriq;

In melius: tumuli cepit uterq; decus.
Porta nec amisit veteris signacula facti:

Porta sacerdotum morte notata venit.
Nec procul à Petri templo stant rudera muri:

Saxeu è muro suspicit astra Leo.
Hic cameram dicunt, in qua Grinaeus obiret:

Hic procerum monstrat tecta fuisse locus.
Sed iam nec camera restant, nec rudera tecti:

Area murorum sepibus ipsa later.
Eruta fastorum repetantur secula scriptis,

Nemo Colonorum scepra ruisse leget.
Prorsus Agrippinae perijt Respublica nondum,

Ex post liminio saepe reuersa, mali.
Quamuis abstulerit Susatum Cliuia; quamuis

Sit Burgundionum Nussia clade potens:
Vrbs tamen hunc inter motum non diruta cedit:

Perstat adhuc: necdum fracta manere potest.
Cultor Agrippinae quantum distare Mosella

Dicitur, in medium dicere causa iubet:
Quattuor accedant viginti millia passum,

Et totidem: spatium fiet utrinq; satis.
Nec diuertigij seducitur ambitus vnda:

Regula dimensa clarior ergo via.

Finis libri Quarti.

N 2 LIBER

Epilogus li-
bri Quarti

LIBER RHE- NI QUINTVS A TVL-

TIO, QVOD E REGIONE VRBIS

est Agrippinæ, vsq; Vesaliam in-
feriorem, vbi Rheni & Lip-
piæ fluminum est conflu-
ens, deductus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-

ni Quintum, à Colonia vsque Vesaliam inferiorem.

Rhenus à dextris pagum ha-
bet Mollemiã: à sinistris ob-
longam facit insulam prope
ripam: inferius eadem parte
Neliã pagum, proximè Marconiũ ha-
bet: à dextris Duncum fl. excipit. habet
præterea à sinistris pagum Langeã, Hit-
torpum à dextris: fluuium eadem parte
Viperam accipit; qui iuxta Viperturdũ
& arcem Bienburgum lapsus, perq; val-
les Elueraeldanas susus, sese Rheno tã-
dem committit. Rhenus verò à dextris
præter-

ARGVM. IN LIB. V. RHENI. 197

præterfluit Rhintorpiam, à sinistris Vo-
ringiam Reipub. Coloniensis prælio no-
bilem.

Inter Coloniam & Voringiam nouè
sunt mille passus.

Rhenus Monhemium à dextris, Sun-
tinam à sinistris proximè alluit. à dextris
pagum Coeli Spiritum, à sinistris Olse-
num & Grimelinchusum pagos habet:
eadem parte Eruetum flu. accipit, qui
Tarbellia siue Italia exortus, Lechnicũ,
Carpenã, Bergomum, Casteram & Mõ-
tem Aquilinum alluens, à sinistris emi-
nus relinquit saltum, qui dicitur Comi-
tis: inde accepto fluuio, qui Fletus dici-
tur supra Nuesium Rheno cõmiscetur.
Rhenus verò longè lateq; diffusus pa-
gum habet à dextris, qui vocatur ad Sa-
xum: inde non nihil remotum à sinistris
opp. habet Nuesium, sed tamen fossa de-
ducta ciuitatè alluit. habet ibi Rhenus
in latitudine mille & trecentos circiter
pedes. Oppidum alluit Dusseldorpium
à dextris, fluuiumq; ibi Dufelã accipit.
Distat Nuesio Dusseldorpium decem

N 3 stadijs

stadijs & sex.

Inter Voringiam & Duffeldorpium sunt centum stadia.

Rhenus opp. à sinistris habet Keiserf. uuerdt, Traiani, ceu putant, Colonia.

Inter Duffeldorpium & Traiani Colonia quatuor mille passus:

Non procul à Rheni sinistris Gelduba, præclarū quondam opp. iam Gelb, pagus est, è regione arcis Lien. Rhenus dum cōtinuo labitur cursu, à dextris longissimè Cruisburgum præterit: in sulam facit exiguā; à dextris pagum alluit Vitleriam; à sinistris opp. habet Ordineum.

A Colonia Traiana vsq; Ordineum sunt quadraginta stadia.

Rhenus à sinistris habet altā Butbergam, Frimarsenium, Morsani principis arcem in insula: à dextris Angerordum arcem, & Angeram flu habet: à sinistris pagum Eimericum; ibiq; facit in sulam. Rhenus mutando hinc sepius alueum suum, Asciburgiū ex dextra, in sinistram fudit; ubi adhuc iuxta Asschēburg, siue Asscerā veteris aluei vestigia cernuntur
locis

locis passim paludosis. Rhenus fossa deducta accedit opp. Duisburgū à dextris, antea quod Rheno proximū extiterat, iam remotissimè distat.

Inter Ordineū & Duisburgum sunt sex mille passus.

Rhenus Rurordum eadem parte per exiguū, sed pulcherrimum, alluit oppidum, flumenque Ruram ibi excipit validissimum. Rura autem nascitur ex montibus Abnobicis; non procul à Vuinterberga: inter valles strepero semper cursu resonat: præclara passim flu. digerit. Apud Ostuicū capit fl. Valmā, apud Melschedā habet fl. Heppnā, apud Vriennolam habet Vēnam, apud Vredenburgū accipit Honnam, Lenā fl. infra castrū Sigemburg, siue Siburg: ubi & Sicamborum manet appellatio. Lena verò apud Vuitikinstein nascitur, Smallēburgum opp. alluit, apud Bobenpolam amne Bicha accepto, vsq; Suuertebroick castrū deflectit, Limburgum alluens, infra Siburg miscetur Ruræ. Rura verò apud Hultenā habet Roram fl. infra arcem

Volmenstein è regione montis Cefarei, iam dirutam, spectrisque famolam Volma fl. Ruræ commiscetur. Volma verò non procul à monasterio Giuelsbergo Hennæpam flu. habet, quo cum influit Rurâ. Circa Nehæmum oppidum Mona influit Ruram. Mona autem fl. colle quodam absorptus arenoso, planè totus sub terras cadit, tãdem actis redit cuniculis, solitum continuans alueum, donec Ruræ dedatur. Mona quoque antequam dedatur Ruræ, capit flu. Veisteram, qui dicitur nunquam glacie indurari, semper verò tepescere. Rura præter ea multa alluit oppida, castra & pagos. Alluit enim Vuintenbergam, Messchædam, Aquilæ montem, Suuertinâ Marchiæ oppidum, Sicamburgum, Hardicû, Cefaris montem, Volmenstein, Vuetterenam monasteriû, per Tencteros, Hattingum, Catuicum, Mollemum, Duifburgum, & Rurordam: inde Rhenum influit. Rhenus aut dum pergit à dextris Emscerum habet fl. eadem parte arcem in der Knipen, à læua pagum Alen ha-

bet,

bet, à dextris pagum Vualtzen præterit. ADuisburgo vsq; Vualtzen quatuor millia passuum.

Rhenus proinde subit Orfenium à læua, Berichium nec non Burichî oppida eadem parte. Inde Vesaliam à dextris inferiorem fossa alluit: ibiq; flumen Lippiam digerit. Lippia autem præclarû flumen in Bructeris nascitur, sub castro Lipspringæ. Quamuis non desint, qui credant Lippiam prius oriri, ex fonte resono, quem accolæ appellât Bullerborn qui statis horis sese sic terris immitit, sub fruticanti quodam tumulo, vt planè nudam relinquat aream, vbi hiatu totus immersus, resonat, tandem redit, & pristinam recuperat stationem. Accolæ dicunt, nec dū probarunt, hoc ex fonte resono Lippiam prægigni. Certû est Lippiam sub Lipspringa nasci: qui ab ortu statim facit insulam. Distat à fonte Lippiæ fons Amasis quadraginta stadijs versus Septétrionem; inter vtrosq; fontes Dalbrugæ sunt, in quibus locis multa Variæ cladis vestigia adhuc spectântur. Saltus

N 5 adhuc

adhuc restat Teutoburgensis (cuius a. pud Tacitū fit mentio) apud villā Teutonis, vulgariter Teuten meier. Montesq; statim qui attolluntur, crebris sic hiant vallibus, vt reuera locus iste saltuosus fit. Pertinent autē hi saltus ad mōtes Abnobicos, in primis ad eos, qui in Vuestualia sunt, & ab arce Teutburgensi Teclenburgiaci dicūtur, & ab Iburgo Iburgiaci, qui versus ortum sunt: hi montes Dalbrugas à Borea & Oriente claudūt, postea sese Hasiacis commiscunt, in vniuersum omnes, vt antea dictum, Abnobici vocantur. Restat adhuc in Dalbrugis locus, qui dicitur Campus victoriæ, dath Vuindt veldt: eò quod ibi victoriā Varo Quintilio & trib. Romanorū legionibus Harminius Cheruscorum dux obtinuerit. Restat adhuc riuus roseus, de Roede Becke, quod nomen riuo inditū ab aquis Romano infectis sanguine: effodiūtur locis passim glebofis cranea hominum dissecta, & pila Romanorum rubigine obducta. Eum locū ab ortu, vt dictum est, saltuosi montes, ab Austro

Lippia

Lippia, ab Arcturo Amasis includūt, ad Zephyrum Glenna qui dextram Lippie influit. harum rerum in carmine proluxa traditur enarratio, & diuersa Bructerorum vestigia, & diuersæ notantur appellationes.

A Vualzem vsque Vesaliam inferiorem centum sunt stadia. Inter Colonia & Vesaliam sunt quadringenta stadia & vigintiquatuor: quæ faciunt decem & tria miliaria Germanorum communia, & octo stadia.

Inge-

Ingenio grauior discede Colonia nostro.
 In calamum Quintus pergat abire liber.
 Vbia transmisso dicantur flumine castra:
 Teutonũ opposito cernitur orbe plaga.
 Amnis habet dextram tellure Tuiscon alta.
 Hac genitor sedes vrbe Tuisco refert.
 Condit a fatorum minuuntur singula lege;
 Vrbs stetit hic, pagi ruderata vilis habet.
 Obruta disiecto murorum fragmine vallis:
 Vix aliquo referunt valla tumore situm.
 Si qua sit in senio laus, quam miremur, honore
 Non paritur senij Fama perire locum.
 Struxit Hereberto senior delubra vetustas:
 Ad Superos templi massa leuatur humo.
 Summa rotundato stringuntur acumine tecta:
 Testudo facili stat laqueata pede.
 Pantheon hic esset, tectum si pressum esset,
 Si media tecti parte pateret apex.
 Machina conuexi testudine nititur aqua:
 Angulus & toto nescit in orbe dari.
 Non teretes ergo gestant delubra columna:
 Sed paries tectum gestat inane, nitens.
 Omnia curuantur; sed non curuantur in arcum:
 In speciem cœli cuncta leuantur humo.
 Firma sui nondum iuris decreta reliquit
 Oppidulum; quamuis multa perisse sciat.

Rhe-

Rhenus it: ad dextram Mollemia fluminis extat.
 Exiguo vicum signat honore locus.
 Insula producta spatiatur limine parua:
 Eminent ad læuam longa; sed arcta situ.
 Alueus hanc stricto seiungit gurgite ripis,
 Alueus Euripi brachia more facit.
 Fluminis ad læuam protendit Nelia fauceis:
 Hac & Marconium culmina parte leuat.
 Dunens educit Dunano flumina saltu:
 Fluminis hunc Rheni dextera iungit aquis:
 Langea conspicitur, stans margine Langea læno.
 Fluminis Hittorpum dextera vile gerit.
 Vipera Vipfurdo; nec non diuersus ab arce,
 Arce Biunburgi nomen habente, venit.
 Elueraueldana secundat gramina vallis;
 Hunc domitis Rheni dextera recondit aquis.
 Inferius paulo fertur Rhindorpia Rheni
 Pagus, amat Rheni dextera vocare locum.
 Occupat aduerso Voringia margine Rhenum:
 Casereas humili ridet honore domos.
 Ne pereat mensura situs; discescit Agrippa
 Mansio mille nouem passibus acta terro.
 Monhemium pagi quamuis vilescat honore,
 Dextera tamen Rheni gestit adire labra.
 Duromagum cedit veluti Suntina sinistru:
 Vlpia nec legio constitit inde procul.

Pagus

Pagus habet dextram, cæli quem Spiritus ornat

Nomine: quem cæli Spiritus ornet ope.

Fluminis Olfenum læua subsistit in ore:

Et Grimelinchusum læua marit at aquis.

Eruetus oblongo rimatur flumine terras.

Ephalia gaudet matre fluent a dari.

Præterit hamato Lechnicum gurgite: vastis

Dit ia Carpenæ fluctibus arua subit.

Italia Bergonum veniendo pascua lambit:

Mœnia Castera ciuibus apta rigat.

Candida prolans Aquiloni culmina montis

Irrigat: ad Comitum serpere lustra nequit.

Flumen ab illustri defertur in gere Fletus:

Eruetus hunc rapido gratior amne vorat.

Qui dum progreditur labente valentior vnda,

Hunc subito Rheni læua furore bibit.

Ore supra Saxum dextro spumofus oberrat.

Rhenus: adhuc Saxi nomina tractus habet.

Rheno tractus adest: remouetur Nussia Rheno:

Hic facies Rheni lata repellit humum.

Dextra procul gestit læuam distare: trecentis

Et pedibus Rhenum mille fluent a trahunt.

Nussias (quam reliqui dixerunt Nuefion) agris

Præsidet: ad læuam præsidet ista latus.

Flumen ab auerso deduxit gurgite Rheni:

Quam renuit Tet hys, arte reduxit aquam.

Diru-

Diruta cernuntur veteris vestigia Rheni,

Classis vbi stabat, terra refundit agros.

Annulus excelso murorum vertice pendet;

Quo solitus cymbam nauta ligare fuit.

Vrbs (fateor) ratione loci speciosa videtur:

Delicij Rheni digna carere minus.

Dussela defertur proprij sub nominis vrhem:

Excipit hunc Rheni dextera: flumen amat.

Dissidet hoc stadijs Voringia flumine centnm:

Dissidet hinc pedibus Dussia mille decem.

Vrbs est; Casareo deducit ab hospite nomen,

Si non Casareo nomen ab ense capit.

Traiani fuerat quandoque Colonia Diui:

Tunc vrbs: iam lacera rudera sedis habet.

Omnia mutantur: vicus iam cernitur esse.

Pasibus hinc refugit Dussela mille quater.

In miseris pauper latitat Gelduba ruinis:

Eminus ad læuam fluminis illa stetit.

Dicitur arctato Gelbis iam nomine: firma

Contigua pagum parte Liæna videt:

Longius abscedit Cruisburgo dextera Rheni.

Hic ex diuiduis insula surgit aquis.

Possidet angusto Vuitleria culmine dextram:

Margo sed Ordinei mœnia læuus habet.

Ordineum sedes remouet Traiana recuruo

Limite: iam flumij circulus auget iter.

Mille

Mille quadraginta toridemque Colonia palmis
 Disidet: adiungas millia quinque pedum.
 Præterit obliquo Butergum flumine Rhenus:
 Et latus ad læuum cernere recta potest.
 Inde Frimarſenum, Moſſani ſuſtinet inde
 Praſidium: læua ſpectat utrunque manu.
 Arce ſub Angordo pronoluitur Angera: dextram
 Alueolo Rheni liberiore ſubit.
 Emericum læua Rheni tellure leuatur.
 Inſula diſiecto protinus amne venit.
 Aſciburgiæ ſimulacrum continet vrbiſ
 Aſchera: ſed læuum continet illa latus.
 Tranſfuga ſeducto mutauit flumine greſſum
 Rhenus: adhuc priſca foſſa notatur aquæ.
 Ergo ſit ad læuam tranſferri ſapius arua,
 Qua prius ad dextrum fuderat nuda latus.
 Paſſibus Ordineum Duiſburgi mille recedit:
 Addit o viginti millia quinque pedum.
 Mœnia Duiſburgi dempto iam flumine ſpernit
 Rhenus: & offenſo degener amne fugit.
 Quas igitur vindex turbæ Natura negauit,
 Turba ſibi demptas arte reduxit aquas.
 Foſſa labris Rheni longo deducta meatu,
 Exiguas vrbi mittit ad eſſe ſcaphas.
 Antea ſublimis adierunt mœnia cymbæ:
 Vix grauidas potuit ripa tuliſſe ratem.

Tum fuerat, pauper vix vt mercator ad eſſet,
 Emporij felix commoditate forum.
 Omnia murato ſatorum cardine verſa:
 Omnia ſubducto perdidit amne locus.
 Haſſiacis fontem ſimulat eduxit Abnobis
 Altiſonis Rhenum Rura ſatigat aquis.
 Curuus abit flexu, veluti Meandros, adunco:
 Orbifluus inter ſaxa rotatur equis.
 Quam ſubito Mædus fluxu deſertur Hydapſes,
 Tam ſubito labi Rura furore ſolet.
 Præcipiti ſemper ſcopulo decurrit ab actus:
 Præcipiti ſemper valle coactus abit.
 Inſtar Pantagia, vaſto dum curreret amne,
 Paſſibus audiri flumina mille queunt.
 Deſluit æterno Cataracten turbine Nili
 Rura facit: nunquam ſtare quietus amat.
 Adde, ſcatet monſtris; paſſim monſtroſa relinquit
 Mœnia monſtroſus nomine Rura ſuo.
 Nobilium prima ſtererant atate penates:
 Ad geminum ripa tecta ſterere latus.
 Ditia caſtrenſes ſpectabant flumina muri:
 Manſio tum fuerat principe digna viro.
 Ex domibus poſtquam domini ſpeleia latronum
 Efficerent: poſtquam Latro præſet aquis:
 Deposito frontem vertit Fortuna fauore:
 Turus & in tuto deſijt eſſe locus.

Deſcriptio
 Ruræ.

Quinetiam Caesar multas victrice subegit
 Clade domos: victo diruit hoste loca.
 Culmina restitui vetuit scelerata: nec villo
 Diruta restitui tempore castra queunt.
 Omnia labuntur. Valida quis fideret arci?
 Arx sceleri causam firma subinde dedit.
 Illa potestati fidens peccata licere
 Cuncta putat: votis cuncta subesse putat.
 Omnia contemnens fastidit Caesaris iram:
 Imperio credit iuris inesse nihil.
 Sed qui constituit vano non omine regna,
 Regna sub edomito vindicat hoste Deus.
 Optima defendit contempti munia regis,
 Cuius in imperio munia regis agunt.
 Ipse Dei fato rex dum censetur oriri,
 Emerito sati iure ferendus erit.
 Si bonus existat, Supero procedit ab axes
 Si malus; id sane crimina plebis agunt.
 Imperium spernat prae nobilis incola castris:
 Aestimet egregia firmius arce nihil:
 Victor vs excelsa Dominus pugnabit ab arce,
 Aseret imperium iure, quod hostis inuit.
 Tunc scelus ac vno punitur iudice castrum.
 Qua sceleris causam tecta a dedere ruunt.
 Barbarie quamuis valeat fulcita Cyclopum
 Impietas, nulli salua manere potest.

Sufficit

Sufficit exemplum Ruræ: nam cogitur amnis
 Impia sacrilego ducere monstra lacu.
 Nil Ruram peccasse putas? deliquit eodem,
 Accola quo meruit crimine flagra Dei.
 Ipsa creaturis instat vindicta, statutum
 Quando Creatoris destitit uere sui.
 Ruræ suus hostem stolidè permisit abuti
 Annibus, idcirco dicitur esse nocens.
 Ruræ latrocinij fieri scelerata sinebat
 Flumina, censuram debuit ergo pati.
 Nix, glacies, imber debent laudare Tonantem:
 Debuit hunc etiam noscere Ruræ Deum.
 Fluminibus Ruræ quoniam censetur abusus
 Accola, cum fluuio sentiet arma poli.
 Arma poli nulli Superum spernenda manipulis;
 Luciferum cœli deposuere plagis.
 Non sic Ruræ facit Domino, non accola Ruræ
 Quod satis est: etiam cedere castra vides.
 Stirpitibus eruitur vesana mansio gentis:
 Crimine maiorum cogitur esse nocens.
 Tecta coli nobis propter delicta negatum:
 Est hominis quondam tecta fuisse scelus.
 Hic Lemures diuo Stygij clamore vagantur:
 Manibus vnda fremit; manibus arua fremunt.
 Agricolas Dæmon crebro præuisus abegit:
 Agricolas crebro fecit abire metu.

O

2

Territa

Territa monstrorum coguntur cedere spectris
 Bruta, quibus facti constat inesse nihil.
 Quinetiam notæ visuntur imaginis umbræ:
 Post obitum manent circa redire facit.
 In cameris etiam chorea peraguntur inanes:
 Sapius organicum carmina fingit opus.
 Sapius horrendi simulant incendia fumis:
 Sapius audiri fulmina luce salent.
 Fulmina mentit o deterrēt fulgure terram;
 Nulla licet nubes axe minetur aquam.
 Sulphur ab Umbrarum catædres afflatur: & aura
 Naribus hostili fumida peste cadit.
 Sic Adamant eo sedes ardore ligantur,
 Nemo queat sedes ut remouere loco.
 Ha præstolantur locupletis munia turbæ,
 Vita quibus nondum desijt esse nocens.
 Hac procerum turbis crebro prædicta fuerunt
 Fata, quibus nemo credit inesse fidem.
 Sufficor astit certum, vindex quod plurima pœnis
 Tartara diuerso præstitit orbe Deus.
 Tartara si dubites hic voluere talia: præsto
 Hic tibi Rurana Tartara vallis erunt.
 Dum non ritè pilis videantur ducere nomen.
 Rectius hæc Rura nomina vallis habent.
 Eruta deserti spectantur rudera castris:
 Tecta latent; tecti monstrat arena pedem.

Rurendael
 reliquie de
 solati castris,
 in quibus
 iam ferè ni-
 hil præter
 spectra,

Cella

Cella patet, præbens aditum, diuersa latebris:
 Diræ pauimentum turbat imago Stygis.
 Desolata iacent alijs vestigia castris
 Tractibus: hæc etiam Dæmone plena iacent.
 Visitur horribili Volmenia Dæmone rupes
 Horrida: terribili visitur arce locus.
 Monte comes degunt furui; terrore colonos
 Afficiunt: alto tecta fragore tonant.
 Quisquis Casareo suspectat vertice castrum,
 Degenerem nescit dissimulare metum.
 Ruræ tamen lælix, quamuis percurbet eundem
 Et Stygijs Dæmon sæpe fatiget equis.
 Flumina prouentu deducit diuite rerum,
 Flumina squamigero deijcit aucta grege.
 Integra terrarum spatioso flumina cornu
 Digerit: oblatas vndique potat aquas.
 Proximus Oestruico Valnam prædatur; & Henuæ
 Brachia Mæschada proximus ore rapit.
 Venna Vriemola Ruram delapsa adauget:
 Honna Vredumburgæ raptus omittit aquam.
 Castra Sigamburgi simulat accessit eundo
 Inferus Lenam Ruræ furore bibit.
 Lena capit Bicha fluctus: præcelsa Siburgi
 Castra, Sicamborum laude notata rigat.
 Præterit Alt enam; Limburgi præterit arcis
 Lena; sed amisso protinus amne perit.

Volmestlein
 etiam por-
 tentis locus
 est famolus

0

3

Bicha

*Bichs Bobanole simulac rimatur agellos,
 Saxi: fragis Lena concilbatur aquis.
 Quã releuat paruo sedes Hustena nitore,
 Rora subit: Rurã flumen amicus inir.
 Claustra Guelbergi simulac Hennapa reliquit,
 Digerit Hennapam robore Volma suo.
 Qui simulac nomen Volmena praestitit arci,
 Perditur; in Rura viscera mersus abir.
 Perditus effracto terrarum viscere Mona
 Conditur; integro protinus amne redit.
 Montis arenoso quoniam sorbetur biatus;
 Ex postliminio redditus inde fluit.
 Oppidulum propter veniens illustre Nebami
 Rura, statim Mona flumen adesse videt.
 Infra Belichium miscetur Veifera Mona:
 Veifera durari frigore nescit aquam.
 Est calidus, pleno dum carula frigore constant;
 Dum gelido tellus marmore stricta, riget.
 Nec prius ac Rura derur frigescit: in isto
 Flumine perferit tergora stare gelu.
 Candida per plures despectant ostia vici:
 Culmina pro multis dicere pauca libet.
 Vinterberga caput Rura cliuosa ministrat:
 Postea Merschadam gurgite Rura venit.
 Alluit Arnsbergum: Suertina praeterit oras
 Marchiados: strepero cuncta fragore subit.*

Castrã

*Castrã Sigamburgi lambit famosa Sicambrius
 Regna Sicambrorum penè sepulta dolet.
 Nominis existunt corrupti ruderã gentis
 Reliquias constat deseruisse locum.
 Praeterit Hardicum (dextro stat limite pagus)
 Ponte sub oblongo Rura sed arctat aquas.
 Deserit ad læuam salebrofi fragmina montis:
 Casare deductum fragmina nomen habent.
 Quã facies Rura, montem transire viator
 Qui volet, ascensu cogitur ire graui.
 Cogitur exciso ferri per ruderã, calle:
 Sic in subrectum semita montis abir.
 Adiacet excelso Volmenia vertice rupes:
 Stirpitus euersam culmine Rura vider.
 Turris adhuc quadrata situ, munita repãglis
 Surgit: adhuc recti signa videre licet.
 Subiacet horrendi scapulo Vuertrenia montis:
 Sæpius elabi culmina monte timet.
 Flumine Tencteros sinuat dissecat amnis:
 Amnis ad Hattingi moenia penè ruit.
 Culmina Vuertinae flunij sic nomine dicta,
 Culmina Ludgeri nomine clara subit.
 Pensilis accedit Catuicum tegmine pontis:
 Et valida validas ponte coarctat aquas.
 Candida Mollemi facundat gurgite tecta:
 Candida Duisburgi gurgite tecta videt.*

O 4

Menia

Mænia pulchella Rurardum defluit vr bis
Angulus hæc Rura nomina ferre pot est.
Rura grauit tandem motu defessus aquarum,
Cum famulis Rheni sceptrâ subintrat aquis.
Turgidus accepto decurrit flumine Rhenus;
Maior & auxilio fluminis esse nequit.
Attrahit à dextris Emscheri cornua; dextro
Limite Cnipeni mænia Rhenus habet.
Alenium læuo prospectat amabile, dextro
Valsenium cornu Rhenus inane ferit.
Huc à Duisburgo simul atq; fluenta subegit,
Ad quatuor passus mille peregit iter.
Orsonij seclis læua metitur: eadem
Berichium lustrat, Burichiumq; fugit:
Illud in extremo spectatur margine Rheni:
Longius hoc Rheno deuiat, arua colens.
Huc à Valsenio stadijs vt paupere centum
Aeditior fluctu Rhenus ouante ruit;
Eminus augusto Vesalia culmine surgit:
Fluminis ad dextram Lippia flumen habet.
Lippia Velleda castris & nomine quondam
Clarus: & hæc vere præscia fortis erat.
Germanis dixisse quidem ventura solebat,
Horrida cum peterent sumere bella manu.
Relligio Diuam fuerat permagna videre:
Relligio Diua maior adesse fuit.

Muneribus

Muneribus placata dedit responsa petenti:
Nil etiam gratis visa referre suis.
Promeruit mundi laudem totius habere:
Dicta Druydarum maior honore Dea.
Bructerus ornabat Velledam numinis instar;
Bructerus aeterno prælia Marte gerens.
Turribus egesto Vesalia vertice surgit:
Lippia dum celeri lubricus amne subit.
Lippia campestri deriuat flumina tractu,
Hæc vbi Lipspringa nomina tractus habet.
Eminus adparent Resoni miracula fontis:
Dicitur hoc etiam Lippia fonte dari.
Quem reuocans longo recipit Lipspringa meatu,
Sub terra simulac longius egit iter.
Quàm Resoni mundo fontis natura putetur
Mira, satis mundi fama referre nequit.
Egreditur sensim terris: longinqua fluente
Arua subit; speciem fertur inire lacus.
Ceperit vnderum simulac iam maximus esse
Aestus, inaccesso cuncta liquore fluunt.
Stabat vbi tellus sicco calcata virorum.
Tramite, iam vehemens cernitur vnda freti.
Alueus amisso subsidit gurgite sensim:
Alueus amisso deserit amne solum.
Stabat vbi Tet hys glauco velata liquore,
Aluicolo tellus deficiente redit.

Bullerborn

O S

Ceperit

Ceperit vndarum simulac iam rarior esse
 Alueolus; dempto terra liquore riger.
 Humida subducti remanent vestigia fontis:
 Flora reat: Tet hys rupe subacta laet.
 Infimus, ebibito dum murmurat, alueus, amne,
 In media resonum parte foramen hiat.
 Certo deliruit fugiens dum tempore lymphæ,
 Sensim, quo fuerat perditæ, more redit.
 Tum solita properans feritate recurrit in altum;
 Doris & eporam reddita reddit aquam.
 Subiegitur tellus: florum Regina labescit,
 Cogitur & Therydi cedere Flora locum.
 Lippia præigni sinuosus dicitur isto
 Fonte: nec inficias conuenit ire mihi.
 Accola testatur: fida testantur & aures.
 Cespitem sub viridi sapius vnda fluit.
 Sicut ab Alpha descendens flumine virgo.
 Deserit Eperum; deserit arua patris,
 Actus vbi tandem tellure cuniculus esset,
 Haud faciem Solis virgo pudore tulit.
 Ante Syracusas tacito delata meatu
 Egeritur: longum mersa peregit iter.
 Non Arethusa perit, tellure diutius acta:
 Nomen restat aquis, antea quale fuit.
 Sic Resoni constat fontis tellure vagari
 Reliquia: imo constat abire specu.

Huncrepetens pleno tandem Lippinga canali
 Egerit: hoc igitur Lippia fonte venit.
 Lubricus excelsa simulac desciuit ab arce
 Lippia, diuiduo redditur amne duplex.
 Mox redit in sese reperito latior amne:
 Insula nec longè tenditur, arcta situ.
 Quem media genitrix peperit Padeborna sub ade,
 Lippia puniceo digerit amne Padam.
 Culta manu Cereris nimium Padeborna secunda,
 Vuestualico surgit conspicienda solo.
 Duplex Vuestualia pars est: hæc subiaceat infra;
 Celsus ac supra pertinet illa locum.
 Hæc Zephyros iuxta Boreæ vicina proce llis,
 Desinit ad fluctus Isola penè tuos.
 Illa, ubi exortu Phœbi, curuatur in Austros:
 Ante paludosi stagna Visurgis abit.
 Hæc nitidi circa fertur protensa sinistram
 Amasis: ad dextrum pertinet illa latus.
 Arua Monasteri longo subducta recessu
 Hæc tenet; hæc Alpha flumina lenis habet.
 Montis in ascensu Padebornam sustinet illa:
 Ditia puniceæ sustinet arua Padæ.
 Hæc quar nor centum stadijs distare videntur
 Mœnia, Vuestualici nomine digna soli.
 Vuestualicos senio superat Padeborna penateis.
 Si dubitas: senium tecta docere queunt.

Pluribus adparent murorum ruderum tectū:

Fossa platearum triste ministrat iter.

Sapius ornatu conuentu Carolus urbem;

Irrigui motus commoditate loci,

Crebro salutatum reges venere remoti:

Pacificam reges crebro dedere manum.

Cesar in affini Videchindum contudit agro:

Egregia vicit dexteritate Ducem.

Cum Duce triginta valido pugnaret ad annos;

Castra Ducis tandem fregit, operata solo.

Et locus & vertex Videchindi nomina seruant;

Nam Videchindini nomina montis habent.

Nec fuerat tantum Padeborna Carolus; illic

Maximus Ausonia, praesul ab urbe fuit.

Ausonia praesul fuerat mitratus in urbe,

Praesul in Ausonia maximus urbe Leo.

Relligio cuius nulli praesumpsit obesse,

Dum prohibet illi visa fauere, nocet.

Liouor obest: caco pietas liouore perit a;

Relligio confert inuidioso malum.

Praesul forte Leo Laterana cesserat aede:

Tardigradi dorso vectus abibat equi.

Ignis flui templum subijt Laurentis: amica

Exacturus ibi sacra Tonantis erat.

Excurtitur deiectus equo; priuatur oculis:

Pars etiam lingua visa perisse, silet.

San-

Sanguinea praesul iacuit deserrus arena:

Puluerca luget sanguinolentus humo.

Aufugiunt hostes. Si quis deuincat inermem,

Quae capit, ex facili praemia Marte capit.

Vincere non ferro doctus, sed vincere verbo,

Hoste sub armato praesul, ut agna, tacet.

Ille togam foedat planctu: deuincit Olympum

Fleribus: impleri sanguine rura facit.

Qui fuerant causa scelerum venere latrones:

Pontificis visi condoluisse vicem.

Exanimam terra releuant; solantur inermem.

Hac ex composito gesta quis esse putet?

Ad Latij claustrum praesul defertur Erasmi:

Et medicus casum latro fouebat ope:

Non ut restitui Papam, sed perdere vellet.

Egregia lusus calliditate Leo.

Et numero plurcis Medici persape trucidant,

Quam sparus, aut vltrix tollere flamma queat.

Insidys obstant Superi: praesensit easdem

Nec tulit Albinus singula fraude geri.

Alti Pontificem demisit manibus: extra

Moenia Spolerti nouerat esse ducem.

Ille Pontificem committit muneris instar:

Instar depositi credidit ipse Papam.

Vinigijsus famula Dux sedulitate Leonem

Excipit: ac curru nobile gestat onus.

Ar-

Ardua Spoleti defert admœnia secum;
 Quod misericuram posset habere viri.
Pontificis cladem simulac deprædit amici
 Carolus; hostili talia felle tulit.
Ad se Pontificem deferrri præcipit: alto
 Pontificem voto Caesar adesse cupit.
Tantus in Augusto virtutum principe feruor;
 Innocui causam tantus agebat amor.
Caesar apud Rhenum res tunc cunctator agebat;
 Hic vbi Liphenum Lippia flumet haber.
Pergit ad Eoum transmisso pontibus amne:
 Ardua Saxonum milite rura subit.
Ocyus electo Padebornam milite cedit:
 Pontificem magno cordis amore manet.
Maximus accedit Padeborne mœnia Prasul:
 Maximus excipitur prasul ab vrbe Leo.
Prasul ad optati procedit Caesaris ora:
 Caesar Pontificem numinis instar habet.
Carolus ac Prasul sociant in fœdera dextras:
 Anchora Pontificis Caesar & ara fuit.
Quem simulac multo tenuisset tempore saluum,
 Ad Latij terram fecit abire soli.
Restituit largo dotatum munere Sedi;
 Clauigerum tuto reddit honore Perrum.
Hanc igitur magni præsentia Caesaris urbem,
 Prasulis & magni gratia iure beat.

Vrb

Vrbs vt pulcra situ, veteri sic nobilis æuo:
 Verum nobilior fontibus illa Pada.
 Nam Pada quadrifidi diuisus in ostia fonte
 Dissluit: Europæ dignior extat aquis.
 Aede parum summa simulac diuersus abiuit,
 Et cubitis centum leneperegit iter:
 Congeries affert semox numerosa molarum:
 Mox Pada viginti circulat amne rotas.
 Id, fateor, Rheni fluuijs præstare negatum:
 Id validus Istri quippe negatur aquis.
 Vt sex, vrque decem stadijs defluxit ab vrbe,
 Maximus in minimo perditur amne Pada.
 Almona fallaci concurrens perditur aestu:
 Lippiacis flumen cedit vtrunque labris.
 Hic vbi confluxu miscentur flumina trino,
 Castra domus surgunt nomen adeptæ nouæ. Nienhuis
 Auctior hinc gemino dum Lippia gurgite vadit, castrum.
 In Zephyros sensim grande recuruat iter.
 Hinc gemino tellus prodiit conclusa fluento:
 Tellus Bructerica nomina gentis habet.
 Incola vulgari Dalbrugas nomine signat: Delbrug lo
 Incola barbarico seniore hoste cohors. cus.
 Amasis hunc Borea, sed Lippia distinet Austræ,
 Terminat ad Zephyros flumine Glenna locū.
 Solis ad exortum nitido stat vertice saltus,
 Quem Teutoburgi nomen habere liquet.

Hæc

Hac quadraginta stadijs vix latior extat,
 Centum vix stadijs latior extat humus.
 Hic vbi Teutonico Saxonia clauditur orbe,
 Antea Bruçterica ratio gentis erat.
 Nec dum Bruçterica ruit appellatio gentis:
 Bruçterus in nostro visitur orbe latex.
 Teucburgo vicinus abit:desertur Abnobo
 Monte:caput monteis inter vtrosque facit.
 Progreditur nigra sumens augmenta palude:
 Rana paludosis nomen adoptat aquis.
 Limpida sacrati deglutit cornua fontis:
 Auctior hoc properat Bruçterus amne latex.
 Bruçterobeca subit vicino notior amne
 Pagus;& Australi culmina parte leuat:
 Subdita metitur Sorbeca iugera fluctu:
 Arua Beuergeria pauperiora rigat.
 Illic Bruçterici cadit appellatio fontis:
 Bruçtericis Alpha nomen initur aquis.
 Hemefij tandem sortitur nomina riui
 Alpha;quod Hemefiam circulat amne molam.
 Vt stadijs supra Rhenam desertur & octo
 Et tribus,Amisij gurgite condit aquas.
 Osnabruga tenet solidi vix nomina pontis:
 Osninchbruçtericæ nomen habere potest.
 Tractus adhuc Osninga manet vicinior:illie
 Bruçtericæ partem nemo fuisse negat.

Inde

Inde Vuidenbrugis nomen celsisse videtur:
 Inde Quacumbrugis nomen inesse reor.
 Vix hic certa fero dubitans:nam dicitur apte
 Rebus in antiquis vanior esse fides.
 Bruçtera diuersis manet appellatio terris:
 Vix regio genti firma subinde fuit.
 Sapius aduerso murarunt numine sedes:
 Non statio Martis bile quiet a diu.
 Hinc & Bruçterici monstrat Goslaria montis
 Reliquias: nequeunt signa perire loci.
 Quin & Dalbrugis vestigia nominis insunt.
 Lippia Dalbrugas flumine rectus adit.
 Limite desinit Dalbrugas Lippia dextro:
 Amasis ad læuum terminat arua lat us.
 Ferme quadraginta stadijs distare videntur
 Amasis Arcturi Lippia parte Not hi.
 Non hic monte cadit ;sed nascitur equore campi:
 Aequore non campi nascitur, ille iugo.
 Illum Senda parit globoso lubrica ruri:
 Hunc Lipspringa graui nobilis arce parit.
 Hic fluuijs Glennæ fruiritur lambente Capellam:
 Ille capit Dalce flumen: adoptat aquas.
 Hic subit Occasum; Rheno miscetur:ad Arcton
 Carula Teutonici subruit ille maris.
 Hunc vider illustri Vesalia cedere Rheno:
 Non procul Emdena finibus ille perit.

P

Hic

Hic licet aduecto videatur flumine longus;
 Attamen ille suo longius amne subit.
 Hic sua praeingui deducit cornua tractu:
 Spissa macris illum ducit arena locis.
 Vtraq; Dalbrugas includunt flumina bino
 Limite: mons reliqui iugera ruris obit.
 Ruris obit partem, quâ Sol exurgit Eôo;
 Quâ nitidum nitido reddit honore diem.
 Pluribus oblongo sepitur vertice castris:
 Mœnia cum pagis vertice crebra sedent.
 Innumeras œuum perfert extare ruinas,
 Difficilis quarum nomen inire labor.
 Condidit extremi Teucburgum vertice montis
 Illyris Illyrico Teuca fugata solo.
 Altius Iburgi prebet fastigia cliuus:
 Cliuus & Iburgo nomen ab arce gerit:
 Hic agit Iburgum, Teucburgo degitur illic:
 Hoc Zephyros, illud spectat adesse diem.
 Perdidit hoc nomen montis; non perdidit istud:
 Hoc nimis antiquum; serius illud agit.
 Iunius illud agit, iuueniq; recentius œuo:
 Temporis hoc prisca nomina laude gerit.
 Dum noua spectantur, pereunt antiqua: vetustum
 Et nouitas nomen grata perire tulit.
 Montis ut Iburgum non staret margine scabri,
 Nil nisi Teucburgum nomina montis erant.

Aedita

Aedita syluosi vallabant fragmina saltus:
 Cognita Teucburgi nomine sylua fuit.
 Iam Teucburgiaci restant vix nomina montis:
 Clarius Iburgo nomen ab arce venit.
 Ardua longinquo differtur margine rupes:
 Cedit ab Arcturo; cedit ad arua Noti.
 Hassiacis tandem sese coniungit Abnobis,
 Dum procul illustri sidera caute ferit.
 Hic vbi Dalbrugas ab Eôo vindicat orbe,
 Mons, velut in dorsum fragmina rupis abit.
 Hic Teutenburgi manet appellatio saltus;
 Teutonâs integrum villula nomen habet.
 Pauper ad Antonem cecidit Voestringia fanum:
 Illic Harminij creditur esse domus.
 Pertenui distat spatia rimator agrorum
 Amasis: haud longè Lippia fundit aquas.
 Bructera Dalbrugis remanent hic nomina duris:
 Varus ibi trina cum legione ruit.
 Campus enim victor pugnae praeclara reliquit
 Signa; quibus nullo stat dubitante fides.
 Area diffundit spatio iugera tractu:
 Iugera militia viribus apta facit.
 Inde quadraginta stadijs Padeborna recedit:
 Mille duo passus hinc Detemolda fugit.
 Contigua facili regione profunditur vnda:
 Roscidus ebullit paupere riuus aqua.

Teuten
meer.

Vuindtuelte

Detemolda
castrum no
bitium de
Lippia,
Rodebeck

Ille licet fluctu terras rimetur inani,
 Attamen Amisij flumine dignus abit.
 Nec truculens riuum fecit Natura rubere:
 Sanguine sed Latius flumina tinxit eques.
 Adde, quod egesto fodiuntur cespite pila:
 Adde, quod everso crania rure iacent.
 Historiam narrare iuuat: liuore vetustas
 Historiam nullo commemorare vetat.
 Dux simulac Druso rebus successit adempto
 Varus; & Augusti milite bella tulit.
 Cesare defecit Germania: Caesaris iram
 Nil facit: ex Drusi funere leta salit.
 Victa quidem crebro gens nō Germana domatur,
 Gens postliminio saepe reducta necis.
 Ad vireis fecunda tulit Germanus obire
 Vulnera; ceu generans vulnere Lerna caput.
 Imperij damnum Caesar fatale resarcit
 Miliria: damnum nec tolerare valer.
 Ipse quid Augustus ferret, quem machina mundi,
 Quem Nothus ac Aquilo, vesper & ortus adit?
 Caesarus est, Rheno quicquid finitur & Albi:
 Caesaris est, quicquid continet ora maris.
 Post obitum Drusi Varo Romana gerente
 Prælia, contemptum Caesaris ira tulit.
 Turba rebellanti sauit Germana tumultu,
 Cesare deficiens imperat ipsa sibi.

Fascibus

Fascibus assedit Romana quilibet vrbis:
 Quilibet in soliti munia iuris abit.
 Albis & exaso defecit Casare Rhenus,
 Et fluios inter quicquid utrosq; iacet.
 Arua suis ergo repeti debere manipulis
 Teutona, consultum Varus ab hoste putat.
 Teutoniam triplici subiens legione pererrat
 Varus: & ingenti prælia mouit ope.
 In populos acri nimium seruore mouetur:
 Hinc rigor, hinc clades crimine maior agit.
 Tot Synodi partim scripta decreta tulerunt:
 Proxima nec Synodi nomine terra caret.
 Area Romano Synodalis iudice fertur,
 Cuius ab austero nomina iure, locus.
 Iure rebellantem cogit parere superbo
 Teutoniam Varus, fecit vbiq; premi.
 Ad rigidum fonteis iussit prodire tribunal:
 Causidico peragit culpa notante reos.
 Iura graueis omni lacerant maiora tumultu
 Teutones: & grauior funere lictor obest.
 Huc ferus accedit tortor; qui sauior hoste:
 Cuius & inuisum torsio nomen habet.
 Aera quibus pauper renuit Fortuna, seueri
 Iudicio Vari sustinuerunt necem.
 Si malè quid rerum, censu qui ditior, egit,
 Funere non pœnam culpa, sed are luit.

Sendtuelde

P 3 Ceditur

Ceditur & virgīs qui non peccārat: in omnem
 Carnificū gentem iussa ferire manus.
 Libertate dolet niniūm Germanus adempta:
 Qui iam liber erat corpore, seruus erit.
 Causidicos tolerare nequit: tolerare tribunal
 Est graue: lictorum vincula ferre pudor.
 Peior at euentus tortorum verbera ferre:
 Verbera tortorum ferre quis atra queat?
 Durior at tritae nequijt conditio gentis
 Esse. Quid Aufonio durius hoste putem?
 Omnia fatorum iufferre pericula Teuto
 Cogitur: insolito cogitur ire statu.
 Exiit ur rebus: tēnsu priuatur: habena
 Inijcitur: collo grande minatur onus.
 Quid faciet? Vari fastus mutare negatum:
 Cedere victori cogitur: arma iubent:
 Poena vel inuitos cogit parere; vel Orco
 Mancipat: emuncto cista vel ere luit.
 Antea quapropter Syrio quod contigit orbi,
 Teutonici fatum cepit inesse plagis.
 In Syriam Varus simulac bellator abiret,
 Exiit hac diues; pauper at ille fuit.
 Qui Syrio postquam tractu diuersus abisset,
 Linquitur hac pauper; diues at ille redit:
 Egit idem Varus simulac Germana teneret
 Sceptra: nec exemplo destitit esse nocens.

Adde

Adde caput Varo, nomen quadrabit auaro:
 Appositum rebus nomen inesse solet.
 Et merito, nomen si non obstaret honoris,
 Dux repetundarum lege citandus erat.
 Nil nisi paupertas deuicto linquitur orbi:
 Nil miseris prater, restat habere famem.
 Senuit egregie Dux parcere nescius vlli:
 Sentit ad arbitrium singula iuris agi.
 Interea iuri credens astiua trahēbat:
 Nec tum miles erat munere; prator erat.
 Torpida collecto fundārat milite castra,
 Victor vbi saltum campus hiare videt.
 Et tum campus erat, tali sed nomine casus:
 Cernere sed Vari funera dignus erat.
 Dignus erat laudem Vari sentire periculis,
 Victor, vt Aufonio campus ab hoste foret.
 Aptus erat castro; quoniam munitur virinq;
 Flumine: munitur saltubus ora loci.
 Area vel lacuum diffundit in aquora terras;
 Et veteris restat signa videre vadi.
 Dux igitur visus populi sedasse vigorem:
 Omnia Dux Superūm numine tuta ratas.
 Torpida securus rubigine polluit arma:
 Materia belli deficiente piger.
 Non Legio glebis; & non lassatur arena:
 Sed potior laxis cura iacere fuit.

P 4

Non

Non opus ad pugnam præludere: doctior illis

Taurus, non habito dimicat hoste sibi.

Vtraq; præludens allidit cornua saxo:

Hostis & aduentum præuenit vsq; sui.

Tum Dux militia præclarus; ad omnia sælix:

Sigimeri natus stirpe parentis erat.

Promptior ingenio plus quàm Germania ferret:

Teutonica maior nobilitate fuit.

Barbarus & patria, non barbarus extitit arte:

Indole maiorum clarius egit iter.

Quod vir militiam curaret, ad ardua præfens,

Teutonibus Hermannum nomine lingua vocat.

Armigerus Harmon belli seruore vocatus:

Italibus Harminium nomine Roma facit.

Iam gradui Roma fuerat donatus equestri:

Iam pars Ausonia ceperat esse manus.

Esse videbatur patrij desertor amoris:

Sed tacite patrij cultor amoris agit.

Nomine Romanus, patria Germanus, & ausu

Partibus fraude uasfer mentis, ut Afer erat.

Ille videbatur membris præstare Gigantem:

Consilij donis maior Vlyse fuit.

Ille Cheruscorum dominus Romana notabat

Crimina: permissum credidit esse satis.

Et sua Formicæ bilis: Dux omnia ferre

Non potuit: patriæ rebus adesse cupit.

Quam

Quàm Latio seruire Duci, spectare tribunal,
Vtilius bello sat a subire putat.

Ciuis quod Latij fuerit translatus in album,
Nil facit: id virij patrius virget amor.

Excusat Natura fidem mutare: coactus
Teutonico mutat Ductor honore fidem.

Pace videt læta Varum torpere: manibus
Luditur in castris: otia miles agit.

Posse videns illum, qui non ventura tuerur,
Non bene præuisa militis arte capi.

Posse videns astu stolidum prudente fugari,
Qui sua securum ludere castra putat.

Posse videns illum vinci, quicumque pusillo
Non reliquas hosti credit adesse manus.

Posse premi dicit, dum non terrentur, inermis:
Ludere cunctante eis tempora sepe, notat.

Prouidus haud tanto cessat Dux cardine rerum:
Rustica veloci colligit arma manu.

Conuocat edicto socios: hortatur ad arma:
Consultit: in Varum sumere bella iubet.

Posse premi dicit Varum: persuadet abunde:
Propria decretis addere facta parat.

Tempora præponit fraudis: dat tempora pugna:
Sed tacitis fecit cuncta latere dolis.

Interea Varo tanquam consultor adhesit;
Ne vel iussicio promicet vlla doli.

L 5

Con-

Consultum prudenter erat; celare negatum:
 Proditio nunquam proditione caret.
 Consilium factio prodit rumore Segestes:
 Haud fidei quicquam verba Segestis habent.
 Quin alius pradicit idem. Mentita fuisse
 Vare putas: nimium vera fuisse scies;
 Sunt ferè q̄ Paulo Cannæ; quod Parthia Crassus;
 Id fore Dalbrugas sentio Vare tibi:
 Consilij Vari quoniam Fortuna repugnat,
 Non malè prospectum iudicat esse sibi.
 Fata sibi quamvis fuerint pradicta subinde,
 Se negat id stolidus credere: vera negat.
 Non videt inuerti fatorum munera posse:
 Ceu fuerit Cræsi more beatus agit.
 Quandoquidem Cræsi subiit Fortuna ruinam,
 Alea num Vari firmior esse queat?
 Nil alijs ducit præter restare pauorem:
 Cum miser institui debeat ipse metu.
 Nugamur murem fecisse negocia tauro,
 An nequeat Vari Teuto nocere bonis?
 Sors aliud culpa forsân suadente poposcit,
 Quàm miser vt Varus noscere fata queat.
 Pax dum sicca viget, molimen spernitur hostis.
 Inde repentinè causa doloris abit.
 Nox abiit tergo Solis fulgore remota:
 Scilicet Augusti tempora mensis erant.

Noctè

Noctè iacens tota somnum mandabat ocellis
 Varus: & officij desijt esse memor.
 Excessit Romana metum fortuna: timere
 Nescius excedit Ductor & ipse metum.
 Securum dormire putat: dormire negatum:
 Agmine, qui dirimat somnia, miles adest.
 Nil dum tale putat; dum prosper ad omnia Varus;
 Harminius celeri rura phalange subit.
 Imminet armato præter spem milite castris:
 Imminet: horribili classica voce sonant.
 Vocis & indicio testatur buccina bellum:
 Dux nihil indicio serius arma vibrat.
 Herculis auxilium clamore vocatur ab astris:
 Herculis auxilium femina virque crepat.
 Non reditu Phœbi; potius clangore tubarum
 Et pugilum, sentit Varus adesse diem.
 Harminium castris simulac cognouit adesse,
 Territus Harminij nomine corda ferit.
 Eripitur lecto: vastram miratur amici
 Perfidiâ: vesteis, pila, metumque capit.
 Eloquitur demens, hæc non ventura putarans.
 Alea fatorum siccine versa cades?
 Tardius exurgunt Romani: sordibus arma
 Pacis ad indicium squallida quisque rapit.
 Vndique discurrunt: frustra, qui terreat hostem,
 Ordo manipulorum constituendus erat.

Sed

Sed nec tempus erat statuendi cornua: tempus

Officit: aduerso tollitur hoste mora.

Arma crepant omnes; cœlum clamore fatigant;

Arma crepant: Varus speque metuque tremis.

Interea passim miseri caduntur inermes:

Ordine diffusi tardius arma leuant.

Quid facient? Septi fluijs vrgentur: vbi que

Salubus occlusi: currere resqua vetant.

Hostis vbi que furit: nihil est, nisi vincere pugna:

Vel miseris inter, fata subire, viceis.

Optima de bello, quod debuit ante ea, Varus

Cogitat: ah æquo tardius æqua videt.

Præscripti memorem prodest ceu temporis esse;

Sic neglecta diu sapius hora nocet.

Dux animum curis prodit; pallore timorem:

Insinuat fletu mortis adesse diem.

Qua iam culpa sibi fuerat, qua spreuerat hostem;

Imputat hanc fati; imputat ipse Deo.

Debuerat mentem socijs inferre: paratè

Nil miser ad bellum pectoris ipse gerit.

Ipse nec hortatu cuneos exciuit ad arma:

Obuia nec sese præbet ad arma ducem.

Sed propria multos animant ad prælia causa:

Non Ducis, at vitæ prælia mouit amor.

Pila manipulares stringunt prætusa caterua:

Ordine non habili miles ad arma ruit.

In noua mutabant pugnantibus cornua sepe:

Irritus immutat cornua sepe labor.

Tempore nam raptio velocior impedit hostis:

Dum mora Romanis demitur, hostis adest

Dux malè digesto Latialis milite pugnat:

Milite Dux lecto Barbarus arma quat it.

Hic sibi prudenter generoso dimicat ausu:

Ille sed insulso prælia Marte gerit.

Vt malè collatis ad prælia viribus itur,

Nudus in armatum brachia quando trahit?

Quisque tamen pugnat: damnis certatur vtrinque;

Omnis ad arma venit; victor at vnus erit.

Orta quidem cades Supero descendenda Tonanti.

Disidium quanti causa furoris agit?

Luctifico mater doluit Natura tumultu:

Proles ad interitum lachrymat ægra sua.

Lurida præbebat scelerata lumina genti,

Sub tenebras Titan vellet abisse diem.

Terra dolet rerum genitrix: sedatur iniquo

Sanguine. Ceu brutum funera querit homo.

Et voces hominum, voces miscentur equorum:

Clamor ad Abnobos, clamor ad astra ferit.

Ingeminant ictus: roseo depicta cruore

Arma rubent; tellus strage subacta rubet.

Hostis & hostis eunt simul; & rediguntur ad umbras:

Præ reliquis Vari turba pauentis obit.

Id genitrix vitæ mecum Natura queratur,
 Sic hominem præter fata subire Chaos.
 Funera per plures subierunt luminis ictu,
 Tempore quos longo fouerat antè parens:
 Anxia præ longo genitrix fert tempore prolem:
 Vix decimo prolem mense soluta parit.
 Non satis est nasci: multo sed tempore charum
 Pignus alit: multo trita labore fouet.
 Illa manus adhibet puero: veniensque cadensque
 Hanc puero Titan inuigilare videt.
 Aetatem iuuenis simulac accessit adultam,
 Mater adhuc iuuenis vincit a fauore dolet.
 Instruit: ad vitam moreis & munera confert:
 Anxia pro iuuenis corpore semper agit.
 Diuitias longo confert sudore paratas:
 Quò iuueni proficit, fertur obese sibi.
 Et dum vitæ manet proli lætatur: & ipsa
 Deposita tumanti grande laboris amat.
 Quò magis accrescunt et ætatem tempora proli,
 Hoc grauior matri cura venire solet.
 Plurima seruat & circumstant retia proli;
 Materia nunquam deficiente mali.
 Quem genitrix tristi peperit detrita labore;
 Quem genitrix roties officiosa tulit,
 Hunc citius dicto perinuit Bellona sagittis:
 Miles eum, veluti, cadit ouile lupus.

Sic vno moriens oculi procumbit in ictu:
 Sic Labor, & tempus, charaque vitæ perit.
 Chara perit proles: iam mater desinit esse;
 Pars quoniam vitæ magna parentis obit.
 Hæc quoque vitæ cadit: properatèr ad Infera cedit,
 Quæ nimium longo parta labore fuit.
 Id non Harminius furioso cogitat æstu:
 Cogitat id sero Varus: & ergo cadit.
 Mors & vitæ Deo debentur: vulnere Martis
 Non homo, Natura debuit ense mori.
 Ceditur inuito Parcarum stamine miles;
 Et fatum præter fata venire facit.
 Hæc quid subsisto? Non is subsistit ad arma
 Qui venit: opposito tollitur hoste mora.
 Præualeat Harminius: Germania vindicat hostem.
 Auxilio Varus deficiente cadit.
 De tribus ad pugnam Legio minus vnica restat.
 Corpore Dux viuuit; funera mente tulit.
 Vulnere suscepit bipatenti maxima tergo;
 Vulnere Barbarico cominus ense data.
 Inde retrò cedens, mortem testatur adesse:
 Lumina belligeræ fascinat umbra necis.
 Corruit infelix: calcatur ab agmine lapsus
 Ipse suo: lacerus membra momordit humum.
 Vix opera tandem famuli subtrahitur: arena
 Voluitur: ad saltum ductus; ad antra latet.

Dum residet, stricto pectus mucrone resoluit:

Et dum non potuit viuere, fata subit.

Morte patri succedit; auo succedit eadem:

Vulnera perfecit vulnere facta suo.

Vt dominum rebus vidit libertus ademptum,

Non potuit Vari non doluisse vicem.

Asimilis morti iacuit tantis seropaca,

Mens aliqua donec parte reuersa foret.

Ad medijs traxit saltus speleia cadauer;

Et scapulo tristis triste gerebat onus.

Antra nigris agrè subijt contexta vepretis:

Hoc nihil esse loco tutius esse putat.

Hic posuit Varum: lachrymis condire cadauer

Incipit: ad Domini pallidus ora sedet.

Quin repero pugnam? Per me victoria constat

Iam nihil: hic moriar pectora tristis: ait.

Exoluam suprema Duci: cessate pauores:

Et mihi dum nequeo viuere, fata peto.

Inuideas Fortuna: nihil liuore nocebis:

Gloria libertum soluere iusta Duci.

Perfidus accedat, fato me deputet Harmon:

Si dolor est miseris viuere, Parca veni.

Parca veni: mecum cinereis, include sepulcro,

Consuluis: & mecum nomina laudis habe.

Vt res est, facio: non exige grandia Consul

Busta: nec aqua tibi soluere busta queo.

Non

Non operam famuli ventura redarguat at as.

Quod licet, hoc misero gratulor ipse mihi.

Sic loquitur: fletu miserè lamenta profundit:

Sanguineum plorans ante cadauer agit.

Inretea clades populo miscentur vring;

Acrius Harminij pralia miles inir.

Assacies Vari nimium vallata periculis

Caditur: est actum: vincere fata negant.

Non series fari Latio respondet honori.

Vincere num præter fata quis ipsa velit?

Tertia succubuit Legio: superatur ab hoste:

Præcipui bello succubuerè duces.

Nec reliqui cursu dubitant quæsisse salutem:

Nec fuga dedecori rebus, at apta fuit.

Et Duce quis victo, pugna non excidat? Hostis

Inualuit: valli more coronat agros.

Tres fuerant ale: totidem cecidère: cohortes

Sex fuerant; totidem vota dedere neci.

Diffugiunt illi, non qui funesta tulère

Vulnera: per paucis profuit ansa fuga.

Hæ fuga vix prodest; nemorum qui deuia cursu

Tesqua petunt: pedibus cardo salutis inest.

Pars manet in sylua tenebrosa tempora noctis:

Tutior existit semita noctis ope.

Profuit hoc paucis: multi dumeta pererrant:

Hoste sed inuenti, fata sub hoste ferunt.

Q

Inuia

Inuia sylvarum fugientis compita saepe
 Impediunt: inter saxa tulere necem.
 Qui fluuios inter gressum molitur, utrosq;
 An fluuios inter posset inire fugam?
 Ad gemini stabant hostes conseptra fluenti
 Iugera: currenteis vndiq; Teuto necat.
 Romam qui repetit, dextra diuertit ab Austru:
 Obuius hunc rapido Lippia fonte rapit.
 Ad loca Parrhasia qui virginis abdita fertur,
 Dum fugit, Amisij piscibus esca venit.
 Et fons Amisij pluuio tum creuerat imbre
 Altus: & immensum sanguine fudit iter.
 Nec se Dalca capit, guttas miratur in amne
 Sanguineas: passim gutta cruoris abit.
 Ipsa ruberet aquas, si tum Rotberga stetitset:
 Fingo Vidumbrugas: subrubuisse puto.
 Posset sanguineo terreri flumine Rheda,
 Amisij si tum nota fuisset aquis.
 Quinetiam simili tremeret ratione Claboltum:
 Quin simili posset Bela timere modo.
 Sanguis eo defluxit, vbi Varndorpia surgit:
 Vrbs modo; vix Vari tempore nota fuit.
 Roscida Telgerum Tethys tunc ceberat vsq;
 Roscida Gimnetum ceberat vsq; Tethys.
 Nobilis emporio trepidare Greuonia posset.
 Cur trepider? vix dum structa, videbat aquas.

Pura

Para colorato fœdatur sanguine Rhena:
 Quatum Rhena fuit, sanguine fœda fuit.
 Decolor insolitis Meppena cruoribus egit.
 Quatunc horruerint oppida ferre grauor.
 Aequor in Arctodum sudere cadauera fluctus
 Amasis: Embdenam sanguine terret aqua.
 Qua nunc Amisij miscentur flumina labris,
 Amisij ductu plena cruoris erant.
 Insolitum Lutbera stetit mirata liquorem:
 Pura nec Amisij sordibus ire potest.
 Gurgite Lutberam quamuis Bilueldia donet,
 Ad patrium mallet Lympha redisse caput.
 Ad patrias Lutbera nequit transire scatebras:
 Amasis imperio cogitur ire sui.
 Postquam sanguinei cessisset ad Amasis vndam,
 Sanguineas agre Dexa subiuit aquas.
 Angela quã subigit, quoq; riuiulus Emera Phœbi,
 Amisij potio versa cruore timet.
 Alpha sub Atripam simulac defluxit ad vndas
 Amasis, Amisio decolor amne stetit.
 Glanus & accepto vitiat ur sanguine: riuus
 Bructerus Hemisij nomine, fœdat aquas.
 Et cruor immensam Netha modo fluctib. Hasam
 Purpurat: Hundinam purpurat amne cruor.
 Et fons tum fuerat, certo vix proditus orbi
 Nomine, tunc roseo nomen ab amne tulit.

Q

2

MORTUA

Mortua purpureis abière cadauera lymphis:

Et fons vix oneri sufficit ipse suo.

Ante Niunbrugas It ali venère frequentes:

Ante Niunbrugas succubuère neci.

Nam pars intereit rapido praeventus ab hoste:

Et pars deposito funera ponte tulit.

Illic multa fuit rapido sub milite clades

Edita barbariem cernere ripa tremit.

Amisum iuxta valuit sperare salutem

Nemo. Quid expediet currere? Lympha vetat.

Qui Borean inter, nec non conuersus Eòum,

Hunc, gelidi septum montis abire negat.

Impediunt arbusta fugam; diuisus hiant

Valle tumor, vallis colle dirempta nocet.

Arx est: reliquia spectantur vertice montis:

Harminij dicunt castra fuisse Ducis.

Sed vix ante necem Vari, sed postea ferrur

Conditar: victoris nomine dicta fuit.

Valla ruinarum tumulis diuersa notantur:

Cernere murorum ruder a quisq; potest.

Moenia praeupto descendunt aggere vasta:

Vix aliquo seruant valla tumore situm.

Illic tanta fuit clades, & copia fati,

Vt roseis latè terra maderet aquis.

Cranea caesorum sodiuntur plurima monte:

Plurima caesorum rusticus arma legit.

Qui

Quis Zephyrum iuxta valeat sperare salutem?

Barbarus à Zephyri cardine miles adest.

Dum reliqui glebis properare tenacibus vrgent,

Præpedit adpressos currere gleba pedeis.

Nil Italis tutum: panduntur vbiq; pericla:

Nil miseris præter fata subire datum.

Quid refert præbere manum? Germana mouetur

Barbaries victi deditione parum.

Nuncius exacta superest à funere cladis

Vix reliquus: tantùm scuit acredo necis.

Nuncius emittat famam; vix nunciat ipse:

Nuncia sed clades extitit ipsa mali.

Cuncta quis enarret? miseri caduntur ad vnum:

Tota peremptorum strage repletur humus.

Sanguineo montes fluxu rotantur Abnòbi.

Accola Lipspringæ cadibus arua stupent.

Romula fœdabat Detomoldam sanguine strages:

Stapela multorum sanguine villa ruber.

Accola Lipspringæ minus est Ostlangia clude

Tuta: cadaueribus sordet vbtq; solum.

Quin hos, Feutonico qui non caduntur ab hoste,

Obuia fallaci deuorat vnda lacu.

Tincta paludoso passim vicinia fluctu,

Aequoreis olim merse iacebat aquis.

Plurima concharum reperiri millia possunt,

Vomere dum rigido villicus arua secat.

Q 3 Aequora

Aequora mutantur, sicco iam puluere pressa:

Horret adhuc tellus, quando feritur equis.

Et tremula fundus labi tellure minatur:

Et veteris restat signa videre vadi.

Carcere multo andi fuerant vix vnus, & alter,

Patritia clari nobilitate viri.

Vincla referuarent hos ad maiora malorum

Premia: ludibrio debuit esse locus.

In proprium miseros animo statuere triumphum

Ducere; derisis postea ferre necem.

Nec satis est hosti fatum vicisse: sed ira

Restat: in exanimum corpora restat agi.

Mortua seuitum veniunt in corpora ferro:

Hoste nec edomit o sustinet ira modum.

Post obitum bilis merito cessaret amara.

Membra peremptorum dilaniantur agris.

Ad rigidum causas & qui dixisse tribunal

Doctus erat; let hoc forte solutus erat.

Causidicum Parca reperit moerente subactum

Turba: nec occisum credidit esse satis.

Guttur a discindit: lacero mox gutture linguam

Extrahit: ad linguam talia miles ait:

Nunc loquitur: tandem cessa deferre nocenteis

Vipera: Tanario senior angue lues.

Hoc tu supplicium meruisti Vipera iure,

Stirpui vs vt poenam gutture tracta luas.

Vipera

Vipera desistas bipatenti sibila fauce

Spargere. Mox linguam projicit ante pedes.

Proterit: infulsis conuicia vocibus addit.

Sic de Causidico miles, vt vltor ouat.

Mutila non reliqui spoliare cadauera cessant:

Corpora denudant vestibus; ossa cuti.

Castra triumphanti peragrant Romana furore:

Teutonico nuptis more trophaa ferunt.

Mercurio prada partem vouere canentes:

Herculeis partem consituerè sacris.

Bina suis addunt etiam vexilla trophais,

Qua Ganymedaanobilitantur aue.

Tertia Romanus diuisit carbasa pilo,

Vestibus inseruit signifer ista suis.

Currere molitur; valido praeventus ab hoste

Ceditur: Amisij piscibus esca datur.

Obruta perduntur t ali cum milite signa:

At duo Germanus carbasa victor habet.

Captos inter erat Latio vir consule dignus,

Romulea priscum nobilitate genus.

Calius illustri fuerat vir nomine Caldas:

Corpore captiuus, pectore liber erat.

In socios hostem simulac seuire videret,

Funeris exemplum prospicit esse sui.

Ipse sibi vitam, sed non mucrone resoluit:

Nec sparus in dextra, mucrone nec vllus erat.

Q 4

Sed

Sed qua iunctus erat, iugulo capitique; carthenam
 Incutit: hoc capiti vulnera mole dedit.
 Impositum sphaerae capitis fudere cerebrum
 Craneae; cum cerebro spiritus egit iter.
 Calus eludit praeventu funeris hostem:
 Hostis ludibrium praeventit arte necis.
 Belligeri fracto tandem feruove diei,
 Oceanas Titan ore bibebat aquas.
 Excubias intra castrum Germanus agebat,
 Non oculis somnum victor inesse dedit.
 Exanimis circa, noctem duxere, cohorteis;
 Campus ut occiso tutior hoste foret.
 Area victoris tum primum nomine campi
 Dicta fuit: Vari clade notata fuit.
 Castra manipulares simulac nocturna tenerent
 Teutones, officij munia quisque tulit.
 Ecce vident intra saltum fumosa leuari
 Lumina: nox medio constitit atra gradu.
 Castoris efferru credunt Pollucis & ignem:
 Nullus at est fatuo nascitur igne metus.
 Flamina loco torrens simulac arderet eodem,
 Luminis hinc fatui perdidit illa fidem.
 Per loca mendaces saltare palustria fumi
 Cum soleant, radios mobilitate cient.
 Hi quia non ignes stationem vertere visi:
 Quinetiam sicca montis aguntur humo:

Ergo

Ergo (barbariae tantum quis crederet esse
 Pectoris?) uentum noscere turba cupit.
 In solitum castris aliqui legantur ad ignem:
 In solitae causam inuult adire facis.
 Inueniunt flammis Italum mandare cadauer;
 Queritur, existat cuius ad ossa viri.
 Esse piuum Vari corpus, responder; eidem
 Officiat nemo: fatque superque tulit.
 Mortuus exoluit, seuo quod debuit hosti:
 Quem reuunt hostes, fata dedere rogam.
 Barbarus audito resonabat nomine Vari.
 Ad Strygios hominem fecit abire Deos.
 Ille mori promptus: nec enim detestor obire
 Casus ait: Varo latior adesse comes.
 Fustibus inuadunt tentantem dicere plura.
 Spiritus ex miseri gutture liber abit.
 Exanimum reliqui gelido secuere cadauer
 Ense: feris nemorum membra dedere feris.
 Officium misero nocuit pietas honestum:
 Quod bene vult domino, cogitur ergo mori.
 Post famuli caedem, Varo suprema negantur.
 Erui tur, quamuis penes crematus erat.
 Ter miserum diro rapiunt ardore cadauer:
 Quae licet in parte viscera fuste secant.
 Barbarico scindit iugulum mucrone satelles:
 Obtulit Harminio Consulibus inde caput.

Q

s

Acci-

Accipit aternas tali pro munere gratias:
 Præmia pro Vari funere digna capit.
 Ast reliqui corpus sylua deforme trahebant:
 Protrahitur, nexum fune cadauer erat.
 Periuga, per valleis, per aperti gramina ruris
 Voluitur: & miserum sentibus egit iter.
 Partim mēbra manēt, nec agūtur corpore: partim
 Mutila discedunt corpora membra suo.
 Ossa sonum reddunt: glebis infusa tenentur
 Viscera: spinetis linquitur inde cutis.
 Non pars tum potuit discerni corporis vlla:
 Vix hominis tandem signa videre fuit.
 Totum distijcitur corpus pro vulnere; donec
 In lacero nullum corpore corpus agat.
 Hippolyti formam Varus præstabat honesti.
 Nox abijt: saltu visa redire dies.
 Sub sineis Campi ventum victoris: & illic
 Varus in Amisij flumina tractus abit.
 Relliquijs Vari tribuit Natura sepulcrum;
 Non homo; Natura sauior extat homo.
 Sanguine sancitum rigido, ne mortua quisquam
 Ossa sepulcrali dedat humanda thoro.
 Mortua diuersis linquuntur corpora brutis:
 Ne requies posset manibus vlla dari.
 Forte Morauorum rex tunc Marobodus agebat:
 Partibus Harminij sanguine iunctus erat.

Resegit quoniam belli felicitet Harmon;
 Transtulit ad regem Consulis ergo caput.
 Funeris ablegat Romani symbola Romam
 Rex caput: Augusto Roma quod inde tulit.
 Harminius pompa peragit victrice triumphum:
 Cesaribus magni causa timoris erat.
 Reddito Quintili Legionis, reddito Vares
 Cesaris hæc mæsti sæpe querela fuit.
 Tantus in Ausonia pavor, & trepidatio gente,
 Vt nihil Ausonia tristius vrbe rear.
 Funera Romana sunt hæc, sunt rudera gentis
 Tertia: Cannarum primus ab arce dolor.
 Illo posterior, tribuit quem Parthia, luctus;
 Parthia Crasorum funere læta nimis.
 Tertia Dalbrugis fatorum gloria cessit:
 Tertia Teutonico venit ab orbe fuga.
 Sciuerat Harminius tum vincere; nescijt vti:
 Dum fruitur palma; dum ratione caret.
 Si voluisset enim, spatium patefacta bimestri
 Limina Tarpai frangeret alta Iouis.
 Est aliter visum Superis. Contenta triumpho
 Mens agit: occiso plura nec hoste cupit.
 Limite contentus patricio; non transijt vltra:
 Cesaribus credit sat que super que datum.
 Rheni dextra statim Latio desciiuit ab orbe,
 Vidrus, & Amisij flumen, & Albius iter.

Cæsar adhuc Rheni dextram rransire perhorret:

Danubiū læumm rranssiluisse pauet.

Horruiit antiquo contentus limite sceptri:

Baltica nec Latio destruet ense freta.

Taleis ō vrinam repetat Germania vireis,

Inferior nulli condit ione foret.

Iam stirps degenerat, Vari qua fuderat agmen:

Iam propria virtus gente reuulsa perit.

Iunior ab veteri Germania Teutone distat,

Ab veteri quantum Roma decore recens.

Et dum firma iugis Germani mœnia condunt,

Hostibus opponunt mœnia: nemo caput.

Mœnibus infirmi confidunt pectora firmis:

Causa, quod imbelles pectore fata timent.

Prodest quid leporem galea, quid chlamide cingit

Qui timet, incaſsum militis arma gerit.

Natio maiorum castris, non vrbibus egit:

Incoluit pagos: incola ruris erat,

Educatur imbelles nostro prob tempore turba

Teutona: degenerat robore turba patrum.

Plures ore viri nigro: sed pectore pauci.

Causa stat: imbelles nascimur: adde fidem.

Ante viris œuo nupſit matuta senili

Virgo: nec infant eis protulit, illa viros.

Iam tenera pueris atate puellula nubis:

Et puer hinc puero destinatur esse pater.

Ante

Ante fuit nulli luxum præferre voluptas:

Fortior hinc etiam fœmina virque fuit.

Iam Venus eneruat, Liber iam pectora frangit:

Plureis ergo graui deuorat ense gula.

Quid memorem? Teuto defecit origine patrum

Degener. & patria rudera stirpis alit.

Grande tonat; nō grande facit Germanus: in hoste

Teutonia mures parti uriente ruunt.

Scire liquet quanto Rhenus defluxit aquarum

Limite? mensuram computus ergo dabit.

Computus enarrat viginti millia passum:

Addito viginti millia quinque pedum.

Addito finali parasangas ordine septem:

Detrahe nil stadijs quattuor, atque decem.

Lippiacis tantum distare Colonia labris

Cernitur: id spatij cernere nauta potest.

Epilogus li-
bri Quinti.

Finis libri Quinti.

LIBER

LIBER RHE- NISEXTVSA CONFLV

ENTE RHENI ET LIPPIAE VSQVE
ad Oceanũ Germanicum; in quem
Valis, Leca & Isola tria Rheni
se cornua exonerant.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
*ni Sextum à Vesalia vsque ad Oceanum; in
quem Valis, Leca & Isola tria
Rheni cornua sese ex-
onerant.*

Lippia flumen à dextris præter
iens Dalbrugas Padã & Al-
monam fluuios apud Nien-
huis accipit & Lippiã sui no-
minis urbem irrigat, infra Capellam mo-
nasterium capit fl. Glennam. apud Ham-
monem accipit Asam fl. Asa verò Rolo
nobellam fl. & Alphã vrbe Sufatenfi mis-
sam accipit, cumq; istis Lippiam intrat.
Inde nouam & veterem Lunam Lippia
dirimens, ad læuam Zefacũ fl. qui apud
pagum

pagum Lunerum exoritur, accipit. Ex
mõte Bosüberga, qui structuris ædiũ per
totã ferme Germaniam accomodus exi-
stit, fluuium Steueram excipit nõ procul
ab oppidulo Haltreniã. Steuera aut ex
cliuo montis prædicti egressus, non pro-
cul à Notileno nobilium virginũ cœno-
bio, statim ab ortu sui molas circumagit
villãq; Steueræ nomen facit; Solis ad ex-
ortum primò labitur: postea sese ad Au-
strũ gyrans Ludinchusium alluit castrũ,
inde Lippiæ ad dextrũ latus iũgitur. Lip-
pia verò Recolinchusiã à sinistris provin-
ciã, à dextris Haltrenũ eminus, Ranstor-
piã, Haruesiũ & Dorstenum oppidũ præ-
terit; Velledæ Bructericiã aulã parum su-
pra Vesaliã, vbi Spelledẽ viculus est, præ-
terfluit, ipsamq; Vesaliã à sinistris alluẽs
statim Rheno coniungitur. Rhenus nõ-
nihil deflectens à Septentrione in Corũ
vergit: longissimè Zanthi Troiã à fini-
stris relinquit: ibi locorum fertur in Si-
cãbris Iul. Cæsar Rhenũ pöte clausisse.

Inter Vesaliã & Zanthi Troiã sunt
quinque mille passus.

Inter

Inter Zanthi Troiam, & Rhesiã (quæ Rheno imminet à dextris) sunt sex millia passuum.

Inter Rhesiam & Embricam, quæ etiam à dextris, sunt decem mille passus.

Inter Embricam & Græthusam, quæ parum remota est à sinistris Rheni, sunt viginti duo stadia.

Rhenus inde facit Vosse gatth, quasi hiatus vulpis. habet illa in longitudine viginti stadia et unū, in latitudine octo: distat à Græthusa quindecim stadijs: Tælonium à dextris habet Rhenus, Ducis Cliuorum: ibi Rhenus primò diuiditur: Valim emittit à sinistris, immensæ altitudinis cornu. Valis verò ad Zephyrum labitur, urbem præclaram Geldriæ Nouiomagum à sinistris alluit: à dextris Lédt viculum planè submersit fluctibus.

Inter insulam Vossen gatth & Nouiomagum sunt septem millia passuum.

Inter Nouiomagum & Tedium oppidum centum stadia.

Inter Tedium & insulam Valis & Mosæ

Mosæ sunt quatuor mille passus.

Insula, quæ Valis læua, Mosæ dextris alluit, præclarum habet oppidum Bomelum, ad Valis sinistram: habet insula in longitudine centum stadia, in latitudine quatuor mille passus. Ad finem insulæ inter confluentem Valis & Mosæ arx est Leonina rupes: amittit ibi nomē Valis, & in Mosæ nomen transit. Mosæ descriptio petatur ex textu.

Inter arcem, Leoninā rupem, & Doracū, sunt viginti millia passuum: plura ex textu.

Rhenus ab eo loco vbi Telonium est, ex Coro in Arcturum fertur: Eltenium superius & inferius à dextris præterit, eadem parte Seuendarum proximè, remotius Aertanum. Declinat in Zephyrum. Angremium à læua remotius habet. Corum adit; à læua Husseniam & Malburgū habet: inde Ifelordum à dextris alluit, vbi in cornu secundum, quod vel fossa Drusiana, vel Ifala nouus dicitur, diuellitur. Inter eum locum, quo effudit Rhenus Valim, eumq; quo emittit

R

Ilalam,

Ifalam, sunt nouem millia passuum.

Rhenus in Occidentem, Ifala in Oriētem labitur, Ifalordum à sinistris habet, quasi in angulo, Vuesterfurdā à dextris: modico flexu in Septentrionem fertur. præclarū à dextris opp. Doesburg alluit.

Inter Embriçā et Doesburgum, iuxta fluij circuitum octodecim millia sunt passuum: iuxta iter Parallelæ lineæ, siue pedestre sunt centum stadia.

Iuxta Doesburgum influit Ifalam nouum Ifala antiquior.

Ifala antiquior oritur in Vuestualia, prope Mariæ vallem progreditur. Ringbergam & Dungenum longinquo deserit: Vuerdumbrochiam et Vuerdam præteriens, ingētes longè lateq; paludes efficit: Ifelburgum, prouinciā Anholdinam, Lancfurdum alluens, à dextris accipit fl. Alpham, qui etiam ex Vuestualia prodit, non procul Velenam deserit, alluit Ranstorpian, Gæmenum, Borcanum, Rheam, Bocholtiam: tandem influit Ifalam: Ifala verò Alpha flumine accepto Vlstænum præterit, Suuanenbur-

gum

gum castrum, Burgiacum oppidum alluit; præterea Olstænum, Dotichimenum, Capelinum, Doesburgum, sub eo influit Ifalam nouum. Ifala verò nouus à sinistris Dierenium & Spācranium oppida lōgius amittit; longius etiam à dextris Steendæram amittit: à dextris etiam proximè Brunchorstiam oppidum alluit; à sinistris remotius Vichmondum deserit.

Inter Doesburgum & Brunchorstiam quatuor mille passus.

Inter Brūchorstiam & Zutphaniam sunt viginti stadia.

Apud Zutphaniam miscetur Ifalæ à dextris flu. Bercola, qui nascitur ex foenifero prato, quod dicitur der Spechuser vuyfche: accipit præterea auxiliares vndas ex gurgite quodā, qui dicitur, der Holthuser dyck, & ex quodam gurgite qui dicitur de Mollendyck, quem fl. influit, non procul à Bidrebeca, ad viam quæ ducit ad castrum Hameren dictum: & quia tres scaturiunt ex Bidrebeca fontes, qui Bercolam influunt,

R 2 inde

inde etiam loco nomē inditum By drey becken, apud tres fontes: habent Bidre- beccenses quoq; in insignibus suis tres lineas ad trium fontium similitudines: Bercola acceptis hisce fontibus sub Bidrebeca D. Ludgeri fontem accipit; accipit præterea Vorlonicum torrentem. Nascitur etiam ex cāpo, qui pertinet ad castrum Hameren, riuus, qui & fossiam castrensem influit, ibiq; molas circumagitur: is sese coniungit Bercolæ, in Bursca pia Luthenn: & ibi primo nomen innotescit Bercolæ: qui inde Coesuediam, Gescariam, Statloniū, Vredenam & reliquias desertæ arcis, Hyburgum, Borculou, Lochemum, Galilæam & Zutphaniam alluit.

Inter Zutphaniam & Dauentriam sunt quinquaginta stadia.

Isala in Circiū iter mutat: lœua Tuoldenium habet remotum, Velsenam proximè alluit eadem parte: à dextris Olstænum & Vigionum præterit; à sinistris Vefreniam habet, & fl. Griftium, & oppidum Hattemum.

Inter

Inter Dauētriam & Hattemum sunt duodecim millia passuum.

Isala inde à sinistris habet cœnobium virginum Clare vuater, nomen habens à claris aquis: eadem parte Zallichium, altera Vilsenum alluit viculos: paruam deinde circumfluens insulam Campos opp. à sinistris florentissimum habet.

Inter Hattemum & Cāpos octo millia passuum.

Isala sub Campis ad octo stadia commiscetur mari; ibiq; à dextris Vidrum siue Vechtam habet fl. Vechta tres habet fontes, primus supra Darueldiam ebullit, circa Groethoueū, alluens Burloniam minorem, molas circumagitur. Secundus, apud villam Ieuordinganam exortitur, Rocholtum alluit, influit hunc Tertius, qui ex colle ebullit apud Sacellum Annæ dirutum. Tres isti fontes constituent nomen Vechtæ. Vechta è longinquo inter Scoppingiam & Egenradum labitur: exortum ex tēplo Scoppingensi (quod extra vicum est) fontem limpidissimum, & plures ex mōte Scoppingano

R 3 à dextris

à dextris digerit. Vechta Metilonium & Langenhorstiam præterit, à dextris Alpham fl. habet. Alpha verò apud pagum Laer nascitur, natus ex colle, pratium sacrum diffecat, limpidissimo nunquam flumine deficiens: influit Alpham Scalfurda, qui apud Villam Homodi ex colle exoritur, villam Temmingianam alluit, iuxta villam Loehoff in Alpham labitur. Alpha accipit flumen, quod dicitur de Austerbecke, præterit Stenfordiã, Vettringiam, Onæum, Scuttorpium, Northornum alluit, iuxta Frensbergas influit Vechtã. Vechta flu. Dincolam habet. Dincola influit pratium fœniferũ de Barenborg, non procul à Ledden. Egelburgũ alluit; riuulum præterea habet ex monte, quo Leddenfes ad ædificia sua cædunt saxa. Dusterum fl. à sinistris excipit, qui vicino agro & molis nomen indit. Dincola verò Hecam, Nienbergas, Epenã, Gronou alluit, post Nienhusiũ se exonerat in Vechtã sinistrã. Vechta Emelinchusum, Larenã, Granbergas, Hardéburgum, Ommenium alluit;

luit, inferius Regulam habet fl. Regula ex Lisnero oritur saltu, influit castrẽsem fossã Ahufiã, læua Vessẽmiam longinquo, proximè Alstadium pagos. Crebris inter vtrunq; pagum torrentib. adaugetur. Hoxbergas, Depêhemum, Goros, Enteriã, Grimbergas, Viderdenam, Schulenburgũ, Raiã & Lemlerum montem longè præterit. Postea Vechtã sinistram influit. Vechta verò Rechtreniũ, Dalffenum, Rutébergas, Montanũ claustrum alluit, et Alphã Heindena et Suollis delapsam à sinistris excipit. Vechta in nigræ aquæ nomen definit; Hasseldũ cœnobium nigræ aquæ alluit, apud Gel mudã influit eundem maris sinum, quẽ Isala. Rhenus postquam duo iam amisit cornua, Valim & Isalam, reliquijs vndarum iter continuat, Arnenum oppidũ à dextris alluit, ab occasu solis, sensim mouetur in Austrum; Eldenium læua, Vaganum dextra habet.

Ab eo loco, quo Isala desciiuit Rheno, vsq; Vaganum sunt decẽ millia passuum. Apud Oesedium, quod à sinistris

est Rheno, oppidulum, curuatur maxime Rhenus, ex Austro enim in Circiũ, ex Circio in Corum labitur, Rhenanũ, siue Rhenen opp. à dextris præterit, inde Vichiam opp. alluit.

Inter Vaganum & Vichiam sunt centum stadia.

Rhenus verò se totum ferè exonerat in Lecam; quem antea exiguum effuderat, iam maximũ ipse relinquit exiguus. Lecaq; iam Rheno potètiore Culenburgum & Viadam oppida à sinistris alluit.

A Vichia vsq; Viadam sunt decem millia passuum.

A Vichia vsque ad mare, in quod sese Leca exonerat, versus Dordracum, Batauorum quondam portum, centum sunt stadia.

Rheno quòd autè superest, à Vichia Traiectum versus defertur; sub Traiecto passim Rhenus amittit aquas: effundit enim sese partim in Vechtã, partim in Iselã. Rhenus autem tenuissimus iam, Vordinam & Ledam oppida alluit: tandem Catuicũ allabatur: statim ibi iuxta

arcem

arcem Oceano expositam, in mare vastũ prouoluitur. Sic Rhenus, qui minimis incipit inijtis, minimis etiam aquis definit tantus, quantus est.

Inter Vichiã & arcem sub Catuico, vbi Rhenus in mare sese exonerat, sunt trecenta stadia.

A Vesalia inferiori vsque ad eandem sub Catuico arcem sunt septuaginta, & quinquaginta septem stadia: quæ faciunt miliaria Germanica communia vigintitria; & viginti stadia, & vnum.

Totius autè Rheni longitudo, à primo anterioris Rheni capite, vsq; ad mare, in quod Rhenus vltimò definit, continet in vniuersum mille, septingenta & octoginta stadia, & vnum: quæ faciunt miliaria Germanica communia centum quadraginta nouem: re-

dundant stadia decem

& tria.

R 5

Antea

Anterior nullo numerus procede librorum;
 Posterior quinto posteriora feras.
 Lippia Dalbrugas Vari cum sanguine linquit;
 Funeris haud Latij definit esse memor.
 Teutonicum Rheno properans inferre triumphū,
 Sanguineas Vari clade ministrat aquas.
 Fluminis aduentu pagi latantur, & vrbes.
 Vrbs subit; ex fluuio Lippia nomen habet.
 Mœnia Romani statuerunt: mœnia quondam
 Clade Boëmorum nobilitata graui:
 Accipit albensis dextrorsum brachia Glenna:
 Glenna Capellano dignus honore latex.
 Lippia pernici secundat pascua fluctu:
 Oppida prateriens vberè lingit aqua.
 Praterit Hammonem; celeri quam verberat Afa
 Flumine; quem celeri Lippia mole bibit.
 Hic Rosonobelle fluctus exantlat amœni
 Afa: nec imbibit otardior amne fluit.
 Amne nec accepto melior, nec pulcrior amne
 Afa: sed acceptis nomine cedit aquis.
 Omnia concurrant fluuiorum nomina; nomen
 Ad Rosonobelle cuncta filere rear.
 Afa fluminibus subit auxiliariibus Alpha:
 Alphaque Susato missus ab vrbe cadit.
 Mœnia Susati surgunt altissima visu:
 Incola prudenti iusticus arte sapit.

Vrbs

Vrbs est prisca: situs testatur temporis æuum;
 Fœda luto: calleis sorde plat ea secat.
 Murte Boëmorum simulac obseßa fuisset
 Lippia, per lucas quattuor, at que decem
 Ceperat armato Susatum milite cingi:
 Ceperat amoto fortius esse metu.
 Ad spatium mensis simulac contusa fuissent
 Mœnia; tot simulac hostibus icta forent:
 Deficiunt hostem vires: cessere Boemi;
 Sanguinea Martis destituuntur ope.
 Cade quadraginta totidem quoque millia tristi
 Incola Susati cedere vidit agro.
 Belli causa fuit: Susatum Cliuia cepit
 Imperio victrix associare suo.
 Ast vrbs iure tibi parere Colonia semper
 Debuit: imperio cessat ante tuo.
 Excidit: effectum mutare Colonia nescis.
 Cliuia Susati munere læta manet.
 Praterit Hetzuel dum: Lipburgi praterit oras
 Lippia: pagorum nomine lætus abit.
 Hetzenium fluctu lambens secundat opimum:
 Alueolo Vernam diffugiente vider.
 Lippia descendit: duplicis sub culmine Luna
 Labitur: hinc veterem deserit; inde nouam.
 Quæ iam posterior consurgit, Zefacus vndam
 Aduchit: hunc læuo Lippia sine rapit.

Zefacus

Zefacus effundit pulchello cornua fonte:

Flumina Luneri deuehit orta caesis.

Vrbs & antiquæ retinent vestigia dextram

Fluminis: hic nullum Lippia flumen habet.

Obuiat Haltremum dextro quod limite surgit

Eminus; ac ouium vellere curat opus.

Digrediat: Boumberga vocat me: nascitur illo

Steueræ; quem sociat Lippia dexter aquis.

De Boum-
berg. Mons est: inposita cognomen ab arbore ducit:

Accola Peumbergam nomine turba vocat.

Paruus circuitu: maior virtute: sed amplius

Nomine: sed pariat nomen, ut umbra locum.

Mons in circuitu: bis sex dat millia passum

Torus: & esse suo maior in orbe nequit.

Monte Ceres imo cliuum spicat a venustat:

Copia sed Dryadum vertice montis agit.

Naiades excelso deducunt flumina monte:

Naiades illustri flumina valle trahunt.

Quod Paros Aegæo, Pelopis quod Tanarus orbi,

Luna quod Hetruscis marmore clara valet:

Hoc mōs Vuestualico Boumberga valebit in orbe,

Accola dum laribus condere tecta parat.

Saxa graui vertex profert calanda labore;

Materia quorum nemo carere potest:

Seu tu tecta velis hominum, seu condere templa

Numinis; aut turrim, pulcra vel ora Dei.

Si qua

Si qua semel Phœbi rigent siccata calore,

Vix sciet hæc vehemens frangere saxa gelu.

Et cum multa trahant rimas, hæc corpore consistat

Per solido; rimis lesa parere negant.

Tempore dissolui cernuntur plurima longo:

Et dum nostra manent adibus, ista ruunt.

Multa ferunt formam silicis fragmenta rotundi:

Duritiam ferri multa referre solent:

Neutrum nostra ferunt: molli sunt peruia ferro:

Et speciem mense plana subire queunt.

Multa cauernarum poris visuntur hiare:

His solida nullum mole foramen biat.

Multa relinquuntur furuo damnata colore:

Hæc nitido vincunt saxa colore niuem.

Multa nec aptari possunt: aptata nec esse

Digna queunt pulcro sat que super que lari:

Sed mons sufficeret Tarpæ Vuestualus arci:

Sufficerent Cdo saxa placere seni.

Cedite praclari, praclara que marmora, montes:

Aprius hoc etenim sentio monte nihil.

Virtur his igitur persape Colonia saxis:

Hæc igitur magno saxa Brabantus emit.

Hæc etiam prisca cedunt Brunoniis in vrbes:

Onacra quam rubeus diuit e scindit aqua.

Hic fouea vasto lapidum panduntur hiatu:

Infima si videas, obruet ora tremor.

Alis

Altis eruitur saxorum copia fossis;
 Copia saxorum diuite casa specu.
 Machina transuersim lapideis educit ab imo,
 Machina collosa continet ora gruus.
 Sed qui saxa secant, eadem qui gurgite tollunt;
 Pauperiem semper sustinuere grauem.
 Ex facili ponunt lapidum compage penates:
 Ad speciem ferri testæ videntur haræ.
 Optima diuendunt alijs; vilissima seruant
 Saxa sibi: verum monstrat imago loci.
 Et sic qui fodiunt aurum, qui viscera terra
 Pallida scrutantur, pauperis instar egent.
 Ad dominos transit, quicquid spelunca metalli
 Sufficit: ad dominos copia mercis abit.
 Nec qui saxa fodit; nec qui descendit ad aurum
 Labe caret: luxu quarit uterque famem.
 Hoc etiam tractu lusus Natura peregit.
 Autumno Naturam ludere? vera facit.
 Saxa viri postquam latebris excisa secarent:
 Plurima nam tulerant paupere saxa manu.
 Reperiunt magna lapidis compage foramen:
 In media saxi parte foramen erat.
 Introitus nusquam fuerat; non exitus vsquam
 Aëris: ast vacuum cernere rima dabat. -
 Nec rimam Natura dabat; sed verbera ferri:
 Artificis ferrum sponte foramen init.

Insolitum cuneis aperit Lapidica foramen:
 Diuiduus plane cepit hiare lapis.
 Forma statim piscis saxo spectatur inesse:
 Sed non piscis erat corpore: forma fuit.
 Integra squamarum series sulcatur in ipsa
 Cote: patent fauces, sicut vrrinque solent.
 Crassum nempe caput: lato stat tergo cauda,
 Tergo prima sedet: pectore prima subest.
 Omnia commonstrant Capitosi corpora piscis
 Integra: neglectum dixeris esse nihil.
 Tale viri Monstrum simulac videre frequentes,
 Crediderim multos subdubitasse metu.
 Altera seruatur Capitosi portio piscis:
 Altera fabrorum verberere trita perit.
 Mira Dei virtus: mirè Natura relucet:
 Omnia miremur, noscete pauca licet.
 Doctus, qui valuit rerum cognoscere causas:
 Quæ capiunt pauci, multa videmus agi.
 Piscis adhuc monstri formam Boumberga dedisse
 Gaudet: adhuc gaudet munere læta suo.
 At mons præterea Boumberga nomina mutat:
 Mons in circuitu nomina sæpe nouat.
 Vertice Boumbergam Sturterus acuminat alto:
 Vertice Sturterum gramina ferre liquet.
 Eurum si videas, dextera protendis ad Eurum,
 Inde Monasteri templà videre potes.

Si videas Corum; leua cernentur Abnobi:
 Edita Teucurgi cernere castra vales.
 Si Boream manus spectare; Greuonia tandem
 Opposita cedit fronte videnda tibi.
 Circius aspectat Strucani robora saltus:
 Robora Strucani saltibus alta virent.
 Margine digreditur dū Steuera, flatibus Austri
 Expositum tollis Vesteradane iugum.
 Exhibet effracto Vichanus vertice saltum:
 Et mons, qui tumulto dicitur Altus, adest.
 Steuera limitibus, nec non Vperhauea Marcam
 Destinatur: hoc etiam nomine Marca placet.
 Nam quod limes agit Romano cognitus orbi,
 Cognita Saxonum nomine Marca facit.
 Vertit ad exortum se mons hinc Steuera: stricto
 Ipse Scabinorum nomina iure capit.
 Nempe Scabinorum subeunt decreta coloni:
 Iuris & ad uetiti munia vulgus abit.
 Carolus aeterno regnorum nomine magnus:
 Teurona quo melius possidet ora nihil:
 Ad Christi legem frustra Saxones adegit:
 Saxeus hoc etiam nomine Saxo fuit.
 Saxo Dei iussis cepit parere grauatum:
 Casaream Saxo cepit obire fidem.
 Quod minus ipsa pietatis clementia Caesaris egit;
 Quod non verba monent credere, poena monet.

Steuer Bur
Scopp.

Arbo-

Arbore sub triplici suspendia pluribus vrgent
 Guttur; & eliso spiritus ore perit.
 Si crux absuerit, quouis stet florida tractu:
 Casareo quercus iure tremenda stetit.
 Horrida nolentes parere Tragœdia fecit:
 Est pauor hac vetito funera iure pati.
 Hac tacitis cessit scelerum vindicta Scabinis:
 Qua miseris prandis vidit, obire dies.
 Praeua non aliquem tegit expurgatio culpa:
 Nemo laborantem suspitione tegit.
 Hac populum terret sceleris censura rebellem:
 Vnest phalus hoc potuit sanctior esse malo.
 Quae iam cuncta regunt Saxonis moenia duri,
 Inde Scabinorum iura venire liquet.
 Omnia pandantur: verum non panditur vlli,
 Patribus arcani iura quid ista tegant.
 Tesseræ seruatur iuris: non proditur vlllo
 Aere: nec elicitur tesseræ mortis ope.
 Si mons à fluuio sortitur Steuera nomen,
 Causa suo stabit pene remota loco.
 Causa tamen longè superat vicina remotam:
 Nec mons sic fluuij nomina, iuris habet.
 Ius tribuit monti, tribuit sed Steuera iuri
 Nomen: eò causa fiet vtrique satis.
 Ius fuerat pulcrum; quod nunc inuertit abusus;
 Dum ratio iuris curat inepta vicem.

§

Dum

Dum faciles stolidi furiant ratione Scabini,
 Casarei nomen iuris inane parant.
 Optima iurârunt iurandi numine iuris:
 Pessima iurandi numine iuris agunt.
 Officiunt iuri; quamuis decreta rigore
 Expediant; quamuis iura latere velint.
 Cedat in exemplum quoq; Sendenhorstia: vincit
 Fune quod in fontem tradidit ipsa cruci.
 Villa fuit: spectat ut adhuc: Horstoria vocatur:
 Hic iuueni virgo nupsit adult a viro.
 Quam sponsa fuit, multo cum coniuge vixit:
 Quam virgo fuit, languida friget anus.
 Mensa colonorum serie vallata gemiscit:
 Hic cubitis mensa nititur; ille sinu.
 Omnia neglecto conuiuio ordine fiunt:
 Omnia conuiuio cernere plena fuit.
 Nigra leuat fumo cineres vndante culina:
 Et media cingit parte culina focum.
 Cum domina lecti residet conjorte maritus;
 Cum Cyclope facit ceu Galat hanc viro.
 Pingua raptantur petasorum tergora cultro:
 Culter & hesternorum tergora pane fricat.
 Fagineos lasa vacuant ceruice culillos:
 Ebibitos vertunt vir mulierq; scyphos.
 Bombus & agresti resonat dum fistula cantu,
 Sibilat arguta clarior arte sonus.

Omnia

Omnia replentur bombis & carmine: clamor
 Stentora qui superet barbarus astra ferit.
 Sic dum cuncta sonant, iuuenes cum virgine saltant:
 Virgo licet multis rara videtur auis.
 Interea pugnam nemo sedare valebit:
 Pugna sit: hinc Zythus dimicat; inde fitis.
 Potus materiam tribuerunt hordea lymphis
 Cocta: color formam donat adesse virens.
 Prandia iunguntur poculis: dum prandia durant;
 Quisq; canit: sed dum pocula; quisq; furit.
 Tot lasata cibis, necdum satiat a laborat
 Rustica iam grauidio plenior vire cohorts.
 Et iam tempus erat misceri vespere coenam:
 Et iam plebs merito debuit ire domum.
 Illic Hesso fuit quidam cognomine dictus:
 Latus erat: let hi nescit adesse diem.
 Vesper in aeterna concedet tempora noctis:
 Et quae lucis erant pocula, mortis erunt.
 Hesso leues inter residet conuiuia Scabinos:
 Inter inhumanos agna sedebat apros.
 Ovtinam surgens mensa maturus abisset:
 Vltimus esse cupit; robore primus obit.
 Is digitum nulli mouit, quo laderet: idem
 Latificatus ebrietate dabat.
 Ceu qui nulla timet, sincerus ad omnia gaudet;
 Latitia raro sentit inesse modum.

S 2

Omnia

Omnia nugantur: Consul nugatur: & ipse
 Patriaria clarus rusticitate fuit.
 Sendenhorstana praeclarus origine gentis:
 Gentis erat Consul: iure Scabinus erat.
 Sede iacet prima, Cerdonum munere dignus:
 Fastu clarus erat; paupere dignus hara.
 Et iam plenus erat zythi: iam laxior aequo
 Zopa fluit, pòclis ventre datura locum.
 Tandem postpositus statuit prudentior esse
 Risibus: & solito cultior esse parat.
 Esse tamen nescit sapiens; exoptat haberi.
 Composita cepit fronte seuera loqui.
 Ad tacitos habili loquitur grauitate Scabinos:
 Nec iam tempus erat spargere verba iocis.
 Consulis exemplo, reliqui fecere, quod egit
 Consul; & arcanè seria quisque facit,
 Antea clamârunt in apertum ludicra: clamor
 Iam iacet: audiri verba nec vlla queunt.
 Antea Tant alicovulgârant singula more:
 Cessat iam similis quilibet esse sui.
 Auriculas vnâ tandem iunxere Scabini:
 Forte Scabinorum iura latenter agunt.
 Talia mirantur reliqui: miratur & Heso:
 Seria nec tacito credit ore geri.
 Continuo postquam taciti sermone susurrant,
 Heso sonat: quae sic dicit is ipse scio.

Horum

Horum se naso perstringi credidit Heso:
 Credidit haud vetiri somnia iuris agi.
 Rideo: ridentem vetuit quis dicere vera?
 Hac memoro ridens falsa fuisse velim.
 Verba per Hesonem simulac prolata fuisent,
 Verba Scabinorum iure notata graui:
 Cum socijs Consul per pauca loquuntur in aurem:
 Innocuo farum constituere viro.
 Mox hominem Consul, veluti secreta notantem
 Iuris, agitq; reum, mox peragitq; reum.
 Acriter inuadunt Hesonem: duriter angunt:
 Hic pede, vel iugulo, continet ille manu.
 Heso nec obsistit furijs: tulit omnia risu.
 Vesper erat: necdum noctis imago fuit.
 Officium iuris sat agunt curare Scabini:
 Officium nescit pèsue manusue suum.
 Fumibus Hesonem stringunt: nugatur & Heso:
 Nil cum morte rei credidit esse sibi.
 Quercus ibi coniuncta via surgebat: eandem
 Carnificum votis turba placere vider.
 Ridet adhuc Heso. Quid enim censeret obesse?
 Non se carnificum credidit arte regi.
 Praeter iudicium, praeter ius omnia sunt:
 Arboreis scalam substituere comis.
 Qui tunc inter eos fuerat; qui iunior aeno,
 Carnificum gaudet in sus obire vicem.

S 3

Præmissa

Præuius arctato superabat tramite scalam:
 Præuius Hesonem fecit ad alta sequi.
 Heso libens sequitur: nec enim triculenta notabat
 Fata: subit scalam sponte: cape sit iter.
 Arbore subnexus simulac iam guttura funis
 Cingit, adhuc fraudis credit obesse nihil.
 Et modo nugarum satis est: modo mit tite: clamat.
 Excutitur scala: fune pependit onus.
 Calcitrat attracto suspensus poplite: terram
 Expetit: abscedens poplite terra fugit.
 Mentis scelus sentit, quod non sperarat adesse:
 Immerita poenam mortis obisse dolet.
 Spiritus effracto simulac iam gutture cessit,
 Per non legitimas cogitur ire foreis.
 Carnifices abiére loco: petière penatibus:
 Conscia nec sceleris polluit ora rubor.
 Iudicio cæli mors non impune notata:
 Sanguis & innocui clamat ad astra Dei.
 Qui tribuit vitam, manibusq; requireret eandem
 Carnificis: non est occubuisse parum.
 Ius etiam factio damnat civile Scabinos:
 Sancta nec Hesonis vindice fata carent.
 Decernenda Duci mox res offertur Erico:
 Qui tum Væstualica præsul in vrbe fuit.
 Nomine Saxonum princeps; sed munere præsul:
 Claruit ille domi; claruit ille foris.

Ille

Ille Monasteri populis regnabat honore
 Pacifico: dixit: iusq; fidemq; volo.
 Has circumducto tutabor stamine terras.
 Illum, qui laceret stamina nosse velim:
 Hos igitur propugno, volunt quicumq; decorum:
 His, qui maluerint pessima, terror ero.
 Iure Scabinorum vos nunc adpello Scabini:
 Indice vos proprio suspicor esse reos.
 Impulit huc scelerum que vos violentia? quare
 Iuuat in insontis dicere iura caput.
 Quos ego? ne faciam que non sint principe digna,
 Vt ilius bili constituisse modum.
 Credo: nil fuerat turbarationis in omni:
 Crediderim cunctos desipuisse simul.
 Protinus acclamat Consul, iam crassior olla:
 Inter eos præstò Consul & ipse fui.
 Ut bene (Præsul ait) nil Consule stultius ipsa.
 Iudicio rectum statq; caditq; tuo?
 Ebrius insontem ne cuiisti: sobrius ergo
 Debueras vitam per soluisse viri.
 Id iubeo; sanctum quercu deponere cadaver:
 Membra sepulchrali trade soluta toro.
 Linquo tibi vitam: dignus funesta subire
 Funera: debueras reddere colla cruci.
 Ne careat poena factum: tollatur honoris
 Fama: notam facti tuq; tuiq; luent.

S

4

Senden-

Sendenborstana linquetur dedecus vrbi:

Sunt quæ Carnificis nomina, sunt tibi.

Sic loquitur. Consul dempto lugebat honore;

Si quis erat: sicut enim culpa rubore tegit.

Ille Scabinorum turba stipatus; eundem

Resti quem dederat pallidus, indit humo.

Perfidiam fassi pereunt mœrore Scabini:

Dedecus & scelerum tempus in omne luunt.

Hæc si falsa putes, famam tu consule mundi:

Falsus ero, si tu falsa fuisse putes.

Arbor adhuc surgit fructu præclara quot annis;

Arbor ab Hæsonis funere nomen habens.

Dant lucra mendaces: vbi non sunt præmia falsi,

Quisq; ratam verbis debet habere fidem.

Arcani quare iuris detestor abusum:

Ipse sed arcani munia iuris amo.

Iuris ad officium Respublica deligat aptos:

Indocilis nescit Scurra præse foro.

Scurra foco præsit: mentem soletur Iaccho:

Sentiat æternam criminis ipse notam.

Ius est eximium per se: stet regula iuris:

Eximij debent iura notare vivi.

Si careat iudex vitij, regnare iubetur:

Si careat Censor crimine, Censor erit.

Non sub iure siti, circa ius viuere debent:

Non animi motum, iura Scabinus amet.

Permaneant

Permaneant iusti; fato mulcentur iniqui:

Vel potius fracto corruat axe polus.

Stet sua iusti: in ratio; ne concidat axis:

Vel non iuris erunt mœnia; furis erunt.

Dura bonis tandem cesset Fortuna nocere:

Exilio iuris sat quæ super quæ datum.

Hæc obiter dixi: mors dicere compulit ista

Steuera: Boumbergæ rursus ad arua ferar.

Salus & angusto petitur Velcarius orbe:

Postea Cotterus nomine montis adest.

Hinc Tilebecani vertex emittit acumen

Montis: & arboreo sydera colle videt.

Hinc Lasbecani radice profunditur Alpha:

Hic patrio nobis iure canendus erit.

Alpha sub accliu defertur fragmina montis

Leuis & assumptq; desinit umbre leuis.

Pagus ab Accipitrum qui nomina mutat vndis,

Est; Hauichesbeca nomen habere potest.

Longius adducti discedit fluctibus Alpha:

Et latius ad læuum serpere spectat aquas.

Dicitur incerto regionum nomine riuus

Alpha: nec ad primum dicitur Alpha capus.

Nomen ab adiuncto sortitur crebrius: æstu

Sæpe perit: siccis aret arena vadis.

Præterit Honholt am; quæ clauditur inuia syluis:

Iste puellarum claret honore locus.

S S Palla-

Palladium casta superat virtute Dianam:
 Virginea spernit religione toros.
 Limpida serpentis deglurit flumina Lira,
 Iam grauior paruis Alpha superbit aquis.
 Præterit audaci Roxellas gurgite pagum:
 Pagus & Albachto conditus ante fuit.
 Præterit angusto Campmani flumine villam;
 Hinc Boream contra totus adornat iter.
 Qui modico surgit riuus torrente Polentia
 Aduolat: hunc domitis excipit Alpha vadis.
 Fontibus augetur, simulac descendit ad urbem:
 Mœnia cancellis perfluit, arctus aquam,
 Tecta Monasteri bifido diuisa meatu
 Irrigat: uersa pinguis ab vrbe cadit.
 Herbida Cordeni rimatur pascua fluctu;
 Pascua graminei nomine digna soli.
 Dum Puer accurrit riuus, defertur in Alpham:
 A pueri fertur nomen habere domo.
 Tecta graues illic habitant vicina Leprosi.
 Alpha sed vltierius ductile vertit iter.
 Fertur ad Alripam, duplici quam flumine sectum
 Circuit: Amisso sese in amne perit.
 Iam septena gradu transegit millia passum:
 Et toridem dempto fontis honore cadit.
 At non Alpha loco tantum defertur ab isto:
 Pallidus hoc etiam Steuera colle datur.

Proxi-

Proximus ebullit Notileni Steuera claustris
 Contiguus nomen donat inese molis.
 Solis ad exortum primo defertur ab ortu:
 Postea morbofi fertur in arua Not hi.
 Ludinchusados castrum rimatur arena:
 Postea Lippiaco totus in amne perit.
 Flammæ elicui fumo: Boumberga quod insit
 Versibus, id proprio Steuera fonte facit.
 Vt Recolinchusi terras respexit abise
 Lippia, continuo longius amne fluit.
 Cominus Ostorpum, Ranslorpia cominus astant
 Fluctibus: Haruesti Lippia radit agros.
 Inclita Dorsteni metitur gurgite recta:
 Pontibus vrgetur: carbasa naue vehit.
 Rheno proximior Velleda præterit aulam:
 Nomine iam dubio virginis aula latet.
 Limite Spelledam sustentant iugera læuo,
 Mansio Velleda, suspicor, illa fuit.
 Velleda Spelleda quadrat; mutato priora:
 Arguit hoc ratio nominis, at que loci.
 Deferat vltierius: Vesalia fluctibus instat
 Lippiacis: Rheno Lippia perdit aquas.
 Insula conuentu Rheni sed submouet urbem;
 Insula diuiduo longior amne patens.
 Rhenus ab occasu fertur; dimissus ab Euro
 Ad Notbon & Boream Lippia fundit aquas:

Rhe-

Rhenus Parrhasia discedit virgine dexter:
 Pronius ad Cori flamina carpit iter.
 Millia quinque fugit simulac Vesalia passum
 Retro, subit Zanti Troia: fugatur aquis.
 Troia verustatis prisco signatur honore:
 Tempus & antiquum prodere recta queunt.
 Urbis adhuc fragmenta iacent immista ruinis:
 Reliquias scindit sollicitator agri.
 Millia quinque pedum discedit ab agmine Rheni
 Troia: nec ad læuam fluminis ire potest.
 Antea contiguus vallauerat amnis urbem
 Rhenus: adhuc fossæ signa videre licet.
 Dum validos pugna tereret victrice Sicambros
 Iulius, hæc fluuij tergora ponte subit.
 Urbs sex mille retrò Zanti dum Troica passus
 Linqvitur: ad dextram Rhesia spectat aquas.
 Tutius hæc ageret, si flumine disista Rheno
 Longius, arenæ condita staret, agro.
 Disidet à Rheno stadijs Calcaria septem,
 Et tribus: hanc Rheni cernere læua nequit.
 Rhesia mille decem retrò dum passibus egit,
 Quæ subit, à dextris Embrica, nempe subit.
 Dum uiferas Rheni nescit vitare procellas,
 Damna sub offenso sapius amne tulit.
 Quinetiam fluctu tollit vallante plæreas:
 Amnis & in iustum pelleret ripa nequit.

Exi-

Extiterant Rheno propiores antea Clui:
 Id statio Rheni prisca cocere potest.
 Iam procul à Rheni Cluorum mansio læua:
 Illa duo passus mille remota iacet.
 Embrica Græthusam stadijs dum submouet octo,
 Submouet hanc stadijs quattuor, atq; decē.
 Urbs nimium foelix Rheni seiuncta procellis:
 Fluminis ad læuam subtrahit illa læuis.
 Quæ patulo Vulpis nomen deduxit hiatu
 Insula, diuiduo protinus amne venit.
 Insula Græthusa rectis est disista paruo
 Limite: nam stadijs disista quinque decem.
 Insula viginti stadijs, & tenditur vno
 Longa: sed octonis latior esse nequit.
 Tecta Telonarum dextris semota videntur,
 Illicitis nulli prætereunda scaphis.
 Se minus ipse capit, qui sustulit omnia Rhenus
 Flumina: non oneri sufficit ipse suo.
 Non fluuijs constat: terra vestigat hiantem
 Aufugium: terra pulsus hiantem fremit.
 Terra pauet Rheni toties explosa Tridente:
 Cedit: iter fluuij præbet, vbi que fugam.
 Diuiditur Rhenus: fluuij disiuncta bicorni
 Pignora fert: fluuij pignoris ista loco.
 Solis ad occasum de fertur gurgite Valis:
 Et prior est natus Valis: at amne minor.

Valis

Diuiditur
Rhenus in
cornua.

Valis vbi Rheno vadit dissectus, eadem
 Parte Telonarum tecta iacere vides.
 Insula discedit cognomine prodita Vulpis,
 Longius: ad spatium reddit a iure venit.
 Septem Nouiomago discedit millia passum.
 Nouiomagum lacua Valis abire videt.
 Vrbs non tota leuat surgenti mœnia colle:
 Ast aliqua planum parte lutosa tenet.
 Nil, fateor, Baijs Latio pralucet in orbe:
 Nil & Nouiomago Geldria maius habet.
 Valis habet dextram, sed iam Lendina fluentis
 Succubuit; Valis merfa furore latet.
 Nouiomago centum stadijs labente retrorsum,
 Teitium ripa Valis adesse facit.
 Teitio Valis Mosam cedente salutatur,
 Vt quatuor passus mille peregit iter.
 Mutua iunxerunt simulac amplexibus ora,
 Insula dissolui protinus ora videt.
 Hac stadijs centum longo protensa meatu:
 Quatuor ad passus mille sed arctæ coit.
 Ceruleo lacuam distendit flumine Mosa:
 Ceruleo dextram flumine Valis obit.
 Insula finitur medio dum limite Valis;
 Mœnia Bomeli gurgite lacua quatit.
 Latius aduecta subigit dum Naiade fluctus,
 Imperio Mosam deficiente capit.

Mosa

Mose fl. des-
criptio.

Mosa caput fontis Vogesi radice meretur:
 Ante Niumburgi castra rotatur aquis.
 Gurgite Birsenum, Soranas gurgite lambit:
 Ante Michaëlis tecta profusus abit.
 Mœnia Verdeni praclaro præterit amne:
 Pulcro Maseriam pulcrior amne rigat.
 Eminus Arduenna veneratur iugera sylvæ,
 Historicis passim nobilitata libris.
 Iambesium dextra subigit, lacuaque Namurcam.
 Fluctifer hic Mosa cornua Sabis imit.
 Sabis ab Hannonia deducit diuite fontem:
 Posteritas Scambra nomen inesse dedit.
 Præterit Hoienum modico non agmine Mosæ:
 Mosa Leodinas inde pererrat opes.
 Tecta Leodina pertransit Legia gentis:
 Legia pralustri nobilis amne latex.
 Vrtius aduersa Mosam delabitur vrbe;
 Vrtius Arduenna flumen ab orbe ferens.
 Accipiens Asprum Veseni digerit vndas:
 Flumina Veseni mordicus inde rapit.
 Nomine Viseti, quæ iam Taxandria pollet,
 Vrbs veterum pollet laude: propinquat aquis.
 Dives ab antiquo Mastricum tempore surgit:
 Illuc Icarium Tungria flumen agit.
 Vtraque Falconum simulac ad mœnia cessit
 Irriguo Mosam calle Guellus adit.

Gurgi-

Gurgite Stochemum, Maficas gurgite lambit,
 Flumina Gelenij flumine Mosa bibit.
 Gelenij Sittarda vadis accedit: eodem
 Incola Neustadij visitur amne cohors.
 Hinc Stephani curuo circumdatur insula fluctu:
 Insula Maesbrachti desinit ista solo.
 Latius exili dum voluitur impere Mosa,
 Diuiduis iterum dissociatur aquis.
 Præterit Hornæum læua, quod despicit vndas:
 Ast alia Ruram parte superbus habet.
 Præterit audaci Gugernos flumine Mosa:
 Iulia Gugerni creditur esse domus.
 Mœnia Iuliaci simul atque potentia vidit,
 Linnichium paruo spectat abesse situ.
 Digerit obliquo Vormani flumina tractu:
 Eminus Huisbergi culmina stare videt.
 Mœnia Rurmundi nomen testantia Ruræ
 Præterit: hic geminus flumine Mosa coit.
 Culmina suspectat Castellî nomine clara:
 Culmina Venlonum nomine clara rigat.
 Flumine Bergæum liquido protensus, ad ima
 Rudera Gennepij ductile vertit iter.
 Gennepium fertur duplex: præcurrit utrunque
 Qui gelido cedens amne Nierus adest.
 Vrbs paulum ripa Mosæ semota videtur:
 Proximus ad Mosæ cornua pagus abit.

Vuachte-

Vachtreniduncana veniens tellure Nierum
 Nobilis aduectum Geldria flumen obit.
 Mœnia Cucani delibat gurgite Mosa:
 Rudera Catuici gurgite Mosa ferit.
 Plurima Cattorum restant hoc nomina tractu:
 Hic igitur Cattis tectæ fuisse liquet.
 Mosa situm vasto subigit torrente Graucenum:
 Ante Rauinſtani castra profundit aquas.
 Castra Batimburgi tumulus imposta saluat:
 ardua Mœgani tramite saxa ferit.
 Inde subit Valim: sed mox deflectit eodem;
 Et solito solitum mox reducit iter.
 Flumina Domelli prædatur fluctibus aucta
 Adis: & audaci flumina mole vehit.
 Adin ab Australi rapit Osteruichia parte:
 Vicus & Edi nomina solis habet.
 Domeli læuam Campinîa præterit ingens:
 Dextera Boxtelum sustinet ora iugis.
 Alterius dextram Palandia distinet Adis:
 Adis ad Helmonti mœnia fundit aquas.
 Inde Ducis syluam simulac aduersus obiuit,
 Cærule Domelli fluctibus ora subit.
 Longius arrepto procedit gurgite Mosa:
 Brachia protenso longius amne trahit.
 Insula vallanti sepitur flumine parua;
 Oesdenium cuius fauce relinquit aqua.

Hertzogen
buiſch opp.

T

Cominus

Cominus adparent antiqui brachia Mosæ,
 Nunc aliò ruptum Mosæ peregit iter.
 Alta Leonina simulac fastigia rupis
 Attigit, arrepti flumina Valis init.
 Nec iam subducet sese, velut antea, Valis:
 Valis in imperium Mosæ sed ire negat.
 Valis habet Mosam læua: concurrat utrunq;
 Flumen: & audaci verberat amne solum.
 Hic miserum crebro nauis instare periculum
 Adsolet: hic truculens subruit iræ rateis.
 Cogitur innixus prudenti nauis a clauo
 Arctæ per vndisonos ducere rostra Deos.
 Non tam Scylla nocet colloso flexilis ore:
 Non agili tantum mole Charybdæ obest:
 Quantum fluctus obest: resonis seu murmuræ spectis
 Amnis, seu rapidi suspicer orbis aquam.
 Vel ripis incussa secat vertigo phaselum:
 Vel media fluctum parte profunda leuant.
 Fœlix ulterius qui non, quam lit tora, cessit.
 Quod si flumen obest, ut pote Pontus obest.
 Est hominum tellus; hominum sæcunda vocatur
 Mater: & ancilla munia semper obit.
 Nobis illa fauet: sed homo discedit ab illa:
 In veritus audet vela leuare fretis.
 Quid non mercis amor, quid non audacia suadet?
 Esse quid audaci stultius esse rear?

Causa

Causa tamen fluctus: pugnat cõcursus aquarum:
 Imperij causa digladiantur aquæ.
 Horrila ciuili peraguntur prælia mori:
 Armat Valis aquam; cedere Mosæ negat.
 Imperium quarit præclarus origine Rheni
 Valis: adhæc Rheni iactat inermis opem.
 Rhenus adesse nequit; nam longius effugit ipse:
 Seq; minor, non iam sufficit ipse sibi.
 Exurgens animat pugnare potentia Mosam:
 Maior enim Valis Mosæ, timere nequit.
 Mosæ necat Valim: pedibus prostermit inermem:
 Nec patitur Valis nomen in se vado.
 Illum, propterea, Rhenus quid profuit ortum?
 Degeneri cedit nobile crebro genus.
 Imperio Valis tandem fiorente potitus
 Oceani ritu Mosæ Tridente ferit.
 Nauifrago victor terret feruore Voricum:
 Hæc latus ad læuum moenia terret aquis.
 Oppositum dextra spectat tellure Goricum:
 Lingona quod celeri mordicus amne secat.
 Amne Batavorum terras rimatur adunco
 Lingona: collectu vndiq; lingit aquis.
 Inclita Bureni longinquo prospicit arua:
 Ductile Bureni flumen ab vrbe capit.
 Totus ad Assræni defertur nobilis vrbe:
 Postea Lerdamum turbine raptus adit.

T 2 Hochlon

Hoclonij sedes radit: perrara Dalemi
 Culmina lassato defluus amne subit.
 Postquam nauifrago successit Lingona Mosa,
 Insula dissecto murmurat amne breuis.
 Insula discedit: repetito iungitur aestu
 Mosa: Tridentiferi pergit adire freta.
 Diuite Sleuicum concedit flumine pauper:
 Vltima Sleuicum fluminis ora gerit.
 Excursu passim distenditur insula Mosa:
 Diuiduis passim terra pauescit aquis.
 Mosa quod superest, rapidum desciscit ad aquor:
 Ripam destituens litore Mosa fremit.
 Aequore decurrit socio dum gloria Mosa
 Vltima, Slidracum litore dextra videt.
 Tecta Papendraci tractu spectantur eodem.
 Diruta Mærueda subregit arua Thetys.
 Nobile longinquo Dordracum cernitur aestu:
 Cuius in Oceani mœnia parte tremunt.
 Ne pereat mensura loci, neglecta recurvat:
 Ad spatium, cingens omne Mathefis eat.
 Alta Leonina reuocentur culmina rupis,
 Valis vbi Mosa crescit adauctus aqua.
 Illic principium statuatur limitis: vsq;
 Vltima Dordraci limes ad arua meet.
 Inter vrung; locum procedo Mathefios arte:
 Ad spatium debet sola venire Thetys.

Partibus

Partibus accedant viginti millia passum:
 Tot spatij metas inter vrung; venit.
 Iam nunc in calamos reuocentur flumina Rheni:
 Officio Valis satq; superq; datum.
 Rhenus ab insultu Cori diuertit ad Arctum:
 Eltenium dextra linguat vrung; manu.
 In quem deseruit missurus flumina Corum,
 Scindere diuiduo cogitur amne solum.
 Parte Seuendarum dextra prospectat abire:
 Longius Aertanum cedere læua videt.
 Solis ad occasum declinat flumine Rhenus:
 Angrenium læua spectat abesse manu.
 Hinc repetit Corum: fossa dissectus hianti,
 Læuus ad Husenia mœnia Rhenus abit.
 Læuus & aduecto Malburgum præterit amne:
 Isala seducto protinus amne cadit.
 Antea dimisit fugiui pignora Valis
 Rhenus: & amisso strictior amne fuit.
 Isala longinquo semouit tramite Valim:
 Isala mille nouem passibus inde ruit.
 Et toties ripa qui iam contentus abiuit
 Rhenus, in exitium flumina grande secat.
 Procreat exitium, qui labitur Isala dextris:
 Fonte sed inuito spurius haurit aquam.
 Ejcit inuito generatum flumine Rhenus:
 Rhenus & amisso diffugit amne minor.

T 3

illum

Illum propterea Rhenus non consulit vltro:

Id valido Drusi iure coactus agit.

Qui toties Drusi latuit deuictus Erynnæ:

Qui toties Drusi Marte subactus erat.

Teutonæ agnato mutauit sanguine frontem:

Teutonico visus condoluisse malo.

Horruit audito furialis nomine Drusi:

Hac fuerat Rheno damna tulisse parum.

Ast alienari, plusquam Natura sinebat,

Flumine, discindi brachia, maius erat.

Non ea Neptunus subduxit flumina Rheno:

Incola nec pelagi sustulit ista Thetys.

Flumina subduxit Drusus: deduxit in æquor.

Causa tamen facti penè probanda venit.

Bructeriam bello simulac vrgente timeret,

Bructeriam contra Drusus adegit aquam.

Eruta diuiso seduxit cornua Rheno:

In qua non voluit cornua Rhenus abit.

Quæ tum fossa fuit Drusi, nunc Isala fertur:

Hæc quoniam Drusi facta labore fuit.

Isala turgescit lætus iam nomine Drusi:

Et merito: Drusam iure parentis habet.

Destituens Rhenum nullo dignatur honore:

Calle parat primo Solis adire iubar.

Ne Rheni reddatur aquis, dat dissiuâ Rheno

Terga: procul Rheni mittit abire latus.

Rhenus

Rhenus in occasum lacerato diffugit amne:

Tendit in exortus Isala: curuat iter.

Est locus ad læuam, qui dicitur angulus: illi

Isala subducto nomen ab amne dedit.

Vuesterfunda subit; Zephyri traiectus in orbem

Dicitur: ad dextram culmina spectat aquis.

Isala dextrorsum Nabathæo deuiat ortu:

Parrhasios contra tentat abire polos.

Candida Doesburgi veneratur candidus arua:

Frigida Vuestualia frigidus arua videt.

Pasus mille nouem Doesburgi diffluit oris

Rhenus: & abstracto lentior amne fugit.

Isala Doesburgum præcurrit nobile dextris

Partibus: antiqua rudera sedis amat.

Vt videas quantum recta declinet amussi

Isala, dum specie labitur vnda tuba:

Embrica Doesburgi stadijs est distans centum;

Si pede, vel curru competat ire viam.

Si placeat flumen lembo sulcare palustris;

Octodecim passus mille fluent a dabunt.

Annat antiquus Doesburgi mœnia fluctu

Isala; quem nitidis innatat Alpha vadis.

Fontem Vuestualicis educit tractibus Alpha:

Iugera Veleni diuite radit aqua.

Cernitur allati Ransforpia fluctibus Alpha:

Pascua Gameni fluctibus Alpharigat.

I

+

Flumine

Isel orde.

Flumine Burcanum fecundans diuite, Rheam

Exigua pulcram sede venustat aquis.

Eius & obsequio Bochoertia vapulat amnis:

Arbor ab euentu sagina nomen agit.

Alpha sed vltimus dum prope te labitur vnda,

Isala mox senior deuorat eius aquam.

Isala Vuestualici delabitur equore ruris:

Ad Maria vallem pronus adornat iter.

Defluus auerso Ringbergam deserit amne:

Culmina Dungeni longius amne rigent.

Et Verdumbrochia defertur ad atria; Verdum

Præteriens segni rura palude tegit.

Iselburgiaca cognomina destinat arcis:

Totus Anholdina tecta cohortis adit.

Culmine Lancurdi simulac desciuit, ad Alpham

Peruenit; hunc rapido dexte r vt amne bibat.

Præterit Vlstanum: Cygni defertur ad arcis:

Mœnia Burgiaca spumifer vrbis obit.

Præterit Ostænum labente citissimus vnda:

Ad Dorichimem tecta feracis abit.

Cominus audenti Capelinum gurgite lambit.

Mœnia Doesburgi cominus alta ferit.

Hic nouus & senior coniungunt Isala fauceis:

Iunior aſt patulo digerit ore senem.

Iunior Aufonij nam dicitur Isala Drusi:

Hic opera Drusi sectus, ubiq; fremit.

Aſt alium Natura dedit, qui dicitur aque

Isala: sed senior, tempore rarus aqua.

Præualet hoc senior, quod nomina mutuet eius

Iunior: hoc etiam nomine flumen amat.

Quò veniat tandem, qui terminat omnia, finis;

Iunior in calamos Isala rursus eat.

Lœua Deirenium subterfluit Isala longè:

Culmina Spancrania longius esse videt.

Parte Steenderam dextera prospectat abesse:

Optima vix fluuius cernere castra valet.

Obuiat auersus Brunchorstia fluctibus vrbe:

Isala dextrorsum prospicit ire laeuis.

Inferius paulò Brumenum prospicit: eius

Tecta sinistrorsis spectat adesse vadis.

Longius auerso Vichmondum flumine dexter

Destituit: pagi tecta subire nequit.

Limite Doesburgi Brunchorstia longius extat:

Nam quatuor passus mille remota venit.

Viginti stadijs Brunchorstia semouet vrbem,

Bercola quam liquido Vuestualus amne subit.

Bercola diuersa sortitur nomina vocis:

Quinetiam fonteis connumerare grauior.

Pascua Spechusi primo sunt peruia fonti,

Adpositum lardi nomen adepta domo

Vnda, lacum, crescens, veluti piscina, restagnant:

Nomen ab Holtbuso mutuat orbe lacus.

Hinc aliam vasto reficit feruore paludem,

Quæ geminis nomen sumit inane molis.

Bidrebeca molis vicino proxima calle:

Destinat in medio semita calle lacum:

Limite deducens Hameranum semita recto,

Ad streperas amnem spectat abire rotas.

Bidrebeca tribus generet quod fontibus vndam,

Fontibus accepti nomina ferre tribus.

Vrbis id antiquæ confert infigne; quod illis

Triplicis in clypeo linea constet aqua.

Bercola procedit: trini prædatur & amnis

Flumina; prolabens ductile flectit iter.

Præfulis acceptat Ludgeri postea riuum:

Nomina de puteo Præfulis iste capit.

Bercola Ludgeri transgressu nobilis olim:

Proxima quem meruit cernere turba mori.

Vir nimium dilecte Deo Lugdere: tulisti

Primum Vuestualica Præful in vrbe fidem.

Bercola sortitur, quod dat Vorlonia flumen.

Ista Monasteri clade notatur humus.

Cladibus extremum tribuit Vorlonia finem;

Præsule dum gemino dimicat ira patrum

Prælia pugnando septem ducuntur in annos:

Cuum & hinc clypeum, Clerus & inde tulit.

Hinc egit Valtrauus; agebat Ericus & inde:

Cimbis hic, Cleri partibus ille fauet.

Ann-

Ambo iacturam fecerunt corporis: ambo

Belligera turbas ambitione dabant.

Prælia finali dirimit Vorlonia strage:

Clerus & euicto carbasa ciue tulit.

Imperium Valtrauus inuit deuictor Erici:

Illum Mærsa, sed hunc fascibus Hoya dedis.

Neutra sed hoc acies abijt discrimine lata:

Victor & exitij semina victus habent.

Bercola collecto rapitur dum latius amne,

Ex alia ruris parte recepat aquam.

Illud sed exurgens Hamerani prodicta campo,

Vndisona castrum deuenerat ur ope.

Eruta metitur castrensis ruder a fossa:

Hic geminas vno circulat amne molas.

Elumine Lutbanas riguo perfertur: & illic

Talibus augeri Bercola gestit aquis.

Sed non antè fuit, fertur quod Bercola nomen:

Nomen at incertum contulit ora loci.

Dum tot colligitur riuus, tot flumina passim

Digerit, arrepto clarior amne fluit.

Excipit herbofo Cæsuedia iugere flumen:

Vrbs veteri credit numen inesse Cruci.

Crux etenim cælo fecit mirante stupenda

Signa; quibus cæci lumen habere queunt.

Signa; quibus surdis capiunt audire frequentes:

Signa; quibus muto saepe loquela cedit.

De Bur-
icop Luthæ

CRUX

300 BERNARDI MOLLERI
Crux stabilit claudum pedibus: ventura retrudit
Fata: nihil morbo iuris inesse finit.
Frangit in hostili vincloꝝ carcere nexus:
Vindicat obfesos Demone: monstra fugat.
Propter ligna Crucis dependent vincula, cere,
Arma: quibus nullo stat dubitante fides.
Cognita sparguntur toti miracula Mundo.
Crux non immerito Numini instar erit.
Quod modo deficiat triplicis reuerentia ligni,
Impietas Mundi religiosa facit.
Bercola praluſtri simulac deſcendit ab vrbe,
Gefcareas curſu tentat adire caſas.
St at lonium Leto petitur i orrente: Vredena
Ingenua pollens virginitate ſubit.
Bercola fragmentum deſerta præterit arcis:
Arcis & antiqua rudera purgat aquis.
Præterit Eyburgum: Bercloui præterit adeis:
Flumina Grollorum limite ducta rapit.
Mœnia Lochemi, Galilææ culmina linquit:
Pondere laſat ut fluminis inde ſui.
Omnibus occurrit Zurphania viribus amni;
Bercola dum Zephyri partibus vrget iter.
Pronus ab vrbe cadit, quæ ſternitur Iſala ponte:
Longius amiſſo deſinit amne vehi.
Hoc melior fluctu Rheni deuincit honoris
Iſala: nat ali grandior amne tumer.

Vigin-

Viginti ſtadijs ſimulac Zurphania quinque
Et totidem, retrò grande peregit iter:
Fluminis imperium Dauentria pontibus arctat:
Mercibus emporium ſuſtinet; arte ſcholas.
Vrbs reſider; præclara ſitu; præclara plateis.
Iſala nil celebri grandius vrbe videt.
Vrbs ab aduerſa conſurgunt horrea par tes
Horrea Tritiria fructibus apta Deæ.
Iſala paulatim dexter diuertit ab Arcto:
Nubiſer hunc gelido Circius orbe capit.
Lœna Tuoldenum diſcedit: Vuelfena lænam
Occupat: Oſt anum ſurgere dextra notat.
Vigionum dextra ſimulac deprændit abiſe,
Iſala, Veſreniam cernere læna poteſt.
Griſtius Hulsbergi deducit iugere flumen:
Et variè lectu flumen adauget aquis.
Arua pererrauit ſimulac vicina, ſiniſtram
Iſala puniceo ſubruit amne tuam.
Vt ſex & totidem ceſſit Dauentria mille
Paſſibus, Hartemum flumine læna videt.
Hinc locus occurrit claro ſortitus ab amne
Nomen: amat claſtri læna rigare locum.
Zallichium tractu propius contendit eodem
Iſala: Viſenium turbine dexter obit.
Inſula diuiduo circumdat ut obuia fluctu:
Ille ſed vnito protinus amne perit.

At 69

*Ater ab Hat temi, quum sedibus Isala mille
 Quattuor, & totidem passibus egit iter;
 Obuia ripali Camporum mœnia campo
 Sustinet: ad læuum sustinet ista latius.
 Quattuor vt stadijs, totidemq; profunditur illine,
 Prædâ sit Oceanis Isala prado vadis.
 Vnica lapsuris non obuiat insula lymphis:
 Inter at obstanteis plurima mugit aquas.
 Tot rapido fluctus iam qui seruore subegit
 Isala, Neptuni tergore septus obit.
 Quis toties nautâ fregit mœrente carinas,
 Eius in vltori mergitur vnda salo.
 Sic qui regna domant reges, & mœnia sceptro
 Subijciunt, pressa luxuriantur humo.
 Sunt domini rerum: quod Sol exurgit Eous,
 Quod cadit Occiduis limite, regna tenent.
 Nulla timent ipsi, cum sint vtraque timendi
 Parte: nec inuerti prospera posse putant.
 Flagra Deus tandem regni mutat orâ adornat:
 Flagra, quibus regum corda domare solet.
 Ex improuiso bellum molitur iniquus
 Barbarus: ex nihilo prælia sæuus agit.
 Vindice securos inuadit milite regeis:
 Grande per imperium fulminis instar abit.
 Regna domat; regeis victrice potentior ira
 Eijciens regno vincula subire docet.*

Antea

*Antea regnator fatorum numine princeps,
 Postea fatorum numine seruus agit:
 Isala sic etiam, sic Rhenus & ardua mundi
 Flumina deuicto largius amne tument.
 Parusque prædantur dominantis flumina sceptro:
 Edomitis passim luxuriantur aquis.
 Oceani tandem fluctus coguntur inire
 Imperio cedunt deficiente mari.
 Acti nauis fragus, quâ conditur Isala, ponto
 Aduena prorumpit diuit e Vidrus aqua.
 Parte cadit dextra Vidrus: finitur eodem
 Isala quo perijt lubricus ante sinu.
 Hunc aliter Vecht am clari dixerunt nepotes;
 Antea qui veterum uomine Vidrus erat.
 Treis numero fontibus confert Darueldia Vidro:
 Grot houij villa primus adornat iter.
 Burloniam paruo subigit torrente minorem
 Et streperas vnda gyrat eunte molas.
 Ieruordingiaca fertur tellure secundus:
 Atria Rocholiti paupere lambit aqua.
 Atria nobilium Falconis habentia nomen
 Præterit: ac nitido circulat anne molam.
 Tertius hunc subigit, qui collibus editur Anna:
 Anna sana iugis subdita penè iacent.
 Fana peregrinis magno lustrata fauore,
 Maceriem saxi semisepulta ferunt.*

Vidrus fl.

Quâ

Quà steterant ara, sœnum præsepe ministrat:
 Quà cecinit templi flamen, adhinnit equa.
 O populi mores: ô detestanda malorum
 Heresis. Ab nebulavaniorextat homo.
 Aequat templa solo, Christi sunt pectora, clamat,
 Tempa: nec ex hominû pectore templa facit.
 Tres simulac iuncti sociarunt basia fontes,
 Vechta suo primùm nomine notus abit.
 Eminus adueto Scoppingia linquitur amni:
 Eminus Egradum culmina stare vides.
 Pago nobilior retinet Scoppingia dextram:
 Pagus at Egradum læua per arua fugit.
 Mons intermedio discriminat oppida colle
 Bina: quater passus mille remota iacent.
 Vrbs est, valle iacens Horstmaria prospicit ortum:
 Sicca solo, quamuis valle supina cubat.
 Vilior ex alio Scoppingia margine surgit.
 Solis ad occasum cernua valle iacet.
 Hac in parte tamen vicina præualet vrbe,
 Quòd proprium monti nomen inesse facit.
 Monte Monasteri turres spectantur ad Eurum:
 Centum qui stadijs distidet inde locus.
 Vallis & arboreo densatur aquatica fœtu:
 Nudulus at fruticum semina præbet apex.
 Fontes valle natant liquidi: quos dextera Vechta
 Accipit: accepto ditior amne Vidrus.

Fons

Fons est: hunc celebri Scoppingia parturit ade;
 Aede tamen vici non subeunte locum.
 Illum præ reliquis veneratur dextera Vidri;
 Quamuis adueniat paupere clarus aqua.
 Nobilis abluitur Merilonia flumine Vidri:
 Langenhorstana manat ab ade Vidrus.
 Auctam Vidrus habet Scalfurde fluctib. Alpham.
 Laris in affini nascitur Alpha ingo.
 Orbita carpenti fontem deducit ab ortu:
 Curribus egestum semita pandit iter.
 Amne licet paruo fluuius rimetur arenam,
 Vastus perpetuo circulat amne molas.
 Quamuis arua graui denudet Sirius aestu,
 Alueolo nunquam deficiente manet.
 Limpida sacrao deducit flumina Campo.
 Campus at horrende nomina laudis habet.
 Quem simulac rastro vellent versare coloni,
 Collunies sulco sanguinolenta stetit.
 Quin, aliàs vomer tantum distictus hiulco:
 Agricola strati deficiente boues.
 Fama dat Ewaldos fideiis spiritus ictu
 Contiguo fonteis elicuisse ingo.
 Laris & in flinctu fiat rui: tunc credula Christo:
 Tunc meruit Christi prima subire fidem.
 Campum præterea, fonteis qui deuēbit Alpha
 Agricola fratres vota subire vetant.

V

Hinc

Hinc est religio committere semina Campos:
 Campo, qui Cereris semina ferre nequit.
 Sed potius debet pecorum seruire magistris:
 Iustior ut ratio pauperis esse queat.
 Libera vicina linquuntur pascua genti:
 Qua veniunt gratia pascua, nullus emit.
 Causa fuit fontis: populum languere videbant
 Fratres: nec vidua fluminis esse micam.
 Quot baculi pulsu fregere foramina saxi,
 Tot liquidas Alpha saxa dedere vias.
 Hinc domini fontis, domini censentur & arui
 Teutonica fratres religione sacri.
 At Scalfurda datur sub Homodi vertice collis:
 Culmina Taminge fluctibus inde rigat.
 Iuxta Louhouij villam defertur in Alpha
 Flumina: dextrorsum fluctibus Alpha tumet,
 Eminus abscedit Borchorstia partibus Alpha:
 Virginea claustrum religione nitens.
 Alpha sinistrorsum celeri dum voluitur amne,
 Protinus Oesteri cornua fontis habet.
 Cominus accedit Stensurdia fluctibus Alpha:
 Gurgite Vuetringam verberat Alpha suo.
 Præterit Onaum: Scut torpi præterit oras:
 Dittia Northorni fluctibus arua ferit.
 Frensbergas circa defertur ad ostia Vidri:
 Hæc latus in dextrum desinit Alpha Vidri.

Vidrum fluminea descendit Dincola mole:
 Dincola puniceo clarior amne latex.
 Vastos foenifero deducit ab aquore fluctus,
 Vnde Barenburgi prata venisset aquis.
 Dincola prospectat Leddeni culmina longè;
 Culmina Leddeni longius amne sita.
 Lambit Egelburgi castrum: rimatur arenas:
 Alueolo ripam luxuriante rigat.
 Marcida deducit Leddano flumina monte:
 Cadere quo Lapides accola monte solet.
 Fluctifer exceptat Dusterium Dincola flumen:
 Dincola Dustero destinat ire comes.
 Nomen contiguo Dusterus mancipat agro:
 Contiguus nomen donat inesse molis.
 Ocyus vndifono, dum Dincola gurgite ferrur,
 Horrida traiectu Demonis Heca subit.
 Inde Niumburgas, hinc & defertur Epanam
 Dincola: Gronouia disecat inde plagas.
 Postea miscetur Vidro, post culmina castri,
 Nomina quod domui præstitit apta noua.
 Iste læua Vidri potior dum flumine gestit,
 Mox Emelinchusi tecta ruentis obit.
 Laranam spectans, quod dat Couurda fluentum
 Accipit: accepto ditior amne volat.
 Gurgite Gransbergas, Hardburgum gurgite lābit
 Ommenium dextra gaudet abire manu.

Dum ruit ulterius, dum pascua fluctibus ornat,
 Regula pernici defluit acta pede.
 Regula Lisnero deducit flumina saltu
 Prima: nec ex alio flumina fonte petit.
 Nobilis hanc placido forritur Ahusia ducta:
 Sapius & valido flumina ponte tegit.
 Peruia castrensi miscentur flumina iossa:
 Castru tamen cingit more paludis aqua.
 Nascur accesse pluuias; sed deficit undis
 Regula, dum pluuio Sirius imbre caret.
 Lœua Vessemiam, longe sed Regula linquit:
 Præterit Alstadium proxima; vallat aquis.
 Innumero tellus passim torrente foratur:
 Quemlibet andeni Regula fauce bibit.
 Præterit Hoxbergas; & amico proruit amne:
 Anne Depouhemi rura feracis adit.
 Culmina Gororum pertransit, condita Goris:
 Fertur ad Enteria culmina; fertur aquis.
 Præterit obliquo Grimbergas flumine; flumen
 Fumiceis infert Ahneloense vadis.
 Plurima signari flumiorum nomina possunt:
 Omnia signari nullius arte queunt.
 Pulcra Viderdenam fecundat Regula fonte:
 Fonte Scholumburgi tecta nitentis adit.
 Rhasiâ suspiciens, Lemleri fragmina montis
 Suspicit; ad læuam fragmina montis eunt.

Ommenio

Ommenio Vidrus simulac diuersus abiuit,
 Vrbe sub Ommenio Regula perdit opes.
 Parte Vidrum læua subigit: progressus eundo
 Rechtrenium læua Vidrus adesse facit.
 Dextra Dalpsenum, Rutbergas cernere læua
 Progreditur: claudi ponte tuetur aquas.
 Montani simulac abijt sub culmina claustri,
 Flumina Suollorum sedibus acta rapit.
 Præterit Heindenam fluuius, qui dicitur Alpha:
 Mœnia Suollorum diuine scindit aqua.
 Ille latus Vidri læuum defessus adauget:
 Hinc solita Vidrus mole fluent arrotat.
 Hic Phrysia terras dextra rimatur amussi:
 Diuitis ad Phrysia pascua tendit iter.
 O Phrysiam tractu cœli florente secundam:
 Sive colis segetum iugera; sive bouum.
 Præfuerat Vidro quondam Rabodus anita
 Gente nitens: illi sceptrâ Phrysonis erant.
 Rex fuerat: nullo regem præstabat honore:
 Rex fuerat: verum paupere dignus hara.
 In noua ridentis merito diuicia cecidit:
 Si malus est quisquam nomina regis obit.
 Pessimus effertur Rabodi nomine scurra:
 Hoc piger, hoc nebulo nomine dignus eat.
 Postea Rabodi vitium ne deleat atas,
 Criminis exemplum dicere causa iubet.

V 3

Dtin

Dum Phrysijs inferre Dei Vilbrordus ouile
 Pergeret; ac Stygij tollere sacra Iouis:
 Admoniti quamuis vellent parere Phrysones,
 Ne gereret morem turba, Tyrannus agit.
 Hunc lachrymis Præsul; bello Martellus adegit
 Christigena tandem vota subire gregis.
 Rex fidei partim doctus præcepta, lauacro
 Siftitur: ad gremium pectora nudus erat,
 Dic age (Vilbrordo loquitur) Baptisma quid ipsum
 Expedit? Effatur Præsul: ad astra leuat.
 Rex iterum: nostri quò tunc cessere parentes?
 Præsul adhuc: verbo fata tulere Dei.
 Rex ait: cuentum vestigia subsequar horum
 Quolibet. Ergo petes Tartara? Præsul ait.
 Infera sponte sequar: si patribus Infera cedunt:
 Rex loquitur. Præsul dicit: acerba crepas.
 Tartara fastidit Rabodus: sydera spernit:
 Et polus & vacuum Tartara nomen habent.
 Fonte pedem retrahens, sinui repetebat amictum:
 Impia Baprisimo subdere colla negat.
 Præfule discesum molitur transfuga spretio:
 Sperne Deum, Præsul fatur, Aurna leges.
 Quò periture fugis? saltam tibi prouidus esto:
 Quo tua luxuriet cardine vitæ notes.
 Te fugis: haud Christus: mitescito: conscia culpe
 Mens moueat: fletu vel moueare meo.

Rex

Rex loquitur. Nostris adigi desiste periculis:
 Et tua quid refert si calo? viue tibi.
 Præsul adhuc: tempus venie: fortasse dolorum,
 Ut rigor haud minimò veneat. Ergo redi.
 Rex iterum: aliis cantatur fabula surdo.
 Hæc feret interitum fabula Præsul ait.
 Præsul habet Nolam dextera: quasabat eandem.
 Talibus ad regem clamitat ergo modis:
 Cui sonitus pulsa desciscit in aëra Nola;
 Nec redit: hoc ab eas more: nec esto redux.
 Id tibi prædico; lux viuum tertia cernet:
 Lux quoque defunctum tertia morte gemet.
 Impius auerso derisit singula vultu:
 Dum nihil expendit iurgia vatù, abis.
 Regia regali peragit conuiuia sumptu,
 Nil agit in stupido tertia corde dies.
 Ter datus Oceano, ter eodem redditus exit
 Solybi, rex inter pocula raptus obit.
 Terruit horrendo Rabodus funere mundum:
 Mox fidei classem cepit obire Phryso.
 Regis adhuc nomen taxant: ferale Phrysones.
 Et Vidrus hæc obiter dicere, causa fuit.
 Vidrus it Hasfeldam: nigri descendit ad amnis
 Claustra: locum dextro spectat vtrunque loco.
 Prodit a Meppela prædatur flumina terris
 Vidrus: & atrato nomen ab amne capis.

V 4 Aequa-

Aequoris incurfu Gelmudi moenia laevo
 Alluit: aequoreo præda fit inde mari.
 Ifala coniungit grandi sic brachia Vidro:
 Oceanis vna concatiuntur aquis.
 Parte sui magna Rhenus cogatur abesse:
 Qua superest nomen parte superstes habet.
 Partibus Arnenum veneratur nobile dextris:
 Præstant Casarea moenia nomen auis.
 Solis ab occasu partim curuatur in Austros:
 Eldenium læua spectat abire manu.
 Fluminis exornat Vaganum dextera Rheni,
 Quando decem passus mille peregit iter.
 Oesedium læua simulac accessit, eundo
 Flumine curuatur flexilis instar aqua.
 Hinc Zephyrum gressu repetens, diuertit eodem;
 Circius, aut domitor turbine Corus adest.
 Dicta suo spectat iam nomine moenia Rhenus:
 Ad flumij dextram recta nitere vides.
 Fluminis exornat perituri Vichia dextram;
 Vichia prælustri nobilis amne sita.
 Hæc stadys centum Vagano distat vrbe.
 Hic senior Leca Rhenus ouante perit.
 Leca cadit Rheno; Rheni prædatur honorem:
 Ex minimo maius flumine flumen habet.
 Antea duxit aquas, tenui sed egentior amne:
 Quæ tulerat, Rheno flumina dante tulit.

Quod

Quod superest, Rheno tandem detraxit: inanis
 Rhenus abit: Rheni Leca superbit aquis.
 Ardua permagno deuoluit cornua fluctu:
 Sortis & antiquæ desinit esse memor.
 Desluit extensus Zephyro nunc obuius: Arcti
 Nunc loca, nunc Cori dissecat arua minax.
 Parte Culmburgum læua spectatur: eadem
 Obueniens ripam parte Vianda colit.
 Mille decem passus isto creduntur abisse,
 Vichia quo celebris consitit ante loco.
 Vt stadys centum fertur liquisse Viandam,
 Ceu meruit, pelagi Leca subintrat aquas.
 Alluit aduerso Dordraci moenia fluctu:
 Moenia Dordraci præpete clausa mari.
 Corus ab hyberno mittit dum flamina tractu,
 Aspera nauis fragi suscitatur arua salis.
 Leca statim Cori bucis opposita retrudit
 Aequora: distidys intumet ira frezi.
 His pereunt pagi, pereunt euulsa procellis
 Oppida: reliquias cernere nemo potest.
 Sex & dena simul vidit delubra Deorum,
 Incola Dordraci Thyos amne premi.
 Plurima mortalis perierunt millia turba:
 Omnia momento temporis vnda tulit.
 Omnia disrupto tempestas aggere fregit,
 Dum mora non populis suppetit vlla fugæ.

V 5 Insc-

Anno Dn.
 1520. Apr. 17

Rhenœ opp.

Infœlix hominum facies; delubra peruntur:

Altius excelsa tollitur adæ salum.

Quem casa defendet? superatur ab aquore turres.

Quem iuga defendent: altior vnda iugis.

Clamor abit pelago, qui Tartara flectere posset:

Voce nec humana flectitur ira maris.

Occupat hic cunæ: Fortuna plurima debet,

Si manet: hic villa tegmina vector obit.

Hic veluti tergo Delphinis, ab arbove fertur:

Heu miseris magno vitæ labore stetit.

Horreat auditu, si quis non viderit ista:

Risor & irati desinet esse maris:

Predatum simulacret bellator Athænas

Zerxes, veligerum scomate læsit iter.

Ponte ligabat aquas: Zeston coniunxit Abido:

In pelagi regnum saxa refudit Athi.

Ceu domitor ponti, decies centena virorum

Millia, sed rarium Doride trina tulit.

Sufficiens tanta vix est Natura cohorti:

Turba vel Aegæo grandior amne fuit.

Flumina carpuntur, depasti militis haustu,

Legitimis rivi destituuntur aquis.

Reppulit oppositum ventorum flamina scutis

Nec stolidæ Zerxes mente futura notat.

Hellepontiacis influxit vulnera labris:

Neptuno colaphos intulit; arma salo.

Infre

Infrenata iocum irrident agmina pontum,

Caruleos gaudent sollicitare Deos.

Nec Zerxes tanti delusit præmia fastus:

Ludibrium toto victus in orbe fuit.

Omnia nauali deperdit robora bello:

Agminis & miseri copia cæsit aquis.

Ille mari pulsus, terra deuictus abiit:

Nec dedit hospitium terra, nec vnda maris.

Tunc didicit Zerxes, quid sit cõtèmnere pontum,

Zerxis & exemplo nauit adiscat idem.

Tristia Neptuni Dordracum funera nouit:

Tristis ab exemplo cogitur esse suo.

Ad motum nitidæ decrescant aquora Phœbes,

Restitui tellus amne profusa nequit.

Horrendæ visu surgunt ex aquore turres:

Aequoreis pinna concutiuntur aquis.

Hæc fuerat tellus hominum, non Proteos altrix:

Carpat his tellus non adæunda Deo.

Nunc aliter visum Superis: mutare creatæ

Sæpius, imperium vertere fata solent.

Hælciones rupto texunt in litore nidum:

Mater ubi pullis struxit Alauda torum.

Ære quas Cornix inuaserat improba turris,

Nempe Fulix illas cingit, amica fretæ.

Signa dat aurarum, qui mergitur aquore Mergus,

Quæ leue mercator gressibus egit iter.

Pigno-

Pignora Nereidum venatur Miluius ore;
 Qua Volucrem Nisus parte petebat auem.
 Hic ubi ruricola legerunt pascuat auri;
 Phoca Mephyri eo spurcat odore salum.
 Naias inuadit nemorosi corpora Panis:
 Nereis & Satyro destinat ire comes.
 Cum Faunus Cloztha ludit regina profundi:
 Triticeam Tetbys velat aquosa Deam.
 Oceani moles gyrat Balena procellam:
 Et vitrea pristis sede recepta madet.
 Horrida nauales ascendunt aequora prora:
 Quaratu est, hominum desinit esse via.
 In theatro mundi casus quicumque tuetur;
 In theatro mundi mira videbit agi.
 Omnia mutantur; tellure Tridentifer illa
 Nunc habitat, cuius sicca incebat humus.
 Anchora deserta fundatur margine t empli;
 Cuius in vudis sono fragmina colle iacent.
 Mole qui aggesta Neptuni cornua franget?
 Cornua Neptuni frangere nemo potest.
 Vasta quis armabit durant littora vallo?
 Diruta coguntur cedere valla mari.
 Esse quid horrissono vesanus aequore dicam?
 Esse quid hostili satius amne feram?
 Si fugias ignem; fugiendo vincitur ignis:
 Aequora si fugias, praeuenit vnda fugam.

sibe-

Si bene seruetur culmen; vix laditur igne:
 Robore tut a suo, voluitur amne domus.
 Carpitur infuso populatrix aequore flamma:
 Praualet iniecto fortior igne Therys.
 Sunt loca, si flammam torques, non peruisa flamma:
 Fit via vi, simulac arripit vnda viam.
 Testa ruant flammis; vitam seruare licebit:
 Culmina, res, vitam destruit ira maris.
 Pessima vitantur prudenti funera sensus:
 Letiferi nullis cedit acredo freti.
 Praescripsit legem quamuis Natura profundo,
 Se tamen inscribi finibus vnda negat.
 Viuire felices sicco sub cardine gentes,
 Nemo Bai auorum sorte quietus agit.
 Foelix est nimium, qui diuitis accola gleba,
 Accola quam rapidi maluit esse salis.
 Leca Bat auorum simulac prorupit in aquor,
 Aequore non misero segnius ipse nocet.
 Rupibus insultat; Neptuno suscitatur iras;
 Oceanis donec debilitetur aquis.
 Paruula labent is repetantur brachia Rheni:
 Carmen vt alueolo compleat ipse meum.
 Vichia Traiecto concedit florida Rbenum.
 Nobile Traiecti visitur esse decus.
 Rhenus ibi tractu flumen deperdit utroque:
 Flumen & in fluuios paupere fundit aqua.

P. 15-

Parte facit dextra Vecht am: rimatur agellos:
 Et tenui Vecht am fossa liquore vebit t.
 Flumine Marsenas Bruclonium flumine lingis
 Vechtra: sub Arctoi labitur arua a poli.
 Paruula dextrorsum deducit ab equoris vnda
 Flumina: Vesopum paruulus inde subit.
 Candida Mudenii postquam sub mœnia cœsit,
 Aequoreis flumen conciliatur aquis.
 Isela Traiecto fossam deducit ab vrbe:
 Nomina Traiecto forsitan inde manent.
 Fossa latus Rheni laniat deducta sinistrum:
 Exiguas Rheni depopulatur opes.
 Quos potuit secum desert impunè liquores:
 Isela quos celeri digerit inde fuga.
 Isela festinat proprij sub nominis arcem:
 Candida Montisurdi candidus arua fecit.
 Solis ab occasu nitidi decurrit, ad Austrum:
 Iselimundana subruit arce fretum.
 Alueoli parteis simulac excusit vrinque
 Flumina Traiecto Rhenus ab vrbe trahit.
 Robur at amissi crebrò dum cogitat amnis,
 Exigui Rhenum fluminis vsque pudet.
 Vix cernenda manèr veteris vestigia fossæ:
 Vix tenui Rhenum fossa liquore vebit.
 Peruia submitit ratibus qui cornua quondam;
 Peruia iam tolerat gressibus esse pedum.

Iselstein.

Vor-

Vordina succurrit Rheno: non adijcit vndas:
 Sed famulis Rheni gaudet adesse labris.
 Vltterius fluctu simulac deferretur inani
 Iam tacita Rhenus mole fluent a regit.
 Dum lacer a vasto quatitur telluris hiatus;
 In media flumen perdit vtring; via
 Rhenum Leda capit, Ledæo pulcrior ore:
 Leda platearum labe remota nitet.
 Leda dat extremum Catuico flumina Rheni:
 Flumina Catuicum mancipat inde fretum.
 Antea collecto fuerat qui flumine magnus
 Rhenus; in Oceani defluit ager aquas.
 Omnibus augeri tandem quid profuit vndis,
 Omnia si truculens digeret ira sali?
 Ne pereat mensura loci, perlustro Mathestin:
 Sedula mensuram fallere Diua nequit.
 Vichia Catuico quantum discedat ab vrbe,
 Computo: sic igitur computus esto vix:
 Centum ter stadijs Catuico Vichia cedit;
 Vichia Catuico notior vrbe locus.
 Vrbe sub illustri consistit littore castrum;
 Rhenus in Oceanum margine cuius abis.
 Quò veniat nostri tandem mensura laboris,
 Carminis & Rheni met a sit vna mei.
 Destituo Spharam: grateis exolua Mathestis
 Restituo grateis Callioperatibi.

C02-

Constitui sedem propter segmenta viarum:

Qui studium carpat, forte viator erit.

Nil timeo, sultus virtute Marthe sis ad vnguem:

Suppetias prebet Calliopœa mihi.

Primitias magno, fateor sudor e peregi:

Plaudite Musarum numina: finis adest.

Epilogus li
bri vltimi.

Quanto scire cupis Vesalia limite distet,

Donec in Oceanum flumina Rhenus agat?

Accipe Catuico discedat Lippia quantum:

Inter vtrunque tibi certa notabo locum.

Sint nonaginta, quatuor sint millia passum,

Cœnicum stadijs Lippia quinque dabit.

Arcibus vndarum curuatur semita Rheni:

Longior adparet fluminis ergo via.

Finis vltimi libri.